דער אידעאל
אונטערגעגאנגען

אברהם ריזען

די איבערגעבליבענע

און אַנדערע ערצעהלונגען

פון

אברהם רייזען.

ווילנער פערלאג פון ב. א. קלעצקין.

אויסגעצייכנט אין אויסערגעוויינלעכן
פֿאַרן דער ערלויבענים פון מחבר
איז פערבאָטן (געזעץ פון 19
מערץ 1911).

דרוקערייַ ב. א. קלעצקין,
ווילנא.

I. די אויבערגעבליבענע.

די איבערגעבליבענע.

(ערצעהלונג).

אין שטעדטעלשטען בית־מדרש איז שוין נאָך מערס. דער קאַנטער אונטער־שמש, אַ הויכער, אויסגעדאַרטער יוד, מיט אַ שוואַרץ, שפּיציג בערדעל, האָט שוין די לאָמפּען, וואָס האָבען גע־ברענט איבערן נימה, אויסגעלאָשטען. ער האָט נאָר איבערגעלאָזען ברענען אין לאָמפּ, אָבער אויך מיט אַ שטאַרק אַרונטערגעדרעדטען קנויט. — נאַכט איז טייער: — האָט ער בייז געמורמלט, לע־שענדיג אַ לאָמפּ נאָך אַ לאָמפּ...

די עטליכע איבערגעבליבענע, וואָס זיינען געווען הושבים אין בית־מדרש, האָבען זיך אַפילו מתרעם געווען אויפן דעמפּאָט־שטען אונטער־שמש, וואָס לאָזט זיי זיצען האַלב אין דער פינסטער, אָבער אַזוי וויי לערנען האָבען זיי זיך געפֿילט, האָבען זיי קיין העזה ניט געהאַט זייער פּראָטעסט הויך אויסצודריקען. אויסער דעם האָבען זיי געוואוסט, אַז דער אונטער־שמש טוט עס ניט איינעמטליך מיט זיין אייגענער מאַכט. שפּאָרען די נאַכט איז אַ שטרענגער פּערזאָנ פֿון אויבער־שמש, און דער שמש אַליין האָט דעם פערזאָנ אַזש פֿון גבוה.

און צוריק גערעדט איז די האַלב־טונקעלע בעלייכטונג זעהר גוט צוגעפּאַכט צו די שטימונגען פֿון די איבערגעבליבענע אין בית־מדרש. עס איז אַ פּאָר וואָלען נאָך ספות. דרויסען שפּריצט אַ קאַלטער רעגען, און די טראָפּענס פּאַלען אויף די שויבען און קלאַ־פּען מאַנאָטאָן. טריב און שוועדמוטיג קוקען אַראָפּ די געזיכטער פֿון משה ואהרון, וועלכע זיינען אויסגעקריצט פֿון האָלץ אויפֿן עמוד. אַפילו דער לעמפּערט אין מיטען אויפֿן זעלבען עמוד, אין

5

וועלכען דער שטעדטעלשער שניצער האָט געוואָלט אַרײַנלאָזען וואָס מעהר לעבען און פֿלינקייט, הויערט אַ מידער צוויֿשען משה ואהרון, און עס דאַכט זיך, אַז ער דרעמעלט און חלומ׳ט פֿון לבנון־וואַלד, פֿון וואַנען ער שטאַמט...

דערצו דער שוואַרצער פּרוכט, וואָס די שטעדטעלשע גבֿירטע האָט געשענקט, פֿון אַ שטיק אינערגעבליבענע סחורה פֿון איהרען אַ קלייד, וועהט אָן אויפֿן גרויסען אַלטען בית־מדרש אַ טיפֿען טרויער און בענקשאַפֿט, און די שאָטענס אויף די וועגט, וואָס פֿיל־דען זיך פֿון די עטליכע אינערגעבליבענע אין בית־מדרש, קוקען אַזוי ווי אָנגעקומענע מתים פֿון שטעדטעלשען בית־עולם...

די אינערגעבליבענע אין בית־מדרש בעשטעהען פֿון פֿינף מענשען, חצין אונטער־שמש. צווי פֿון זיי זיינען ישיבֿה־בחורים, וואָס לערנען שׂוין דאָ אַ פּאָר יאָהר און האָבען שוין בּרעה אַוועק־צופֿאָהרען אין אַ רייַערער שטעדטעל, נאָר עס פֿעהלט זיי די גויטיגע ענערגיע דערצו. איינער פֿון די צווי, „דער זעלווער", איז אַ בחור פֿון אַ יאָהר צוואַנציג מיט אַ לאַנגען דינעם האַלז, ביי דער גאָמבע אַ פֿילגאַרענדיגער גאָרגעל, וואָס בעווענט זיך ריה־רעוודיג ביי יעדען וואָרט, וואָס געהט אַרוים פֿון „זעלווערס" מויל. דער צווייטער איז דער „דאַלהינעווער", מיט אַ יאָהר יינגער, אָבער זעהן זעהט ער אויס פֿיל עלטער פֿאַרן זעלווער, וויל ער האַלט ניט שטאַרק פֿון וואַשען דעם פּנים, וועלכער איז בעוואַקסען, ניט נאָך די יאָהרען נאָך, מיט אַ געדיכט בערדעל. ניט קוקענדיג, וואָס זייער אויסועהען איז גאַנץ פֿעשׂיידען איינער פֿון צווייטען, לעבט דאָך דער זעלווער מיטן דאַלהינעווער בשלום, און זיי באַר־גען זיך אויס צו שטיקלעך צוקער אייגער דעם אַנדערן, און רוי־כערן בייזע בשותפֿות, כאָטש דער זעלווער איז אַ שטאַרקערער רויכערער... דערפֿאַר אָבער שטימען זיי בייַדע ניט אַיין אין זייערע מיינונגען אינער עולם הבא. דער זעלווער זאָגט, אַז עולם הבא איז מאַקע דאָ, אָבער ניט ווי מען שטעלט זיך פֿאָר אַזוי מנשׂמ׳דיג: שׂכר הבר און לויתן זיינען בלויז אַ משל... עולם הבא איז נאָר, ווי דער רמב״ם וויל האָבען, פֿאַרן גייסט. דער גייסט דערהויבט זיך ביז׳ן זיבעטען הימעל... דער דאַלהינעווער אָבער, וועלכער אז אַ סך פּראַקטישער, האַלט, אַז עולם הבא איז איך פֿאַרן גוף, אין דער

שוד הבר און לויתן איז ניט קיין משל, נאָר אַ ממשות'דיגע זאַך... אַז דער קאַמף וועגן אָט דער פֿראַגע צעברעכט זיך שטאַרק בײַ זיי, פֿערוויקלערן זיי אַ שותפֿות'דיגן פּאַפּיראָס און זיי גליקלעך זיך ענדליך אויס.

דער דריטער תושב פֿון בית־מדרש איז חבר פּרוש. ער איז אַ יחיד פֿון אַ יאָהר עטליכע אין פֿערציק. זיין געדיכטע באָרד איז שוין אין עטליכע ערטער דורכגעפֿלאָכטן מיט זילבערנע האָר. אַ פּרוש איז ער געווארן ניט פֿון פּרומקייט, נאָר פֿון פֿרייקייט וועגן. אַזוי האָט ער אַמאָל זיך מדה געווען טאַקע פֿאַרן דאַלהי־נעווער. — אַ מענש — האָט דער פּרוש אים דעמאָלט געגעבן צו פֿערשטיין — דאַרף ניט האָבן קיין יאָך... אַ מענש דאַרף פֿוהלען יעדע מינוט, אַז ער לעבט, און דאָס קען מען נאָר פֿוהלען, אַז מען איז פֿרײַ פֿון יאָך, פֿון פּרנסה... איך בין צום שכל געקומען צו דרייסיג יאָהר, און עס פֿעדריסט מיר זעהר אויף די עטליכע יאָהר, וואָס איך האָב זיך געמאַכט נאַריש און געהאַלטען אַ קרבן... ניט נאָר פֿון מיינע קלײדער, נאָר אויך פֿון מײַן גייסט האָט געשמעקט דעמאָלט מיט הערינג און נאַפּט.

דעם דאַלהי־נעווער איז די דאָזיגע דערקלערונג ניט שטאַרק געפֿעלען געווען... וואָס הייסט? — האָט ער געפּרעגט, — אַז אַלע מענשען וואָלטען אַזוי געוואָלט לעבען פֿרײַ, וואָלט דאָך די וועלט קיין קוים ניט געדאַט...

— נו, איז וואָס?... שוטה... — האָט דער פּרוש געלאַכט, — ווער זאָגט דיר, אַז די וועלט דאַרף אַ קיום האָבן?...

בײַ דעם ענטפֿער איז דער דאַלהי־נעווער אַ ביסעל מבולבל געוואָרען: וואָס הייסט? כּי־יטש... די וועלט! עס איז אַזאַ שענע וועלט!... אָבער אויסטענען זיך מיט־ן פּרוש האָט ער קיין מעג־ליכקייט ניט געהאַט: דער פּרוש איז געווען צו בעהאַלטן אין הכּמות חיצוניות און ער פֿלעגט צי־טרען גאַנצע בלעטער פֿון אַריס־טו און פּלאַטאָן, פֿון וועלכע דער דאַלהי־נעווער האָט קיין השגה נישט געהאַט...

אַזוי טיפֿער שמועס אָבער פֿלעגט דעם דאַלהי־נעווער קאָס־טען אַ פּאַפּיראָס־טאַבאַק, וויל דער פּרוש, ניט קיין שטענדיגער

רויִבערעך, פֿלעגט אָנער נאָך אַזאַ ,שאַרפֿען וכוח מוזען פֿער־רויִבערן...

דער דאַלהינעווער פֿלעגט דעמאָלט צורופֿען דעם זעלווער, ביי וועלכען די מאַנאַק האָט זיך שטענדיג געפֿונען, און פֿלעגט זאָגען:

— זיי מכּבד דעם פּרוש מיט אַ פּאַפּיראָס.

דרעהענדיג דעם פּאַפּיראָס, האָט דער פּרוש גוטמוטיג נע־פֿילאָזאָפֿירט...

— די וועלט וועט קיין קיום ניט האָבען... יאָ, טאַקע אמת... זאָל זי קיין קיום ניט האָבען... איהר מיינט, קינדערלעך, אַז דאָס איז די ערשטע וועלט?... עס זיינען שוין געווען טויזענדער וועלטען... קוקט אַרויין אין זייערע כּפֿרים... נישקשה, זיי וויסען אויך עפּעס... כּי־כּי־כּי — זיי וויסען מעהר פֿאַר אינזער רב...

די פֿרייע געדאַנקען האָבען די צוויי ישׂיבֿה־בחורים געשטאָ־כען אין זיבעטען ריפֿ. אָבער פֿערשטייט דעם פּרוש האָבען זיי דאָך קיינמאָל ניט: עפּעס האָבען זיי געפֿילט צו דעם האַלב־גרויען פּרוש אַ געפֿיהל פֿון רחמנות און פֿלעגען איהם פֿון צייט צו צייט מכּבד זיין מיט אַ געבאַקטער קאַרטאָפֿעל, אַ גלעזעל טיי און מיט אַ פּאַפּיראָס...

דער פֿערשטייט פֿון די תּושׂבים אין בית־מדרש איז געווען יענקעל דער הונט. דאָס איז געווען אַ בחורל פֿון אַ יאָהר אַכט־צעהן, וואָס האָט זיך פֿערוואַלגערט אין שטעדטיל שוין זינט עטליכע יאָהר, אין מען וויים ניט, וועהר זיין טאַטע און מאַמע איז אין פֿ'ן וואַנען ער קומט. זייענדיג אַ גרויסער פֿיילער, געפֿינט ער זיך שטענדיג אין בית־מדרש, וואו ער האָט אויסגעפֿעלט די באַנק נעבען טיר צו שלאָפֿען.

צו די עטליכע תּושׂבים אין בית־מדרש קומען צו אַ זייגער אַכט־ניין אין אָוונד נאָך זייטיגע מענשׂען. עס גייהט אַרויין חיים דער מלמד, וואָס האָט פֿערלאָרען זיין קנעלונג און קוקט אוים וויִ דער יאוש אַליין.

אַרויינקומענדיג שׂטעלט ער זיך אַוועק נעבען בימה, בליבט שטעהן אַ זיילע פֿערטראַכט. נאָכדעם דערמאָנט ער זיך עפּעס אין גייהט צו צום אונטער־שמש און בעט אַ שמעק־טאַבאַק. דער

אונטער־שמש קוקט איהם אָן קרום, אָבער דאָך גיט ער איהם. חיים מלמד גיט אַ שטאַרקען שמעק, צענסט זיך אין, דערמונ־טערט, געהט ער אַוועק וויטער, איבען אָן, וואו דער זעלווער, דאַלהינעווער אין דער פרוש זיצען אין אַ וויגקעל אין שמועסען.

———

אַ וויגער זיבען קומט אַריין חיענע די אַלמנה מיט איהר קיש עפעל... חיענע די אַלמנה איז די איינציגע פרוי, וואָס האָט די פריוילעגיע צו קומען כּאַנק אין פרי אין בית־מדרש מיט איהר סתורה. אַרייגעהענדיג בלייבט זי שטעהן פון פאַרנט, בע־טאַכט דעם לידיגען בית־מדרש אין הויבט אָן שמייכלען צו זיך אַליין: משטיינס געוואָנט, טראַכט זי, וואָס פאַר אַ גליקען זי קען דאָ כאַפען. זי געהט צו צום אייזען, גיט איהם אַ שמיר מיט די הענד אין, דערפֿילענדיג די קעלט, וואָס וועהט פון די ווייסע קאַ־כעל, רוקט זי זיך אַפ אַן ענטוישטע אין שמייכעלט ווידער:

— מען זאָל זיך אַפילו אין בית־מדרש גיט קאָנען אָנווא־רימען...

עס גענהט צו דער אונטער־שמש.

— וואָס איז די מעשה, וואָס דער אייזען איז ביי דיר קאַלט? — וועגדט זי זיך צו איהם פאַמיליאַר.

— אַדרבא, — וויצעלט דער אונטער־שמש, — פאַרוואָס זאָלסטו טאַקע ניט שענקען אַ וואָגען האָלץ?... נישקשה, מען זאָגט, אַז דו האָסט גענלד...

— אַודאי האָב איך גענלד... וואָס דען? — וויצעלט זיך צוריק די אַלמנה...

דער אונטער־שמש, אויך אַן אַלמן, גיט זיך לוסטיג אַ קראַץ אין פאַטילניצע און זאָגט:

— דער שוואַרץ יאָהר ווייס דיר... ווען איך ווייס, אַז יאָ — וואָלט איך זיך צו דיר גע'שווינדט...

די אַלמנה רוישעלט זיך אין וועדט ערנסט:

— וואָס, דו גיסט עפעס צו לייזען?

— אַז ביי דיר איז זעהר טייער...

— נעם... דיר וועל איך לאָזען בילוגער...

דער אונטער־שמש גייט צו צום קאשיק, קלייבט אויס דרייַ צעפֿילטע וופעלעך אין פֿרעגט:

— וואָס, למשל, וועסטו הייסען בעצאָהלען דערפֿאַר?...

— הען אַ ביסעל!... — ענטפֿערט די אַלמנה. — די גרעסטע עפּעל האָט ער אויסגעקליבען... כּמעין... צוליב דיר — אַ קאָפּיקע.

— ביי דיר איז אַן אמת'ער אַפּטיק! — דינגט זיך דער אונטער־שמש... — אַווינע דרייַ עפּעלעך אַ קאָפּיקע... און אַגראָשען וועסטו ניט נעמען?..

— איך קען ניט, בנאמנות... — שוועדט זיך די יודינע.

— נו, ווי דו ווילסט זיך... — ווייל אַרייגלעגען דער אינ־מער־שמש די עפּעלעך צוריק...

די יודינע דערלאַנגט איהם נאָך אַ קליין עפּעלע:

— נאָ, האָסטו פֿיר...

— וועסט דערלעבען אַ פֿינפֿטען! — שמייכלט ער...

די אַלמנה זוכט אַ קליינעם עפּעלע, גרעפֿט און גיט עם דעם אונטער־שמש...

— ביזוט אַ בעריסערין! — קלאָגט ער זיך אין צאָהלט ענדליך אָב.

דער זעלווער, דערזעהענדיג פֿון ווייטען די יודינע מיט די עפּעל, איז ווי אויפֿגעריכט געוואָרען און האָט עס נעמאָלדען דעם דאַלהינעווער:

— דאַלהינעווער, די עפּעל זיינען דאָ...

— סאיז אַ צו גרויסע הוצאה! — מרמעלט חער דאַלהי־נעווער...

— וואָס איז שייך?... — שפּאַרט זיך דער זעלווער. — מען איז דאָך ניט מעהר ווי אַ מענש...

— נו, מילא, קוק... איך שטעה צו צו אַ חלק...

דער פּרוש האָט אַ שטילען זיפֿץ געטאָן און איז צוגע־גאַנגען צו דער יודינע.

ער האָט זי אָנגעקוקט מיט זיינע גרויסע אויגען אין זיך בעגעגנט מיט אידרע...

זי האָט זיי פֿערשטעמט אַראָבגעלאָזען...

נאָכדעם וי דער זעלווער האָט אַיינגעהאַנדעלט צוהן עפּעלעך פֿאַר גאַנצע צוויי קאָפּיקעס, איז ער אַוועק מיט זיי צום דאָלהינעווער.

דער פּרוש איז געבליבען אויג אין אויג מיט דער אַלמנה...

— אַזוי שפּעט... — האָט ער אַ מרמל געטאָן...

— וואָס זאָל מען טון? — האָט זי שטיל געענטפֿערט, — מען וויל לייזען...

— יאָ, — האָט דער פּרוש געענטפֿערט און האָט זי שׂונא דרייסטער אָנגעקוקט... לייזען... אין פֿערשטאָה...

ער האָט אינכטינקטיוו אויפֿגעהויבען די אויגען צו דער וויי בערשטער שׂול אין דער הויך.

— אין דער הויך איז פֿינסטער... — האָט ער ווי סתם אין דער וועלט אַריין אַ מרמל געטאָן.

— וואָס זאָגט איהר?... — האָט זי איהם געפֿרעגט...

— אין מין, אין דער וויבערשטער שׂוהל, אויבען, איז גאָר פֿינסטער... — האָט דער פּרוש געשטאַמלט.

— אַנטקעגען וואָס זאָגט איהר דאָס?... — האָט די אַלמנה זיך געוואונדערט.

— אָט, אין מיין גלאָט... מען קאַרטט... אין דאָרט האָט געדאַרפֿט ברענגען אַ לעמפּעל... שטענדיג איז דאָרט ביינאַכט פֿינסטער.

ער האָט זיך אומגעקוקט. דער אונטער־שׂמש איז געזעסען וויט אין אַ וינקעל אוו געקיט די עפּעלעך. דער זעלווער מיט'ן דאָלהינעווער האָבען זיך אויך פֿערזוקט אין אַ וינקעל אוו האָבען זיך געטיילט מיט דער סחורה. חיים דער מלמד האָט שׂונא, אָנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אויף אַ שטענדער, שטאַרק געקראָפּעט. יענקעל דער הונט איז עתּיק אַרוים.

דער פּרוש איז געשטאַנען וי צוגעשמידט צום אָרט, געקוקט אויף דער אַלמנה אוו געטראַכט:

— אין פֿאַרוואָס מאַקע נוט?

די אַלמנה האָט עפּעס דערפֿילט. זי האָט שׂינמעודיג אַראָפּ

געלאָזט דאָס טיכעל נידעריגער אינערן קאָפּ אין זיך געקליבען אַרויסצוגעהן...

— איהר גענהט שוין?... — האָט דער פּרוש אַ שטאַמלע געטאָן...

— וואָס זאָל מען טון?... מען מוז גענהן...

— וויט?...

— יאָ, אַוש נעבען בית־עולם...

— אַ שאָדע! אַ שאָדע! — האָט ער געוויצט... אַזאַ מהלך... ער האָט ווידער געהויבען די אויגען צו דער וויבערשער שול, וואו די קליינע פענסטערלעך האָבען געקוקט ווי שוואַרצע אויגען אין גערופען צו עפעס שוועריגזיגעם...

— אַ גוטע נאַכט! — האָט די אַלמנה אויסגערופען און איז אַרויס מיט קאָשיק.

דער פּרוש האָט לאַנג זי נאָכגעקוקט, אין אַז די אַלמנה איז שוין וויט געווען, האָט ער זיך מיט אַ זיפּץ צוריק אומגעקערט צו די צווי ישובֿ־בחורים אין זיך אָנגערופען:

— אין וואָס, מיינט איהר, איז אויסען די יודינע... וואָס זי קומט אַהער?...

— זי וויל לייזען... — האָט דער דאַלהינעווער געענטפערט.

— אין איך בין זי הישד אין עפעס אַנדערש... — האָט דער פּרוש מאָדנע געשמייכעלט.

— זי זאָל עפּיס וועלען גנבֿענען, מיינט איהר? — האָט דער דאַלהינעווער געפרעגט בתמימות.

— וער וויים?... האָט דער פּרוש געענטפערט... אין האָט זיך גלייך אָבגעהאַקט.

אין מיט די וועלטער איז ער אָבגענאַנגען אויף עטליכע מריט צוריק, נאָכדעם צוגעאַנגען צום פענסטער אין זיך אַיינגעגראָבען מיט די אויגען צו יענער זייט, וואו דער שטעדטעלשער בית־שולם געפינט זיך...

דער דאַלהינעווער מיטן זעלווער האָבען אים צוגעטראָגען אַן עפעלע...

— עסט, פּרוש...

ער האָט זיך אָבגעקעדרט פֿון פֿענסטער ווי ערוואַכט פֿון אַ חלום און זיך אָנגערופֿן:

— אַ יישר...

אײַנגעסען האָם עפּעלע, איז ער ווי בערוהיגט געוואָרן אַן איז אײַנעלעגט געוואָרן צום רוהיגן דענקען:

— מיר האָבן אַמאָל געדאַכט וועגן קיום פֿון דער וועלט...— האָט ער אָנגעהיבן, אָבווישענדיג די וואָנסעם, וואָם זיינען אים נאָם געוואָרן פֿין דעם געפֿרירענעם עפּעלע. — דער קיום פֿון דער וועלט איז אַ גרויסער סוד... און ניט נאָר פֿין דער וועלט... פֿון יעדען מענשן... יעדער מענש איז אַ וועלט, און זיין לעבן איז אַ סוד... אָט, פֿרובט טרעפֿן...

ער האָט זיי אָנגעקוקט אין גוטמוטיג זיך צעלאַכט...

חיים דער מלמד האָט פֿון שטענדער אַרוים זיך שטאַרק צעקראָפּעט...

— סאַראַ מין קראָפּען אַ ביסעל... — האָט דער זעלווער געדעדט...

— טשעפּעט איהם ניט? — האָט דער פֿרוש גוטהאַרציג געבעטן. — גליקליך איז דער מענש, וואָם שלאָפֿט... איך וועל מיך טאַקע אויך אַ ביסעל צושפּאַרן. איך בין עפּעס זעהר מיד...

בייַ די וועדטער איז ער אַוועק צו אַ וינקעלשטער באַנק, אײַנגעטאָן דעם ראָק, אונטערגעלעגט צו-קאָפּענס און זיך אײַנגעצויגען אין דער לענג פֿון דער באַנק...

אין עטליכע מינוט איז ער אַיינגעשלאָפֿן אין געזעהן אין חלום די יודינע מיט די עפּעל. ער האָט פֿין חלום געשטרעקט די הענד און אָנגעכאַפּט דעם שטענדער, וואָם איז געשטאַנען נעבען זיין צו-קאָפּענס...

דער שטענדער האָט זיך צעשאָקעלט אַהין אין צוריק, האָט אָבער גלייך בעקומען זיין גליכגעוויכט און איז געבליבען שטעהן, אַרומגענומען מיט גרוים ליכטשאַפֿט פֿון שלאָפֿענדיגען פֿרוש...

די, וואס טאנצען ניט.

אינער פֿון די צווייַ פֿרייַנד, וועלכע זייַנען פֿאַרבייַגעגאַנגען אַ טאַנץ-שול, האָט אויפֿגעהויבען דעם קאָפּ צו יענע פֿענסטער, פֿון וואַנען די מוזיק האָט אַזוי טריאומפֿירענד און זיגרייַך זיך געגאָסען אין גאַס אַרויס. ער האָט אַרויסגעקוקט אין פֿענסטער אַריין און, כאַפּענדיג מיט׳ן אויג נאָך די שוועבענדיגע קעפּ פֿון טאַנצענדיגע פּאָרלעך, האָט ער אָפּגעזויפֿצט און זיך אָנגעהויבען צום פֿרייַנד:

— וועסט גלויבען, אַז איך בין דאָך שוין נישט קיין יונגעלע, בין שוין באַלד בייַ פֿערציג יאָר, און ווען איך הער טאַנץ-מוזיק און זעה די יוננע טאַנצענדיגע פּאָרלעך, רופֿט זיך בייַ מיר עפּעס אָפּ אַ וויידער-קול: אין האַרצען, אין מיין נאַנצען וועזען...

— ע, פֿרייַנד, פֿערגעס עס, האָט דער צווייטער שמייכלענדיג זיך אָנגעהויבען... טענץ איז שוין נישט פֿאַר דיר...

— יאָ, אַוודאי... גוט פֿאַר מיר, שוין ניט די צייט... אָבער איך זאָג דיר, אַז אין דער יוגענד, אַז מען קאָן ניט טאַנצען, גלישטשען זיך אין דעסגלייכען שפּילעריייַן, — געניסט מען פֿון לעבען אַ סך ותּניגער, וויפֿיעל עס איז דאָ אין לעבען. אין אין לעבען איז דאָך איבערהויפּט אַזוי וועניג דאָ — פֿאַרוואָס זאָל מען אַלץ ניט אויסנוצען?... צום בעדויערן אָבער, כאַפּט מען זיך שטענדיג צו-שפּעט צום שכל... וועסט גלויבען — האָט ער מאָדנע אָנגעקוקט זיין חבר און געשמייכעלט — אַז נאָך אויך איצט האָט זיך מיר געווואָלט אַרייַנלויפֿען צום טאַנץ-לויפֿרער און פֿרעגען: קאָנט איהר נאָך אַזוי מאַן ווי איך אויסלערנען טאַנצען, אָדער איך בין שוין פֿערלאָרען?...

דער צווייטער האָט זיך צעלאַכט:

— מעהר ווי דאָס פֿעהלט דיר ניט...

— נאַטירלעך, — האָט דער ערשטער געענטפֿערט, — עס איז זעהר לעכערלעך... אָבער עד הזום בעדויער אין, וואָס מיין יונגענד איז אַוועק אָהן טענק... וועק אין וואַלט וועלען פֿילאָסאָפֿירען, וואַלט אין געזאָגט וועגען דעם אַן אַפֿאָריזם: דער, וואָס טאַנצט גישט אין דער יונגענד, הינקט אָב דאָס לעבען...

— גישט קיין גערעטענער אַפֿאָריזם, — האָט דער צוויטער געתוזק'ט...

— גישט גערעטען, נאַטירלעך, — האָט דער ערשטער געענטפֿערט, — אָבער מיט מיר האָט אַמאָל אין אַ תונה פֿאַמירט אַזוֹ מאַדנע מעשה, אַז וועק אין דערמאָן זיך, גיט מיר וויי עפעס אַ שוידער, כּאָטש די גאַנצע מעשה האָט געדויערט אַ פּאָר מינוטען, אָבער די מינטען זינען געווען אַזוי שווער צו פֿערטראָגען, אַן האָבען אינערהויפט בעדיט עפעס סימבאָלישעס...

— דאָס איז שוין אינטערעסאַנט, — האָט דער צוויטער זיך אָנגערופֿען, — חערצעהל...

— יאָ, האָט דער ערשטער געמורמלט, — אינטערעסאַנט איז עס זעהר... אין וועל דיר דערצעהלען. אין וויים אָבער גישט, צי וועל אין איצט קאָנען אינערגעבען יענעם געפֿיהל, וואָס אין האָב געפֿיהלט... פֿערגעס גיט, אַז עס איז אַ געשיכטע פֿון אַ יאָהר פֿופֿצעהן צוריק... אין בין דאַן אַלט געווען ביי אַ יאָהר פֿינף־אין צוואַנציג...

געדרעהט האָב אין מיך דאַן אַרום ראַדיקאַלע און ערנסטע קרייזען... אַליין אין געקוקט אויפֿן לעבען ערנסט און ראַדיקאַל, כּאָטש טיף אין הארצען איז אין מיר געוועסען אַ חוזק־מאַנער און געצויגען מיך צו טון נאַרישקייטען, צו לעבען, געניסען און פֿרעהען זיך מיט מיין יונענד. אָבער די אַטמאָספֿערע, אין וועלכער אין האָב זיך דאַן געפֿונען, איז געווען אַזאַ, וואָס האָט גיכער אַנערקענט דעם אַסקעטיזם, אידער דאָס לוסטיג לעבען. כּאָטש אין הער מעאָריע זענען אַלע געווען פֿאַר אַ שען, לוכטיג לעבען...

אין יענער צייט איז ביי מיינעם אַ וויטען קרוב געווען חתונה.... איך בין געווען געלאַדען און בין געגאַנגען... אַ חתונה האָב אין אַלע מאָל ליעב געהאַט. אין גערענק, אַז איך בין נאָך געווען אַ יונגעל, פֿלעג איך נישט חרכלאָווען אין שטעדטיל

קיין אין חתונה, איבערהויפט נאָך דער חפּה, וועט יונגוואַרג פֿלעגט זיך צוזאַמענקומען טאַנצען... מיט דאָרשטיגע בליקען פֿלעג איך פֿערפֿאָלגען יעדע בעוועגונג פֿון די טאַנצענדיגע... אָפּט פֿלעגט זיך וועלען אַ וואַרף טון אין טאַנצענדיגען קרייז און מיטגעשלעפּט ווערען... העם דאָזיגען חשק צו חתונות און איבערהויפּט צו די טענץ איז ביי מיר פֿערבליבען ועהר לאַנג, אין איך פֿלעג זיך איך אַ חתונה קיינמאָל נישט אָפּזאָגען צו געהן... אויב דו ווילסט, איז גאָך היינט ביי מיר דאָ אַ שוואַנקייט צו חתונות און שׂמחות, וואו עס ווערט געשפּילט און געטאַנצט... נאָך מיין מיינונג, האָט דאָס קורצע לעבען איגעמטליך געברויכט צו זיין אַ לאַנגע אייביגע התונה און שׂמחה. אָבער אַהער געהערט עס ניט.

געקומען איך דער חתונה, איז שׂיין געווען אַ זייגער פֿלך אין אָוונט... די כּלה, אַ יונג, רייצענדע מיידעל, האָט מיך פֿאַר־ געשטעלט פֿאַר פֿיעל איהרע חבֿרטעס, צווישׂען וועלכע איך האָב, איבעריגענס, איניגע גענעמט... מיר האָבען זיך צערעדט, גע־ לאַכט אין געווינצעלט... עס איז געווען אַ זעלטענע גוטע שׂטי־ מונג. איבערהויפּט בין איך געווען אין יענע מינוטען גליקלוך, וואָס, לויט מיר האָט זיך געהאַלטן, בין איך געפֿעלען געווא־ רען... פֿערגעס ניט, אַז כּאָטש איך בין געווען אין יענער צייט האַדיקאַל געשטימט אין געדרעהט זיך מיט ערנסט־פֿערמורעטע יונגע־לויט, בין איך דאָך אַליין געווען אַ שטיקעל דאָן־זשואַן... הלואי וואָלט איך אָבער געהאַט שׂכל צו זיין אַ גאַנצער... אין לעבען דאַרף מען זיין אַלץ גאַנץ... די האַלבקייט, די האַלב־ קייט מאַכט אונז פֿאַר קאַליקעס...

אַלזוי, איך האָב מיט די יונגע שענע מיידלעך גוט פֿער־ בראַכט. אייניגע, וועלכע איז מיר בעזונדערס געפֿעלען געווארען, האָב איך געשׂענקט מעהר אויפֿמערקזאַמקייט, און אַריינגעקוקט אזוי אין איהרע גרויסע, לוסטיגע, שׂוואַרצע אויגען, האָב איך אַזוי וי אָפּגערעדט וען צו זעהן זיך אַ צווייטעם מאָל...

פּלוצים אָבער האָט די מוזיק אַ פּרום געטאָן. אין זאַל איז געוואָרען אַ לעבעדיגע בעוועגונג.

— מאַנצען, מאַנצען! — האָבען געקלונגען יונגע שטימען...

— איהר טאַנצט? — האָט מיך די אינע געפֿרעגט.

איך בין געוואָרען רויט און פֿאַרשעמט און האָב זיך געשטאַרקט צו ענטפֿערן:

— לידער ניט...

דאָס מיידעל איז גלייך ווי איבערגעביטען געוואָרען, האָט מיר נעגעבען קאַלט די האַנד און, ענטשולדיגענדיג זיך, האָט זי צוגעגעבען:

— מיר וועלען זיך זעהן נאָך די טענץ...

איך האָב מיך איינס עטליכע מאָל אָפּגעדרוקט... אין די שליפֿען האָט מיר געהאַקט, ווי מיט האַמערס, אין דער גאַנצער זאַל האָט זיך ווי געדרעהט פֿאַר מיר, ווי אויף דער זאַל וואָלט געטאַנצט....

דערווייל זיינען צו מיר צוגעגאַנגען נאָך אייניג און גע־פֿרעגט:

— אין אידר מאַנצט ניט?

— ניין! צום בעדויערן, — האָב איך אויסגעשטאַמלט... אַנדערע האָבען פֿריינדליך בעחויערט, אַנדערע האָבען דערזיך גאָרנישט געענטפֿערט.

אין אַ פּאָר מינוט אַרום בין איך געבליבען גאַנץ אַליין. די שענסטע מיידלעך האָבען אויסגעאַפּט די מיאוס־טע יונגע־לייט... איך האָב מיך אָבגעדרקט אין אַ ווינקעל, אויסגעוווכט אַ שטחל און זיך אוועקגעזעצט מיט אַן ערנסטער מינע, ווי אייַ־נער חאָכם: ווי קומט צו מיר אַזאַ נאַרישקייט...

אָבזיצענדיג אַזוי עטליכע מינוט, האָב איך בעמערקט, ווי עס לאָזט פֿון מיר ניט אַראָב איהרע בליקען עפּעס אַ פֿרוי פֿון עטליכע און פֿערציג יאָהר... אויב ניט די גאַנצע פֿופֿציג...

וואָס, דאַכט זיך, איז מיר די דאָזיגע פֿרוי אָננעגאַנגען? — אַ יידינע... אָבער דאָס, וואָס זי האָט אויך ניט געטאַנצט, האָט מיר עפּעס וויי געדראָהט: „זעה, האָב איך מיר פֿאַרוואוּרפֿען געמאַכט, אָט די יענטע טאַנצט אויך ניט, אָט זי איז דיר אַ פּאָר...“

איך בין פֿון געדאַנק וויי פֿערציטערט געוואָרען און האָב מדרא געדאַט אויפֿצוהויבען די אויגען איך אידר... איז אָבער אַזוי ווי אַ וואגד ווילט זיך קראַצען, אַזוי האָט זיך מיר דוקא געוואָלט קוקען אויף דער איינציגער איבערגעבליבענער פֿרוי, וועל־

כּע האָט אויסגעזעהן די עלענדקייט און דער אומעט אַליין... איך האָט מיך עפּעס ווי דערשראָקען און געוואָלט זיך אויפֿהויבן אין אַוועקגאַנגען, נאָר איך וויים ניט, וועלכע מאָדנע מאַכט האָט מיך ווי צוגעהאַלטען צום שטול, און איך וויים ניט וועלכע מאַכט האָט מיר געהויבען די אויגען צו קוקען נאָר אויף איהר, נאָר אויף אירן...

און שטעלט זיך פּאָר, אַז זעהענדיג, ווי איך קוק אויף איהר אַזוי, איז זי ווי שטאַרקער ביי זיך געוואָרען, זי איז צוגענאַנגען צום נאָהנטען שטול, וואָס איז נעבען מיינעם געשטאַנען, זיך אַוועקגעזעצט און געוואָרפֿען בליקען אויף מיר...

דאָ האָב איך זיך אויף אַן אמת דערשראָקען... איך און זי—די איינציגע, וואָס טאַנצען ניט... איך בין פֿאַר תּרפה ווי רויט געוואָרען, אָבער דאָ האָט מיט מיר געטראָפֿען אַזוינס, וואָס איך האָב מיר אַ לאַנגע צ ט ניט געקאָנט מוחל זיין. אָנשטאָט אויפֿצוהויבן זיך און אַוועקצוגעהן פֿון דער דאָזיגער יענטע, בין איך געוואָרען אַזוי נידערגעשלאָגען, אַז איך האָב זיך פֿערגעסען אָן מיין גאַנצען שטאָלץ, אָן מיין זיגענד און האָב גענומען אַמוזירען מיין דאַמע...

— איהר טאַנצט אויך ניט? — האָב איך מיך געוועגדט מיט אַ פֿראַגע.

די „דאַמע" האָט זיך אָן מיין פֿראַגע אָנגעלאַפּט און האָט זעהר לייענליך געענטפֿערט:

— ניין, איך האַלט אויך ניט פֿון די נאַרישקייטען...

זי האָט זיך צעלאַכט און האָט בעווייזען איהר מויל מיט אויסגעפֿוילטע צייהן...

וועהרענדיג עס, האָב איך מיך געוואָלט אויפֿשטעלען און אַוועקלויפֿען פֿון מיין בייזען שאָטען, וועלכען איך האָב אַליין אַרויסגערופֿען. זי אָבער, דרייסט פֿון מיין פֿראַגע צו איהר, האָט זיך צו מיר צוגעדרוקט נעהנטער און מיר אַריינגעפֿליסטערט אין אויער אַריין:

— דאָס טאַנצען ווי דאָס טאַנצען... דער עיקר איז דאָס אָבקיהלען זיך...

און האָט זיך צעלאַכט מיט אַ נאַרישען, שׂטערן געלעכ-

טעהל, הינקענדיג צו מיר מיט אידיע אויסגעלאָשענע אויגען...

פֿון אידר דאָזיגער פֿראַוע און אירע־הויפט פֿון איהר גע־לעבטערל איז מיר וויַ אַוועק פֿין טויטע פֿעלדער דורכגעלאָפֿען... איך האָב זיך געוואָלט שוין באמת אויפֿהויבען און לאָזען איהר אַליין זיצען, אָבער דאָ האָב איך בעמערקט, וויַ דער טאַנץ אין זאַל האָט אויפֿגעהערט... איך האָב תּמיד זעהן דאָס פֿריהערדיגע שענע מיידעל שטעהן אַנטקעגען מיר און מיך אָנקוקען... א ביטער איז מיר הדרכגעלאָפֿען מיין לעבן... דאָס מיידעל, האָב איך בעמערקט, האָט אַ שמייכעל געטאָן און איז פֿערשוואונדען צווישען דער חישענדער יוגענד....

איך בין געבליבען זיצען אויפֿן שטול נעבען דער דאַמע, וואָס מאַנצט נעט, אין וויללענדיג, ניט וויללענדיג, פֿערבאַלט מיט איהר, ביז וואַנען איך בין געוואָהר געוואָרען, אַז זי איז נאָך אַ מיידעל אין וואָלט געווען אַ בעלנשט חתונה צו האָבען...

דאָ האָב איך זיך דערשראָקען אויף אַן אמת... איך האָב פֿעהגעבען אָן מיין גאַנצער מאַראַל, אָן מינע פרינציפען, אָן אַליין אין דער וועלט און בין אַנטלאָפֿען פֿונם טאַנץ־זאַל, וויַ געאָנט פֿין אַ נרויס אומגליק...

איך דער גאַם האָט זיך מיר געדאַכט, אַז מיך יאָנט נאָך די דאַמע, וואָס טאַנצט איך ניט...

איך בין אַנטלאָפֿען, אַנטלאָפֿען...

א שפּיל.

ווי אַ שוואַרצער ראַב, האָט די רעאַקציע פֿערשפּרייט די פֿל ג־
לען אויף אַלץ, וואָס האָט געלעבט און געקעמפֿט. ביי די מו־
טיגסטע העוואָלוציאָנערען האָבען זיך די הענד אַראָבגעלאָזט און
פֿיל פֿון זיי האָבען געמוזט אויסוואַנדערן, צעלויפֿען זיך אין
פֿרעמדע לענדער, וועו מיט דער האָפֿענונג צו קומען צוריק אין
בעסערע, פֿרייערע צייטען. אין וועו מיל מיט יאוש און פֿערצווייפֿלונג.

צו די לעצטע האָט געהערט חיים גרוסמאַן, וועלכער האָט
געאַרבייט אין דער בעוועגונג אַ יאָהר צעהן — פֿון זיין צוזאַ־
ציגסטען ביז דרייסיגסטען יאָהר; ניט אין באַריקאַדע האָט ער
אויף די וואַרשעווער גאַסען אויסגעשטעלט, ניט אין פֿלאַג האָט
ער אויף די הייזער אַרויסגעהאַנגען, און ניט איינמאָל איז
ער אין געפֿאַהר געווען דערשאָסען צו ווערען. נאָר דער מוט און
דער גלויבען האָט אים געהאָלפֿען שטענדיג אַרוים גאַנץ, פֿיוש
און גייסטיג.

אָבער אויף ער איז ענדליך געבליבען אָהן מוט, און דער־
מאָנענדיג זיך אַן אַלע זיינע טאַטען, פֿאַר וועלכע עס וואָלט
איהם די תּליה וועניג געווען, האָט איהם אָנגעכאַפּט אַ שרעק,
און יעדע נאַכט פֿלענען איהם קומען צו חלום תּלינים, צייגעהילט
אין רויטע קליידער, און מיט אויסגעשצירעטע צייגער הויך געלאַכט
איבער איהם און געשלעפּט איהם ערגיץ אויף אַהויכער וואַנט...
ער איז געקראָכען, געקלעטערט, הויך, הויך, ביז ער האָט דער־
גרייכט דעם אומגעהייער הויכען שפּיץ, פֿון דאָרט איז ער אַרונ־
טערגעפֿאַלען, און אַז ער האָט זיך אויפֿגעכאַפּט, פֿלענט איהם
אַ קאַלטער שווייס בעגיסען, אין די שרעק אויף דער וואָהר פֿלענט
נאָך גרעסער ווערען.

אין וויי אַ שׂאָטען האָט ער זיך אין די „בערזהויגטע" גאַסען
געשלעפט, צישטערנדיג פֿאַר יעדען פּאָליצי־מאַן אוּן אין יעדער
ציווילי־געקלײדטען מענשען — אַ שפּיאָן געוואָרן...

דאָס איינציגע מיטעל איז געווען צו אַנטלויפֿען. אָבער וואוּ־
דערבאַר, דער ווילבגער גרויסמאַן, וואָס איז די גאַנצע צעהן
יאָהר, אַרבייטענדיג אין דער בעזעגנג, איבער׳ן גרענין געפֿאָה־
רען בענגלה, האָט פּלוצים דערפֿילט אַ גרויסע שרעק איבערצוגעהן
די גרענין מיט די בעקאַנטע אַגענטען, וויי בין אַהער. אוּן אַז די
נאָהענטערע בעקאַנטע, איר געוועזענע קעמפֿער, פֿלעגען איהם
פֿרעגען:

— חיים, וואָס וואַרטסט? — אַנטלויף... פֿלעגט ער דער־
טלאָגען ענטפֿערן:

— איך ציטער פֿאַר דער גרענין; אַזאַ שטרענגקייט!

אוּן פֿון די אַלע געוועזענע העלדען, זיינע בעקאַנטע, האָט
זיך קיין אייגער ניט געפֿונגען, וואָס זאָל איהם צוגעבען מוט
צו פֿאָהרען אייפֿ׳ן אַלטען אופֿן, — וואָס עס האָט חיימ׳ען נאָך
מערער געשראָקען, אוּן וויי אַחיה אין אַשטייג, האָט ער זיך
אַן איינזאַמער אַרומגעדרעהט אין דער גרויסער וואַרשע, זוכענדיג
אַ טיר, וואוּ אַרויסצוגעהן פֿון געפֿאַהר....

———

איינמאָל, אַז חיים איז געגאַנגען אַזוי פֿערטראַכט אין זאַק־
כישען גאָרטען, וואוּ אויף יעדען וויינקעל איז אַ וואַנדאַרם גע־
שטאַנען, איז צו איהם צוגעגאַנגען העניך בורושוי, אַ זוהן פֿון
גבירישע עלטערן, וואָס איז אָבער אין דער צייט פֿון דער רע־
וואָלוציע טעטיג געווען אוּן האָט זיך גוט פֿערטראָגען צו חיימ׳ען.
אָבערפֿענדיג איהם אין אַ וויינקעל, האָט ער איהם בסוד געפֿרעגט:

— חיים, ווילסט פֿאָהרען כשר קיין אייסלאַנד?

— דו פֿרעגסט נאָך? — האָט חיים זיך אָנגעפֿאַנגט...

— אַלוּף, הער אויס, מיין שוועסטער אידע פֿאָהרט צו
איהר מאַן סענדעראָוויטש קיין בערלין. דער אייסלענדישער פּאַס איז
געמאַכט פֿאַר זיי ביידען, ער איז אָבער פֿריהער אַוועקגעפֿאָהרען...
קענסט פֿאָהרען אייפֿ׳ן פּאַס, וויי איהר מאַן...

פֿאַר חיימ׳ען האָבען גליך אַ בליץ געטאָן די שוואַרצע אויגען

גען, און דאָס גאַנצע תּ׳עוודיגע געזיכט פֿון אידען, וועלכע ער האָט גוט געקענט און מיט וועלכער ער האָט אין דער רעוואָלוציאָנס־צייט געדעדט בלויז וועגן קאַמפֿ־אָנגעלעגנהייטען. איצט דער־הערענדיג, אַז זי האָט שוין אַ מאַן, האָט איהם וויי עפּעס אַ ריהר געטאָן דאָס הארץ, און בלאַס וועדענדיג פֿאַר אויפֿרעגונג, האָט ער גיך געענטפֿערט:

— יאָ, יאָ; איך וועל פֿאָהרען אַלס איהר מאַן... און זעהענ־דיג, וויי הענדיך קוקט איהם אָן וויי פֿערדעכטיג, האָט ער צוגעגע־בען:

— אוך וועל ניט אַרײַנפֿאַלען...

הענדיך, אַ גוטמיטיגער יונגער בחור, האָט איהם אַ קלאַפּ געטאָן אין פּלייצע און געזאָגט:

— דו — אַרײַנפֿאַלען!... עט, דערפֿאַר האָבען מיר שוין קיין מורא ניט.

און אָברעדענדיג וועגען דער צייט פֿון דער רייזע, וועלכע איז אויסגעקומען אין אוואָנ אַרום, זיינען זיי זיך צעגאַנגען.

די דאָזיגע וואָנ האָט זיך ביי חיים גחיסמאַן געצויגען וויי אַ יאָהר... אָבער ניט דערפֿאַר, וואָס ער האָט געוואָלט וואָס גיכער בעפֿרייט וועדען פֿון דער שרעק, וואָס ער לעבט דורך, אין וואַרשע, נאָר אויס נייגיריגד צו פֿאָהרען אַלס אַ מאַן פֿון דער ליבעער, שענער אידען... עפּעס איז איהם די דאָזיגע כלומר־שטע שפּיל זעהר ערנסט אויסגעקומען, און ליגענדיג אין זיין צימער, וועלכער האָט זיך געפֿונען אין אַ פֿערוואָרפֿענעם וויינקעל, האָט ער זיך פֿאָרגעשטעלט דאָס שענע געזיכט פֿון סענדעראָוויטשיעס יונגע וויי־בעל אידע, וועלכע וועט זיך באַלד געפֿינען אין זיין, חיימס, שוץ, אין אַ ציטעריגע, אַיינגע בענקעניש האָט אָנגעפֿילט דאָס הארץ זיינס...

— בחוך סענדעראָוויטשׁ... בחוך סענדעראָוויטשׁ... האָט ער גע׳חזר׳ט יענעמס נאָמען, כדי ניט אַרײַנצופֿאַלען אין דער גרעניץ, און די גאַנצע וואָך חזר׳ענדיג אַזוי, האָט זיך איהם געגומען חל־טען, אַז פֿון אינט אָן איז ער אויס חיים גרויסמאַן, קעמפֿער און רעוואָלוציאָנער, נאָר בחוך סענדעראָוויטשׁ, אַ כטודענט פֿון בער־

לינער אונזועדסיטעט, אַ בלאָנדין פֿון 25 יאָהר, וועלכען די שענע אידע האָט אַזוי ליעב....

— אַלזאָ, אָט האָט אידר אַיער וויבעל! — אַזוי האָט זיך געזאָגט צו חיימען אידעס פֿאָטער, אַ הויכער, בריט־פּיניגער יוד, מיט אַ שענער, בריטער באָרד אין גאָלדענע בריללען אויף דער אַריסטאָקראַטישער נאָז...

חיימען איז פֿון די דאָזיגע ווערטער אַ דסע ווי־מקיט צעגאַנגען איבער אַלע גלידער; פֿערשעמט האָט ער אָנגעקוקט די שלאַנקע אידע, וועלכע איז שוין געשטאַנען גרייט צו דער רייזע אין האָט ליעבליך געשמייכעלט צו חיימען...

— איהר זאָלט זי הימען! האָט זיך אויך פֿון איהר זייט געזיצט אידעס מוטער, אַ פּרוי פֿון אַ יאָהר 50 אין אַ שוואַרצען קלייד מיט גרויסע אויגען....

— וי די אויג אין קאָפּ— האָט חיים בעגייסטערט אויסגע־רופֿען אין האָט זיך גליק פֿערשעמט פֿאַר דער דאָזיגער היציגער פֿראַוע...

— פֿערגעסט נאָר ניט, אַז איהר זייט בהוך סענדערוויטש!— האָט אידע פֿין אויהר זיט ליעבליך געשמייכעלט, אָנקוקענדיג חיימען זעהר פֿריינדליך.

— אָ, דאָס גערענק אויך שוין צו גוט! — האָט חיים ווידער זיך אַריסגעלאַפּט מיט היץ...

— יאָ, נאָט אַיין דעם פּאַס, אין איך בין אונטער אַייער שוץ! — האָט אידע זיך אָנגערופֿען, איבערגעבענדיג דאָס בי־כעלע חיימען.

חיים האָט עס אַרייגעלעגט אין טאַש אין, מיט ליעבע־דע בליקען אָנקוקענדיג אידען, האָט ער זיך אַריסגעלאַפּט:

— עס איז ווירקליך מיר זעהר אָנגענעם...

איך וואָס עך האָט גליק חתמה געהאַט...

ביז דער גרעניץ האָט דער צוג געהאַט צו מאַכען דריי שטונדען רייזע. חיים איז די גאַנצע צייט געזעסען מיט אידען, אין וועלענדיג ווערען מיט איהר נעהענטער, האָט ער זיך פֿלוצים צו איהר געוואַנדט:

— איך רעכן, אַז כּדי עס זאָל ניט פאַלן אַ פערדאַכט, וואָלט איך אייך אין הער ציט פון דער רייזע געזאָגט ח. דאָס־וועלבע איהר מיר...

נאָך דער דאָזיגער קורצער פּראַקטישער פאָרלעזונג איז ער רויט געוואָרן און געוואַרט מיט דאַרף־קלאַפענישן אויף אידר צושטימונג.

— וויים איך — האָט זי געקוועטשט, — אין הער העכערער געזעלשאַפט איהרצען זיך מאַן און וויב...

— בּיי אונז קען עס אָבער זיין פערדעכטיג... איך מיין, אַז „ח" וואָלט גוועזן צוזעקמעסיגער... איז חיים דרייכטיג געחאַרן.

זי האָט ענדליך דעם פּאָרשלאָג אָנגענומען.

צום אומגליק אָבער האָט חיים ניט געפֿונען קיין געלענגהייט איהצוצוגעבן דעם גליקליכן „דו".

ענדליך אָבער איז אידם געלונגען. ער האָט אַרויסגעקוקט אין פענסטער פון וואַגאָן. די זון, פערגעהענדיג, איז וויי אַ רויט־בלוטיגע קויל געהאַנגען הינטער אַ געדיכטען וואַלד און האָט בעגילדט די שפּיצען בוימער מיט אידר אָפּשיין. דאָס בילד האָט חיימען ענטציקט, און ער האָט אויסגעשריען:

— אודע, גיב אַ קוק, וויי שיין!

אידע האָט זיך אויפֿמעשטעלט, אַרויסגעקוקט דורכֿן פענסטער און זיך אָנגעהויפֿען:

— ווירקליך.

חיים איז געשטאַנען האַרט נעבען איהר, און אָנשטאָט צו קוקען אויף דער פּעדגעהענדיגער זון, האָט ער מיט זיינע בליקען אַיינגעהרינגען אין דעם ליעבען געזיכט פון אידע סענדעראָוויטש און איז סהריעריג געוואָרען.

אין איין אויגענבליק איז די זון ניט געוואָרען, ווי דער שוואַרצער וואַלד וואָלט זי פערשלונגען... זיי האָבען זיך אַוועקגעזעצט, און אידע האָט זיך אָנגעהויפֿען:

— איהר ווייסט...

— „ח ווייסט" — האָט זי חיים פערבעסערט — מען קען אַריינפאַלען...

— עט, האָט נישט קיין מורא! האָט זי זיך אַיינגע־
עקשנט... איהר ווייכט, אַז באַלד איז שוין די גרענין.

— דאַרף מען נאָך מעהר פּאָרזיכטיג זיין! אַלזאָ, וואָס
וואָכטו, אידע...

אידע האָט גוטהאַרציג געשמייכעלט און האָט געענט־
פֿערט:

— אויב איהר ווילט זיך שפּילען, מיטן גרעסטען פֿער־
גענגען!

און פֿרעהלעך וועדענדיג האָט זי פֿאָרגעזעצט:

— אוך זאָג, מיין טייערער סענדעראָוויטש, אַז באַלד איז
די גרענין....

— נו איז וואָס, אידע־לעבען? האָט ער צוריק געשמייכעלט
אין אָנגענומען איהר קלייניע סאַמעטענע הענטעל...

זי האָט די האַנד ניט אַרויסגענומען. דאָס האָט חיימ'ען
דרייסטער גענאַכט. ער האָט זיך צוגעדרוקט צו איהר נאָהענט,
גאַנץ נאָהענט און געפֿליכטערט:

— ח'בין אַ זוים, ליעב קינד...

זי האָט איהם אָנגעקוקט מיט איהרע גרויסע, שוואַרצע אי־
גען און געשוויגען...

———

ענדליך איז דער צוג אָנגעקומען אין אַלעקסאַנדראָוו, די
גרענין־סטאַנציע. אין וואָגאָן האָט זיך בעמערקט אַ נערוועזע בע־
וועגונג: אַ הויפֿער זשאַנדאַר מיט שטרענג פֿערדרעהטע וואָנסען איז
אַריין, און וועגענדיג זיך מיט איין בעפֿעהל צו אַלעמען, האָט
ער געשריען:

— די פּאַספּאָרטען!

חיים גרויסמאַן האָט געשווינד אַרויסגעצאַפּט דעם פּאַספּאָרט
אין דערלאַנגט.

— אַוו (אָן איהר)? האָט דער זשאַנדאַרם זיך געוועגדט
צו אידען.

— עטא מאַיא זשענא (דאָס איז מיין וויב).

— האָראָשאָ! האָט דער זשאַנדאַרם מסכים גענוגן אויפֿן
שידוך.

אָן מיט דער הַנצָמה איז חיים זעהר צופֿרידען געווען.
דער זשאַנדאַר, צונויפֿגענעמענדיג די פּעסער, איז אַרויס, פֿאַר־
שלאָסענדיג הינטער זיך די טיר פֿון וואַגאָן.

— איצטער זיינען מיר באמת מאַן און ווייב! האָט חיים העלפּט
איפֿגערעגט אַריינגעפֿלויסטערט אידען אין אויער.

— יאָ, יאָ! — האָט אידע אַריינגעשטימט.

די אַינשטימונג האָט חיימען גליקליך געמאַכט... ער האָט
זיך דרייסט געוואַנדט צו אידר מיט אַ צערטלעכער שטים:

— ווילסט אפֿשר עפּעס עסען?

זי האָט אַ שמייכעל געטאָן און גוטהאַרציג געענטפֿערט:

— איך ניט, אפֿשר ווילט איהר? — אפֿשר ווילסטו, מיין
ליעבער?... האָט זי פֿערריכט.

— יע, איך ווייל טאַקע עפּעס עסען.

ער האָט זיך אויפֿגעשטעלט, אַראָבגענומען פֿון אויבען איהר
קלייענע רייזע־טאַש, אין וועלכען עס האָט זיך געפֿונען דאָס
עסענוואַרג, און האָט אידר העלאַנגט.

זי האָט עס אויפֿגעפֿענט און אַרויסגענומען די שפּייז, וואָס
איהר מוטער האָט פֿאַר איהר דאָרט אָנגעגרייט.

— לעבען זאָל מיין גוטע מאַמע! — האָט אידע עסענדיג
געפֿענשט איהר מאַמען, אין איהרע גרויסע אויגען זיינען נאָך
גרעסער און שוואַרצער געוואָרען...

— עס, סענהעראָוויטש! — האָט זי זיך געוועגדט צו חיימ'ען.

— יאָ, מיין טייבעלע, אך וועלן עסען....

זי האָט זיך הויך צעלאַכט...

— איהר זיינט אַן אַרטיסט! — האָט זי איהם אַריינגעשׂשׂקעט
אין אויער....

— פֿאַרוואָאָס? — האָט ער געפֿרעגט...

— אַך, מיין גאָט! איז זי כלומרשט ביז געוואָרען, פֿאַר־
וואָס ער פֿערשטעהט ניט, און האָט זיך גענומען צום עסען...

באַלד אָבער איז אַריין דער זשאַנדאַרם שוין צוזאַמען מיט
אַן אָפֿיציר אין האָט פֿערטיילט צוריק די פּעסער.

— ברוך סענהעראָוויטש!

— יאָ! — האָט זיך גרויסמאַן אָנגערופֿען אַ ביסעל אויפֿגערעגט.

דער אָפּיציר האָט אים אָנגעקוקט, דערלאַנגט דעם פּאַס אָן זיך געוענדט צו אידען:

— אַ ווי (אָן אידר)?

— מאָי מוזש... (מיין מאַן) — האָט זי געענטפֿערט, אָנ־וויזענדיג אויף חיימ׳ען.

— פּרעקראַסנאָ! האָט דער אָפּיציר גוטמוטיג איינגעשטימט... אין חיים גרויסמאַן, פֿערגעסענדיג אָן דער רעוואָלוציע, אָן די באַריקאַדעס, אָן דער שׂנאה צו די זשאַנדאַרמעס, איז אין אַרבעטן געוואָרן דאַנקבאַר דעם דאָזיגען יונגען אָפּיציר, אָן אין אַ ווייל אַרום, אַז דער זשאַנדאַרם מיט׳ן אָפּיציר זיינען אַרויס, האָט ער זיך אָנגערופֿען:

— פֿאַרדאַן דאָך צוויישען זיי אויך גוטע מענשען...

— אַזאַ יאָדר אויך זייערע קעפּ! האָט אידע ניט געוואָלט מסכים זיין, וואָס עס האָט חיימ׳ען פֿערדראָסען...

דער צוג האָט זיך געמומען ריהרען.

— שוין נאָכ׳ן גרעניץ! האָט אידע פֿרעהליך אויסגערופֿען.

— פֿונדעסטוועגן זיינען מיר נאָך אַלץ מאַן אין ווייב... „פּריסען" איז ניט בעסער פֿון פֿאַניען... מיר מוזן זיך נאָך אַלץ „הצען".

— הוצען איז הוצען! האָט אידע גלייכגילטיג אָנגענומען. פּיי דער וויטערדיגער כּטאַנציע איז געוואָרען אַלץ גערוימער און גערוימער. ענדליך איז אין וואַגאָן געבליבען נאָר דאָס פּאָר פֿאָלק אַליין.

— מיר זיינען אַליין! האָט חיים אויסגעשריען מיט שׂמחה. אודע האָט די שׂמחה ניט פֿערשטאַנען. זי האָט חיימ׳ען קאַלט אָנגעקוקט און נעזאָגט:

— אציצ קען איך אַרופֿען מיט׳ן אמת׳ן נאָמען. אַלזאָ, הער גרויסמאַן, וואָס הענקט אידר צו מיר אין אויסלאַנד?

— אין אויסלאַנד!... איז חיים ווי פֿערציטערט געוואָרען.... אין אויסלאַנד...

און ער איז געבליבען שטום, ניט האָבענדיג וואָס צו ענטפֿערן.

און דערמאָנענדיג זיך, אַז די שפּיל איז שוין איצט אויס, אין עס הויבט זיך אָן דאָס אמת׳ע, דאָס ווירקליכע, דאָס טרויעריגע, אַז באַלד קומט דער אמת׳ער סענדעראָוויטש, וועלכער וועט דאָס דאָזיגע שׂמחה אַלס זיין אייגענס צונעמען, און ער, חיים, וועט זיך לאָזען בלאָנדושען איבער די בערלינער גאַסען עלענד און אַליין, — דערמאָנענדיג זיך אָן דעם אַלעם, האָט אידם אָנגעפאַט אַ ווילדע שׂחוק, אַ מרא פאַר דער לאַנגער פּינסטערער צוקונפט...

וער האָט אַרײַנגעקוקט אין פּענסטער. די נאַכט איז גרויען שוואַרץ. נאָר וואָ ניט וואו האָט זיך פאַרביגעטראָגען אַ ליכט, אַ וויסע שׂיין, — פאַרביגעטראָגען און זיך פערלאָשען...

ביים פרעמדען פייער.

בלאָך אוּן שאָר, צוויי בחורים אין איין אוּן דערזעלבי־
גער עלטער — אומגעפֿעהר פֿוּן פֿינף אוּן צוואַנציג ביז אַכט אוּן
צוואַנציג יאָהר אַלט, זיינען גיעזעסען ביי אַ טישעל אין קליי־
נעם קאָפֿע־הויז אוּן האָבען אייניע די אַנדערע שטום זיך אָנגע־
קוקט. ענדליך האָט בלאָך זיך אָבגערופֿען:

— אַ גרויסע שטאָדט, דאַכט זיך, אוּן דאָך איז ניטאָ אַמאָל
אין אָזוינע וואוהנען אַריינצוגעהן....

— יאָ, — האָט שאָר בעשטעטיגט — די וועלט איז גרויס,
אוּן עס איז זיך ניטאָ וואו אַהינצוטוּן...

אוּן נאָך דעם קורצען דיאַלאָג זיינען זיי ווידער שטום גע־
וואָרען. שאָר איז אָבער ענדליך נמאס געוואָרען דאָס שווייגען
אין לוידיג זיצען, אוּן ער האָט זיך געוועגדט צו דער קעלנערין,
וועלכע איז פֿאַרביזעגאַנגען:

— אַ גלאָז טיי...

— ווידער טיי — האָט בלאָך געשמייכעלט, — די האָבט
דאָך שוין אַזוי פֿיל געטרונקען.

— וועל איך נאָך טרינקען, וואָס מאַכט עס אויס? — האָט
שאָר געמורמלט, — לייט טרינקען בראָנפֿען פֿוּן אומעט, מיר
טרינקען טיי...

— אוּן איך וועל נעמען אַ גלאָז קאַוואַ, — האָט בלאָך גע־
זאָגט אוּן צוגערופֿען די קעלנערין...

די קעלנערין האָט געבראַכט צוויי קאַוועס.

— איך האָב דאָך טיי בעשטעלט, — האָט שאָר געשמיי־
כעלט צו דער קעלנערין.

— איך האָב פֿערהערט, — האָט די קעלנערין צוריק גע־
שמייכעלט, און געוואָלט נעמען צוריק די קאַווע...
— זאָל זיין, עס מאַכט ניט — עס איז רעכט קאַווע אויך, —
האָט שאָר מסכים געווען....
די קעלנערין איז אַ צופֿרידענע אַווענק...
בלאָך און שאָר האָבען לאַנגזאַם געמרונקען די קאַווע און
געשוויגען.
— עפּעס זעהט מען ניט שפּירא'ן? — האָט שאָר ענדלעך
אַהיימגעמורמלט.
— שפּירא איז אַ גלילקליכער מענש! — האָט בלאָך זיך
אָנגענאַפּט — ער האָט עפּעס אויסגעפֿונען אַ בעל־הבתּ־יש מיידעל
און זיצט דאָרט גאַנצע טעג און גאַנצע נעכט...
שאָר האָט אָבגעווויפּט:
— עפּעס אַ שען מיידעל?..
— נישקשה, — האָט בלאָך געענטפֿערט — ער האָט זי מיר
די טעג אויפֿן גאַם פֿאַרגעשטעלט...
— אַ הויכע? — האָט שאָר וויידער געפֿאַרשט..
— אַ מיטעלמעסיגע.
— נו, אויגען? — האָט שאָר וויטער געפֿרעגט — שוואַרצע?
— ניין, הקא בלויע אויגען... גרויסע, בלויע אויגען... שענע
אויגען, — האָט בלאָך ענדלעך זיך שוין בענייטערט...
— איז דאָך גאָר גוט! — האָט שאָר געזעדט וווי פֿאַר זיך
און, שוויגענדיג אַ ווייל, האָט ער וויידער געפֿרעגט:
— איז זי אינטעליגענט?
— וווייס אויס, אַז יאָ. זי האָט געטראָגען אַ ביך אונ־
טערן אָרעם.
— איז דאָך טאַקע גאָר גוט, — האָט שאָר ווי מיט קנאה
געמורמלט.
און נאָך אַ קליינער פּויזע האָט ער ברוגז־ערהייט צוגעגע־
בען:
— פֿאַרוואָס־זשע לאַדט ער אינז אַמאָל ניט אַיין?
— ווייס איך? — האָט בלאָך געדריקט מיט די פּלייצעס —
אפֿשר האָט ער ניט קיין רעכט אונז צו איהר אַיינלאַדען?...

— מיר וואָלטען דאָך זי ביי אידם ניט אָפּגענומען! — איז שוין שׂאָר אויפֿגערעגט געוואָרען — די דאָזיגע חבֿרה, אַזוי זיינען זיי, דאַכט זיך, גוטע בריידער, און ווי נאָר זיי דערטאַפּט אַ פּעט ביינדעל, פֿערקליבען זיי זיך אין אַ ווינקעל אין האַלטען עס פּעסט אין די ציין...

— נו, נו, געגנ! — האָט בלאָך געמורמלט — שׂפּירָא איז ניט פֿון די, אין איבעריגענם, וואָס האָכטו געוואָלט? — ער זאָל דיר אַ חלק געבען?.. נאָרישער יונג דו איינער... אַ מיידעל איז דאָך ניט קיין מיטאָג, טיילען זיך קאָן מען דאָך ניט...

— יאָ, איך פֿערשטעה — האָט שׂאָר זיך געקרימט — איך וויל זיך ניט טיילען... אָבער מען קאָן דאָך, ניט טיילענדיג זיך, זיין צוזאַמען... לא די וואָס ער האָט געקראָגען אַ מיידעל, האָבען....

נאָר אידער שׂאָר האָט געענדיגט זיין פּראָזע, האָט זיך די טיר פֿון קליינעם קאָפּע געעפֿענט, אין שפּירָא, אַ הויכער, שטאַרק געבויטער יונג פֿון אַ יאָהר צוויי — דריי און צוואַנציג, איז אַריין, איז צינגאַנגען צום טישׁעל, וואו בלאָך און שׂאָר זענען געזעסען, און, געבענדיג אויענם נאָך דעם אַנדערן די האַנד, האָט ער מיט אַ פֿריינדליכען שמייכעל געזאָגט:

— איך האָב פֿערשטאַנען, אַז איהר זענט דאָ. איך בין אַריין בלויז אויף אַ ווייל. נו, וואָס מאַכט איהר, בריידער?...

— אָט, נישקשה, — האָט בלאָך געענטפֿערט...

— מען זופט קאָוואָ, — האָט שׂאָר געמורמלט...

— איך וואָלט אויך עפּעס געטרונקען מיט אַיך — האָט שפּירא אַלץ שמייכלענדיג געריעדט, — אָבער איך אַיל זיך...

— צו דער פלה, — האָט שׂאָר קריטיקירט...

— יאָ, — האָט שפּירָא געשמייכעלט, — איך קום אַלע אָזוינע צו איהר...

— זי וואוינט מיט די עלטערן צוזאַמען? — האָט בלאָך געפֿראָגט...

— יאָ, מיט די עלטערן.

— אַ בעל־הבתּישׁ מיידעל, הייסט עס, — האָט ער געהזוקט פֿערשטעלט.

— יָא, האַלב בעל־הבתּ׳יש... זיי זיינען אָבער גוטע מענ־
שען... וויסט אירער וואָס, בריידער? קומט אויף מיט מיר! —
האָט זיך שפּירָא אָנגעקאַפּט. קומט, קומט! זי ווילן אַ׳ך טאַקע
קענען... איך האָב וועגען אַיך מיט אירער פּיל גערעדט.

שאָר מיט בלאָכ׳ן האָבען זיך אינעזאַמענגעקוקט, און איידער
זיי האָבען וואָס געוואָלט זאָגען, האָט שפּירָא, אַ לאַסטיגער אין
אַ פֿרייַנדלי׳כער, וויזער געווָאָרן:

— קומט, בריידער, קומט... מיר וועלען אַ ביסעל פֿערפֿרעמדען
צוזאַמען...

— קום, שאָר, — האָט בלאָך געזאָגט.

— איך קאָן געהן, — האָט שאָר מיט אינערלי׳כער צופֿרי־
דענקייט מסכים געווען, און זיך אויפֿגעהויבען פֿון אָרט.

די צוויי פֿרייַנד האָבען אין חעך גיך בעצאָהלט, און שאָר,
זאָן אויפֿגעלעפּטער, אַן אָבגעפֿרישטער, האָט אַריינגעמורמלט בלאָכ׳ן:

— לאָז דער קעלנערין אַ גוטען טרינק־גאלד...

און די חבֿרים זיינען צרוים אויפֿ׳ן גאַס.

עס איז געווען אַ זייגער ניין אין אָזעגד. עס איז געפֿאַלען
אַ לייכטער, פּוליגער שניי און האָט צוערט און מילד בעדעקט די
רוישענדע גאַס. די שנייעלעך האָבען געפֿינקעלט וי בריליאַנטען
אַנטקעגען דעם ליכט, וואָס האָט געשלאָגען פֿון די הייזער און
פֿון די גרויסע געשעפֿטען.

שאָר האָט זיך דערפֿ׳הלט וי ניי־גאָבוירען. ער איז געאַנגען
מיט פֿעסטע און זיכערע טריט און צו־געזונגען אַ ניגונ׳דעל.

ענדליך זיינען זיי אָנגעקומען צו דעם הויז, וואו שפּירא
האָט זיי אַיינגעלאַדען.

אַריינגעהענדיג אין קאָרידאָר, האָט שאָר אָבגעקלאַפּט דעם
שניי פֿון די שיך און מיט אַ קלאַפּענדיגען האַרצען געוואַרט, אַז
שפּירָא זאָל עפֿענען די טיר...

ענדליך האָט זיך די טיר געעפֿענט, און די דריי חבֿרים
זיינען אַריין אין הויז. עס איז זיי געקומען אַנטקעגען אַיונג,
בלאָנד מיידעל.

— איך האָב געבראַכט מיינע פֿרייַנד! — האָט שפּירָא מיט
אַ שטאָלענדיגען געוויכט אויפֿגערופֿען...

— אָ, זעהר אָנגענעם. — האָט דאָס מיידעל אויסגעצויגען די האַנד שאָרף.

פּוּן דעם מיידעלס פֿרײַנדלעכקײט האָט שאָר זיך דערפֿיהלט וויי דערמוטיגט, ער האָט איהר אויסגעצויגען זײַן האַנד אוּן, שטאַרק דריקענדיג, געזאָגט:

— עס פֿרעהט מיך זעהר צו קענען מײַן פֿרײַנדס כּלה...

— כּלה, — האָט זי זיך צעלאַכט... נישט קײַן כּלה.. נאָר עס מאַכט נישט.

אוּן וועגענדיג זיך צו בלאָנדזשען, האָט זי שמייכלענדיג געזאָגט:

— אַיך האָב אַיך דאָך שׂרה געזאָגט... אוּן האָט איהם דערלאַנגט די האַנד...

בּאַלד איז אָנגעקומען פּוּן אַצוויטען חדר דער פּאָטער, אַ בּנעימות־דגעזער יוד מיט אַ שׂרה אַרומגעשוידען שוואַרץ בערדיל, וואָס האָט זיך חרטהגעפֿלאָכטען ערשטערווייז אין גראָהע פּאַסען...

שפּירקאָ האָט זיינע הבֿרים פֿאָרגעשטעלט פֿאַרשׂ פּאָטער. שפּעטער אַוויילע איז אַריין פּוּן קיך די מוטער, אַ גוטמוטיגע יחידשע פֿרוי.

מען האָט זיך געזעצט בײַם טיש, אוּן דאָס מיידעל האָט דערלאַנגט טיי...

שׂרה איז אויסגעקומען צו ויצען נעבען דער כּלה... שפּירקאָ איז געזעסען נעבען פּאָטער אוּן בלאָנדזשען איז אויסגעקומען צו זיצען נעבען אַקליין יונגעלע, דער כּלהס פּרודערל...

שׂרה איז מיט זיין פֿלאַץ געזונען זעהר צופֿרידען. ער האָט אַלע וויילע געהויבען די אויגען צו דעם כּלה־מיידעל.

זי איז געזונען צו איהם זעהר פֿרײַנדליך, אוּן עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער קען זי שׂרה אַזוי לאַנג, אַזוי לאַנג... דאָס געשפּרעך איז געזונען אַ ליכטעס, אַן אָבגערײַסענעס, אָבער אַלע האָבען זיך גענפֿיהלט היימיש אוּן גוט...

בעסער אָבער פֿאַר אַלעמען האָט זיך געפֿיהלט שׂרה.

עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז שפּירקאָס מיידעל איז צו איהם זעהר נאָהנט...

ער האָט געפֿרוכט אָננעמען איהר האַנד.

שפּירקאָ האָט עס בעמערקט אוּן פֿרײַנדליך געשמייכעלט.

ענדליך האָט בלאָך בעמערקט:

— שוין אַ זייגער צוועלף, מען דאַרף גיין...

קיינער פֿון די דערבייזיצענדיגע האָט קיין קענטעניש נישט גענומען...

— הייסט עס, אַז מען דאַרף שוין גיין — האָט שאָר זיך אויפֿגעכאַפּט, וווּ פֿון אַ זיסען חלום. ער האָט ווי מיט בעטענדיגע פֿלקען אָנגעקוקט דאָס מיידעל, נאָכדעם שפּרינגען אויף זיך אויפֿגעשטעלט.

— אַלזאָ, פּהדער, — איז צו אידם שפּראָ צוגעגאַנגען, — גהט אידר שוין...

— יאָ, — מיר גיין! — האָט שאָר ווי צעטומלט געענטפֿערט — שוין שפּעטליך, מיר גיין...

ער האָט פֿרייהער געגעבּען די האַנד דעם פּאָטער, נאָדעם דער מוטער, געקוקט זיי אין די אויגען אַריין, און ווי אויף עפּעס געוואַרט.

ענדליך איז ער צוגענאַנגען צום מיידעל.

— נו, האָט ער געשטאַמלט, — אַ גוטע נאַכט — און האָט אידר דערלאַנגט די האַנד.

זי האָט אידם, אַ שמייכלענדיגע אויף אַ פֿרייגדליכע, די האַנד צוריק דערלאַנגט און געענטפֿערט:

— אַ גוטע נאַכט... קומט אַמאָל אַרויף...

— זיכער, זיכער! — האָט ער צוגעזאָגט... איך האָב זיך דאָ זעהר גוט געפֿיהלט... און, זאָ־ענדיג אַן אַלגעמיינע „גוטע־נאַכט", איז ער אַרוים מיט בלאָכין פֿון הויז...

———

געהענדיג צוריק, האָבּען זיי אַ לאַנגע צייט געשוויגען. צולעצט האָט זיך שאָר אָבּגערופֿען:

— איך האָב זיך דאָרט אַ ביסעל אָנגעוואַרימט...

בלאָך האָט גאָרנישט געענטפֿערט, אין אַ וויילע אַרום האָט ער געמורמלט ווי פֿאַר זיך אַליין:

— ביי אַ פֿרעמדען פֿייער...

זיי זיינען ווידער אַנטשוויגען געוואָרען און געגאַנגען יעדער צו זיין אייגנעם פֿייערל...

די אורזאך.

(דיאלאג).

פערזאנען:

ליפא שטיינער, 27 יאָהר אַלט.
ברוך היילפערט, אין דיזעלבע יאָהרען.
פּעני, צוזי און צוואַנציג יאָהר אַלט.
די סצענע קומט פּאָר אין דער לעצטער ציים אין אַ גרויסער שטאָדט אין רוסלאַנד.

די סצענע שטעלט פּאָר אַ קליין צימער מיט אַ בעוונדער אַרייגאַנג. דאָס צימער איז איינפאַך מעבלירט. אויפֿן טישעל, וועלכער שטעהט נעבען אייניגען פֿענסטער, ליגען אייניגע דיקע ביכער, עטליכע בריאָשורען, צייטונגען; אויפֿן וואַנט, פֿון ביידע זיטען פֿענסטער, העננען אַפּאָר קונסט־בילדער אין אייניגע פּאַטאָגראַפישע פּאָרטרעטלעך. אַ האַרבסט־אָוונד. דאָס צימער ווערט בעלויכטען דורך גאַז.

ליפא שטיינער (אַנשטענדיג, אָבער נאָכלעסיג געקליידט, וואָס גיט אידם צו אַ געוויסען חן, זיצט בייַם טישעל און בלעטערט אַ בוך. עס הערט זיך אַ קלאַפּ אין טיר. שטיינער רייסט זיך אָפּ פֿון בוך, געהט צו צום טיר אין רופֿט: — אַריין!

ברוך היילפערט (שטעַנדיג, זעהט אים וויַ אַ פֿרעמד אין אינטעליגענט צוואַמען, מיט אַ שמייכעל אויף די ליפּען): וואָס טוסטו, שטיינער?

שטיינער. אָט, מען בלעטערט אַבער... לעזען איז ניטאָ

קיין חשק... אין אַלגעמיין זיינען די בּיכער זעהר לאַנגוויליג געוואָרען, אינעדהויפט פֿון דער לעצטער צייט.

היילפּערט. וואָר הייסט דיר זיי לעזען?...

שטיינער. וואָס טוסטו דען?

היילפּערט. איך לעז זיי ניט... איך לעז אַמאָל די אַלטע, די קלאַסיקער...

שטיינער. די קלאַסיקער... זיי רערען צו מיר גאָרנישט... מיין האַרץ בענעהרט אַניי וואַרט... די אַלטע זענען געווען צו געזונט... מיין זעלע אָבער איז אָנגעגריפֿען... איך זוך דאָס קראַנקהאַפֿטע, דאָס ראַפֿינירטע... דאָס אומעזוהנליכע...

היילפּערט. נו, די נייע גיבען דאָך דיר עס אין אַ גרויסער מאָס... זיי זיינען דאָך אַלע קראַנקהאַפֿט, ראַפֿינירט אָן ניט נאָר אומעזוהנליך, נאָר פֿשוט משוגע...

שטיינער. ניין, ניט אַלע... עס איז דאָ אַ פּאָר... די זיינען טאַקע גוט, די איבעריגע אָבער זיינען נאָכמאַכער, נאָכקרימער, קיין איבער ווערטער, וואָס זיינען אין דער מאָדע, זיי פֿיהלען עס אָבער ניט דורך... זיי שטעקען מיר ניט אָן מיט זייער גפֿיהל, וועלכעס זיי האָבען אַליין ניט... עס איז, ברודער, אַבכאָלוט ניטאָ וואָס צו לייענען פֿאַר דעם נייעם מענשען.

היילפּערט. פֿראַזען... נייער – אַלטער מענש... מענשען זיינען אַלע מאָל געווען דיזעלבינע... מען דאַרף זיך ניט גריבלען...

שטיינער. ווי איז אָבער, אַז עס גרינעלט זיך ממילא... עס קומען פֿראָגען ווי אומגעבעטענע אין לאָזען דיך ניט אָב.

היילפּערט (אין אַ חוזק־טאָן): למשל?

שטיינער. למשל (פֿערטראַכט זיך), אָט טאַקע די פֿראַגע וועגען לעבען... צו וואָס לעבען מיר? וואָס איז דער תּכלית? וואָס איז דער זין?...

היילפּערט. אָ, יאָ, אַ מאָדערנע פֿראַגע... איך אָבער בין ניט קיין מאָדערנער מענש. איך פֿרעג עס ניט... היינט האָט גערעגענט, האָב איך גענוג־פֿט אַ רעגען־שירעם. אַ וואויל זאָך אַ רעגען־שירעם...

שטיינער (פֿערוואונדערט). וואָס הייסט עפּעס אַ רעגען־שירעם... עפּעס אַ סימבאָל?...

הייל פערט (לאַנגזם). אָ, דו סימפּאָל׳ט... אַלץ איז בײַ אים אַ סימפּאָל... וואָס האָסט צו טון אַ רעגען־שירעם מיט אַ סימפּאָל; פּשוט, עס האָט געריגנט, האָב איך געקוקט אַ רעגען־שירעם, איך זאָל מיך ניט איינקוקן...

שטיינער. איך פערשטיה דיך נישט...

הייל פערט. פערשטעהסט ניט קיין אינגלאַנד זאַגן... איך מיין דערמיט צו זאָגן, אַז איך לעב, וויל איך לעב, און טו אַלץ, אום צו לעבן אין פערהיטן זיך פון דעם אַלץ, וואָס מאַכט מיר דאָס לעבן אומבעקוועם. דעמפּט, קוים איך אַרעגען־שירעם; איז הייס, טו איך מיך אָן אין לייכטע קלײדער; איז קאַלט, טו איך מיך אָן אין דיקע קלײדער... עס איז אַלץ אַזוי אינאַנדער...

שטיינער. וואָס איז אַבער מכת דעם זון פון לעבן... דאָס לעבן מוז דאָך האָבן אַ זון...

הייל פערט. צו וואָס אַ זון? עס איז מיר גענוג דער אינסטינקט...

שטיינער (בייז). אַך, דו רעדסט ווי אַ צינקער... און ווי איז, אַז דעם אינסטינקט בײַסטו אַריבערגעוואַקסען און בלײַבסט בלויז בײַם אינטעלעקט, בײַ דער ריינער פערנונפט, אַזוי צו זאָגן...

הייל פערט. וועג דער געוונטער אינסטינקט פערלאָזט דיך, און דו בלײַבסט בײַ דער ריינער פערנונפט, טאָ געה דאָן אין משוגעים־הויז... דאָרט גענפינען זיך מענשען מיט דער ריינער פערנונפט...

שטיינער (פערטפט). פערשטעהסט מיך שלעכט... אָבער זאָלען מיר דאָס דערווייל לאָזן... מיין ניט, אַז דו האָסט מיך בעקאַמפּט, בעזיגט... איך שטעה בײַ מינם, אַז דאָס לעבן מוז האָבן אַ זון, אָבער איך בין גענוג געדולדיג צו וואַרטן אים, גענוג זעהענדיג צו גענפינען אים; אָנער וואָס טוט מען, וועג די דאָזיגע פראַגע גנבֿעט זיך אַריין צו אַ שוואַרצער פערזענלי־קייט? וווּסטו, אַז אַזאַ פערזענלי־קייט קאָן זעהר לייכט בעזעהן זעלבסט־מאָרד?..

הייל פערט. אַך, זעלבסט־מאָרד... א שען וואָרט... עס קלינגט מוזיקאַליש... זעלבסט־מאָרד... איך האָב ניט לאַנג גענוג

אַ בוך מיט דעם טיטעל: טוט... איך בין אַריין צום פּערלעגער און גענפּרעגט, וואָס קאָסט אָבצוקויפֿן די גאַנצע אויפלאַגע...

שטיינער. צו וואָס האָסטו עס געדאַרפט?...

היילפערט (פייז). אַך, צו וואָס... נאַטירלעך, ניט צום לעזען, ניט צו פּערטיילען צווישען דער אָרימער מענשהייט, נאָר פֿשוט צו פּערברענען... אָ, ווען איך קען די אַלע ביכער, וואָס פֿרעדיגען דעם טויט, פֿערברענען! אָדער ווען איך קען וועלן אַ צענטאָר אין פֿערבאָטען אַוויע ביכער גאָר צו פֿרשטיינען. אָט רעד בעסער מיט מיר ניט וועגען אַזוינע פֿראַגען... זיי זיינען, פֿרשטאַנען, דום, און, צוויטענס, נישט אויפֿריכטיג. דער סאַמע נט־אויפֿריכטיגער טויט איז דער טויט פֿון מאָדערנע ועלבסטמערדערע....

שטיינער. ווי איז אָבער, אַז דאָס לעבן איז פּאָסט שוואַרץ?...

היילפערט. לידט מען מיט אַ שמייכל... דעמאָלט אין עס שוין לייכט; פֿרשטעהסט... בלויז אין שמייכל...

שטיינער: ניט אַלע קאָנען שמייכלען...

היילפערט: פֿאַרוואָס? יעדער וואָלט עס געקאָנט, ווען ער וואָלט נאָר געקוקט אויפֿן לעבן מיט אַנדערע אויגען...

שטיינער. אָט, צום בישפּיל, האָב איך אַ מיידעל, פֿעני הייסט זי... זי איז אַ שען, קלוג, געבילדעט מיידעל... די לעצטע ציט אָבער טראָגט זי זיך אַרום מיט גענאַנק, אַז דאָס לעבן איז פּוסט, וואָכעדיג, ניט אינטערעסאַנט, און — וועסט לאַכן — איך האָב שטאַרק מורא פֿאַר איהר...

היילפערט (אראָנישׂ). איך האָב איך שטאַרק מורא...

שטיינער (נאַיוו). פֿאַרוואָס האָכטו מורא?...

היילפערט. און פֿאַרוואָס האָכטו מורא?...

שטיינער. איך האָב מורא... גאָר אינפֿאַך, זי זאָל ניט בעגעהן קיין ועלבסט־מאָרד...

היילפערט. און איך האָב מורא, אַז זי זאָל זיך ניט פֿערליעבען, חתונה האָבען און געבוירען קינדער...

שטיינער (וי אייפֿערזיכטיג). אַך, מיין גאָט, הלואי... מיר דאַכט אָבער, אַז זי איז אַזוי וויט דערפֿון...

היילפערט. פֿון וואַנען נעמכטו עס?...

שטיינער. זי קומט צו מיר אַלע אָוונט... איך וואַלט אַמאָל וועלן מאַכן מיט איהר אַ שמועס וועגן ליעבע, האָב איך אָבער אַזוי מורא... זי איז אַזוי ערנסט, אַזוי פעסימכטיש געשטימט... אין אַ פּאָר מאָל האָט זי אַפּילו מיר געגעבן דייטליך אָנצוהערעניש, אַז זי וועט ערהליך מיט אַלץ איבערריסן, מאַכן אַן ענדע....

היילפערט (שמייכלענדיג). אָהאַ! ווירקליך שרעקלך... איך הער שוין דעם שאָם אין איהר אינוואַמען צימער... (פויזע) שוטה... איז זי ווירקליך אַ שען מיידעל?...

שטיינער (שעמעוודיג). יאָ... זעהר, זעהר חנ'עוודיג. האָט שוואַרצע אויגן, לאַנגע האָר...

היילפערט. גאָר וויטער: אַ שען־ענטוויקעלטע בוכטע... לאַנגע, צאַרטע פֿים...

שטיינער. גאָר, ביסט אַ צינקער... איהרע פֿים האָב איך ניט געזעהן.

היילפערט. המ... ניט געזעהן... ביזטו אַן עהרליכער מאַן... וועגען שענע פֿים לעזטו דאָך בלויז אין די דעקאַדענטישע ביכער... יאָ... נאָר ניט דאָם... ענטשולדיג... איך בין ניט קיין צינקער, איך האָב אָבער שטאַרק ליעב דאָס לעבן... אין לעבן איז ליעבע, אין ליעבע איז די פֿרוי... אָדער דער מאַן... (פויזע). קאָנסטו מיך אפֿשר בעקענען מיט דער דאָזיגער פֿעני, וואָס האָט שוואַרצע אויגן, לאַנגע האָר און איז אַזוי חנ־עוודיג אין טראָגט זיך אַרום מיט זעלבסט־מאָרד־געדאַנקען?...

שטיינער (אין פֿערלעגענהייט). אָ, יאָ... פֿאַרוואָס ניט?.. זי דאַרף דאָ מאַקע זיין באַלד... זי דאַרף דאָ נעמען אַ בוך... זי לעזט זעהר פֿיל...

היילפערט. נאַטירליך... אַז לעבען לעבט מען ניט, לעזט מען פֿיל נייע ביכער אין מען טראָגט זיך אַרום מיט זעלבסט־מאָרד־געדאַנקען...

שטיינער. הייסט עס, אַז לעזען ביכער...

(עס הערען זיך טריט אין אַ קלאַפּ אין טיר).

שטיינער (צעטראָגן). דאַכט זיך, זי... (היילפערט ענטפֿערט). אַריין!

(עס בעוויזט זיך אויך דער שוועל פֿעני, געקלידט אינ־
פֿאַך, אָבער אָנצוהענגט... פֿון קליינעם היטעלע, וואָס איז אַראָפּ־
געפֿוקט איבערן שטערן, קוקען צוריס גלענצענדע, שוואַרצע, פֿער־
הלומ׳טע, פֿערבענקטע אויגען. זי גיט שטיינערן די האַנד און שמיי־
כעלט וויי אין פֿערלעגענהויט).

פֿעני (דערוועהענדיג היילפּערטן, צו שטיינערן). בין אַייך
איז דאָ אַ פֿרעמדער מענש...

שטיינער. אָ, ניין. עס איז אַ פֿרייַנד, אַן אייגענער...
פּאַרדאָן... אויך שטעל אַייך ניט פֿאָר: פֿרילין פֿעני, הער היל־
פּערט.

היילפּערט (אויפֿצוהענדיג איהר פֿרייַנדלעך די האַנד און אַ
דריק טוענדיג, שטאַרק איהר קלײַן הענטעל). עס פֿרעהט מיך
ווירקליך אַייך צו קענען... (קוקט זי דרייסט אָן; זי לאָזט אַראָפּ
די אויגען, הויבט זיי אָבער אויף צוריק אין קוקט היילפּערטן
אָן מיט ניגעריקייט... געדענק עגדליך צו צום טישעל אין זוכט
צוזישען די ביכער...).

שטיינער. דאָס בין, וואָס איהר האָט געפּעטען, האָב
איך שוין פֿאַר אַייך...

היילפּערט. אַך, געטע שוין מיט די ביכער... לאָז מען
אַ ביסעל אַזוי שמועסען...

פֿעני (מיט אַ טרויעריגען, אָבער תּ׳עוודיגען שמייכעל).
האָט איהר אַזוינע אינטערעסאַנטע טעמעס?...

היילפּערט (רעש). יאָ, איך האָב אַ שענע טעמע...

פֿעני. וועגען וואָס?

היילפּערט (שמייכלענדיג). וועגען ליעבע...

פֿעני (שמייכעלט, באַלד אָבער וועדט זי טרויעריג אויך
ערנסט). איז עס ניט בלויז אַ וואָדט?... איז דען דאָ ליעבע?...
גלויבט איהר אין ליעבע?...

היילפּערט (הריקענדיג מיט די פּליצעס). וואָנדערבאַר...
אין ליעבע בריך מען דען גלויבען?... ליעבע איז דען אַן אַב־
סטראַקט?.. ליעבע איז דאָך אַ ממשות׳דיגע זאַך... מיין גאָט!..

פֿעני. אָ, איהר זענט אַן אָפּטימיסט... עס פֿרעהט מיך...

שוין לאַנג ניט געוועזן אַזאַ אָפּטימיסט, ווי איהר (קוקט איהם אָן גאַנץ דרייסט).

שטיינער (פֿאַלענדיג זיך ניט בעקוועם). אָ, דער הער היילפּערט איז שוין צו־פֿיל אָפּט מיסטיש, מיט אַנטראַקטע פֿראַגען אינטערעסירט ער זיך ניט...

היילפּערט (לאַנדעט). אָ, פֿרײַנד שטיינער, איהר טרייבט רלילות... וואָס הייסט, איך אינטערעסיר מיך ניט? אין געגענטייל, דאָס אַנטראַקטע איז פֿאַר מיר אַ זעהר שענע שפּיל... אַזוי צו זאָגען — אַ גימנאַסטיק פֿאַר מיינע געהירן, וועלכע פֿאָדערן אַרבייט, בעוועגונג, אָבער ווי קומט עס צו פּעסימיזם? שפּיאַנאַזש איז ניט געווען קיין פּעסימיזם...

פֿעני (נאַיוו). אָבער אַנדרייוו?... אַך, מיין גאָט, ער איז אַזוי שוואַרץ, וי דער טויט... ער איז אַזוי טיף...

היילפּערט. אָ, מיין שטעקל מייהעל (פֿענין ווילּ בייז ווערען, קוקט איהם אָבער אָן און גיט אַ שמייכעל, שטאַרק רויט ווערענדיג). אַנדרייוו, זאָגט איהר?.. צו וואָס־ושע לעזט איהר איהם? ער וואָלט געווען אַן אויפֿרייטיגער פּעסימיסט, וואָלט ער דאָך אַזוי פֿיל ניט געשריבען. אַ פּעסימיסט ליגט אין זיין צימערל, פֿיפֿקעט אַ ליולקע אין שפּייט אין באַלקען... (אָבנעהאַקט). אַלזוי, וועגען ליעבע (צעלאַכט זיך).

פֿעני (שמייכעלט). אהיב איהר האָט עפּעס שענעס צו זאָגען...

שטיינער (האַלטענדיג אַ בוך אין האַנד). אָט האָט איהר דאָס בוך... לעזט איהר פֿרייהער, נאָכדעם וועל איך עס לעזען.

היילפּערט (לוכטיג און פֿרײַנדליך צו שטיינערן). אַך, גענוג שוין! מיר געהען דאָך רעדען וועגען ליעבע...

פֿעני (אומשולדיג). דאָס בוך איז דאָך קליגער פֿון אונז אַלע...

היילפּערט (בייז). וועד זאָגט עס אײַך?... אַלענפֿאַלס, האַלט איך זיך קליגער פֿאַר אַלע ביכער...

פֿעני (דרייסט). איבּ אַזוי, וואָלט געווען אינטערעסאַנט אײַך חורכצולעזען...

היילפּערט (לאַכענדיג). אָ, וועג איהר לעזט מיך דורך, וואָלט איהר גאָווים פֿאַרשפּאַרט ביכער צו לעזען...

פֿעני (וועדענדיג אין גאַנצען דריסט אין שטאַדק פֿערבאַפּט פֿונ׳ם נייעם בעקאַנטען). ברויך מען אַיך לאַנג צו לעזען?...

היילפּערט (קוקט זי ערנסט אָן). אָ, זעהר לאַנג, דאָס גאַנצע לעבען...

פֿעני (ווי איבערראַשט). און איהר וואָלט עס ערלויבט?...

היילפּערט (קוקט זי אָן מיט ליעבע). אַייך — יאָ...

שטיינער (מיט אי־פֿערזוכט אין טאָן). סׄ׳וועט אַייך נימאס ווערען...

היילפּערט. מעגלעך... אַלעגפֿאַלס וואָלטען די ערשטע בלעטער געווען אינטערעסאַנט...

פֿעני (פֿערשעמט). אין נאַכהער גאָהט עס פֿערוועלקטער אין פֿערוועלקטער...

היילפּערט. וואָס נאָכדעם וועט זיין, טראַכטען נישט קיין אמת׳ע קלוגע...

פֿעני. איך מיין אויך אַזוי...

היילפּערט (צופֿרידען פֿון זיין ווירקונג אויף איהר). וואָלט איהר ניט וועלען זיך הורפֿגעהן אַ בימעל מיט מיר?...

פֿעני (כאַפּט זיך אָן). אָ, יאָ... וואָהום ניט?... מיט פֿער־געניגען! (זיי קלייבען זיך געהן).

פֿעני (קאַלט). און איהר, שטיינער?

שטיינער (אומבעהאָלפֿען). האַ?... איך?... (קוקט אויף היילפּערטן). ניין... איך וועל דערענדיגען אַ בוך...

היילפּערט (לוסטיג): נו, געהען מיר בייהע...

(חוךְ די שויבען העדט זיך גיסען אַ רעגען).

פֿעני. אוי, מיין גאָט, אַ רעגען!...

היילפּערט. אָ, דאָס מאַכט ניט... איך בין אַ פּראַק־טישער מענש... איך האָב היינט געקויפֿט אַ שירעם...

פֿעני (לאַכט). אָ, אויב אַ שירעם, אי־ז זעהר גוט... קומט!.. (זיי גאַהען אַרויס... שטיינער בלייבט אַליין... גאָהט אום אַ ווייל הין אין צוריק איבערן צימער; מורמלט: אַ שירעם... אַ שירעם... סׄ׳וועט פֿינסטערער אין פֿינסטערער, גאָהט צו צום טיש, נעמט בלעטערן לאַנגזאַם אַ בוך...).

דאס בוך.

דאָס בוך האָט ער אָנגעשריבען מיט יאָהרען צוריק. עס איז אין יענער צייט געווען עפּאָכע־מאַכענדיג. די קריטיק האָט וועגען אים גערעדט אין געווענען לויב־לידער דעם פֿערפֿאַסער. אָבער אייך אין די וידלערייען האָט געשטעקט אַ לויב: צו שטאַרק איז דאָס בוך, צו־שׂאַרף! „דאָס פֿאַלק טאָר פֿון אַזוינע וואָהרהייטען ניט הייסען!“ — האָבען די עלטערע קריטיקער שטרענג געמורמעלט... דער יונגער פֿערפֿאַסער איז סיי אויך די פֿאַרוואַרפֿען, סיי מיט דער ליב־קריטיק געווען שטאָלץ. דען איהם איז געווען אָנגענעם דאָס, וואָס זיין נאָמען טראָגט זיך אייך די ליפּען פֿון טויזענדער, צעהנדליגער מויזענדער מענשען, אין אָט די אַלע וויכטען, אַז עס איז דאָ אַזאָ און אַזאָ מענש אויף דער וועלט, וואָס דענקט אָט אַזוי און אַזוי, אין הייסט דער מענש אַזוי און אַזוי אין אָנגעשריבען האָט ער אַ בוך אַזאָ און אַזאַ!

אָנגענעם!...

אין פֿערלויף פֿון אַ פּאָר יאָהר זענען די עקזעמפּלאַרען אַלע אויספֿערקויפֿט געוואָרען. בייַם פֿערפֿאַסער איז בלויז געבליבען אין עקזעמפּלאַר...

אָבער אייך דעם עקזעמפּלאַר האָט ער מיט דער צייט אַוועקגעשאָנקען זיינעם אַ פֿרייַנד.

עס האָט איהם אָבער ניט געאַרט. ער איז געווען זיכער, אַז הינדערטער עקזעמפּלאַרען פֿון זיין בוך געפֿינען זיך אין פֿערשׂידענע ערטער, שטעדט און לענדער.

אין עטליכע יאָהר שפּעטער האָט ער זיך אַליין פֿערבענקט נאָכּן בוך זיינעם. ער האָט איהם אָנגעהויבען זוכען, אָבער ער האָט איהם אין עהרליך ניט געפֿינען. אַ שרעק האָט אָנגעפֿילט

דאָס האַרץ זיינס: איז דען מעגליך, אַז זיין בוך, וואָס האָט גע־
מאַכט אַזאַ רעש, וועלן עס האָט ערשיינט, איז שוין פֿערשוואונ־
דען?...

ער איז אַוועק צו זיין פֿרייַנד.

— איך האָב דיר אַמאָל מיין בוך געשיקט, קענסט מיר
אים ניט ווייזן? איך וועל עס בלויז אָנקוקן...

— דיין בוך?.. — דאָס זיך דער פֿרייַנד דערמאָנט ווי אָן אַן
אַלטען חלום... — אָ, יאָ. איך געדענק עפּעס. מיר דאַכט אָפּער,
אַז ער איז צעריסען געוואָרען. מיר האָבען געצויגען אין אַ נייער
דירה, אָן ער איז אַודאי פֿערבליבען אין דער אַלטער...

טיף בעלידאַט איז דער מחבר אַוועק פֿון דיין פֿרייַנד...
צו דער בעלידיגונג האָט זיך צוגעמישט דר. בענקשאַפֿט
נאָכן בוך, און ער איז אַ לאַנגע צייט אַרומגענגען נידערגע־
שלאָגען און שטאַרק אַראָבגעפֿאַלען...

ער האָט אָנגעהויבען פֿרעגען אין בוכהאַנדלונגען:

— געפֿינט זיך בי אייך נישט אַזאַ און אַזאַ בוך?..

— ניטאָ אַזאַ בוך! האָבען אים די בוכהענדלער, בייזע
אין אָנגעכמורעטע מענשען, קורץ געענטפֿערט.

— עס איז יאָ דאָ! האָט זיך דער פֿערמאַסער געהוי־
גען...

אָבער די מוכהענדלער האָבען אַלע ווי אינער געקוועטשט
מיט די פּליצעס און אָבגעליקענט שטיין און ביין:

— אַזאַ בוך איז אויף דער וועלט ניטאָ!... ער האָט זיך
מיט אינעם געשטעלט קריגען, אַזוי אויפֿגערעגט איז ער ג־
וואָרען:

— איהר זענט אַן עם־הארץ!

און ער איז אַדערנידעריגטער און פֿערגעסענער אַרויס פֿ־ן
בוכהאַנדלונג.

* *
*

ענדליך איז ער געוואָר געוואָרען, אַז אין דער גרויסער שטאָדט־
ביבליאָטעק געפֿינט זיך אַן עקזעמפּלאַר פון זיין בוך...

ער איז אַהין אַוועק.

דער ביבליאָטעקאַר, אַ מאָגערער מענש אין די מיטעלע יאָרן, מיט בריליקן אויף דער לאַנגער נאָז, האָט אידם פֿריינדליך אָנגעקוקט, אריסהערענדיג זיין ביטע, אין זיך אָנגערופֿן:

— יאָ, עס לינט ערגיץ אַהער בוך... איך וועל אידם באַלד אויסזוכן.

מיט דער גרעסטער אומגעדולד האָט דער פֿערפֿאַסער געוואַרט... ער האָט דערווייל בעטראַכט די גרויסע אַלמערס מיט ביכער, וואָס זיינען געשטאַנען הינטער שוואַרצע גלעזערנע טירען, אין עס האָט פֿון אַלע געהאַדט טיט אין פֿערגעסענהייט.

דער ביבליאָטעקאַר האָט אידם ענדליך צוגעטראָגען זיין ווערק...

עס איז געווען אַן אַלט מאָגער ביכל, די מאָזולען ערטעריז אויסגעקראַצן אין דער רימענער רוקען צעפֿיילט...

איך דעם מחבר אָבער האָט אַ וועג געטאָן פֿון ביכל מיט נייעם לעבען, מיט יוגענד, מיט גלק...

— אַך, אָט דאָס איז עס! — האָט ער מיט פֿרייד אויסגעשריען.

דער ביבליאָטעקאַר האָט זיך שמייכלענדיג אָנגערופֿן:

— אַזוי טייער איז עס בי אַייך?... אַ חידוש... קיינער פֿרעגט עס ניט...

— ס׳איז מיין איגען ווערק... — האָט דער פֿערפֿאַסער זיך פֿערשעמט אָנגעדוּפֿן.

— אַזוי?... אַייער אייגען ווערק...

דער ביבליאָטעקאַר האָט עס געגומען אין האַנד אַריין און אַ קוק געטאָן.

— מיט יאָהרען צוריק האָט עס אַ גרויסען רושם געמאַכט!— האָט זיך דער פֿערפֿאַסער ניט געקענט אַיינהאַלטען.

— אַך, מיין גאָט! מיט יאָהרען צוריק! — האָט דער ביבליאָטעקאַר פֿילאָזאָפיש געזופֿצט... וופֿיעל ביכער עס האָבען שוין געמאַכט אַ געוואָרער, און איצט לינען זיי אַזוי אַלע אין די פּאָליצעס ביי מיר אין שוויגען אַזוי ששיל...

דער מחבר אָבער האָט שוין ניט געהערט. ער האָט געבלעטערט דאָס בוך זיינס און געוווּנדערט דאָרט זיין אַמאָליגען רוהם...

אָבער די בלעטער, פֿערוועלקטע און פֿאַרגעלטע, האָבען אַזוי וויי געשטאָרבענע אויסגעזעהען, אין די וועלטער זיינען וויי מתים געלעגען אַיינגעקריצט אין דעם פּאַפּיר...

אָבשפּילענדיג זיך ביי אַ שעה צייט מיט זיין ווערק, האָט ער עס אויפֿגעגעבען דעם ביבליאָטעקאַר.

———

און אַזוי פֿלעגט דער מחבר אין מאָל אין יאָהר זיך פֿאַרבענקען נאָך זיין ווערק און קומען אין ביבליאָטעק זעהן זיך מיט אים.

דער ביבליאָטעקאַר פֿלעגט יעדעם מאָל זיך מוזען אָנשטרענגען אין דערמאָנען:

— וואָס פֿאַר אַ נוך מיינט אידר איגענטליך?

אין דער פֿערפֿאַסער, שוין גראָה און פֿאַרעלטערט, פֿלעגט אים מוזען יעדעם מאָל דעם יחוס זיינעם דערצעהלען.

— אַהאַ! אידר מיינט אָט יענם אַלט ביכעל...

אין ער פֿלעגט אים מיט אַ שמייכעל דערלאַנגען.

איינמאָל איז דעם אַלטען מחבר אַיינגעפֿאַלען צו בעטען דעם ביבליאָטעקאַר, ער זאָל אים אַוועקשטעלען זיין ווערק.

וואָלט ער געוואוכט, אַז דער ביבליאָטעקאַר וועט זיך דינגען מיט אים אין זאָגען: „מען קען ניט, דאָס נוך מוז זיך געפֿינען אין ביבליאָטעק", וואָלט ער אפֿשר געבעטען; דער אַלטער מחבר האָט אָבער מורא געהאַט, טאָמער זאָגט דער ביבליאָטעקאַר גלייך:

— אַדרבא, נעמט עס, מיט'ן גרעסטען פֿערגעניגען...

אָ, דאָס וואָלט פֿאַר אים אַ גרויסע שאַנד אין אַן אומגליק געווען...

„ניין, זאָל דאָס נוך ליגען דאָ... עס איז דאָך פֿאַרט אַ ביבליאָטעק" — פֿלעגט ער מראָכטען — „קומט אַמאָל אַיינער און גיט אַקוק, און אויף אַזאַ אופֿן איז ער בעזאָרגט פון פֿערגעסענהייט"...

טיילמאָלס פֿלעגט ער זיך דערשרעקען: וויפֿיל יאָהר קען נאָך דאָס נוך אויסהאַלטען: די טיזלען וענען שוין אַזוי צעברעכען, די בלעטער אויסגעריבען און דין...

ער פֿלעגט מאַנען אַ חשבון, ווייַל יעדער קען עס נאָך אויסהאַלטען...

צי וועט ניט שטאַרבען דאָס ווערק גלייך מיט אים?

אָבער אַרײַנלעגענדיג דאָס בוך צוריק אין אַלמער הינטער די שווערע גלעזערנע טירען, פֿלעגט זיך אים דוכטען, אַז דאָס בוך איז שוין לאַנג, לאַנג געשטאָרבען, און דער אַלמער איז זײַן קבֿר, אין דאָס בוך פֿילט אין קבֿר, בין ער וועט צו שטויב ווערען...

אין אַזעלכע־אַ־פֿיל עד אַ בליק אויפֿן זאַל, און אים חכט זיך, אַז דער גאַנצער זאַל איז אַ בית־עולם, די אַלמערס — די אַרונות, אין אין די ארונות ליגען בעגראָבען אַ וועלט מיט שרײַבער אין דיכטער...

דאס קינד.

מיט דער לעצטער וואוינונג, וועלכע סענדערזאן האָט גע־נומען מיט אַפאָר וואָלען צוריק, איז ער געווען זעהר ניט צו־פֿרידען. ניט גענוג, וואָס דאָס צימער איז געווען צו קליין, און ער האָט זיך אין איהם נישט געקאָנט אַקעהר טון, — איז נאָך דאָס פֿענסטער אַרוים צו אַטומעלדיגען הויף, וועלכער האָט ער־וואַכט זעהר פֿריה, און סענדערזאָן, וועלכער פֿלעגט שלאָפֿען שפּעט, פֿלעגט מוזען אויפֿשטעהן פֿריה, איבער דעם פֿערמישטען גערו ש פֿון הויף, וועלכער פֿלעגט אַריינדרינגען צו איהם אין צימערל. טיילמאָל פֿלעגט ער, אַביזער, אַצערייצטער, זיך אויסצאַפען פֿון בעט, צולויפֿען צום פֿענסטער און, אַרוישטעקענדיג דעם קאָפּ, זיך צעשרייען אין דער וועלט אַריין:

— אין דר׳ערד אַריין, מיאיס׳ע מענשען! וואָס טומעלט איהר אַזוי?...

זיין ביזערן זיך פֿלעגט, נאַטירליך, נישט העלפֿען. קיי־נער פֿלעגט עס אַפֿילו נישט הערען. ער איז אינגענטליך ניט אויי־סען געווען, מען זאָל עס הערען, דען וואָס פֿאַר אַרעכט האָט ער דאָ אין דעם פֿרעמדען הויף... וואר איז איהם שולדיג, אַז ער לעבט אַנדערש, ווי אַלע, לעגט זיך שפּעט און מוז שלאָ־פֿען שפּעט?

„מענשען — פֿלעגט ער דעמאָלט בייז טראַכטען — גערט ניט אָן, וואָס דו האָסט דיינע פֿערזענליכע געוואָהנהייטען". „אַ מענש — פֿלעגט ער נאָך בייזער ווערען — איז אַגעזעלשאַפֿט־ליכע חיה, און חיות דאַרפֿען לעבען אַלע ווי איינע"...

און ניט נאָר דאָס צימערל מיט׳ן טומעל, וואָס האָט פֿון הויף אַריינגעדרונגען, האָט איהם בייז געמאַכט — אויך די „בעלי־הבת ם"

ציי וועמען ער האָט דאָס צימערל געהרגענען, זיינען איהם שטאַרק ניט געפֿעלען געווען. עפּעס זיינען זיי גאָר קיין מענשען ניט. אָפּגענומען פֿאַראויס די עטלעכע רובל דירה־געלד — און שלאָג זיך קאָפּ אָן וואַנט, ווי ער וואָלט גאָר קיין מענש ניט ,געווען. אַז ער דאַרף דורכגעהן דאָס פֿראָנט־צימער, דאַכט זיך איהם, אַז זיי צעהלען די טריט און זיינען בייז אויף איהם. עפּעס וויל ברוגז קוקען זיי איהם אָן. טיילמאָל האָט זיך איהם געווואָלט בעפֿער דורכֿן פֿענסטער שפּרינגען, אידער דורכגעהן זייער צימער...

הינט זייערע קינדער! עס זיינען גאָר קיין מענשען ניט. די עלטערע — בייזע, שווייגענדיגע און אָפּגעלאָזענע... ער האָט נאָך כּמעט קיין אייניציג וואָרט צו זיי ניט אויסגערעדט... אויך זיינען אַגוט־מאָרגען צי אַגוט־אָוונד ענטפֿערט מען ניט, אָדער מען גיט עפּעס אַמירמעל אונטער דער נאָז. סענדערזאָן־ען דאַכט זיך, אַז דאָס איז אַלץ דערפֿאַר, וואָס ער האָט דאָס דירה־געלד זיי שוין אָפּגענאָמען.

„אָ, די אייגענטימער! — בייזערט ער זיך אין געדאַנק — שטענדיג וואָלטען זיי געוויגען דעם מיט־מענשען, שטענדיג ווילען זיי בלויז אַנוץ האָבען. ניטאָ קיין מענשען ביי זיי — אַקוואַרטיראַנט! קוים האט דער קוואַרטיראַנט אפּגעצאָהלט — אוים!"

יאָ, עס וועט קימען אַטאַ פֿאַרן „ערשטען", וועט די בעל־הבית׳טע צוקומען צו איהם מיט אַזוים שמייכלעלע און וועט זיך צע־רעדען מיט איהם וועגען אַלערליי זאַכען, וועגען נעכטיגע טעג: און כּאַר־אַפֿדריגען שניי, און וועט ענדליך אַרויסשיכען:

— איהר וויסט, אַז מאָרגען איז דער ערשטער... אין נאָכֿן ערשטען וועט זי ווידער שטום ווערען, אָנגערוקט, און בעת ער וועט דורכגעהן זייער צימער, וועט זי די טריט זיינע צעהלען, און איהר וועט זיך דולטען, אַז עפּעס צו שטאַרק טרעט ער מיט די פֿיס...

ער האָט זיי אַלע פֿינט! אָבער אַז ער וויל, זאָל ער, אַז זיי זיינען גאָר קיין מענשען ניט... הינט וואָס אַרט עס איהם? וויבאַלד, אַז זיי זיינען ניט קיין מענשען, איז דאָך שוין אויס אַלע חשבונות...

און די לעצטע השערה זיינע איז געווען זיין אינציגע טרייסט: קאָן מען דען אויף חיות פֿאַראיבעל האָבען?...

יאָ, דער דאָזיגער מין מענש איז אַחיה — פֿלעגט ער פֿערשטאַרקען זיין אָנשויאונג. אמת, זיי געהען ווי מענשען, רעדען מיט אַ מענשליכען קול, עסען און טרינקען און שלאָפֿען ווי מענשען, אָבער דאָס אמת'ע מענשליכע, דאָס בצלם־אלהים־דיגע האָבען זיי ניט...

בייז וועט ער אויף זיי ניט זיין. ער וועט זיי נאָר פֿעראַכטען... טיף, פֿון דער גאַנצער נשמה פֿעראַכטען. אמת, דורכגעהן דורך זייער צימער איז גאָרנישט אָנגענעם, אָבער קוים וועט ער זיך אַריבערכאַפּען אין זיין צימערל, זאָל ער וויסען, אַז ער האָט ניט מיט זיי קיין שום געמיינזאַמעס. אמת, די קינדער טומלען? נו, זאָלען זיי טומלען, ער וועט זיך פֿערשטאָפּען די אויערן. דער בעל־הבית שנאָרכעט ביינאַכט אַזוי עקעלהאַפט? זאָל ער שנאָרכען; וויבאַלד אַז חיות — טאָ וואָס גערעדט עס איהם אָן?

אַזוי האָט ער בעשלאָסען.

אין עטליכע טעג אַרום נאָכן בעשלום איז ער גאָר געלאָפֿען אויף זיין געלעגער און זיך צוגעהערט צום שנאָרכען פֿון די שלאָפֿענדיגע. עס איז געווען אַן אויער־רייסענדיגע מיזיק. וועגען אַיינשלאָפֿען איז שוין קיין רייד ניט געווען. ער האָט נאָר זיך געוואָלט בערוהיגען: זאָל איהם ניט אַרען: חיות — און גענוג...

אָבער דאָס שנאָרכען איז אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער געוואָרען... איהם האָט זיך געוואָלט אויפֿהויבען זיך פֿון אָרט, צולויפֿען צו די שנאָרכענדיגע און אַלע ביז איינעם אויסמאָרדען;..

— טפֿו, צו אַל־די שוואַרץ יאָהר! האָט ער אויסגעשפּיגען און, בייז ווי אַטיגער, זיך אַוואָרף געטאָן צו דער וואַנט...

אַז ער איז אָבגעלעגען אַזוי איניגע מינוט, האָט זיך צים שנאָרכען צוגעמישט דאָס געווײַן פֿון קליין קינד, וואָס איז געלעגען אין אַ וויגעלע. דאָס געשריי איז אַלץ גרעסער און גרעסער געוואָרען. סענדערזאָן האָט פֿאַר פֿעס געקריצט מיט די צייהן: אַך, צו אַל־די טייוועל!

דאָס קינד האָט אָבער אַלץ געשריען. שטאַרקער אין שטאַר־

קער. קיינער אָבער פֿון די שלאָפֿענדיגע האָט זיין געוויין ניט געהערט.

סענדערזאָן, אַ ביזיער, אַ צערייצטער, איז אויפֿגעשפרונגען פֿון בעט, אַרײַנגעלאָפֿן אין צוויטען צימער און אַ גערי געטאָן:

— נעמט־אײַן דאס קינד!..

די מוטער אָבער איז אַזוי שטאַרק געשלאָפֿן, אַז זי האָט ניט געהערט ניט דעם קינדס געוויין, ניט סענדערזאָנס געשריי.

סענדערזאָן איז צוגעגאַנגען צום וויגעלע.

איהם האָבען אָנגעקוקט צוויי קינדערשע אויגען. די דאָזיגע צוויי אויגען, גרויסע, שוואַרצע, קיילעכדיגע, האָבען זיך ווי אָפּגעחתמ׳עט בײַ איהם אין האַרצען.

— ששש! ששש — האָט זיך סענדערזאָן איבערגעבויגען איבערן וויגעלע... ששש... ששש...

און גלײַך האָט ער געמומען וויגען דאָם וויגעלע און צוגעזונגען שטיל אַקינדיש לידעלע, וואָס ער האָט געהערט אַמאָל אין דער היים פֿון זיין מאַמען.

דאָס קינד איז שטיל געוואָרען. האָט פּלוצים געקוקט אויף סענדערזאָנען, אָן יעדער בליק פון קינד איז געווען פול מיט בעדייטונג, פֿיל מיט געדאַנק אָן זין...

סענדערזאָן האָט אויפֿגעהערט צו וויגען. אַ שטראָם פֿון וואַרימע געפֿיהלען האָבען וי דורכגעוואַשען זיין האַרץ. ער האָט זיך דערפֿיהלט אַזוי גוט און גרינג אָן, אָנקוקענדיג דאָס קינד, וואָס איז שוין געלעגען בערוהיגט, — האָט ער זיך טיף אָנגעבויגען אָן אַקוש געטאָן עס אין שטערענדיל...

דאָס קינד האָט זיך בריט צעשמייכלט, האָט אָנגעכאַפּט סענדערזאָנס גראָבען פֿינגער אין געמומען זויגען.

סענדערזאָן האָט זיין פֿינגער פֿון קינדס מויל ניט אַרויסגענומען. ער האָט זיך געפֿיהלט מאָדנע גליקליך, וואָס זיין פֿינגער קאָן בערענגען בערוהיגונג דעם דאָזיגען ל עבען קלייניעם בעשעפֿעניש...

אין אַ ווייל אַרום איז דאָס קינד אַיינגעשלאָפֿען רוהיג און זאַנפֿט...

סענדערזאָן האָט פֿאָרזיכטיג דעם פֿינגער פֿון קינדס מייל־

כּעל אַרויסגענומען, נאָך פֿאַרזיכטיגער אַקוש געטאָן דאָס קינד און איז, אַ דערוואַרימטער, אַ בערוהיגטער און אַ שיינענדיגער, אַזוינע צו זיך אין בעט...

ער איז געלעגען עטליכע מינוט מיט אָפֿענע אויגען, און דער שטראַלענדיגער שמייכעל איז ניט אַראָפּ פֿון זיין געזיכט...

און בּאַלד איז ער אַיינגעשלאָפֿען רוהיג און זאַנפֿט, ווי אַ קינד...

וועֿר איז שטאַרקער?

I

זונ֯ענדיג אַ צימער, האָט מאיר הערש אַ ברונעט פֿון אַ יאָהר עטלי֯ע און צוואַנציג, מיט אַן אינטעליגענטיש פּנימפֿאַטישען אויסזען, פֿון העכער ווי מיטעלען וואוקס, זיך ענדליך אפּגעשטעלט בײַ אַ טויער פֿון אַ שטילער יודישער גאַס אוּן געלאָזען: „אַ צימער פֿאַר אַ בחור, דאָ אין הויף, דריטען שטאָק, נומער 19".

ער איז אַריין אין הויף, געזונ֯ט די נומערן אויף אַלע טירען, ענדליך האָט ער געפֿונען. ער האָט זיך געלאָזט געהן אויף די טרעפּ. דער קאָרידאָר איז געווען אַ שמאָלער, די טרעפּ קרום געדרעהט; מאיר הערש האָט עס געהאַלטען פֿאַר אַ חסרון, אָבער דאָך איז ער צוריק ניט געגאַנגען. „לאָמיר אָנקוקען דאָס צימער — האָט ער געטראַכט — אפֿשר איז אינעווייניג בעסער". ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט בײַם טיר, וואו עס איז געווען אָנגעוויזען אַ האַלב־פֿערמעקטע צי֯פֿער 19. ער האָט געזונ֯ט אין טיר אַ גלעקעל, עס איז אָבער פֿון אַ גלעקעל ניט געווען קיין שום צי֯כען. ער האָט אָנגעקלאַפּט מיט֯ן פֿויסט אין טיר.

די טיר האָט זיך אויפֿגעעפֿענט פֿון אינעווייניג, און עס האָט זיך בעוויזען אַ פֿרוי פֿון אַ יאָהר עטלי֯ע און פֿערציג, האַלטענדיג אין האַנד אַ ניט־דערשיילטע קאַרטאָפֿל מיט אַ מעסער.

דערזעהענדיג די יודינע מיט איהר גאַנצען הילוֹ, האָט שוין מאיר העכט געוואָלט פֿערקירעווען צוריק גאָר נישט זאָגענדיג. די יודינע אָבער איז געשטאַנען פֿעסט און געפֿאָדערט:

— וואָס דאַרפֿט איהר, יונגערמאַן?

— אַ צימער... — האָט העכט אויסגעשטאַמעלט.

— האָט איהר דאָך טאַקע געטראָפֿען. דאָ איז טאַקע צו

פֿערדינגען אַ צימער. — האָט אײַך אַ בעקאַנטער געשיקט, אָדער איהר האָט אויפֿן טויער גע־לייענט?

— אויפֿן טויער... — האָט העכט קורץ געענטפֿערט.

— זעהט איהר, איז דאָך טאַקע גאָלדעלע גערעכט. זי האָט טאַקע געזאָגט, אַז מען זאָל אַרויסהענגען אַ צעטעל.

דערהערענדיג דעם נאָמען גאָלדעלע, האָט זיך העכטן פֿאָר־געשטעלט אַ שענע וואַרשעווער ברונעטקע, וועלכע ער בעגעג־ענט אַזוי אָפֿט אין די יידישע גאַסען און צו וועלכער עס ציהט איהם אָפֿט אַזוי. זיין געוויכט האָט אָנגענומען אַ פֿרײַנדלי־כערע מינע, אין ער האָט זיך אָנגערופֿען:

— קענט איהר מיר, אַזוי גוט זיין, וווּיזען דאָס צימער?

— אוּדאי וווּיזען — האָט די יודינע, שטעהענדיג אַלײן אין קיך, צופֿרידען גערעדט — אַז מען האָט סתורה, ברויכט מען צו וווּיזען. קומט, זייט מוחל.

זי האָט איבערגעטראָטען דעם שוועל פֿון קיך און איז אַרײַן אין אַ גרעסערן צימער, וואָס דאָס האָט געוואָלט זיין דער זאַל. דאָרט איז געשטאַנען אַ בריטער טיש, אין די וויינקלען צוויי גרו־סע הויף־פֿערבעטע בעטען, און אין וויינקעל — אַ קאַנאַפּע, אי־בערגעדעקט מיט אַ טונקעלער קאָלדרע. בײַ די זייטען פֿון דר וועגט זענען געשטאַנען עטליכע אַלטע שטילען.

— אָט דאָס איז דאָס עס־צימער! — האָט די בעל־הבית־טע מיט אַ צופֿרידענער מינע פֿאָרגעשטעלט דאָס צימער. אָבער מוה שלאָפֿען דאָ אויך. קיין גרויסע געזונד זענען מיר בּרוך־השם ניט. דריי שטיקלעך קינדער.

— און דאָס צימערל וואו איז? — האָט העכט שוין אַ בי־סעל פֿערוואונדערט און אומרוהיג געפֿרעגט.

— אַ צימערל איז אויך דאָ — האָט די יודינע גוטמוטיג געענטפֿערט — וואָס דען? עס איז ניטאָ קיין צימערל? אמת, דאָס צימערל איז ניט קיין גרויס, דערפֿאַר אָבער זעהר אַ וואַרימס, אָט וי אין אַן אויוון... קומט, זייט מוחל.

די יודינע האָט זיך אַנויג געטאָן רעכטס. זי איז שטעהן געבליבען בײַ אַ פֿערהאַנגענער וואַנט; זי האָט וי מיט אַ כּ שוך

צענימען אין צווייען דעם לאנגען פאדאנג, אין פאר העכטן האט זיך אנטפלעקט אקלין צימערל.

— אַך, עס איז צו קליין — האָט ער וויִ פֿערוואונדערט אויס־געדרוקט, בעטראַכטענדיג דערווייל דאָס בעט מיטן טישעל, וואָס האָט פֿערנומען דאָס גאַנצע צימערל.

— צו וואס דארפט איהר אגרעסערן? — האט זיך די יודי־נע געהויבן. — מיר דאַכט, אַז ער איז אַקוראַט פֿאַר אין מענ־שען.

— דאָ איז דאָך ניטאָ קיין פלאַץ אַפֿילו אַ שטול אַזועקצו־שטעלען — האָט העכט זיך וויִ גענרימט.

— מאָלט אַייך, אַז איהר קאָנט דאָ דריי שטולען שטע־לען — האָט די בעל־הבית׳טע פֿערטיידיגט דאָס צימערל. — מען דאַרף בלויז דאָס בעט אַביסעל אַרויס טון מעהר אין ווינקעל. און צוריק, וואס דארפט איהר די שטולען? מען קאן אויפֿן בעט זיצען.

— אַמאָל דאַרף מען לעזען, שרייבען — האָט העכט אַ מורמעל געטאָן.

— איהר הערט אַביסעל — האָט זיך די יודינע אָנגעלאַפֿט — קענט איהר דען ניט לעזען אָדער שרייבען אין עס־צימער? מען זשאַלעזעט אַייך דען? אַגאַנצען טאָג איז דאָך קיינער נ׳טאָ. ער אַרבייט, גאָלדעלע, די טאָכטער מיינע, אַרבייט, און די צווי יונגלעך גענהען אין חדר...

העכט האָט ווידער בעטראַכט דאָס צימערל, געשמייכעלט פֿון זיין ספּעציפֿישער ענגקייט, אָבער פֿון דער צוויטער זיט אויז איהם עקסטרע גענפֿעלען געוואָרן. עס האָט געמאַכט דעם אַיינ־דרוק, וויִ אַ בוידעלע. הערצו האָט ער געטראַכט וועגען גאָלדען... וויִ אַלט קען זי זיין אַן ערך?.. וויִ אַזוי דערגעהט מען עס?..

און ער האָט זיך גענומען „הינטען צרום" צו דערגעהן.

— היימט עס, האָט איהר, זאָלען געזונט זיין, דריי קינ־דער: צווויי יונגלעך מיט אַמוידעל. וויִ אַלט זענען די יונגלעך?

— די יונגלעך... — האָט זיך די בעל־הבית׳טע פֿערקנייטשט — וויִ אַלט זענען זיי דען? איינער, לייבעלע, זיבען יאָהר, אין גרשונ׳קע ניין יאהר...

— און דאָס מיידעל, מסתמא, מוט אַ יאָהר צוזיי עלטער...

— אָך, וואָס רעדט איהר? — האָט זי זיך אָנגעכאַפּט — דאָס מיידעל איז שוין באַלד נייַנצעהן יאָהר...

„דאַרף מען, הייסט עס, נעמען דאָס צימערל" — האָט שוין העכט אויף זיכער בעשלאָסען. און ער האָט זיך קאַלטבלוטיג אָנגערופֿען:

— וואָס־זשע וועט קאָסטען אָט דאָס קליינע צימערל?

— וואָס זאָל מען אייך רעכענען? — האָט זי זיך אָנגעשטרענגט — איך וועל אייך זאָגען דעם אמת. ביז אַהער האָבן דאָ געוואוינט צוויי אַרבייטער, זיינען זיי געשלאָפֿען אין איין בעט, האָבּ איך זיי גערעכענט פֿינף רובל... איהר וועט דאָך אַליין מסתמא דאָ וואוינען... איהר וועט דאָך ניט נעמען קיין חבֿר...

— אַך, גאָט זאָל היטען! — האָט זיך העכט אָנגעכאַפּט — פֿאַר מיר אַליין איז עס צו ענג — נאָך תּכּרים נעמען, מעהט פֿעהלט מיר ניט...

— נו, איז וואס זאל איך מיט אייך טון? — האט זי גוטמוטיג געשמייכעלט — פֿאַר אייך וועל איך לאָזען פֿיר רובל. ניט טייער, האַ? — האָט זי ענדליך איבערגעפֿרעגט, ווי זי זאָל מורא האָבּען, טאָמער האָט זי זיך אַרויסגעכאַפּט מיט אַ צו־טיי־ערן פּרייז.

— גוט, — איז העכט מרוצה געוואָרען אויפֿן פּרייז — וועל איך זיך טאקע היינט אריינציהען.

— איהר קענט אַפֿילו שוין — האָט די יודינע מסכּים געווען.

העכט האָט אַרויסגענומען זיין פֿערמענען פֿון טאַש. עס איז בעשטאנען פון א פינף־רובל־גען, האט ער דערלאנגט דע־ בעל־הבית־טע און געבעטען אַרעשט.

זי האָט איהם דערלאַנגט אַרויבל צוריק און, אָנקוקענדיג איהם, געפֿרעגט:

— איך האָבּ גאָר פֿערגעסען צו פֿרעגען: איהר זייט אַן אַרבייטער, צי אַזוי עפּעס?

— אַזוי עפּעס... האָט העכט אָבּגעהאקט.

— קאָן מען נישט וויסען וואָס, למשל? — האָט זי גע־
פֿאָדשט.

— אַ לעהרער.

— אַ לעהרער? — האָט זי זיך אָנגעכאַפט אין קענטיג אָנ־
געקוואָלען פֿון דער שענער פּראָפֿעסיע, וואָס איהר נייער קוואַר־
טיראַנט בעזיצט — זייט איהר, הייסט עס, אויך אַ גאַנצען טאָג
פֿערנומען.

— יאָ, מען איז אַביסעל פֿערנומען, אַבּיסעל פֿריי, ווי
עס מאַכט זיך... — האָט ער געענטפֿערט.

די יודינע האָט איהם נאָך פֿרייגדליכער אָנגעקוקט און ענד־
ליך צוגעגעבען:

— קענט איהר אפֿשר דייטש אויך?

— צו וואָס דאַרפֿט איהר מיין דייטש? — האָט העלט גע־
פֿרעגט מיט אַ שמייכעל.

— אויך דאַרף דען? צו וואָס דאַרף אויך דייטש?.. אויך מיין
נאָר מיין גאַלדעלע... פּויליש קאָן זי נישקשה, אָט וואָלט זי זיך
צוגעלערנט אַבּיסעל דייטש. זי נייהט אוים פֿערשיידענע זאַכען
נאָך דער אַרבּיט, איז גוט, אַז מען קאָן דייטש אויך... קאָן טאַקע
זיין, אַז זי זאָל זיך לערנען...

— אָך, מיטן גרעסטען פֿערגענגען... — האָט העלט מסכים
געוועזן. אין איין הויז וועט ער אַפֿילו קיין געלד ניט פֿערלאַנגען.
און העלט איז אַוועקגעגאַנגען ברענגען זיינע זאַכען...

II

א פּרעהליכער, מיט שענע האַבּענינגען, איז העלט ארום
פֿון הויף און זיך גאָלאָזט געהן אין זיין אַלטער וואוינינג, צונעמען
פֿון דאָרט דעם קליינעם באַגאַזש זיינעם.

עס איז געווען אַוויינטער נאָכמיטאָג. נישט קוקע־דיג איפֿן
גרויסען פֿראָסט, איז דאָך די ווינטערדיגע זון, וואָס איז געשטא־
נען אין הימעל זעהר הויך, בייגעקומען דעם שניי, וואָס איז גאָלע־
גען קופּעס־וויים בּיי די זייטען פֿון גאַס. אינטער די זונען־שטרא־
לען איז ער געשמאָלצען מיט אַ מילדער הכּנעה, אין די גאַס האָט
געשמעקט מיט ערב פֿריהלינג. העלט האָט זיך אַרויפֿגעדרעהט אויף

רער רוישענדיגער דזיקא־נאָם. דער פֿערמישטער גער.יש פֿון דער דאָזיגער יודישער גאַם האָט איהם נאָך פֿרעהל־כֿער אויפֿגעלעגט. מיט פֿעסטע און זיכֿערע טריט האָט ער געשפּאַנט אַלין וויטער אוּן וויטער, און יעדער יונגער מיידעל, וואָס ער האָט בעגעגנט, האָט ער אַריינגעקוקט אין פּנים אַריין. מאַנכֿע האָט זיך געמאַכֿט, וי זי בעמערקט איהם נישט; טייל אָפּער האָפּען אי־הם פֿרייַנדליך אָנגעקוקט, און איינע האָט אַפּילו צו איהם געשמייכֿעלט. זי־ן האַרץ האָט זיך וי גֿעשמאָלצען אונטער דעם דאָזיגען שמייכֿעל.

פֿאַר זיינע אויגען האָט געשוועבט דאָס געזיכֿט פֿון דעם אומבעקאַנטען מיידעל, וואָס הייסט גאָלדע אין מ־ט וועלכֿער ער וועט וואוינען אין איין הויז. אין דער אַלטער וואוינונג האָט ער זיך געפֿיהלט אַזוי פֿרעמד. די בעל־הבית־טע איז געווען שטענדיג אַן אָנגעברוגז־טע, דער בעל־הבית — אַ גרויסער פֿאַנאַט קער. צוו י חי־שים האָט ער דאָרט געוואוינט און געפֿיהלט זיך, וי אין אַטורמע. דער־צו האָט דער בעל־הבית אַזוי שטאַרק ביינאַכֿט גענאָפּעט.

איצט ציהט ער זיך אַריין צו איינפֿאַכֿע פֿאָלקס־מענשען... דאָס הויז איז ניט בעוונדערס אויסגעפּי־צט, דערפֿאַר אָבער אַזוי יודישליך. און דאָס צימערל איז אַזוי אָנגענעם... דוקא אין אַזא צימערל קאָן מען זיך ערשט גוט פֿיהלען.

פֿערטיפֿט אין די אַלע איבערלעבענישען און פֿאָרשטעלונ־גען, איז ער ענדליך אָנגעקומען צו זיין אַלטער וואוי־נונג.

ער איז אריין אין הויז, ארויף אויף די טרעפּ און אויפֿמא־כֿענדיג די טיר, האָט ער גלייך געטומען זיין טשעמאָדאַן, וועל־כֿער איז שוין געווען צוגי־גענפֿאַקט נאָך פֿין נעכֿטען און איז געשטאַנען אין קוך.

— נו, זייט געזונד! — האָט ער אַריינגעשריען אין הו־ז.

עס איז אַרוים די בעל־הבית־טע, אַן עלטערע פֿרוי אין אַ דיקען שייטעל אויפֿן קאָפּ. זי האָט אויך איהם געוואָרפֿען אַ פֿער־דעכֿטליכֿען בליק און געענטפֿערט קאַלט:

— גערהט געזונד...

און זי האָט געוואַרט, ביז ער איז אַרוים.

העכֿט־ן אָבער האָט די קאַלטקייט פֿון דער געוועזענער בע־

הבית־טע נישט געאַרט. זי איז שוין פֿאַר איהם געווען אַזוי וויט און אַזוי פֿרעמד — ווי אַ טויטע׃..

אַראָבגעהענדיג פֿון די טרעפּ, האָט ער דאָך אויפֿגעהויבען די אויגען אין דער ריכטונג פֿין זיין געוועזענעם „אָרט", און אין זיך געמורמלט׃

— צוויי חדשים לעבען געבליבען...

ער האָט געוואָרפֿען אַ בליק, ווי ער וואָלט זיך מיט די דאָזיגע צוויי חדשים אָבגעזונגענט, און איז אַרויס פֿון הויף, פֿערגעגנדיג דאָס אָבגעלעבטע שוין אויף שטענדיג.

בעת ער האָט זיך צוריק אַריינגעקרעוועט אויף דער דוקאַ, האָט איהם אָבגעשטעלט אַ טרעגער, וואָס איז געשטאַנען בײַם ראָג, פֿערגאַרטעלט מיט אַדיקער שטריק.

— יונגערמאַן — האָט דער טרעגער געפֿרעגט — אפֿשר אַוועקטראָגען אַיך דאָס קעסטעל?

— ניין, אַדאַנק, עס איז נישט שווער — האָט העלט נוטמוטיג זיך אָבגעזאָגט...

— איהר, יונגער מאַן, דאַנקט נישט, — האָט דער טרעגער געדעדט בייז — איהר בעסער גיט אַ יודען צו פֿערדינען אויף אַ גוט ברויט.

דערהערט די דאָזיגע בייזע, אָבער זעהר אויפֿריכטיגע וועדטער, האָט העלט אָנגעקוקט דעם טרעגער, און בעמערקענדיג זיין צעקנייטשטען און אויסגעמאַטערטען פנים, האָט ער ווי פֿערשוידיגט געזאָגט׃

— אַדרבא, טראָגט אונטער...

דעם טרעגערס פנים האט זיך ווי אויסגעליטערט. ער האט זיך בריט צעשמייכלט אין זיך צעשטענ׳עט׃

— פֿאַר אַזאַ יונגען מאַן, ווי איהר, פֿאַסט נישט צו טראָגען אַליין אַזאַ קאַסטען.

— וואָס וועט איהר וועלען דערפֿאַר, רב יוד? — האָט העלט, מורא האָבענדיג פֿאַר אַצו גרויסען פֿריוז, פֿאַרזיכטיג געפֿרעגט.

— מיר וועלען זיך נישט דאַרפֿען געהן משפּט׳ן — האָט דער טרעגער זיך גוט־האַרציג געוויצעלט — ווי וויט אין דאָס העלט האָט אָנגערופֿען דעם נאָמען פֿון הויז.

— איך וועל אײַך נישט בעריסען — האָט דער טרעגער פֿערזיכערט.

העכט'ן האָט שוין אין האַרצען פֿערדראָסען, וואָס ער האָט עס אינגאַנצען אויפֿגעטאָן. וואָר וויס, וויפֿיל דער טרעגער קאָן אויסבעטען? אינגאַנצען פֿערמאָגט ער אין רובל. אין אַ נײַע וואוינונג די ערשטע טעג אָהן גאַלד וועט זיין מיאוס. אָבער די זאַך איז שוין געוואָן אָבגעטאָן, און ער האָט שוין נישט געקענט צוריק כאַפּען. ער האָט זיך געטרייסט, אַז דער יוד וועט אויס צו זיין אַן עהרליכער, ער וועט דען נישט, דער טרעגער, הייסט עס, אַז ער איז נישט קיין רייכער יונגער מאַן?..

ענדליך זיינען זיי בײדע צוגעקומען צום הויף.

— אָט דאָ איז דאָס, — האָט העכט געמאַלדען, אין 'ער האָט געוואָלט צונעמען דאָס פּעקעל, פֿון דער טרעגער זאָל נישט רעכענען אַווי טייער.

דער איז אבער, קענטיג, אויך ניט געוואָן קיין נאר; ער האט זיך אײַנגעקשנט, אַז ער וויל הוקא ביזן טיר.

— עס פּאַסט נישט פֿאַר צײַך, אַליין צוטראָגען — האָט ער מאָטיווירט.

העכט האָט בעשלאָסען, צו געבען איהם אַפֿרטעלע.

— ער זאָל נאָר וועלען! האָט ער זיך צוגעשראָקען... פֿאַלה אָבער האָט ער זיך דערמאָנט, אַז ווען ער נעמט אַדראָשקע, וואָלט דאָך איהם געקאָסט אַפֿרציגער... טייערער וי אַדראָשקע קען ער דאָך אַודאי נישט נעמען...

— אַגילדען וועל איך איהם געבען... האָט ער צוריק בעשלאָסען, און האָט זיך געפֿרעהט אויף דער געפֿונענער גריוונע.

אַז ער איז אַרײַנגעקומען אין הויז, איז דאָרט שוין געוען טונקעל. די בעל הבית'טע האָט שוין אָנגעצונדען דעם לאָכ.

— וואו זאָל איך עס לענען? — האָט דער טרעגער געפֿרעגט, האַלטענדיג זיך אַלץ מיט העכט'ס באַגאַזש.

— לענט אַווען וואו עס איז, האָט העכט געענטפֿערט און זיך גענומען גראַבלען אין קעשענע.

— וואָס קומט אַײַך, ר' יוד?

— ווייס איך?.. — האָט דער טרעגער זיך געקראצט אין פּאה — איך ווּעל אײַך רעכענען אַגריווּנע...

— ס׳איז גענוג אַ צעהנערל... האָט זיך די בעל־הבית׳שע אַרויסגעמישט.

העכט אָבער שטאַרק צופֿריִדען פֿון דער וואָלווּעלקײַט, האָט זיך אָנגענאַפּט:

— איך ווּעל אײַך רעכענען אַגריווּנע... נאָט אַ־זײַ־דּ, ר׳ יוד, געהט געווּנטערהייד.

דער טרעגער האָט געמומען די גריווּנע, זי בעקוקט פֿון אַלע זייטען און האָט געענטפֿערט:

— אַ דאַנק דעם הערן — און איז אַרויס...

— איהר האָט צוגיִעל געגעבען, האָט די בעל־הבית׳שע מוטערלעך געמורמלט — עס איז אַמקח פֿנק קאָפּיקעס...

העכט איז געווּען געריהרט פֿין איהר פֿרײַנדליכען טאָן, איהם איז עס שוין לאַנג נישט אויסגעקומען צו הערען, און ער האָט געזאָגט:

— עט, וואָס האָט בײַ מיר פֿאַר אַוועלט פֿינף קאָפּיקעס?..

— זאָגט דאָס נישט — האָט די בעל־הבית׳שע זיך געהאַלטען בײַ איהרם — אַ צעהנערל איז געלד. נאָר מיין גאָלדע א׳ז אויך אַזוי. שטענדיג וואָלט זי געגעבען מעהר... זי דינגט זיך קיינמאָל נישט... איך האָב שטענדיג מיט איהר צו טון דערפֿאַר...

און בײַ די ווערטער האָט זי אַקוק געטאָן אויפֿן זייגער.

— שוין פֿינף אַ זייגער, באַלד קומט זי טאַקע פֿון דער אַרבייט...

העכט׳ן האָט אָנגענומען אַ שטאַרקע נייגערגקייט. ער האָט זיך געשטעלט נעבען קליינעם שפּיגעלע, וואָס איז געווען צו׳גע־שלאָגען צום וואַנט, און פֿעריכט זיינע וואָסען און נאָכדעם דעם קראַווּאַט.

ער האָט אָבער בעמערקט, אַז דער קראַנען איז נישט בעזונדערם וויִיס און ער האָט געפֿרעגט ערלויבענ׳ש:

— קאָן איך זיך אַביסעל איבערטון?..

— יא, פֿארוואס נישט?.. איהר קענט דא אין שטוב און איהר קענט בײַ זיך אין צימער.

העלט האָט געזומען דאָס קעסטעל, אַרײַנגעטראָגען צו זיך אין צימער, אויפֿגעעפֿנט אין פֿון אַקליין פֿאַרגעסן פֿעקעל אַרויס־געזומען אַריינעם, וויסען קראַנען...

פֿאַר איין וועגס האָט ער שוין פֿערקאַמט זיינע יונגעלשע שווארצע האָר. ער איז אַריין צוריק אין גרויסען צימער און זיך בעטראַכט אין שפּיגעלע.

פֿון אויפֿרעגונג און פֿון די פֿיעל נייע אַינדרוקען האָבען זיינע אויגען געגלאַנצט. ער האָט דאָס בעמערקט און ער איז זיך שטאַרק געפֿעלען געווארען. ער איז אַריין צוריק אין זיין צימערל, האָט אָנגעצונדען אַליכט, וועלכע ער האָט פֿון זיין קעסטעל אַרויס־געזומען, און זיך געזומען צו די עטלעכע ביכער, וואָס ער האָט פֿערמאָגט. ער האָט זיי אַרויסגעלעגט אויפֿן איינציגען פֿענסטער, וועלכער האט זיך אין זיין צימערל געפֿונען אין האט געהאט, ציט גליק, א בריישען בראָט. אפֿאר פון די ביכער האט ער אויסגעלעגט אויפֿן טישעל, אויך האָט ער אַוועקגעשטעלט אַטינטער מיט אַפֿען, אַוועקגעלעגט אַפֿאָר לאַנגע נישט פֿערשריבענע שטיקער פאַפּיר און האָט אַזוי בעניט זיין צימער...

III

עס איז אַריבער אַ מינוט פֿיפֿצעהן. העלט איז געוועסען אין זיין צימערל און האָט אַרויסגעקוקט דורכֿן פֿענסטער אויפֿן קליינעם פֿירקאַנטיגען הויף, אויך וועלכען עס איז שוין געווען אָנגעצונדען די איינציגע גאַז־לאַמפּערנע און האָט איהם שוואַך בעלויכטען. ער האט נאכגעקוקט די אלע, וואס זיינען אריינגעגאנגען, און אויב עס איז געווען אַיונג מיידעל, האָט זיין האַרץ אָנגעהויבען שטארקער צו קלאַפֿען, ביז וואַנען האָם מיידעל האָט זיך פערקירעוועט אין דער ריכטונג צו אן אנדער וואוינונג, און העלט האָט זיך איבערגעצויגט, אַז ער האָט זיך טיעה געווען.

ענדליך האָט ער בעמערקט, וויַ אַיונג בליהענד מיידעל, געקליידט וויַ אַפֿראַנטין, אָבער בעשיידען, מיט אַגעשמאַק, אין אַשמאָל קליין היטעל מיט אַפֿעדער בײַ דער זייט, אין אַרײַן אין הויף. זי האָט נעקוקט אין דעמזעלבען פֿענסטער, פֿון וואַנען ער אַליין האָט אַרויסגעקוקט, און בעמערקענדיג דאָרט אַפֿרעמ־

דען יונגען מענשען, איז זי, לויט העכט האָט בעמערקט, אויפ־
מערקזאַמער געוואָרען אין זיך געלאָזט גיכער געהן צום צַרייגנאָנג.

אין אַ פּאָר סעקונדען אַרום האָט ער שוין פֿון קעמערל דער־
הערט אַ פֿרישע יונגע קלינגענדיגע שטימע, כּאָטש די וואָרטער האָט
ער ניט געהערט.

— זי איז געקומען? — האָט ער צופֿרידען אַרויסגעזאָגט
פֿאַר זיך אין אויפֿגעהויבען פֿון אָרט.

צַרייגנדען אָבער אין שטוב האָט ער געהאַלטען פֿאַר
ניט־פּאַסיג. נאָך אַלעם וויים ער נאָך ניט, וואָר זי איז. יאָגען זיך
נאָך איהר איידער וואָס־וועט, איז ניט איבעריגס נוצלויך. ער וועט,
פֿערקערט, שפּיעלען די ראָלע פֿון אַקאַלטבלוטיגען רוהיגען מאַן,
אין אויב עס וועט נדאַי זיין, וועט עס ניט אַנטלויפֿען.

טראַכטענדיג אַזוי, וווי צו פֿיהרען זיך ביי דער ערשטער
בעגעגעניש, האָט ער דערהערט שטילע טריט נעבען זיין צי־
מערל. ער האָט פֿאָרזיכטיג פֿינאַנדערגעגאַנגען דעם פֿאָרהאַנג און
האָט דערזעהן שטעהן זי.

ער האָט זי אָנגעקוקט ווי ניט דרייפּט און דערשראָקען. זי
איהם, פֿערקערט — מוטיג און פֿאַרשענדיג. נאָכדעם האָט זי
אַ שמייכעל גענאָן, וואָס האָט איהר ברוינעם געזיכט צוגענעבען
פֿיעל חן. איהרע גרויסע שוואַרצע און עטוואָס פֿערטרוימטע אי־
גען האָבען גוטמוטיג געפֿינקעלט.

— איהר זענט אינזער נייער קוואַרטיראַנט? — האָט זי אַליין
שמייכלענדיג אָנגעפֿאַנגען דעם געשפּרעך, ניט געפֿינענדיג, קענ־
טיג, קיין אַנדער פֿראַזע.

— יאָ, — האָט העכט קורץ געענטפֿערט און דערמוטיגענדיג
זיך פֿון איהרע גוטע און פֿריינדליכע בליקען, האָט ער אויך פֿון
זיין זייט געפֿרעגט:

— און איהר זייט די טאָכטער פֿון הויז?

— יאָ, אין בין די טאָכטער — האָט זי זיך פֿאָרגעשטעלט,
און האָט איהם שוועסטערליך אויסגעציגען די האַנד.

ער האָט זי ווי מיט אַ געווויסער דאָרשטיגקייט אָנגעכאַפּט,
אַדריק געטאָן און פֿייערליך אויסגערופֿען:

— עס פֿרעהט מיך צו קענען אַזאַ שענע מיידעל, ווי איהר...

זי האָט געמאַכט אַטריט וויטער און זיך צעלאַכט:
— שוין געפֿעל איך אַיך...
העכט האָט פֿון דער פֿראַגע זיך וויי פֿערלוירען, ער האָט אָבער זיך גלייך צוריק געפֿונען און מיט אַ שמייכעל געענטפֿערט:
— איך האָט ניט געזאָגט, אַז איהר געפֿעלט מיר, איך האָב בלויז געזאָגט, אַז עס פֿרעהט מיר.
— וואָס איז דער אונטערשייד? — האָט זי געלאַכט.
— עס איז אַגרויסער אונטערשייד.
גאָלדע האָט געוואָלט דערוויף עפּעס ענטפֿערן, אָבער די מיטער האָט זי פּלוצלונג געפֿונען פֿון קיך.
— גאָלדע! קום אַהער, טאָכטער.
גאָלדע האָט זיך פּאַר איהם זיס־שמייכלענדיג ענטשולדיגט און געזאָגט, אַז זי קומט באַלד צוריק.
העכט איז געבליבען אין צימערל שטאַרק צופֿרידען. אויף זיין פּנים איז געווען צענאַסען אשמייכעל פֿון ענטציקונג, זיינע אויגען האָבען געגלאַנצט און אויסדרוק אינערליכע פֿרייד. ער האָט געוואָלט אַריינגעהן אין שטוב, וויטער פֿיהרען דעם געשפּרעך, עס האָט איהם אָבער אָפּגעהאַלטען דער געדאַנק, אַז פּאַר דאָם ערשטע מאָל איז דאָס גענוג.
דאָך לאַנג אַיינהאַלטען זיין בעגעהר האָט ער ניט געקאָנט. ער האָט בעשלאָסען, אינערהויפּט צו געהן אין גאַס. ער וועט שוין אַריינגעהן אין זיין רעסטאָראַן עפּעס עסען אין זעהן בעקאָנטע, זיך טיילען מיט זיינע נייע אַיינדרוקען.
ער האט אנגעטאן דעם אלטען, אבער נאך צופֿעליגערווייז, ניט מיאוסען מאַנטעל און איז אַרויס אין גאַס.
אין שטוב איז קיינער ניט געווען, דאָרט איז געווען האַלבטונקעל. העכט האָט געהערט פֿון קיך אַקלינגען פֿון אַלעפֿעל און אַ טעלער. ער האָט זיך משער געווען, אַז גאָלדע עסט אי׳צט.
ער איז אַריין אין קיך.
דערזעהענדיג איהם, האָט גאָלדע ווי פֿערשעמט אַוועקגעלעגט דאָם לעפֿעל און מיט אַ שמייכעל געזאָגט:
— איהר געהט שוין?..
— יאָ, איך האָב נאָך אַלעקציע...

— דער הער גיט לעקציעס... — האָט די מוטער, וועלכע איז געוועסן אין קיך אַ טאַבורעטקע, זיך אַריינגעמישט.

— אַ לעהרער — האָט גאָלדע ווי מיט רעספעקט און חיזק צוזאַמען איינגעגאַנגען האָס וואָרט, אָנגעקוקט דערביי העלט'ן און געשמייכלט.

— אַ לעהרער געבעלט אייך ניט? — האָט העלט צוריק געשמייכלט.

— אַדרבא — האָט זיך גאָלדע אָנגעכאַפט — אַ לעהרער איז זעהר אַ שענע פראָפעסיע; אַלעהרער איז דאָך אין אינטעליגענט, — און ז האָט זיך צעלאַכט.

העלט האָט זיך שיין געוואָלט בעלידיגען, אָבער די מוטער האָט זיך אַריינגעמישט:

— זי הייבט שוין אָן מיט איהרע חכמה'לעך. זי איז אַזאַ סאָרט מענט שיין, בי איהר איז ניטא קיין אַלטער און קיין יונגער, קיין פראָסטער און קיין געלערנטער.

און הערענדיג שטרענגער, האָט די מוטער צוגעגעבען:

— דו קענסט דאָך ניט אַזוי גוט דעם הערן, וואָס דו ערלויבסט זיך אַזוי צו רעדען. דאָס איז דאָך ניט חיים.

— וועל איז דער חיים? — האָט העלט פלומרשט רוהיג געפרעגט...

— אויך אַקוואַרטיראַנט אונזערער... מען שטעלט אים דאָ בינאַכט אַ בעטעל. ער קומט אַ זויגער נייַן...

— חיים איז אַ געזעהלי'כער שניידער-יונג — האָט גאָלדע דערקלערט אויסגעהרלי'כער — איהר מוזט דאָך ניט ליעב האָבען קיין שניידער? — האָט זי אויפגעהויבען איהרע בליקען, פאָרשענדיג צו העלטן.

נאָר אָנשטאָט צו ענטפֿערן, האָט העלט צוריק געפרעגט:

— און איהר?

— איך? איך בין אַליין אַ שניידערין...

— אַ שענע גלי'כענישׂ — האָט זיך אַריינגעמישט די מוטער... אַ מיידעל אַ שניידערין קאָן זיין אַ בעל-הבת'יש מיידעל אויך... אָבער אַ בחור איז שוין טאַקע אַ שניידער בן-שניידער...

— און דו ביסט דאָס אַגרעסערע יחסנ׳טע? — האָט גאָלדע מיט אַגעלעכטערל זיך געווענדט צו דער מאַמען.

די מאַמע האָט צוריק געשמייכלט, האָט אָננעקוקט העכט׳ן און ערנסטער וועריג האָט זי געפֿרעגט:

— אייערע עלטערן זיינען ארבייטער אדער בעלי־הבתים?

אין העכט׳ן האָט זיך ערוואַכט דאָס בלוט פֿון זיין יחוס־פֿאַמיליע, און ער האָט מיט שטאָלץ אָבגעענטפֿערט:

— מיינע עלטערן זיינען שׂענע בעלי־בתים אין דערהיים, מיין זיידע איז געווען אַרב...

— טע־טע־טע... — האָט זיך די מוטער געחידושט און זיך אויפגעהויבען פון בענקעל — טאקע באמת אגרויסער יחוס.

אויך גאָלדעלע האָט איהם אָננעקוקט ערנסט און אויפֿגענדיג איהרע גרויסע אויגען, האָט זי ווי קינדיש געפֿרעגט:

— איהר מווט קענען לשון־קודש אויך?

העכט האָט אַשמייכעל געטאָן:

— אַודאי, וואָס דען? אויך קאָן אַפֿילו גמרא אויך... אויך וואָלט געקאָנט זיין אַרב אויך, וועז אויך וואָלט נאָר געוואָלט.

— איהר זענט אָבער אַן אַפּיקורוס — האָט גאָלדע, בעטראַכטענדיג איהם, פּאַרגעווארפען מיט אגוטמוטיגען שמייכעל.

— אַ, דאָס איז שוין אַן אַנדער פֿראַגע — האָט העכט געשמייכעלט — איצטער מוז איך געהן.

— און וועז קומט איהר צוריק? — האָט גאָלדע בתמימות געפֿרעגט און איהם פֿרייגדליך אָננעקוקט.

העכט איז פֿון דער דאָזיגער פֿראַגע און פֿון איהרע בלי־קען ווי דרייסטער געוואָרען און ער האָט געענטפֿערט:

— אין אַ פּאָר שעה אַרום...

און ווי ניט־וויילענדיג האָט זיך בּיי איהם אַראָבגעקיקעלט די פֿראַגע:

— איהר וועט נאָך זיצען?..

— יאָ, איך וועל זיצען. אַדאי! — האָט זי פֿערויערט.

— איז דערווייל אַדיע! — האָט ער איהר שמי כלענדיג געזאָגט.

— אַדיע! אַדיע! — האָט זי ווי רעפּעטירט דאָס וואָרט,

וועלכען זי האט, קענטיג, ניט אפט גענוצט — און זי האט זיך אַפילו אַנייג געטאָן, וויי זי האָלט זיך געשפילט.

העכט האָט געעפֿענט די טיר און איז אַרויס.

אויף דער צוויישטער זייט טיר האָט ער געהערט, ווי גאָלדע זאָגט דער מאַמען:

— אַן אינטעליגענט!

ער האָט צופֿרידען אַשמייכעל געטאָן און זיך גלאַט אַראָפּ פֿון די טרעפּ.

IV

אין דער קליינער קאַפּע, וואו מאיר העכט איז געווען אַ שטענדיגער גאַסט, האָט ער געטראָפֿען ביי אַ טישעל אַפּאָר פֿון זיינע בעקאַנטע און פֿרייַנד.

ער האָט זיך אַזוועקגעזעצט נעבען טישעל און, בעשטעלענדיג עפּעס צו עסן, האָט ער מיט אַגלאַנץ אין די אויגען געמאַלדען:

— איך האָב מיך היינט איבערגעצויגען אין אַנייער דירה.

— מזל טוב! — האָט איינער פֿון זיינע פֿרייַנד, פּלאָצלונג, מיט שישׁ־גלעזיקער פּנימ׳ל, אים צוגעבראָכט.

— טאקע מזל־טוב! — האָט העכט ווי אויסגעזונגען.

— וואָס איז די גדולה? — האָט שוין דער צוויישטער פֿרייַנד, שפּירא, מיט אָנטייל געפֿרעגט.

— קיין שום גדולה — האָט העכט געענטפֿערט — אַקליין צימערל, אָרימע מענשען... אָבער אַמיידעל איז דאָרט דאָ... איז זי גאָר אַוואונדער... אַפֿאָלק־קינד, אָבער זעהר אינטערעסאַנט...

— אַזוי, אַמיידעל... האָט פּלאָצלונג געמורמלט — מעהר פֿעהלט דיר שוין גאָרניט... וויילסט ניט האָבען קיין בערוהטע מינוט...

— אָ, עס שאַדט נישט — האָט העכט אויסגערופֿען — עס איז דאָך אָנגענעמער צו וואוינען דאָרט, וואו עס איז דאָ דער שענער מין.

— אַגרויסע מציאה! האָט פּלאָצלונג געהויזק׳ט — דאָס איז ניהעריגער פֿון מיין ווערדע...

— יָא, אַפֿשר! — האָט העלפֿט אַרויסגעברומט, און די אי־
גען האָבען בײַ איהם געגלאַנצט — איך בין אָבער פֿון אַן אַנדער
מיינונג. — אַך, וואָלט נאָר געלד געווען... געלד! געלד! — האָט
ער זיך צעשריען.

אייניגע פֿון די גענסט אין קליינעם קאַפֿע האָבען געוועגדט
זייערע בליקען צום טישעל, ווי פֿערוואונדערט. בלאָך איז געוואָ־
בייז־ און געמורמעלט:

— ניט שריי אַזוי! זעהסט, ווי מען קוקט...

העלפֿט האָט זיך פֿערשעמט און גוטמוטיג זיך ענטשול־
דיגט.

ער האָט צוגערופֿען די קעלנערין, בעצאָהלט פֿאַר זיין אָרי־
מען אָוועגד־בריוו, דאָס רעשט אַרײַנגעלעגט פֿאָרזיכטיג אין טאַש
און זיך גענאָמט גענן צום טיר.

בלאָך האָט איהם נאָכגעשריען:

— זאָג אונז דיין אַדרעס, וועלען מיר אַמאָל אַרויפֿקומען.

העלפֿט האָט זיך אומגעקעהרט, פֿערשריבען אויף אַ שטיקעל
פּאַפּיר זיין נייעם אַדרעס און איז אַרויס.

* * *

אַז ער איז אַריין אין זיין נייער וואוינונג, איז שוין גע־
וועז אַ זייגער צעהן אין אָוועגד. בײַם טיש האָט ער געטראָפֿען
אויסער גאָלדעלען אוך דער מוטער נאָך עטלעכע נייע פּאַרשוי־
נען. דאָס איז געווען דער פֿאָטער, די צוויי קליינע יונגלעך אוך דער
ערשטער קוזאַרטיראַנט.

העלפֿט האָט געזאָגט „גוטען אָוועגד" אוך ניט געוואוסט, וואָס
צו טון פֿאַר פֿערווירונג.

— טאַטע! דאָס איז אונזער קוזאַרטיראַנט! — האָט גאָל־
דע לוסטיג פֿאָרגעשטעלט העלפֿטען פֿאַרן טאַטען.

— אַזוי — האָט דער פֿאָטער, אַ יוד פֿון אַ יאָהר עטלעכע אוך
פֿערציג מיט אַ פֿערהאָרעוועטען, אָבער געזונטען רויטלעכען פּנים,
אויסגעצויגען זיין האַנד, אַ בריוו אוך שטאַרק — נאָט אַיך שלום־
עליכם...

העכט האט איהם דערלאננט זיין ווייסע העמטעל, וועלכע איז אין דעם פאָטערס האַנד ווי פערשלונגען געווארען.

אין דערזעלבער צייט האָט העכט בעמערקט, וויי דער ערשטער קהאַרטיראַנט קיקט אויף איהם נאָכאַנאַנד, און ער האָט זיך דערפיהלט פין יענעמס בליקען זעהר אומבעקוועם.

— און אויף וועל זיך אַליין פאָרשטעלען! — האָט זיך יענער ענדליך מיט עבֿ־הארצישער בעשיידענהייט אָננעהויבן: מיין נאָמען איז חיים קולקע...

האָם קליינע נפֿשל צוזאַמען מיט דעם ווילדען נאָמען קולקע האָט אויף העכטן גענאַכט אַן אונאָנגענעמען אַיינדרוק. ער האָט איהם ווי מיט אַן עקעל־געפֿיהל דערלאַננט די האַנד און זיך געווענדט צוריק צום פאָטער:

— איהר קומט ערשט פֿון דער ארבייט?

— אָ, איך בין שוין דאָ פֿון אַ שטונדע... האָט דער פאָטער אויסגעוונגען צופֿרידען... איך קום תמיד נייַן אַזיגער... נו, יונגאַטשעס — האָט ער זיך ענדליך געווענדט צו די צוויי קליינע יונגלעך, וואָס זיינען געזעסען בייַם טיש און ניט אַראָפּגענומען די אויגען פֿון נייַעם קוזארטיראַנט — שלאָפֿען געהט!

— שלאָפֿען! שלאָפֿען! — האָט אויך גאָלדע זיי געטרייבען....

די יונגלעך האָבען ניט געוואָלט, און ענדליך האָט אייניגער, בייז וועקענדיג אויף גאָלדען, איהר אַסטראַשע געטאָן:

— איך וועל אויסזאָגען!

גאָלדע איז רויט געוואָרען:

— וואָס וועסטו אויסזאָגען? — האָט זי ווי געמאָנט.

— איך וועל אויסזאָגען, אַז חיים האָט דיך שבת אַקוש געטאָן! — האָט ער בתמימות אויסגעפלאַפּלט.

גאָלדעלע איז געוואָרען רויט ווי צונטער. העכט האָט אָנגעקוקט ווי מיט כּעס חיימ'ען, נאָכדעם מיט פֿאַרוואורף גאָלדעלען, און האָט ענדליך מיט אַ שמייכעל געזאָגט צום יונגעלע:

— מען טאָר ניט אויסזאָגען....

— אָט, אַז ער פלוידערט, איז דאָ וואָס צו הערען! — האָט זיך שוין די מוטער אַריינגעמישט.

— און אַז יאָ, איז וואָס? — האָט שוין דער טאַטע זיך אָנ־
געמומען פֿאַר דעם ענין — חיים איז ניט קיין פֿרעמדער...
— עס איז אָבער אַליגען! — האָט גאָלדע, רויט ווערנדיג,
זיך פֿערטיידיגט...
חיים האָט זי אָנגעקוקט מיט פֿאָרוואורף.
העכט איז נאָך געזעסען אַפֿאַר מינוט, און ענדליך זאָ־
גענדיג אַגוטע נאַכט, איז ער אַריין אין זיין קליין צימערל...
ער האָט זיך געזעצט אויפֿן בעטעל, צוגעדרוקט נעהנטער דאָס
טישעל, אָנגעצונדען דאָס ליכט און געמומען בלעטערן אַבוך.
לעזען אָבער האָט ער ניט געקענט. די בוכשטאַבען זענען
געשפרונגען אַהין און צוריק, אַרויף און אַראָפּ, און אין דער מיט
פֿון די בוכשטאַבען האָט זיך געטראָגען פֿאַר איהם דאָס געזיכט
פֿון דער שענער, ייונגער, פֿרישער גאָלדען...

V

אין אַצוויי שעה אַרום זיינען שוין אין הויז אַלע געשלאָ־
פֿען. העכט אָבער איז נאָך אַלץ געזעסען בײַם טישעל, און דאָ
געלייענט, דאָ געשריבען און דאָ גערעכענט זיך דעם שטערן.
ענדליך האָט ער דערהערט אַשטיל פֿליכטערן. דאָס גאַנ־
צע פֿלוט האָט זיך איהם ווי אָנגעצונדען. ער האָט קיים זיך גע־
קענט בעהערשען און זיך אָנגעשטרענגט צו הערען, עפּעס אויפֿצו־
כאַפּען אַוואָרט.
עס איז איהם געלונגען.
— לאָז, חיים, לאָז... איך ווייל ניט — האָט העכט דער־
קענט גאָלדעלעס פֿליסטערן.
— פּאַרוואָס היינט עפּעס ניט?.. האט חיים צעריק גע־
פֿליסטערט.
— אָט אַזוי... איך ווייל ניט... נעם צו די האַנד... גלעט
מיך נישט...
העכטס געזיכט האָט זיך צעשטראַלט. ער האָט ווידער אָנ־
געשטרענגט די אויערן, אָבער עס איז ווידער געווען שטיל. ער
האָט אַרויסגעשטעקט דעם קאָפּ צווישען די צוויי פֿאָרהאַנגען פֿון
זיין צימערל, ער האָט בענכט אַריינגעקוקט אין שטוב און האָט

גיזען, ווי חיים שטיפט זיך אַדערשלאָגענער נעבען טישעל, אין גאָלדעלע זיצט ביים טישעל אין האַלט אין האַנד אַ ביכעל...

העכט איז געבליבען שטיין אין געוואַרט.

חיים איז ענדליך אַוועק צו דער ריכטונג פֿון קוך, וואו זיין בעט האָט זיך געפֿינען. גאָלדעלע איז געבליבען אַליין...

העכט האָט אַ שטאַכען הוסט געטאָן און זיך צוריק געוואַצט אויפֿן בעט.

גאָלדעלע האָט צוריק אַהוסט געטאָן, ווי זי וואָלט דערמיט געגעבען איהם צו וויסען, אַז זי וואַרט און וואָלט נאָך אַ ביסעל געוואַרט אין פֿערבענגען מיט איהם, זאָל נאָר חיים אין בעט זיך לענגען און אַיינשלאָפֿען.

עס האָט געדויערט עטליכע מינוט... העכט האָט אין דער הייסטער אויפֿרעגונג אַרויסגעקוקט צוריק דורך דעם כאַהאַנג און זעהענדיג זיצען גאָלדען ביים טיש אָננגעלענט דאָס שענע קעפּעל אויף די עלענבויגענס, האָט ער, ווי אַ גזלנדיימע קראַפֿט וואָלט איהם געטריבען, זיך אויפֿגעהויבען פֿון אָרט אין איז אַריין אין שטוב.

גאָלדע האָט איהם מיט אַליעבען שמייכעלע אָננגעקוקט.

העכט האָט עפּעס געוואָלט זאָגען, נאָר גאָלדעלע האָט איהם געוואונקען, אַז ער זאָל שווייגען...

דאָס ווינקען איז געווען פֿון דער גרעסטער בעדייטונג. העכט האָט עס אי געפֿיהלט, אי פֿערשטאַנען, און האָט געוואַרט אויף דעם ערהאַבענעם מאָמענט.

אין וואָס דער מאָמענט וועט בעשטעהן, האָט ער ניט געוואוסט. ער האָט אָבער געפֿיהלט, אַז הינט וועט זיין דער ערב פֿון אַ גרויסען שענעם יום־טוב.

עס איז אַריבער אין אַ שווייגען אַ פּאָר מינוט. גאָלדעלע האָט זיך אויפֿגעהויבען פֿון אָרט און שטיל געפֿליסטערט:

— איהר האָט געלעזען דאָס ביכעל?

העכט האָט געמיינט דאָס ביכעל אין האַנד, עס איז געווען אַ יודישער העכט אינטערעסאַנטער ראַסע. ער האָט אַ שמייכעל געטאָן און זיך אָנגערופֿען:

— איך וועל אַיך געבען שענערע ביכלעך...

— איך פֿערשטעה, אַז איהר דאָט שענע ביכלעך... האָט

גאָלדעלע געדאַכט זאָלסטו אויך אַהינגעקוקט אין די אויגן.

ער האָט זי צוריק ליבלינג אָנגעקוקט און מיט האַסט גע־פֿרעגט:

— ווער איז דער חיים?

זי איז רויט געוואָרן אין קוים געענטפֿערט:

— ער וואוינט בײַ אונדזערע שוין אַ צוויי יאָר, — אַן אַרבײ־טער, אַ שנײַדער... מיר זיינען גוטע פֿרײַנד.

— אָבער מאַכער נישט?..

— אָ, ניין, מאַכער גאָר נישט! — האָט גאָלדעלע זיך ניט דרי סט געענטפֿערט.

העכסט האָט אַ וויילע געשווײַגן און ענדליך גאַנץ שטיל, כּמעט ווי אין אויער, איהר אַרײַנגעשושקעט:

— איהר זײַט ווערט אַ בעסערן, ווי ער...

גאָלדעלע איז רויט געוואָרן אין פּערשעמט אַראָפּגעלאָזט איהרע בליקען.

העכסט האָט זי אָנגענומען פֿאַר איהר האַנד. זי האָט די האַנד ניט אַרויסגענומען פֿון זיינע. פֿערקעהרט — צו זיין גרויס בעוואונדערונג האָט זי זיין האַנד אַ שטאַרקען דריק געגעבען. באַלד אָבער האָט זי זיך ווי אָן עפּעס דערמאָנט אין געשווינד איהר האַנד אַרויסגעריסען, און ווי פֿערווירט אויסגערופֿען:

— אַ גוטע נאַכט, איך געה שלאָפֿן...

— אַ גוטע נאַכט! — האָט ער איהר געענטפֿערט אין איז אַריין ווי אַ זיגער אין זיין צימערל.

אויפֿן צוויטען אָוונד, אַז העכסט איז געקומען אין זיך וואוינונג, האָט ער שוין חיים'ען ניט געטראָפֿן.

ער איז דערפֿון געווען זעהר צופֿרידען. ער לאַכט זיך סי־ווי אויס פֿון איהם. דער דאָזיגער שנײַדער־בּחור'ל קאָן איהם ניט זיין קיין קאָנקורענט, אָבער דאָך איז בעסער, אַז ער איז ניטאָ.

ער איז אַריין אין זיין צימערל אין, אַרײַסגעמעגדיג אַ דיטש ביכּעלע, האָט ער עס אַרײַנגעטראָגען צוריק אין שטוב און געזי־צען גאָלדען:

גאָלדע האָט עס מיט ענטציקונג געזוכט אין האַנד אַר׳ן אין תמימות׳דיג אויסגעדרוקט:

— דאָס איז דאָך דייטש!

— יאָ, דייטש! דייטש! — האָט העלפּ ציפּרידען בעשטע־טיגט

דער פּאָטער, וועלכער איז שוין געווען אין דער היים, האָט אויסגעצויגען זיין האַנד און זיך אָנגערופּען:

— וויזט נאָר, וויזט נאָר, לאָמיר אָנקוקען, וויי אַזוי עס זעהט אוים.

ער האָט מיט גרויס דרך ארץ געזוכט דאָס ביכלע אין האַנד, אַ בלעטער געטאָן און מיט גרויס חשיבות געזאָגט:

— עס מוז זיין אַ וויכטיג בוך!

— אָ, זעהר אַ וויכטיגס! — האָט העלפּ נאָכגעעבען.

— מען זאָגט יאַקבי, אַז דייטש איז די גרעסטע שפּראַך אין דער וועלט...

גאָלדעלע האָט זיך אָנגעשטרענגט צו הערען, וואָס דער גע־לערנטער העלפּ וועט דערויף ענטפּערן.

העלפּ האָט געשמייכלט און זיך אָנגערופּען.

— דייטש איז זעהר אַ שענע שפּראַך, אָבער עס זיינען נאָך דאָ שענערע שפּראַכן: פֿראַנצויז, למשל, איז נאָך שענער.

דער פּאָטער האָט פּערקנייטשט דעם שטערען און טיפֿזיניג געפֿרעגט:

— וויבאַלד אַזוי, קענט איהר מיר ניט זאָגן, וואָס פֿאַר אַלשין איז דאָס פֿראַנצויזיש? דייטש האָב איך אַמאָל געהערט רעדען — פֿראַנצויזיש אָבער קיינמאָל ניט. אַנו, פּהיבירט אַפּאָר וועלטער ארויסרעדען. לאמיר הערען, וויי אזוי רעדט זיך דאס.

העלפּ האָט זיך דערפֿילט, וויי אין קלעם. קיין פֿראַנצויזיש האָט ער ניט געקענט. אויסזאָגען עס אָבער פֿאַר די פּשוט׳ע מענ־שען, וועט ער קאַליע מאַכען זיין מערכה, און וועט וויים, צ׳ גאָלדעלע, וועלכע קוקט איהם איצט מיט אַזיינע ליעבע־פֿל קען, וועט צו איהם דערפֿאַר ניט קיהלער ווערען. און ער האָט אויס־געשטאַמעלט די עטליכע ווערטער, וואָס ער האָט געקענט פֿון הערען:

— נאָן זשור, מאָסיע... פֿאַרדאָן... מערסי, מאָן אַמי... אָרע־וואָאַר מאָן שער אַמי!

— אַי וועה! — האָט זיך גאָלדעלע׳ס פֿאָטער בעגיסטערט — ס׳אַרא שענע שפּראַך!

און גאָלדעלע איז געשטאַנען און מיט גרויס ערשטוינונג און פֿערגעטערונג געקוקט אויף העלט׳ן. העלט האָט עס בעמערקט און אַ שיינעדער זיך געוואנדט צו איהר:

— געפֿעלט אַייך פֿראַנצויזיש?

— אָ, עס איז אַזוי שען, אַזוי שען... און ענטציקענדיג זיך מיט די פּאר ווערטער, האָט זי זיך צעזונגען:

— אוי, פּאַני־לעבען... אין בעט אַיך, לערנט עס מיר אויס...

— זעהר גוט... אין וועל אַיך עס אויסלערנען — האָט העלט גוטמוטיג איהר פֿערזיכערט.

— צו וואס דאַרפֿסטו פּראַנצויזיש? — האָט זיך די מוטער אַריינגעמישט — זאָל בעסער דער הער דיר אויסלערנען דייטש. דייטש וועט דיר מעהר צוניץ קומען.

— עס קומט אליץ צוניץ, וואס מען קען! — האָט דער פֿאָטער, וועלכער האָט, קענטיג, שטאַרק געהאַלטען פֿון ב׳ל־דונג — אַרייגעזאָגט. הלואי וואָלט אין פֿאָטש געקענט אַ ביסעלע פּוילישׂ. אָ, וואָלט עס מיר צוניץ געקומען!

— אויך דער עלטער זיך מישן געווען! — האָט די מוטער־גע׳חוזק׳ט — אָט קען חיים אויך ניט קיין שפּראַך. פֿונדעסטווע־גען שאָדט עס איהם ניט.

גאָלדע איז רויט געוואָרען און געענטפֿערט:

— איז ער טאַקע אַ פּראָפֿעסטער יונג...

— נו, נו, האָט דער טאַטע איהר שטרענג געוואונקען — רעד נישט קיין נאַרישקייט. חיים איז אַ וואויילער בחור. אַרבייט און פֿערדינט.

— וואו איז ער דאָס טאַקע אַזוי שפּעט? — האָט די מוטער געפֿרעגט...

— בענקסט נאָך איהם? — האָט גאָלדע איראָניש זיך געוענדט צו דער מוטער.

— שיך, איך בענק! — האָט די מיטער געענטפֿערט — ער איז ניטאָ, פֿרעג איך.

אין די רייד איז אנגעקומען חיים.

ער האָט געזאָגט שטיל גוטן־אָוונד, אָבגעוויישט דאָס פּנים מיט אַ וויים טיכעל און אַרויסגעבראָכט:

— שפּעט געאַרבייט!

— למאי? — האָט גאָלדעם פֿאָטער געפֿרעגט.

— אָט... אַזוי... מען דאַרף פֿערדינען געלד...

און איז אַנטשוויגען געוואָרען...

VI

עס זיינען אויעק אפּאר וואכען. העכט איז מיט גאלדען נעהענטער געיאָרען פֿון טאָג צו טאָג. זי פֿלעגט, וען אַלע פֿלעגען שוין שלאָפֿן, אַריין צו איהם אין צימערל, זעצען זיך אויפֿן בעט און פֿערברענגען.

דער ערשטער קוש איז העכטן אָנגעקומען שווער. גליק נאָכדעם ווי ער האָט זי אַ־שוואַכען קוש געטאָן, האָט זי זיך אויפֿגעהויבען פֿון אָרט און געוואָלט אַרויסלויפֿען. העכט האָט זי געמוזט שטאַרק איבערבעטען און צוזאָגען, אַז מעהר וועט ער אַזאַ זאַך קיינמאָל ניט טון.

ענדליך איז זי אָבער צוגעלאָזט געוואָרען, און זי האָט זיך שוין די לעצטע אָוונדען ערלויבט אַריינגעהן צו איהם, וען ער איז שוין געלעגען אין בעט איבערגעדעקט מיט דער קאָלדרע ביז'ן קאָפּ. דעמאָלט האָט ער זי צוגעצויגען צו זיך און געקושט. זי האָט בלויז שטיל געפֿליסטערט:

— ניט קושט אַזוי שטאַרק... זיי וועלען זיך דאָך אויפֿכאַפּען.

און חיים איז אַלץ געקומען שפּעט אין אָוונד, זיך בעגריסט מיט יעדען און איטערעדענדיג עטליכע ווערטער מיט יעדען איז ער געגאַנגען גליק שלאָפֿן.

מיט העכטן האָט ער גאָר נישט גערעדט. ער פֿלעגט נאָר אַמאָל אַ קוק טון אויף איהם פֿון דער זייט אין פֿלעגט אַ שמייכעל טון.

— וואָס שמייכלעט ער אַזוי? — האָט העכט זיך אָפּט געפֿרעגט אַליין, און ניט געפֿונען קיין בעשיד.

אָבער געפֿיהלט האָט ער, אַז דער שמייכעל בעדייט עפּעס זעהר פֿיעל.

———

איינמאָל, אַז העכט איז געקומען אין אָוונד, נאָכדעם ווי ער איז געווען אין זיין קאַפּע, וואו ער האָט זיך באַריהמט פֿאַר זיינע בעקאַנטע, — אַז גאָלדעלע איז שוין כּמעט ווי אינגאַנצען זיינע, האָט ער געטראָפֿן אַלעמען בײַם טיש, זעהר פֿרעהליכע און צופֿרידענע.

ער האָט געזוכט דעם בעשייד פֿון דער בעזונדערער אויפֿגעלעגטקייט און ניט געקאָנט געפֿינען. ער האָט אַריינגעקוקט גאָלדעלען אין די אויגען, ווי ער וואָלט געבעטען אַן ערקלערונג. זי האט אבער שמייכלענדיג די אויגען אראפגעלאזט אין גארנישט געזאגט.

ענדליך האָט זיך חיים אויפגעשטעלט און געזאגט:

— מען דאַרף דאָס אויך וויזען פּאַניע העכטן, ער מוז זיין אַ מכּין אויף אַזעלכע זאַכען...

— וויזען דאַרף מען אידם וויזען, — האָט דער פֿאָטער זיך אָנגערופֿען — אַודאַי, ווי דען? — נאָר קיין מכּין איז ער דערויף ניט.

גאלדעלע איז מיט אשמייכעל צוגעאנגען צום אלמערל, פֿון דאָרט אַרויסגענומען אַקליין קעסטעלע און מיט אַגליקליכען געלעכטער עס צוגעטראָגען העכטן.

העכט האט עס מיט ציטערדיגע הענד אויפגעפֿונען, און פֿאר זיינע אויגען האָט עפּעס אַפֿינקעל געמאַכט.

— נעמט אַרויס! בעטראַכט! בעטראַכט! — האָט חיים ווי צו רייצען זיך געפֿאָדערט.

און זעהענדיג, ווי העכטן דינען נישט די הענד, האָט ער עס אליין ארויסגענומען, געהאלטען אין דער הויך און זיך געשפּיגלט:

— איהר זעהט?

— דאָס האָט ער געקויפֿט אַ פּרעזענט פֿאַר גאָלדען — הונדערט רובל בעצאהלט! — האט די מוטער זיך אריינגעמישט, און איהרע אויגען האָבען געגלאַנצט פֿאַר פֿרייד.

— מעסט אָן! — האָט חיים געבעטן נאָלדעלען.

נאָלדעלע האָט פּערקאַטשעט דעם אַרבעל אין עם אָנגע־
טאָן אויפֿן כיטען האַנד.

איהר שענער, קיילעדיגער אָרעם האָט געגלאַצט אין אויס־
געזעהן רייכער אין שענער.

— שען, אמת? — האָט זיך נאָלדעלע געוענדט צו העלטן.

— אָ, זעהר, זעהר! — האָט העלט געשטאַמלט אין ניט
געוואוסט פֿאַר איבערראַשונג, וואָס פֿאָרצוגעמען: בלי־בען דאָ צוו־
שען די מענשען, וועלכע זיינען איהם אינט אַזוי וויים אין אַזוי
פֿרעמד, אָדער אַנטליפֿען דאָרט אין קליינעם קאַפּע, צווישען זיי־
נע חבֿרים: שפּירט בלאָף אין אַנדערע.

— איך בעט אַיך, וי היסט אַ בראַסליעט אויף פֿראַנצויז?

— האָט חיים פֿלוצים אַפֿגע־ געגעבען, וועגדעניג זיך צו העלטן.

העלטן האָט זיך געהויבט, אַז ער לאַכט עם איהם איס.
דעם גאַנצע בלוט איז איהם אַריין אין פּנים, אין ער האָט, ביז
וועדעניג, אויסגעדרופֿען:

— וי קומט אַזאַ יוד וי איהר צו פֿראַנצויז?..

— אָרעוואָר, מאָן, באָן זשור... — האָט נאָלדעלע ענט־
ציקט פֿון בראַסליעט אויסגעזונגען די פּאָ־ וועדטער, וואָס זיינען
איהר געבליבען אין זכרון.

העלט האָט ניט געוואוסט, צי רייצט זי זיך מיט איהם,
אָדער זי מיינט דערבי בלויז אויסצודריקען איהר פֿרייד. ער האָט
תמ־עוואַטע געשמייכלעלט און אַרויסגעשטאַמלט:

— ניט אַזוי... מען זאָגט ניט: מאָן באָן זשור...

— אויך אַ־ געשעפֿט, וי מען זאָגט, — האָט חיים זי פֿער־
טיידיגט — קאָן זי ניט די גראַמאַטיקעס. אָבער דער בראַסליעט
פּאַסט איהר, הא, וי מיינט איהר?

דאָ איז שוין העלט געקומען צו זיך. זיין שטאָלץ האָט
ערוואַכט און ער האָט זיך אָנגערופֿען מיט זעלבסטווערדע:

— מיר גענהען ניט אָן אַווינע נאַרישקייטען.

נאָלדע, שבור פֿין גליק אין ענטציקונג פֿון דעם בראַסליעט,
האָט העלטן מיט פֿעראַכטונג אָנגעקוקט און געזאָגט:

— ס׳איז ביי אַיִך נאַרישקייט, וויל אִיהר האָט עס נִיט צו געבען אַייערער אַמיידעל...

— אָ, זיי האַלטען ניט דערפֿון! = דאָס דער פֿאָטער העלפֿט פֿערטיידיגט — געבילדעטע מענשען האָבען גאָר אַנדערע זאַכען צו געבען.

— יאָ, יאָ, די געבילדעטע מענשען האָבען אַנדערע מִתנות — האָט חיים סאַרקאַסטיש געזאָגט און האָט מיט אַ גדלות אַריינגעלאָזט די הענד אין די הויזען־טאַשען.

העלפֿט האָט זיך מיט עקעל אָבגעקהרט, האָט זיך אַרומגעדרעהט אַ ווייל און איז אַריין צו זיך אין צימערל. ער האָט זיך אין די קלַיידער אַוואַרף געטאָן אין בעטעל. דער פּנים האָט איהם געברענט. אין די שלייפֿען האָט איהם עמיצער ווי מיט אַ האַמער געהאַקט. ער האָט זיך געפֿוהלט נידערשלאָגען און שטאַרק געפֿאַלען. „אַ שנייַדער־יונג האָט איהם בעזיגט", — האָט איהם ווי אַ בייזע פֿליג דעם מאַרך געפּיקט.

פֿאַר זיינע אויגען האָט זיך געטראָגען דאָס געזיכט פֿון גאָלדען. ער האָט זיך בעמיהט צו פֿעריאָגען איהם, אָבער אַ בענקשאַפֿט נאָך איהר האָט אָנגעפֿילט זיין גאַנצען אויפֿגערעגטען וועזען: זי וועט שוין ניט קומען מעהר אין זיין צימערל; זי וועט ניט קומען!

ער האָט געוואַרפֿען אַ בליק אויפֿן טישעל. דאָרט זיינען געלעגען אייניגע ביכלעך אָהן אָרדנונג און האָבען געהאַט אַזאַ נעבעכדיגען און לעכערליכען אויסזעהן.

ער האָט אַריינגעגראָבען דאָס פּנים אין קישען, ווי ער וואָלט זיך געוואָלט בעהאַלטען פֿון דער וועלט און פֿון זיך אַליין. צו זיינע אויערן אָבער האָבען געגריכט דאָס רעדען און לאַכען פֿון שטוב, און אַפֿילו טיף אין קישען האָט ער געזעהן בולט גאָלדעלען מיטן בראַסליעט אויפֿן האַנד און חיימ׳ן ביי איהר זיט...

קאמפלימענטען.

אין יענער צייט — מיר דאַכט זיך, עס איז שוין אַזוי לאַנג — בין איך נאָר וואָס אַרײַנגעטראָטען אין דער בעוועגונג. איך בין אַלט געווען אינגאַנצען אַכטצעהן יאָהר. אָבער אויסגעזעהן האָב איך נאָך יונגער. איצט בין איך שוין אַ מוטער פֿון צוויי קינדער. האָב שוין פֿערלאָרען יענע צארטע, איידעלע, מיידעלשע פֿיגור. דאַן בין איך געווען — אַזוי געדענק איך מיך און אַזוי האָט מען וועגען מיר געזאָגט — דאַן בין איך געווען צאַרט און אומשולדיג, וי אַ לילי.

און די פּאַרטיי, אין וועלכע איך בין דאַן אַרײַן צו אַרבייטען, איז געווען די געפֿעהרליכסטע. פֿון מיינעטווענען וואָלט איך אַפֿילו געקאָנט אַרבייטען ביי די פּועלי־ציוניסטען, — אויב מײַן חבֿרטע, ביילקע, פֿיל עלטער און ערפֿאַהרענער פֿון מיר, וואָלט אויך דאָרט געהערט.

מיט אַקלאַפענדיג האַרץ בין איך דאָס ערשטע מאָל מיט איהר אַריין אין אַן אַיינגעשלאָסענער געזעלשאַפֿט, וועלכע איז בעשטאַנען פון פיר מענער אין צוויי פרויען, אויסער מיר און מײַן חבֿרטע, ביילקע. איך בין פֿון ביילקען פֿאַרגעשטעלט געוואָרען אַלס אַ נייע קראַפֿט, וועלכע קאָן זעהר צו־נוץ קומען פֿאַר וויכטיגע אַרבייט.

איינער פֿון די פֿיר מענער, אַ הויכער יונג, מיט בלוט־שפּריצענדע באַקען און שוואַרץ־גליהענדע אויגען, מיט נאָר־וואָס שפּראָצענדע שוואַרצע וואָנסעלעך, האָט מיך מיט אַ שטרענגער פֿרייגדשאַפֿט אָנגעקוקט, מיר אויסגעצויגען זײַן בריוטע, אָבער וויסע האַנד און געזאָגט:

— איך האָף, אַז אידער וועט זיין אַ גוטע שוועסטער... איך היים „באָריס".

זיינע ווערטער, וואָס זיינען געווען אָפּענהאַרציג אין ווארים, האָבען מיך ווי היפנאָטיזירט. איך בין געוואָרען, לויט אונדזער דערפֿילטן, שטאַרק רויט און קוים אימשטאַנד געווען צו ענטפֿערן:

— איך וועל מיך בעמיהען צו פֿערדינען אייער צופֿרי.

אַוועקגעהענדיג פֿון דער דאָזיגער ניעריגער געזעלשאַפֿט, האָט פֿאַר מיר דעם גאַנצען וועג געשוועבט דאָס געזיכט פֿון דעם יונגן, וואָס היסט באָריס. אויך מיין געלעגער האָב איך אַלץ געטראַכט, ווי אַזוי קאָן איך עפּעס טון אַזוינס, וואָס זאָל בעווייזען דעם דאָזיגען באָריסן מיין טרייהייט און איבערגעבענקיט דער רעוואָלוציע, פֿון וועלכער ער איז דער גרעסטער פֿאָרשטעהער.

פֿול מיט מוט און ענערגיע בין איך אויף מאָרגען אויפֿגעשטאַנען, אַוועק צו דער חבֿרשע אין, נאָך אַפּערזענליכקייט קורצען געשפּרעך, האָב איך מיר צו אידער געוועט:

— ווי געפֿעלט דיר באָריס?

ביילקע האָט מיך שטרענג אָנגעקוקט און געענטפֿערט:

— וואס הייסט, ווי געפֿעלט ער מיר?.. איך דארף דען מיט איהם אַליעבע פֿיהרען?..

איך האָב מיך פֿון איהר ענטפֿער מאָדנע דערשראָקען. מיר האָט זיך געדאַכט, אַז זי איז אַרייננגעדרונגען צו מיר טיף אין הארצען און פֿון דאָרטען אַרויסגעריבעלט דעם סוד...

„מיין גאָט, — האָב איך זיך אין געדאַנק געמיסרט, — עס איז דאָך אַשרעקליכע חרפּה". איך האָב אָבער זיך גלייך געפֿונען און ענערגיש זיך אָנגערופֿען:

— איך ווייס, אַז דו ביסט ניט פֿון די, וואָס פֿערליעבען זיך, און באָריס איז ניט דער, וואָס פֿיהרט ליעבעס. איך האָב נאָר געמיינט, ווי געפֿעלט ער דיר אַלס קעמפֿער... פֿערשטעהסט?! אַלס קעמפֿער...

— נו, יאָ! דו פֿרעגסט נאָך?! — איז ביילקע וויכער געוואָרען — וועסט מעהר „אַרבייטען", וועסטו זעהן, ווער ער איז און צו וואָס ער איז פֿעהיג.

אין אַ פּאָר טעג אַרום האָב איך מיט איהם געטראָפֿן אויף דער „בירזשע". ער האָט מיך גלייך דערקענט און, אָנקוקנדיק מיך מיט זיינע גליהענדע אויגן, האָט ער מיך אָפּגערופֿן אָן אַ זייט און געזאָגט:

— קומט צו מיר אַהים, איך דאַרף אַיך טאַקע נויטיג האָבן...

איך בין פֿאַר פֿרייד ווי פֿערגליווערט געוואָרן: צו איהם אַהים — איינע אַליין! אַגהייסע נייגעריקייט האָט מיך ווי בעשׂערשט, אין איך בין איהם נאָכגעלאָפֿן, ווי אַקינד לויפֿט נאָך אַ טאַטן מיט בורא און מיט לעבּצ...

דורכגעהענדיג עטליכע פֿערוואָרפֿענע קלייניע גאַסלעך, איז ער שטעהן געבליבן ביי אַגרויסן הויף; ער האָט זיך אומגעקוקט אַהינטער אין שנעל זיך אָנגערופֿן: קומט!

ער האָט מיך אַרויפֿגעפֿיהרט אין אַ פֿינסטערן קאָרידאָר אין איז געשטיגען אויף טרעפּ; איך — נאָך איהם. ענדליך איז ער שטעהן געבליבן בייס לעצטען שטאָק. דאָס איז געווען שוין דער בידעם פֿון הויז, וועלכער האָט געהאַט אַקליין סאַלקעלע. אַהין האָט ער מיר אַרײַנגעפֿיהרט, ניט רעדענדיג מיט מיר קיין וואָרט...

ער האָט פֿאַרזיכטיג אָנגעצונדען פֿייער, זיך אַנידערגעזעצט אין געהייסען אויך מיר צוזעצען זיך נעבען איהם. ער האָט מיך אָנגעקוקט, בעטראַכט עטליכע מאָל אין געזאָגט, ווי צו זיך אַליין:

— יאָ, איהר וועט דערצו זיין גוט... איהר זעהט אויס ווי אַ בת־מלכה...

איך האָב מיך צעלאַכט פֿון דעם קאָמפּלימענט און האָב געזאָגט:

— דאַכט מיך, איך גיעה אָנגעטאָן גאַנץ געוואָהנליך...

— אייערע אויגען אָבער, די טרוימערישע אויגען אין דאָס וויסע דורכזיכטיגע פּנימל... ווי געוואונשען!

פֿון די צוויטע קאָמפּלימענטען האָב איך זיך נאָך מעהר צעלאַכט; אין האַרצען אָבער האָט מיר הנאה געטאָן, וואָס אויך בּאָרים קאָן מאַכען קאָמפּלימענטען... איך האָב געוואונשען, אַז בייַלקע זאָל דאָ זיין אין הערען... זאָל זי ניט מיינען, אַז בּאָרים

חיים שוין גאָר ניט, וואָס שען איז. איך אָבער האָב מיך אַלץ
געמטאַרעט אָבצוליקענען.

— איהר זענט זיך טוועה, חבֿר באָרים... איך בין ניט אַזוי
שען, ווי איהר מיינט...

— אַך, וואָס רעדט איהר? — האָט ער זיך צעקאָכט אין
מיך בעטראַכט פֿון אַלע זייטען, — איהר זענט ווי געבוירען פֿאַר
מיר... איך דאַרף אַיך אַזוי נויטיג... אַזוי נויטיג...

און, אָנקוקענדיג מיך ווידער, האָט ער מיט ענטציקונג אויס-
געשריען:

— איהר זענט אַ בת-מלכה! אַזוי אידעל, אַזוי צארט...

איך בין פֿון די אויפֿריכטיגע קאָמפּלימענטען ווי פֿערשעמט
געוואָרען, האָב איהם אָבער אָנגעקוקט שוין פֿיעל דרייסטער און
זיך אָנגערופֿען:

— איהר קאָנט אויך קאָמפּלימענטען מאַכען?!..

ער אָבער איז געשטאַנען נעבען מיר ווי צעקאָכט אין האָט
אָבגעוועדט מיינע ווערטער:

— וואָס זאָגט איהר, קאָמפּלימענטען?.. וואָס רעדט איהר
פֿארישקייט?... אַייגרע דאָר, אמתֿער זיך...

ער האָט מיינע לאָקען אָנגעטאַפּט מיט דאַנד און האָט
זיך ענטציקט פֿון זייער וויכֿקייט, און איידער איך האָב צייט
געהאַט אָבצוועדען זיך, האָט ער בעגייסטערט אויסגעשריען:

— אַך, איהר וויסט, ווי אַזוי איהר זאָלט זיי פֿערקעמען?..

„הייסט עס, אַבחור ווי אַלע בחורים" — האָב איך אַטראַכט
געטאָן. אָבער אָנקוקענדיג זיינע גליהענדע אויגען, איז ער מיר
דעמאָלט — איך אָנערקען איצט מיין שוואַכקייט — אַזוי געפֿע-
לען געוואָרען, אַז איך האָב זיך אינגאַנצען פֿערגעסען אין גע-
פֿרעגט קאָקעטיש:

— ווי, מיינט איהר, וואָלט בעסער געפֿאַסט?

— פֿערקעמט זיי „סעצעס-ע" — איבער די אויערן און אי-
בער די רויטע בעקעלעך. דעמאָלט וועט איהר זיין זיכער מיט
ערפֿאָלג...

איך האָב איהם געפֿאָלגט, האָב גליִיך אין זיין אָנווועזנ־
הייט זיך אויפֿגערעגט.

אַז איך בין געוואָרען פֿאַרטיג מיט דער נייער פֿריזור, האָט
ער מיך וויידער בעטראַכט און איז נאָך מער ענטצוקט געוואָרען
פֿון מיר:

— איהר זענט פֿאַר מיר אַ גליק...

איך האָב פֿערשעמט אַראָפּגעלאָזט די אויגען און געוואַרט,
אַז אָט־אָט פֿאַלט ער צו מיר צו און גיט מיר אַ קוש, וועלכֿען
— איך בין וויידער מודה מיין זינד — איך האָב שטאַרק גע־
גאַרט...

נאָר אָנשטאָט אַ קוש איז ער אָפּגעגאַנגען פֿון מיר צום בעט,
זיך אַיינגעבויגען און פֿון דאָרט אַרויסגענומען אַ קליין פּעקעלע
און, האַלטענדיג עס אין האַנד, האָט ער זיך צו מיר געוועדט:

— הערט, חבֿרטע... אָט דאָס איז נישט מער און נישט
וועניגער, ווי אַ באָמבע...

איך בין פֿאַר שרעק שיער נישט אומגעפֿאַלען, ער אָבער
האָט מיך שטאַרענג אָנגעקוקט און זאָגט שטיל געוואָגט:

— די באָמבע מוז מען איבערטראָגען אויף אַן אַנדער וואי־
נונג... איהר פֿערשטעהט... אַייער גאַנץ אויסזעהן איז אַזאַ, וואָס
לאָזט ניט קיין חשד פֿאַלען אויף אַייך. איהר וועט נעמען אַ
דראָשקע און עס אַוועקפֿירען... נאָר פֿאָרזיכטיג...

און מיט די וואָרטער האָט ער מיר מיט גרויס פֿאָרזיכטיגקייט
איבערגעגעבן דאָס קעסטעלע, געזאָגט מיר זוי אַזוי צו טראָגען
עס בין צו דער דראָשקע, און מיר געהיסען גיהן.

איך האָב ניט געהאַט קיין מוט צו אויסרעדען אַנטקעגען
אַוואָרט... איך בין שטיל אַרויס פֿון צימערל און מיט גרויס שרעק
עס געטראָגען אויפֿן הויף.

בייס הויף איז געשטאַנען אַ דראָשקע. איך האָב זיך אַריינגע־
זעצט און געהיסען פֿאָהרען צום אָנגעוויזענעם אָדרעס.

אַז איך בין געקומען אויף מאָרגען אין אָוועג צו איהם, האָט

ער מיר שוין קיין קאָמפּלימענטען ניט געמאַכט, ער האָט מיר נאָר געדריקט די האַנד און געזאָגט:

— איהר זענט אַ ווּאויל חבֿרטע... איהר וועט צו־גוץ קומען...

און איך בין אויך מיט דעם קאָמפּלימענט צופֿרידן געווען...

אָבער טיף אין הארצען האָב איך געבענקט נאָך די נעכטיגע קאָמפּלימענטען... אַזוינע אָבער האָב איך שוין מעהר פֿון איהם ניט געהערט: מעהר קיין באָמבעס האָב איך ניט געדאַרפֿט אַרויפֿהרען און מיין שען פּנים, מיינע טרוימעריש אויגען אין מיינע זיידענע האָר זיינען איהם שוין מעהר ניט אָנגענאַנגען...

אין יענער צייט.

בַּיי דער יִנגער מאַדאַם לִיסבּאַראָן אין אויפֿנאַמס־צימער זיינען געזעסען עטלִיכֶע נאָהענטע בעקאַנטע און האָבּען געשמועסט בּיי אַ גלעזעל טיי. די מאַדאַם לִיסבּאַראָן, אַ פֿרוי פֿון אַ יאָהר 30, איז געזעסן זעדר גוט אויפֿגעלעגט, אין איהרע שענע שוואַרצע אויגען האָבּען גלִיצֶטערט מיט גוטהאַרצִיקייט און אויפֿרִיכטִיגקייט.

געדענקט האָט מען וועגען דעם קלִיינעם שטעדטעל, פֿון וואַנען דאָס רבֿ געסט האָבּען געשטאַמט, פֿון דער אַמאָליגער נאַיוויטעט, עהרלִיכקייט און אידעאַלען, וואָס האָבּען דאָרט געהערשט, וועלן די בעזוגנגג האָס זיך דאָרט נאָר וואָס געווִיזען.

— יאָ, עס איז געזעסן אַ שענע צייט — האָט מאַדאַם לִיסבּאַראָן מיט שטראַלענדיגע אויגען קאָנסטאַטירט. זי האָט זיך אויפֿגעהויבּען פֿון איהר שטול, זיך דורכגעגאַנגען אַהין און צוריק איבּערן צימער, ליבּליך געשמייכעלט, ווי זי וואָלט זיך דערמאָנט אָן עפּעס אַן אינטערעסאַנטער פּאַסירונג, האָט זיך צוריק אַוועקגעזעצט און האָט אָנגעהויבּען אין אַלאַענדיגען טאָן פֿאָלגענדעס צו דערצעהלען:

צו אונז אין שטעדטעל האָט געבראַכט דעם סאָציאַלִיזם אייגער מיט דעם נאָמען באדעווִיט, טאַקע אַגעבּוירענער אין אונזער שטעדטעל, נאָר ערצויגען פֿון צעהן יאָהר אָן אין דער נאָענטער גחיסער שטאָדט. געווען איז ער חיקעל דעם שניידערס אַוהן. זיין טאַטע איז געווען אַדאַר קלִיין יודעל, אַגרויסער עמהארץ ניט נאָר אין די שוואַרצע פּינטעלעך, נאָר אַפֿילו אין זיין פֿאַך. געניידט האָט ער נאָר פֿאַר די דאָרפֿישע פּויערים אין פּויערטעס. די שטעדטעלשע בעלי־בתים, וואָס האָבּען ניט אַזוי גע־

האַלטען פֿון דעֹר מאָדע, האָבּען איהם קיין שטיקעל אַרבּייט ניט

געגעבען. פֿערשטעהט זיך, אַז אַזאַ שניידער איז ניט געווען קיין אָנגעוואָהנער מענש און האָט קיין שום ראָלע ניט געקענט שפּילען. דיזעלבע זאַך זיין וויב, ציפּע, אַנאַרישע פֿערשלומפּערטע יודינע, וואָס האָט געהאָלפֿען אָפּצוט די רייכע בעלי־בתים־טעם ריין מאַכען זייערע הייזער און אַנדערע אַרבייטען. מיינע עלטערן האָבען דוקא געוויינט מיט זיי אין איין גאַס, און דערפֿאַר געדענק איך עס אַזוי גוט.

אָבער אַז עס איז געקומען צו פֿאָהרען זייער ווהן נאָטעלע אין אַקורצען ראָק, לאַנגע האָר און אַרויסער בלוזע און האָט זיך פֿאַרגעשטעלט מיט זיין לעצטען נאָמען באַדעוויטש, האָט זיך דעם שניידערס הייזעל פֿערוואַנדעלט אין אַמין קלוב...

דער דאָזיגער נאָטעל האָט געדעדט רוסיש אין איז שטענדיג אַרומגעגאַנגען מיט ביכלעך אונטערן אָרעם, וואָס דאָס אַליין האָלט שוין געווען געגנג צוצוציהען די אויפֿמערקזאַמקייט פֿון דער יוגענד, בפֿרט פֿון אונז, קליינשטעדטעלדיגע מיידלעך.

שטעלט זיך אָבער פֿאָר, וויי גרוים איז אינזער אינטערעס צו איהם געווען, וויל מען האָט זיך דערוואוכט, אַז דער דאָזיגער נאָטעל, חייקעל דעם שניידערס זוהן, איז ניט נאָר אַגרויסער קנאַקער אין רעדט רוסיש ניט ערגער ווי דער פּריסטאַוו, נאָר איז נאָך דערצו אַגרויסער סאָציאַליסט.

דאָס איז געווען דער ערשטער סאָציאַליסט, וואָס מיר, שטעטעלדיגע מיידלעך, האָבען געהאַט די זכיה צו זעהן פּנים אל פּנים. ביז נאָטעל איז געקומען, האָבען מיר פֿון סאָציאַליסטען געהאַט אַ פֿאָרשטעלונג, ווי וועגען די געפֿעהרליכקייטן מענשען. וועגען זיי זיינען אין שטעדטעל ביי די עלטערע אַרומגעגאַנגען ווילדע לעגענדעס, אין וועלכע אויך מיר, יונגע, האָבען געגלויבט.

איך קאָן איצט האָבען פֿון אַזאַ נאָטעל וואָס פֿאַר אַמיינונג איך וויל, אָבער דאָס מוז איך מודה זיין, אַז ער איז געווען אינטערעסאַנט אין יענער צייט. זיין איגנאָרירענדער שמיכלעך, מיט וועלכען ער פֿלעגט מיך די ערשטע ציט אָנקוקען, זיין דרייסטקייט אין עזות, וואָס ער פֿלעגט אַחיסווייזען בשעת'ן רעדען מיט מיין טאַטען, וואָס איז געווען דער שענסטער בעל־הבית אין שטעדטעל, האָט איהם צוגעגעבען אַגעוויסען ריזיק, איבערהויפּט אין מיינע אויגען.

ער האָט דאָס געפֿילט אין האָט עס שטאַרק אויסגענוצט, נאַטירלעך, נישט פֿאַר זיינע נוצען, נאָר פֿאַר די נוצען פֿון סאָציאַליזם. עך האָט מיך, הייסט עס, אַגיטירט...

— ווייסט, שרה׳קע, האָט ער זיך צו מיר אינמאָל אָנגעריפֿן, אַז דיין טאַטע און דיין מאַמע זיינען פֿאַראַזיטן, אין דגוועסט אויך זיין אַוואַ, אויב דו וועסט זיך ניט ראַטעווען?..

איך האָב אַראָבגעלאָזט פֿערשעמט די אויגען און ניט געוואוסט, וואָס צו ענטפֿערן... און ווירקלעך האָב איך ניט געהאַט וואָס: דאָ שטעהט פֿאַר מיר אַמענש, וואָס וויים אַלץ, און וואָס וויים איך?..

— יאָ, דו וועסט אויך זיין אַזוי, ווי זיי, האָט ער וויטער געזעדט, אין זיינע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען.

איך האָב זיינע בליקען נישט געקאָנט פֿערטראָגען, אָבער איך בין מיך מודה, אַז זיינע ווערטער, וואָס איך האָב די ערשטע ציט טונקעל פֿערשטאַנען, האָבען אין מיין האַרצען אָנגעמאַכט אַ גאַנצע אויבערקעהרעניש.

און אינמאָל, נאָכדעם ווי ער האָט מיך אָנגעהויבען, ווי זיין שטייגער איז, צו שטעכען מיט אַלערלייי אויסדריקען, האָב איך זיך נאָאיוו אָנגערופֿען:

— נו, אַדרבא, ראַטעווט מיך...

דאָ האָט זיך זיין גאַנצער אויסדרוק פֿון געזיכט אומגעביטען: זיין שטרענגקייט איז אינגאַנצען פֿערשוואונדען. ער האָט מיך ליעב אָנגעקוקט, מיך אָנגענומען וויַ אַ פֿרוידער פֿאַרן האַנד און אַיינגוי-געגרייג זיך צו מיר, האָט ער מיר שטיל געפֿליסטערט:

— שרה׳קע, איך וועל דיך ראַטעווען פֿון דעם אומגליק. איך וועל דיך מאַכען פֿאַר אַן אַגיטאַטאָרשע צווישען די מיידלעך אין שוועבעל-פֿאַבריק, וואָס דער פֿאַבריקאַנט זיצט אויס זייער בלוט...

— איך וועל נישט קענען! — האָב איך זיך שטיל און פֿערשעמט אָנגערופֿען...

— דו וועסט קענען!.. — האָט ער מיר פֿערזיכערט — דו ביסט אַגראָטענע, האָסט פֿעהיגקייט, — איך זעה. — איך קאָן זיך אויף אַוועלכע.

אויף מאָרגען אין אָוונד בין איך שוין בגנבֿה געזעסען בייַ

באדעווישען אין צימער און פֿלייסיג געשטודירט אַ ביכעלע אין שוואַרצע טאָוועלעך... אין האָבּ צוזאַמען מיט'ן שרייבער פֿון בי־כעלע מיך אויפֿגערעגט אויך דער היינטיגער שלעכטער אָרדענונג און צוזאַמען מיט אידם געטרוימט פֿון אַוועלט פֿון גליכהייט און פֿרייהייט...

איבערדויפט האָט מיך געפאַקט דער אידאַל פֿון גלייכ־הייט, און איך בין דעמאָלט געווג אויסגעשטאַנען צו ווערען גליך מיט די אַלע נייע חבֿר'טעס מיינע, פֿאַר וועלכע איך בין געווען שענער, רייכער און גליקליכער.

נאָר אָט די דאָזיגע גליכהייט איז מיר שוער אָנגעקומען.

ערצויגען בייַ בעלי־בתּישע, און אויב איהר ווילט, צַר־סטאָקראַט־ישע, כאָטש קליינשטעדטעלדיגע עלטערן, האָט מיך די האַלטונג פֿון מיינע נייע חבֿר'טעס פֿיעל מאָל שאָקיר־ט. איבער־הויפט האָבּ איך געהאַט אויסצושטעהן פֿון די צווי חבֿר'טעס מיי־נע, ייענטעל און חיענקע, טעכטער פֿון חיים דעם וואַסער־טרע־גער, וואָס האָבען געוואַרבייט פֿאַר דריי גילדען אַוואָך טאַקע אין שוועבעל־פֿאַבריק. די דאָזיגע צווי מיידלעך, דערהערענד'ג, אַז די פֿראָלעטאַריער זיינען די גרעסטע יחצנים פֿון דער וועלט, האָבען אויך מיר געקוקט מיט גרויס פֿעראַכטונג. געלאַכט אָבּען פֿון מיין ליעבער מאַמען מיט איהרע פּערל, פֿון מיין גוטען שענעם טאַטען מיט זיין שוואַרצען ראָק און פֿון זיין שענעם פּעלץ.

וואָס שייך צו מיר, איז זיי ניט געפֿעלען געוואָרען מיין האַלטען ויך, מיין קליידונג, מיין פֿריזור, מיין פֿיינקייט...

— דו ביסט אַפֿילו אַן „אונזערע", פֿלעגט די עלטערע, חיענ־קע, זאָגען צו מיר, אָבער דו ביסט פֿאַרט אַ בורזשויקע. ביז דו וועסט ווערען אַן אמת'ע פּראָלעטאַרקע, ווועלען נאָך דאַ־פֿען אַסך וואַסערן אַריבערגעהן...

און איך האָבּ מיך געסטאַרעט אויסוואַרצלען פֿון מיר אַלע מיינע בעלי־בתּי־שע געווהנהייטען. די ערשטע כּפּרה איז געווען מיין זיידענע בלוזקע, וועלכע איך האָבּ אַזוי ליעב געהאַט צו טרא־גען סיי וואָך און שבּת. די דאָזיגע בלוזקע האָט מיינע נייע חבֿר'טעס, איבערהויפט דעם וואַסער־טרענערס טעכטער, די צווי פּראָלעטאַר־קעס, געשטאָבּען אין די אויגען.

שפּעטער, אַז מיר פֿלעגען זיצן בי באַדעוויטשען, אָדער בעסער געזאָגט, ביי חיקעל דעם שנײדער, ביז שפּעט אין דער נאַכט אויסצוּרעדן די טאַקטיק פֿון דעם שטרײק אין שווּעבעל־פֿאַבריק, אין נאָטעל פֿלעגט הייסען זיין מאַטען, ציפּען, בּאַקען „בלינעס" (געלד פֿלעג אין דערוּיף געבּען), פֿלעג אין האָבּען אויס־צושטעהן פֿון דעם עסען. הונגעריג בין אין געווען, נאָר די בלינעס האָב אין ניט געקענט עסען: זיי זיינען געווען צו גראָב פֿאַר מיר. נאָר מיינע חבֿר׳טעס, דעם וואַסער־טרעגערס מיידלעך, פֿלעגען מיר צו־וואַרפֿען וועדטעלעך:

— שרה׳קע עסט ניט קיין בלינעס... זי איז אַ בעלי־בּתּישע טאָכטער, זי האַלט נאָר פֿון גלײַכהייט אין בוך.

— אין האָב ליב בלינעס פּונקט ווי איהר! — פֿלעג אין זיך וויצלען אויסצײַגען פֿאַר מיינע חבֿר׳טעס.

— פֿאַרוואָס זשע עסט איהר ניט? — פֿרעגט מיך ביז חיענקע.

— אין האָב נישט קיין גאָפּעל! — כּאַפּ אין זיך אַחיס אין פֿערגעס, אַז ביי מיינע נייע חבֿר׳טעס איז אַ גאָפּעל ערגער, ווי געשמד׳ט, און אין בעקום באַלד מיין שטראָף:

—אַ גאָפּעל וויל זי זוקא! פּראָלעטאַריער עסען אָהן גאָפּלען...

אמת, באַדעוויטש אַליין איז געווען צו מיר וויך. ער האָט עקסטרע פֿאַר מיר אויסגעשניצט אַ גאָפּעל פֿון אַ שטיקעל האָלץ, נאָר קיין גאָפּעל האָב אין שוין ניט געניצט אין האָב געגעסען ציפּע דער שנײדערינס בלינעס מיט די הענד, גלײַך מיט די פּראָלע־טאַריער.

נאָר אָט די אַלע אָבּפֿערס, וואָס אין האָב געברַאַכט, איז געווען גאָר־נישט אין פֿערגלײַך קעגען דעם, וואָס אין האָב גע־מוזט שפּעטער, גלײַך מיט מיינע חבֿר׳טעס אין חבֿרים, עטלי׳כע שוסטער־ און שנײדער־יונגען, אָבּלאַכען פֿון מיין שענעם אַריסטאָ־קראַטישען טאַטען אין ליעבער גוטהאַרציגער מאַמען...

און איינמאָל, קומענדיג שפּעט אַהיים, נאָך אַ היציגער דע־בּאַטע וועגען דער בּורזשואַזיע, האָב אין אַן אויפֿגערעגטע און אַ בייזע זיך אָנגערופֿען צו מיין טאַטען, וועלכער האָט מיר די טיר

געעפֿענט און וויזהאַרציג געשטראָפֿט, וואָס איך בין געקומען אַזוי שפּעט:

— טאַטעשי, צו וואָס דאַרפֿן מיר האָבן אַזאַ שענע הויז, אויב צו וואָס טראָגט די מאַמע פּערל אויף דו אַ גוטען פּעלץ?..

דער טאַטע האָט מיך דערשראָקען אָנגעקוקט און אויפֿגערופֿען:

— וואָס פֿלוידערסטו, שרהׂקע? וואו ביסטו דאָס געווען אַזוי שפּעט?..

איך האָב גאָרנישט געענטפֿערט; איך געדענק, ווי איצט, אַז אַגאַנצע נאַכט האָב איך ניט געקאָנט שלאָפֿען אין האָב פֿאר־שאָלטען מיין שלימזל, וואָס איך בין געבוירען געוואָרען בייַ רייַ־כע עלטערן אין בין ניט חיים דעם וואַסער־טרעגערס אַטאָכטער...

* * *

— יאָ, ס׳איז געווען אַ שענע צייט! האָט די מאַדאַם ליסבאַ־דאָן איבערגעחזרט די ערשטע פֿראַזע, ענדיגענדיג איהרע פֿראַג־מענטאַרישע עראינערונגען.

— זאָגט: אַ נאַרישע צייט! האָט זיך אָנגערופֿען אייניער פֿון די געסט — דאָקטאָר האָלצמאַן, אין האָט פֿערזיכערט אַ סיגאַר.

— מען קאָן ניט וויסען! האָט דער הער ליסבאַראָן נאָכדענ־קענדיג בעמערקט. — אַלענפֿאַלס — האָט ער זיך געווענדט צו זיין פֿרוי, ביסטו — סאַראַ, אַ שענע נשמה אין ביסט ווערט אַ קוש — וואָס ער האָט גלייך ערפֿילט.

די שמחה.

ווי בלדנע שאָפּ האָבען זיך געפֿיהלט די יונגע לייט אין דער שטאָדט נ., נאָכדעם ווי די רעוואָלוציע איז בעזיגט געוואָרען.

בעזונדערס זיך איינער מיט דעם אַנדערן, פֿלעגען זיי זיך פֿיהלען די פֿרישלדיגטע אין האָבען זיך געשעמט צו קוקען איינע די אַנדערע גליק אין די אויגען אַריין. שטיל, מיט אַ געפֿאַלענקייט פֿלעגען זיי זיך בעגריסען, מיט אַ בעדאַלטענעם זיפֿץ זיך פֿונאַנדערגעהן אין מיט אַטיפֿען טרויער זיך ווידער צופֿעליג בעגעגענען.

אָבער דער אומעט אז צו אומדערטרעגלעך געוואָרען. און אברהמ'ל דער יונגער, ווי ער האָט צווישען די ניט לאַנגאָנעדיגע קעמפֿער געהיסען, האָט עס ניט געקאָנט פֿערטראָגען. סטייטש, האָט ער אין האַרצען פֿראָטעסטירט, וואָס האָט מען אַזוי די קעפּ אַראָבגעלאָזט? איז דען טאַקע אַלץ פֿערלאָרען? איז דען דאָס ערשטע מאָל אין דער געשיכטע פֿין רעוואָלוציעס, אַז עס קומט נאָכדעם אַרעאַקציע?

— אין ווי איז אין פֿראַנקרייך געווען? — פֿלעגט ער שרייַ זיך אויפֿן קול פֿאר אַבעקאַנטען אַרויסהזנערן. — און ווי איז געווען אין עסטרייך, אין דייטשלאַנד? מיר וועלען נאָך צוריק זיגען! לאָמיר זיי דערווייַלע לאָזען...

אין דערוועלבינגער אברהמ'ל דער יונגער, וועלכער איז שוין געווען אַלט איבער דרייסיג יאָהר, האָט בעשלאָסען אויפֿצולעבען צוריק די געוועזענע קעמפֿער. אויב פֿאַר רעוואָלוציאָנערער אַרבייט איז איצט ניטאָ קיין מעגליכקייט, טאָ זאָל די פֿערוועלכקייט רע-

וואַלצ׳אַנירען, טאָ זאָל זיך די נשמה בעפֿרייען פֿון שווערען לאַסט.
זאָל מען אַהולע טון!

און אַברהמ׳ל דער יונגער האָט אָנגעדויבען צו זאַמלען געלד אין מאַכען א „ליאַמע", א וועטשערינקעלע הייסט עס, אין זיך טאַקע גוט אָנשיפֿורן...

קיינער האָט זיך ניט אָפּגעזאָגט. פֿערקאַרט, יעדער האָט די מטבֿעות געטראָגען אַנטקעגען. אַברהמ׳ל דער יונגער אַליין האָט געגעבען דעם גרעסטען חלק.

ער האָט געלעמט פֿיעל האָפּענונג אויף דער קינפֿטיגער „ליאַמע".

— איך וועל אַהולע טון!.. — האָט ער זיך די גאַנצע צייט געטריסט...

און אַפֿילו עטיל די ערנסטע, ווי מען האָט זי אין דער בעוועגונג גערופֿען, וואָס האָט פֿערבאָטען דאָס לאַכען בײַ דער סאָציאַלער רעוואָלוציע אין פֿרייע ליעבע האָט זי בלויז אָנערקענט דערפֿאַר, וואָס דאָס איז קיינער עקסיסטירענדער אָרדענונג, אַפֿילו זי איז ניט אָפּגעשטאַנען פֿון דער שמחה.

— יאָ, בחודר, — האָט זי בעוויליגט אַברהמ׳לען, געבענדיג איהר טייל — די אידע געפֿעלט מיר... מיר ווילט זיך אַזוי שטאַרק פֿרעהליך ווערען... פֿערגעסען זיך, פֿערגעסען זיך...

און דערמאָנענדיג זיך אָן דער פֿאַרשטעהענדיגער „ליאַמע", זייגען איהרע אויגען ווי העלער געוואָרען, און זי האָט זיך אָנגערופֿען:

— מיר דאַנצט זיך, אַז איך בין שוין פֿרעהליך...

און האָט א שמייכעל געטאָן אונטערזיפֿצענדיג.

———

די שמחה איז פֿאַרגעקומען בײַ חבֿר בראָנשטיין, אַפֿער־הייראַטער מאַן, וואָס האָט בעוואוינט א דירה פֿון דריי צימערן. דאָס איז געווען אַהויכער, בלאַסער יודישער אינטעליגענט פֿון א יאָהר עטליכע און דרייסיג, מיט א שטענדיגען ליעבען שמייכעל אויף די ליפּען... זיין פֿרוי עטיל איז געווען אין איינע יאָהרען מיט איהם, אָבער האָט אויסגעזעהן פֿיעל עלטער, מחמת דאָס שטענדיג ארימע לעבען, וואָס איהר איז אויסגעקומען צו פֿיהרען.

אויך דער שמחה איז געקומען דער ערשטער אַברהמ׳ל דער יונגער; ער האָט אַוועקגעשטעלט אײַנ׳ן טיש אַפּלאַש „קימעל־

ברָאָנפֶּען", אַ פֿלאַש ווײַן אין עטלעכֶע פֿלעשער ביר. די אַלע פֿלע־
שער האָט ער געשלעפּט פֿון פֿערשיידענע טאַשען, אַזוי אַז ברָאָנ־
שטיין האָט מיט זיך ליעבען שמייכֶעל בעמערקט:

— דאָס איז די מאָדערנע אומלעגאַלע ליטעראַטור...

— יאָ — האָט אַברהמ'ל בעמערקט — דיזעלבע טאַשען האָבען מיר געדינט צו האַלטען אומלעגאַלע ליטעראַטור. דאָס זיי־
נען געווען קאָנספּיראַטיוו טאַשען... אָבער עס שאַדט ניט...

באַלד איז אָנגעקומען עטיל די ערנסטע. זי האָט געוואָרפֿען די בלעקען אויפֿן טיש, וואו די פֿלעשער זיינען געשטאַנען, און האָט זיך אָנגערופֿען:

— אַמאָדנע פּסיכֶאָלאָגיע, אָט די פֿלאַש, דאַכט מיר, זעהט איר, וי אַ שפּיאָן... וי געפֿעלט אַייך?..

— אָט, גענג שוין! — האָט אַברהמ'ל געמוסרט... — מיר ווילען אַהולע טון... מיר ווילט זיך אַהוליע טון!

— מיר אייך! — האָט עטיל, קוקענדיג ערגיץ אין אַווינ־
קעל, נאָכגעגעבען.

— לאָמיר שוין טאַקע אָנהויבען! — האָט אַברהמ'ל געגו־
מען די פֿלאַש קימעל־ברָאָנפֿען אין דער האַנד.

— גיין! מען דאַרף וואַרטען אויף די איבעריגע...

באַלד טאַקע האָבען זיך אַרײַנגעשאָטען נאָך עטלעכֶע יונגע־
לייט, צווישען וועלכֶע עס האָט זיך געפֿונען חיים דער רויטער, איינער פֿון די וויכֶטיגסטע אין דער בעוועגונג.

חיים דער רויטער איז, ניט זאָגענדיג קיין גוטן אָוונד, צו־
געגאַנגען צום טיש, געגומען אַ פֿלאַש אין האַנה און הויך געזאָגט:

— מיר וועלען לייט!..

— אָהן בעמערקונגען! — האָט אַברהמ'ל דער יונגער זיך געבייזערט... — צעשטערט ניט די שמחה...

— נאַטירליך... — האָט חיים דער רויטער איינגעשטימט אין אַוועקגעשטעלט צוריק די פֿלאַש.

— לאָז מען שוין אָנהויבען! — האָט עטיל די ערנסטע מיט אַ שמערץ אין דער שטים זיך געבעטען.

— אָנהויבען! אָנהויבען! — האָט אויך חיים דער רויטער מסכים געווען.

דאָס ערשטע גלעזעל האָט אָנגענאָסען דער בעל־הבית פֿון דירה, חבֿר ברָאָנשטיין. ער האָט דאָס גלעזעל געהאַלטען אַ ווייל אין האַנד, געקוקט אויף די געזיכטער פֿון די געסט, ווי ער וואָלט וועלען פֿון דאָרט אַראָפּבלעזען אַ טאָסט... די פּנימ׳ער אָפּער זיינען געווען ניט פֿערשריבענע, אין ער האָט מיט אַלחיים אַראָפּגעשלונגען ווי אַ מעדיצין דאָס גאַנצע גלעזעל.

— איצט מיר! — האָט זיך עטיל געבעטען אין האָט נערווען זיך אויפֿגעשטעלט. — גיסט מיר אָן.

אַברהמ׳ל דער יונגער האָט איהר אָנגענאָסען אַ גלעזעל. זי האָט עס גענומען מיט ציטערדיגע הענד און קוקענדיג אינעווייניג מיט שרעק, איז זי ווי פֿערגליווערט געוואָרען.

— טרינקט! — האָט מען איהר צוגעזאָגט.

— איך טרינק! איך טרינק! — האָט זי מאָדנע אויסגעשריען... — לחיים, בריידער!

אין האָט מיט פֿערמאַכטע אויגען אויסגעטרונקען אינגאַנצען. באַלד האָבען געמומען די איבעריגע צו טרינקען... ווער צו איינע, ווער צו צווויי, ווער צו עטליכע גלעזלעך...

— עטיל, טרינקט! — האָט אַברהמ׳ל דער יונגער איהר צוגערופֿען.

— געטג! איך בין שוין פֿרעהליך! — האָט זי געשריען... — איך בין שוין פֿרעהליך...

און באַלד האָט זי זיך מיט אָנגעצונדענע אויגען צעשריען:

— איהר וויסט, בריידער, אַז שאָשקען האָט מען אויפֿגעהאַנגען!

אַשוידער איז יעדען אַריבער איבערן לייב... פֿס איינעם איז אַהיסגעפֿאַלען דאָס גלעזעל, וואָס ער האָט געהאַלטען גרייט צום טרינקען, פֿון האַנד.

— נו, פֿערשטערט ניט איצט די שמחה! — האָט זיך אַברהמ׳ל געבעטען...

— ניין! — האָט עטיל זיך געוואָרפֿען — איך שטער ניט... אַדרבא, איך בין פֿרעהליך! גיסט מיר אָן נאָך אַ גלעזעל...

— און באָריס׳ן האָט מען געשאָסען! — האָט פּלוצים זיך צעיאָמערט אַ צוויישער פֿון דער קאָמפּאַניע, וועלכער האָט אויסגעטרונקען צוויי גלעזלעך...

בראָנשטיין איז געוואָרען בלאַס און דערשראָקען. — אַך, צו וואָס איז דאָס געווען נויטיג אינגאַנצען? — האָט ער געמורמלט...

— זיי האָבען זיך געוואָלט פֿערגעסען! — האָט עטיל געלאַכט... — נו, אָט האָבען זיי זיך אַלע דערמאָנט...

— און זעלבסט האָט אַ באָמבע צעריסען! — האָט חיים דער הייסער, וועלכער האָט אַרײַנגעקוקט עטליכע גלעזער מיט אַמאָל, אויפֿגעהויבען און אַקלאַם געטאָן אין טיש מיט פֿייער־שפּריצענדיגע אויגען.

— געזונ צו דערמאָנען זיך — האָט איין ניכטערער פֿראָנשטיין זיך געבעטען — זייט העלדען!

— אָ, יאָ, מיר זיינען העלדען! — האָט עטיל געברומט. — גיט מיר נאָך אַ גלעזעל... גיט מיר! איך ווייל זיך פֿערגעסען...

אָבער וואָס מעהר זיי האָבען געשרינקען, אַלץ מעהר האָבען זיי זיך דערמאָנט, און צום ענדע איז די שטוב פֿול געוואָרען מיט געווײַן נאָך די געפֿאַלענע און איבערגעריסענע לעבענס...

די פֿלעשער זיינען שוין אַלע ליידיג געשטאַנען, און די געמען זיינען נאָך געווען אַזוי פֿיעל, אַזוי פֿיעל אין האָבען זיך ניט גלאָזט פֿערגעסען... אומזיסט! די שמחה איז אָבגעהאַקט געוואָרען.

דער גאסט.

עס איז געווען אין יענע טעג, ווען דער געוויטער איבער הים־לאַנד האָט זיך אָנגעהויבען אַיינשטילען. נאָר דאָ און דאָרט האָבען זיך נאָך געהערט נאָכוועהענישען, ווי אַ שטילער קנאַלען נאָך אַ שטאַרקען הונער.

אין יענע טעג האָבען מיר מיינע פֿריינד, בּיי וועלכע איך האָב דעמאָלט געוואוינט, אַ יונגע פּאָר פֿאָלק, געמאָלדען, אַז זיי האָבען אַ גאַסט, זייערן אַ פֿריינד, וועלכען זיי האָבען שוין אייניגע יאָהר ניט געזעהן.

לויט זייער שילדערן זיין כּאַראַקטער, האָט ער מיך שטאַרק פֿעראינטערעסירט. אין אין אָוונד, ווען ער איז געקומען, האָב איך פּמעט ווי זיך אַליין פֿאָרגעשטעלט.

— זעהר אָנגענעם! — האָט ער מיר אויסגעמיינען זיין האַנד, און האָט עפּעס מאָדנע געשמייכעלט.

זיין שמייכלען האָט מיך ווי בעלויידיגט. דאָך האָב איך ניט גענאָוט עס מערקען, פֿערקעדרט, איך האָב מיך גענפֿליסט געווי־נען זיין סימפּאַטיע צו מיר.

ער איז אויסערליך געווען זעהר ניט שען. זיין פּלייצע איז געווען קרומליך, דער קאָפּ האָט געהאַט די פֿאָרם פֿון אַ קרוג, און די אויגען האָבען געקוקט מיט אַן אונהיימליך פֿייער, כּאָטש זיי האָבען נאָכאַנאַנד ליעבליך געשמייכעלט...

— מען האָט פֿאַר׳ן גאַסט געבריכט צו מאַכען אַ גוטע „וועטשע־רע" — האָט די יונגע פֿרוי פֿון וואוינונג געזאָגט.

— נו, אַדרבא, מאַכט טאַקע עפּעס רעכטס! — האָט דער גאַסט זיך אָנגענאַפּט.

— אוֹן וואָ נעמט מען געלד? — האָט די יונגע ווירטין גע־
לַאַכט.

דער ווירט האָט פֿערביסען מיט די ליפּען אוֹן אומגעהענדיג
הין אוֹן צוריק איבערן צימער, האָט ער געמורמלט:

— די צייט איז זעהר אַ שווערע צייט...

איך, וועלכער האָב אין יענער מינוט אויך ניט געהאַט קיין
גראָשען אין טאַש, האָב געשווינגען אוֹן האָב פֿון רגע צו רגע גע־
קוקט דאָ אויך מיין פֿרײַנד, דאָ אייפֿ'ן גאַסט.

— אַך, שלימ־מזל זענט איהר! — האָט דער גאַסט זיך צע־
לַאַכט, אוֹן אין זיין געלעכטער האָט עפּעס זינדערבאַרעס געקלונ־
גען — פֿאַרוואָס זאָלט איהר, געווענט יונגע מענשען, קיין געלד
ניט האָבען?..

— וואָס זאָגט איהר אויך איהם! — האָט די יונגע פֿרוי גע־
תוזק'ט אין אַ־נטמוט־גען טאָן — דאַכט זיך, אַז איהר אַליין זענט
אויך ניט פֿון די גרויסע גבירים...

— אויך? — האָט דער גאַסט איבערגעפֿרעגט אין עפּעס נאָכ־
געטראַכט — אײַ אויך ווײל, בין אויך דער אָרימסטער איצט אין
דער גאַנצער וועלט, אוֹן אײַ אויך ווײל, האָב אויך זעהר פֿיעל
געלד...

ער האָט אונז אָנגעקוקט, מאָדנע געשמײַעלט אוֹן ענדליך
זיך אָנגעהויבען:

— אַלענפֿאַלס, אויך וועטשערע איז נאָך דאָ געלד.

אוֹן בײַ די ווערטער האָט ער פֿרײַנגעלעגט די הענד אין טאַש,
אַהיסגענומען פֿון דאָרט עטלעכע צעקנייטשטע פּאַפּירלעך אוֹן גע־
זאָגט:

— אויך היינט אָוונד וועט זײַן געזונ?

מיר האָבען זיך אַלע דריי אײַנגעקוקט. די יונגע פּאָר פֿאָלק,
וועלכע איז די לעצטע צייט, אַהאַנק דער צעטרײַסעלטער אָרדענונג
אין לאַנד, זעהר פֿעראָרימט געוואָרען, האָט פֿון אַוא פֿערשוועדע־
רישקייט ניט געהאַלטן. דאָס וויבעל איז צוגענאַנגען צום טיש,
געזונמען אײַן רובעל אוֹן די איבעריגע האָט זי געגעבען צוריק דעם
גאַסט.

— נעמט אינגאַנצען אין ברענגט עפּעס נוטע זאַכען... — 97

האָט ער ווי בעפֿוילען. און וועגדעגיג זיך צו אונז, מאַנכלייט, האָט ער צוגעגעבען:

— ווי שטעהט דאָרטען אין תנ"ך: עסען און טרינקען, וואָהום מאָרגען וועלען מיר שטאַרבען...

ביים וואָרט שטאַרבען האָט ער אַ בעמערקבאַרען ציטער געטאָן. עפּעס אונדזיימליכעס האָבען מיר דערשפּירט, אַלע, וואָס זיינען געווען אין צימער.

די יונגע ווירטין האָט זיך פּיעל ניט געאַמפּערט און לויט דעם גאַמטם צוויישער ביטע האָט זי צוגענומען די גאַנצע געלט אין פּערשפּראָכען צו ברענגען גוטע זאַכען.

— פּערגעסט ניט אַ פּאָר פּלאַש ווין...

— ווין אויך? — האָט זי זיך געקוועלט, שטעהענדיג שוין אויף יענער זייט טיר.

— פּרעגט ניט... — האָט דער גאַסט ווי בעפֿוילען. — טוט, וואָס מען הייסט אייך.

די פּרי איז אַרויס.

— ווין אויך? — האָט דער גאַסט געלאַכט נאָך איהר אַרויסגאַנג. — הייסט עס, אַז ווין דאַרפֿען טרינקען נאָר זיי... דאַכט זיך, אַקלוגע, בעוואוסטזיניגע, ענטוויקעלטע פּרי...

ער איז שטיל געבליבען, אַרומגעגאַנגען הין און צוריק אין צימער אין ענדליך זיך געשטעלט קעגען מיר אין, דרינגענד קוקענדיג מיר אין די אויגען, האָט ער שטרענג געפֿרעגט:

— זאָגט מיר, איהר וואָלט געקאָנט הרג'ענען אַ מענשען?

— איך — הרג'ענען אַ מענשען? — האָב איך גענומען שטאַמלען. אין קומענדיג צו זיך פֿון דער איבערראַשענדער פֿראַגע, האָב איך קלאָר געענטפֿערט:

— ניין, פֿאַר קיין פֿאַל!

— זאָגען מיר, ניט קיין מענשען, אַ באַנקיר...

— וואָס איז דען אַ באַנקיר נישט קיין מענש?.. — האָב איך היסטעריש געלאַכט.

— אַ באַנקיר איז ביי אייך אַ מענש? — האָט ער איך מיר אויסגעשטעלט די אויגען מיט בייזען פֿאַרוואורף... — ביי מיר איז ניט נאָר דער באַנקיר אַ פּאַראַזיט, אַפֿילו דער קאַפּיר, וואָס איז

נאָר אַקגעכּט ביים באַנקיר אזן היט די קאַסע פֿאַר געהאַלט, אַפֿילו ער איז ביי מיר קיין מענש ניט...

— אין אידר וואָלט געקענט? — האָב איך אים ניט אָהן שרעק צוריק געפֿרעגט.

— אך? — האָט ער איבערגעפֿרעגט אזן מיך מיט חיזק אָנגעקוקט — אך האָב שוין צווי אַוועקגעלעגט!

אך אין דער פֿריינד מיינער זיינען פֿון דעם גאַסטס מעלדונג פֿערשטאַרט געבליבען.

דער פֿריינד האָט מיט שרעק זיך אָנגערופֿען:

— אידר זייט אַ בערי־המער... איך קאָן צייך פֿון אַמאָל, אידר זייט ניט פֿעהיג דערצו...

— יעדערער איז פֿעהיג! — האָט דער גאַסט קורץ אָבגעהאַקט — דאָס איז אַן אַיינגערעדטע זאַך! איבעריגענס, קינדער, וויסט זי זיך צופֿיל... איך וואָלט וועלען נעמען אַ ביסעל ווין...

— מען האָט זי אַדאי אַרעסטירט אין חעג... — האָב איך משער געווען האַלב אין שפּאַס, האַלב אין ערנסט.

דער גאַסט איז געוואָרען בלאַס אזן האָט זיך אומגעקערט צום פֿענסטער.

מיר האָבען עס בעמערקט אזן שטומערהייד עפּעס חושד געווען אונזער גאַסט.

איך האָב מיין פֿרייַנד געוואָלט עפּעס אַיינרוימען אויפֿן רעכענונג פֿון גאַסט, נאָר גלייך איז אַריין די פֿרוי מיט צווי גרויסע פּאַפּירענע פּעק אונטער די אָרעמס.

— מיר האָבען שוין אַזא „וועטשערע" לאַנג ניט געגעסען! — האָט זי אומשולדיג געלאַכט.

— וויל אידר זייט שלימ־מולים! האָט דער גאַסט בייז געדעדט.

ער איז צוגעגאַנגען צו די פּעק, פֿונאַנדערגעבונדען די אזן בעטראַכט דאָס עסענוואַרג מיט די צווי פֿלאַש ווין.

ער האָט אין פֿלאַש איפֿגעפּענט, געבעטען גלעזער אזן, אָנגיסענדיג פֿאַר זיך די ערשטע גלאָז, האָט ער זיך געוענדט צו דער פֿרוי:

— אַן אידר, גאָלדעלע, וואָלט געקאָנט הרג׳ענען אַ מענ־
שען?
— וועה איז מיר... וואָס רעדט איהר! — איז די יונגע
פֿרוי פערציטערט געבליבען.
— אַן אי״ך — יאָ! — האָט דער גאַסט הויך אויסגעשריען.
— איהר שפּאַסט עס! — האָט זי אַ צימערנדיגע גענומ־
מען אין האָט איהם געקוקט אין די אויגען ארײַן.
— פֿאַרוואָס זאָל אי״ך שפּאַסען? — האָט ער אָפּגעוועגדט אין
אַן ערנסטען טאָן — שטאַרק פֿרעהלי״ך איז מיר ניט...
אַלע דרײַ, אײַסערן גאַסט, האָבען זי״ך מיט שרעק אָבגע־
הוקט פֿון טיש.
— קומט עפּעס עסען! — האָט ער זיי אַיינגעלאַדען.
— ניין, אַדאַנק... מיר הונגערט ניט! — האָט די פֿרוי
זי״ך אָבגעשאָקעלט.
— אי״ך האָב נישט לאַנג געגעסען — האָט מיין פֿרײַנד אי״ך
אַ בלאַסער געשטאַמעלט.
— אין אידר? — האָט דער גאַסט זי״ך צו מיר געוועגדט.
— אי״ך... אי״ך... אי״ך ווייל זעהר עסען, אין אַ בּיסעל ווײַן
ווייל אי״ך אײַך, אָבער אַייער מעשה האָט מי״ך אַ בּיסעל אָנגע־
שטראָקען.
— טאָ הונגערט אײַך געזונטערהייד, קינדערלעך — האָט
ער בייז געלאַכט. — הונגערט אַייך, וי גאָט האָט געבאָטען...
אין ער האָט זי״ך געניטען צום עסען און טרינקען.
אַז ער איז פֿאַרטיג געוואָרען מיט עסען און טרינקען, האָט
ער זי״ך געגרייט צו גען.
מיר זיינען געווען זעהר צופֿרידען.
פֿאַרץ אַוועקגאַנג האָט ער זי״ך צו אונז געוועגדט, האַלב
שפּיר, אין שטיל געפֿליסטערט:
— זייט ווייסען, אַז דאָס, וואָס אין האָב אײַך דערצעהלט,
איז אמת. אין האָב געניטען אָנטייל אין אַגרויסער עקספּראָפּריא־
ציע, אי״ך האָב דערשאָסען דעם קאַסיר אין דעם באַנקיר... געהויבט
האָבען מיר אַכציג טויזענד רובל; וועכציג טויזענד האָבען מיר
אַוועקגענעבען אי״ך דער רעוואָלוציע, די איבעריגע האָבען מיר זי״ך

צעטיילט, צו קענען רַאטעווען זיך אין אַנטלויפֿען... איך בין שוין געווען אין פּאריז, לאָנדאָן, איך האָב אָבער דאָרט ניט געקאָנט אַיינזיצען... עס ציהט מיך צוריק צו עקספּראָפּריאירען... צופֿיעל גייט האָב איך זיך אָנגעזעהן... איצט, קינדערלעך, האָט אַיך אַ גוטע נאַכט. אויב איהר וועט לעזען ערגיץ פֿון געהאַנגענע עקספּראָפּריאַטאָרס, קענט איהר זיך פֿאַרשטעלען מיך אויך, ווייניגן אָבער זאָלט איהר ניט!

ער איז אַרוים. מיר זיינען אַלע דרייַ געבליבען וויַ פֿערשטיינערט, ניט קענענדיג ריהרען מיט קיין גליד.

אין אַ פּאָר מינוט אַרום איז די פֿרוי אויפֿגעשטאַנען פֿון אָרט אין מיט גרויס פֿערצווייפֿלונג געפֿרעגט:

— וואָס טו איך מיט עסענוואַרג און מיט די ווייַן?

— וואַרף עס אַרוים — האָט מיין פֿרייַנד געהייסען.

— נאַטירליך אַרויסצוּוַארפֿען אין אויסגיסען — האָב איך צוגעגעבען.

זי האָט עס גליק געטאָן.

אין אַ שעה אַרום זיינען מיר שוין אַלע געלעגען אויף אונזערע געלעגערס, שלאָפֿען אָבער האָבען מיר ניט געקאָנט... געשטערט האָט אונז די ערצעהלונג פֿון גאַסט און איך דער הונגער...

אין פאריז.

פון דעם גאַנצען קרייז בעוועגער און קעמפֿער איז אַרויס גאַנץ מיט׳ן גוף און נשמה בלויז העניע. דאָס איז געווען אַ מיידעלע פון אַ יאָהר דרייַ און צוואַנציג, מיט ראָזע בליהענדע באַקען, רויטע קליינע ליפּעלעך, צוזישען וועלכע עס האָבען אַרויסגעקוקט צוויי רייהען קליינע וויסע שטאַרקע צייהנדלעך, און מיט אַ קאָפּ געדיכטע לאַנגע האָר, וואָס זי פלעגט פֿערפלעכטען אין אַ צאָפּ אין הינטען פֿערדרעהען אין אַ שענעם „גרעק".

בעת בייַם גאַנצען קרייז בעוועגער און קעמפֿער האָט זיך דער מוט אין הי ענערגיע אויסגעשעפּט בייַם אָנדויב פון דער רעקַציע, אַזוי ווי זיי וואָלטען אָנגענגריים אַ געווויסע מאָם מוט אין ענערגיע ביז אַ געוויסער צייט, — האָט בייַ העניע׳ן הי ענערגיע ערשט געפֿאַדערט בעוועגונג און נייעם קאָמף.

— גיט מיר נאָך אַ בעוועגונג! — האָט זי געשריען, צונויפֿקומענדיג אַמאָל מיט די געוועזענע אָבנגעלעבטע חברים אין חבֿרׂשעם — איך קאָן ניט לעבען אַזוי, ווי איהר איצט. איך ווילַ עפּעס טון.

— מיט וואָס אַלע טוען איצט, פלעגט אייַנער אַ „געוועזענער" יונגערמאַן מיט אויסגעלאָשענע סאַרקאַסטישע אויגען, אַרויסמורמלען...

— וואָס? — פלעגט העניע בתמימות פרעגען, מיינענדיג, אַז ער מיינט עפּעס ערנסטעם צו טון. נאָר דער געוועזענער בעוועגער אין קעמפֿער פלעגט איהר ענטפֿערן, אָנקוקענדיג זי מיט זיי־נע אויסגעלאָשענע מידע אויגען:

— מוט אַ שיחוך...

דאָ פלעגט העניע אַ בייזע אין אַ צעריצטע ענטפֿערן:

— אַ שיחה? אפֿשר מיט אַייך? טייטע מענשען: אין אַרומ־
געהענדיג אַהין אין צורק איבערן צימער, פֿלעגט זי אַמוטיגע,
אַן ענערגישע אויסזען:

— אך, דעל נאָך מען: איך קאָן ניט לעבען אַזוי, ווי איהר
איצט...

אין ניט ערווארטענדיג פֿון קיינעם קיין ערמוטיגונג, פֿלעגט
זי דך אַוואָרף מען צום טישעל, אָנשפּאַרען דעם קאָפּ אויף די
הענד אין זיך צעוויינען:

— מיין גאָט, אַזוי לעבען ווייטער קאָן מען ניט... איך
וועל אַנטלויפֿן פֿון אייך.

— אַנטלויפֿט: — האָט איהר דערוועלבער יונגער מאַן, וואָס
האָט איהר געהייסען אַשיהך טון, געראָטען קאַלטבלוטיג; אַנט־
לויפֿט אין פּערסיען, דאָרטען איז איצט דאָ אַרעוואָלטציג...

— אין טערקי אויך... — בעמערקט אַצווייטער איראָניש.

— אין כינאַ קומט אייך פֿאָר אַבעוועגונג — וויצעלט זיך
אַדריטער.

העניע וויס, אַז די לאַנען עס; אָבער אין קאָפּ פֿליהט
איהר חרך אַגעדאַנק: אפֿשר מאַקע?

נאָר ניט קענענדיג די דאָזיגע אַלע פֿעלקער, פֿיהלט זי קיין
אינערלעכען פֿערלאַנג צו העלפֿען דאָרט.

און זי ענטפֿערט:

— גיין, בריידער: יעדער איז אַנבֿיא אין זיין לאַנד...

— נו, טאָ וואַרט, ביז דאָ וועט זיך צוריק עפּעס אָנהויבען
— גיט איהר אַן עצה איראָניש דערוועלבער יונגערמאַן.

העניע פֿערטראַכט זיך אין פֿרעגט בהמימות:

— קאָן עס לאַנג דויערן?

— אָ, אייערע שענע שוואַרצע דאָר וועלען ביז יענער צייט
וויס וועדען... וואָס איז? אין גראָהע האָר איז נאָך שענער דער
קאַמף...

— איהר זענט אַטייטער מענש: וועדט העניע בייז פֿאַר זיין
שלעכטער נאַיוות און פֿערלאָזט דאָס צימער.

די איבערגעבליבענע בעדויערן איהר אַוועקגאַנג, און אייגער
רופֿט זיך אָן:

— די אינציגע צוזשטעלונג, וואָס האָט נאָך לעבען.
— אין בין זי מקנא... מורמעלט ערזים אַ צווייטער.
— זי איז אַ שענע מיידל; זאָגט ערזים אַ מיינונג אַ דריטער, :ען אין זיינע אויגען צינדט זיך אָן אַן אונהיימלעך פֿיערל...

———

לאַנגווייליג אין לעבענסלויף זיינען געגאַנגען די טעג. העניע האָט זיך קיין אָרט ניט געפֿונען. אין דערהיים בייַ די פֿערמעגליכע עלטערן איז דאָס לעבען גאָר אומדערטרעגלעך געווען.

— נו, העניע, פֿלעגט די מאַמע זיך וועגען צו איהר — איצט אפֿשר וועסטו אויך קליגער ווערען — זעהסט דאָך, ווי איהר האָט אויסגעפֿירט...

— אָ, זיי האָבען טאַקע אַסך אויסגעפֿירט; פֿלעגט דער טאַטע פֿון זיין פֿלאַץ בייַ צו־וואַרפֿען אַ וואָרט, האַלטענדיג אַ צייטונג אין האנד.

דאָ דערמאָנט זיך העניע אָן איהר לאַנגער ארבייט פֿאַר דער בעזעגונג. צו פֿופֿצעהן יאָהר האָט זי אָנגעהויבען. אַכט יאָהר האָט זי אָבגעקעמפֿט, אין אָט די ארבייט איז טאַקע לאיבוד געגאַנגען? איז עס מעגליך, אַז די נאַרישע עלטערן זיינען קליגער פֿאַר איהר? ניין, עס איז אוממעגליך — זי מוז זיי אויפֿוויזען, אַז עפעס איז געטאָן געוואָרען. וואָלט זי דעם טאַטען די „הימע" דערמאָנט, האָט מען גראָד די הימע פֿינאַנדערגעלאָזען, וואָלט זי די פֿרייע פרעמע דערמאָנט, האָט מען יענע וואָך פֿיעל צימונגען צוגעמאַכט. ניין; זי האָט ניט וואָס אויפֿצו־וויזען... גאָרניט געוואונען; אַכט יאָהר ארבייט איז פֿערלאָרען געגאַנגען... זי וועט עס ניט איהאַלטען... אין זי בעשלוסט אַנטלויפֿען פֿאַר חתפה...

———

געפֿאָרען איז זי אין פּאַריז. דעם גאַנצען וועג האָט זי פֿלעגער געמאַכט, וי אַזוי זי וועט דאָרט לעבען. אויב אין דערהיים איז אַלץ אויס, וועט זי אין דער פֿרעמד קענען לעבען. אין דערהיים זיינען זיי אַלע וואָכעדיג אין לאַנגווייליג... אויב שוין פֿערראָטען אַלע אידעאַלען אין געמען זיך צום לעבען, טאָ זאָל זיין גרויס, בריט אוּן שטאַרק...

פֿול מיט האָפֿענונגען איז זי אָנגעקומען אין פּאַריז. ניט

קענענדיג די שפּראַך, איז זי פֿערפֿאָדערן צו אַן אַלטען בעקאַנטען רעזאָלוציאָנער, וועלכער וואוינט שוין אין פּאַריז אַ פּאָר יאָהר.

— זײַט איהר אײַך דאָ? — האָט ער זיך דערפֿרעמט, דערזעהענדיג זי אין האָט זי אָנגעקוקט מיט נייגעריגע בליקען — איהר זעהט גוט אויס... קיין צאָרן פֿון ענטוישונג: ניט וווּ מיר דאָ! האָט ער אויסגעלאָזט מיט אַ וויפֿן.

— וואָס איז דאָ? האָט זיך העניע דערשראָקען.

— דאָ... איז זעהר, זעהר טהיערייג... — האָט ער געענטפֿערט. — די „קאָלאָניע" איז גוהיס, אָבער יעדער לעבט פֿאַר זיך. אַז מען קומט זיך צוזאַמען אַמאָל, ויצט מען וויי שטום.

— וואָס איז די אַרזאַך? — האָט העניע נאָאיוו געפֿרעגט.

ער האָט אַ שמייכעל געטאָן אין זיך געענטפֿערט:

— די אַרזאַך איז, — די רעאַקציע אין חוסלאַנד...

— וויידער די רעאַקציע! — האָט העניע פֿערצווייפֿעלט אויסגעשריען — איך בין דאָך כּמעט איהר אַנטלאָפֿען...

— אָ, חבֿרטע, האָט דער עמיגראַנט זי אָנגענומען פֿאַרן האַנד — אַנטלויפֿען קאָן מען ניט... וואוהין איהר זאָלט ניט קומען, וועט איהר זי מיטברענגען מיט זיך... אָט בין איך שוין דאָ דריי יאָהר אין פּאַריז, אין גלויבט מיר, אַז איך האָב נאָך דעם לאַנד־מוזיי ניט געוואָרן. איינמאָל נאָר אָנגעקוקט דעם פּאַנטעאָן, וואו עס ליגען פֿראַנקרייכס גרויסע ליט...

— סטייטיש! עס איז דאָך עפּעס פּאַריז! — האָט העניע אינערדאַסט געפֿרעגט — אַזוי פֿיעל לעבען, אַזוי פֿיעל פֿרייהייט!

— ניט פֿאַר אונז! האָט דער עמיגראַנט מיט אַ ביטערן שמייכעל גענטפֿערט — א׳בעריגענס, איהר וועט אַליין זעהן...

———

אין דעמועלבען אָוונט איז העניע געגאַנגען מיט׳ן עמיגראַנט צו זיינער אַפּרירנדין, אויך אַן עמיגראַנטין.

דאָס איז געוועזען אַ שטילע פֿערוואָרפֿענע געסעל אין לאַטיינישען קוואַרטאַל. זיי זיינען אַרײַן אין אַ שמאָלען פֿינסטערן קאָרידאָר. דער עמיגראַנט האָט אָנגעקלונגען, און עס איז אַרויס אַ בלאַסע דאַמע פֿון אַ יאָהר עטליכע אין דרייסיג. און געפֿענט די טיר.

— זדראָוסטוואריטע! — האָט זי בעגעגענט דעם גאַסט, אוּן וועגדעגדיג זיך צו העניע'ן נאָך דער צערעמאָניעלער פּאָרשטעלונג, אַ'ך אין הסיש, האָט זי איהר אָנגעוויזען אַ שטול צו זעצען זיך.

דער שמועס אי'ז געווען וועגען חסלאַנד. מען האָט גערעדט שטיל, אָהן בעגייסטערונג. העניע איז געזעסען ערשטיינט אוּן נידערשלאָגען. „דאָס איז דאָך רוסלאַנד" — האָט זי געטראַכט.

אין אַ שעה אַרום האָבען זיי זיך געגרייט צו גיהן אין קאַפע.

„איצט וועל איך זיהן אַ ביסעל פּאַריז", — האָט העניע געענדיג געטראַכט. איהר יונג הארץ איז פּול געוואָרען מיט האָפענונגען.

זיי זיינען הינטגעאַנגען דעם לאַטיינישען בולוואַר. העניע האָט בעאָבאַכטעט דאָס היישיגע לעבען אויפֿ'ן בולוואַר, וועלכען זיי זיינען הינטגעאַנגען. אָט האָט זי געוואָלט זיך אָפּריסען פּון די צוויי בעגליטער איהרע אוּן אַרייננאַרפען זיך אין דעם דאָזיגען היישענדען לעבען.

באַלד אָבער האָט איהר די דאַמע געפֿרעגט:

— וואָס דענקט מען אין דערהיים וועגען דער רעאַקציע?

— אין דערהיים? — האָט העניע איבערגעפֿרעגט, אין ניט וויסענדיג אַליין וואָס זי רעדט, האָט זי אַהיינגעמורמלט:

— אין דערהיים איז דער כּוח אַליין. איך בין אַנטלאָפֿען.

— אוּן איך — האָט די דאַמע געוואָגט — בענק אַזוי נאָך רוסלאַנד! אַך, רוסלאַנד, רוסלאַנד, — האָט זי זיך צעוויינט.

העניע'ן איז געוואָרען טהיריג. זי האָט אָנגעקוקט די מידע, בלאַסע געזיכט פּון דער עמיגראַנטין, אוּן אַשוידער האָט זי דורכגעטראַכט:

— אָט אי'ז זי דאָך אין פּאַריז, די דאָזיגע עמיגראַנטין...

זיי זיינען אַריין אין קאַפע.

העניע האָט זיך אומגעקוקט וו פֿערוואונדערט: עפּעס אַלע בעקאַנטע פּנימ'ער. וואו האָבט זי זיי געזעהן?

— אַך, דאָס זיינען אַלע די געוועזענע קעמפֿער! — האָט זי זיך אַליין געענטפֿערט.

זיי האָבען זיך אַלע דריי געוועבט ביי אַטישעל. עס זיינען צוגעגאַנגען אַפּאָר יונגע לייט.

מען דאָט העניען פֿאָרגעשטעלט.

אין מען האָט זיך צערעדט וועגען חוסלאַנד, און באַלד איז מען שטיל געבליבען...

די טעמע איז געווען אַדי אַלט.

אין העניע דאָט געפֿיהלט, וי איהר יונג, פֿריש און העל לעבען לעשט זיך אויס צוישען די אַלע געווענע, אין אַז אַפֿילו פֿאַריז קאָן דאָ גאָר ניט העלפֿען...

II. אין דער היים און אין דער פרעמד.

איהר נײַסט.

פֿײַגע, אַ דרײַט קינד בײַ די עלטערן, איז געבאָרען געוואָרען ניט אין אַמזל־דיגער שעה. אמת, די מוטער איז מיט איהר „צו קינד" געגאַנגען ליידיקער ווי מיט די איבערײַגע קינדער, און די אַקושערין איז שוין אָנגעקומען, ווען דאָס קינד איז שוין געבאָרען געוואָרען. אָבער דערפֿאַר איז איהר געבורט געווען שטילער, ווי בײַ אַלע אַנדערע קינדער. און כאָטש פֿײַגע איז געווען שוין פֿון דער ערשטער וואָך אַ שטילע און האָט דער קינפֿעטאָרין ניט פֿיעל בעאומרוהיגט, האָט די מוטער ניט בעוונדערס זי ליעב געהאַט. די אַרומאַך איז געווען ניט בעשטימט. אפֿשר דערפֿאַר, וואָס מען האָט ערוואַרטעט, אַז אַ יונגעל זאָל אָנשטאָט איהר געבאָרען ווערען, אַ זונגעל, וואָס וואָלט פֿיעל נוטיגער געווען פֿאַר דער צוקונפֿט. דערפֿאַר האָט מען אַפֿילו קיין מזל־טובֿ ניט געפֿראַוועט. שבת איז דער טאַטע אין קלייזל, ואו ער האָט געדאַווענט, צוגעגאַנגען פֿאַר קריאת התורה צום שמש און פֿערשעמט איהם אײַנגערוימט אין אײַער, אַז זיין ווייב האָט געהאַט אַמיידל, אין מען מוז עס געבען אַ נאָמען.

מען האָט דעם טאַטען אויפֿגערופֿען ביי אַ גאַנץ אומבאַדײַטענדען שטיקעל תורה, אין נאָך די לעצטע ברכות האָט דער שמש אָהן אַבעזונדערער ווידערגקייט אין ניגון, ווי ביי אַועלכע פֿאַלען, אויסגעזונגען, ווי נאָר אָבצופֿטרן: ויקרא שמה בישראל פֿײַגע בת ר' ולמן... און געענדיגט ווי אונטער דער נאָז, אומצופֿרידען: ונאמר אמן...

אין מעהר קיין טרהה איז שוין ניט געווען. בלויז די מוטער, בײַלע, האָט איהר געזוּיגען ביז אַיאָהר, אין אין דעם דאָזיגען יאָהר האָט דאָס זיגל־קינד מעהר זיך געענדערט מיט זאַמד און קאַלך, וואָס

זי פֿלעגט קריגען, אומקריגערײַ וי אַזעלכע אויף דער פּאָר־
לאָג אין אַהם די וועגט. נאָכן אַנטוויקלען האָט זי זיך שוין נע־
שפּרײַט מיט דעם ששיקעל האַרט בחדט, האָם מען פֿלעגט איבר־
געבען אין העמשיל... אין האָם איבערגע פֿלעגט זי טאַקע דערפּסען
מיט קאַלף אין לים, האָם זי פֿלעגט, ניט קוקענדיג אויף אידר
שוואַקעט אין אומבאַהאַלפֿענקײַט, אַרויסקריגען מיט גרויס ענער־
גיע פֿון די וועגט אין פֿון אויזען...

אַמאָל פֿלעגט מען זי ניט בעמערקען אַהמקריכענדיג אויף
דער ערד, אין דער טאַבע, אַפֿערטאָגענער, צי די מאַמע, אַפֿער־
האַרעוועט, פֿלעגען אידר אַרײַנטרעטען אויף אַהענטעלע, צי אויף
אַפֿיסעלע, — פֿלעגט פֿיגעלע בליזו איין קליין קוישט געבען אין
גליך אויפֿהערען אין אַנטשולדיגען הערען. וויינען אָדער שרייען הויך
אויפֿן קול איז ניט פֿאַר איהר געזוכן געפֿאַסט. אַפֿילו וען די
ציינדעלעך האָבען זיך איהר געגומען שנוידען אין די יסורים ווי־
גען געזוכן פֿאַרן קליין גופֿעלע שוועד צו דערלויבן, פֿלעגט זי
בליזו שטיל קריכצען, אָבער געשריען האָט זי ניט... שלענט פֿלע־
גען אַמאָל בעמערקען דער מוטער:

— דיין פֿייגע איז, אָהן עין הרע, אַ שטיל קינד... אַ גי־
מע זעהר...

פֿלעגט די מוטער, ניט וועריג נתפּעל פֿון דעם, וואָס
איהר קינד וועט געריכמט, זיך אָנהפֿאַסן:

— אַ קינד... וי אַלע קינדער...

אין פֿלעגט גליך נעמען צערטלעך האָם צוזיצע, עלטערע
מידעלע, מיט געקרייזעלטע הערעלעך אין חיטע בעקעלעך.

———

אַזוי האָט זיך פֿיגעלע געהאָדעוועט אָהן טומעל, אָהן בע־
מערקט וערען, ביז זי איז אַלט געוואָרען 15 יאָהר. ניט קיקענדיג,
וואָם זי איז געוואַקסן דאַר אין האָט נעהאַט אַ קרענקלעך איסזעהן,
איז זי געוואַקסן אַגריסע בריה אין זי האָט געפֿידרט דאָם גאַנצע
היזו. זי האָט געקאָדרט, געוואַשען, געפּוצט און געלאַסעט. אָבער
אַלץ אַזוי שטיל, אַז גיכער פֿלעגט מען הערען דעם בעזים, מיט
וועלכען זי האָט די שטוב געקאָדרט, איידער זי. מעהר טומעל
האָט אָנגעמאַכט דאָם וואַסער, אין וועלכען זי האָט געוואַשען דאָם

נעפֿעם, איידער איהר אייגען קול, אין העזהדיגער פֿלעגט פּקריפֿען
האָם מעסער, מיט וועלכען זי פֿלעגט שאָבען די מילטער, איידער
זי אַליין.

זי אַליין איז נעזוען שטיל אין אימבעמערקבאַר.

אין כאָטש זי האָט זיך נעפֿירט אַזוי רוהיג אוּן שטיל
אין אַזוי פֿיעל אַרבייט נעשעענקט דער ווירטשאַפֿט, איז זי דאָך
אַלץ ניט נעלעבט נעזוּנדערן. פֿערקעדרט, וועו זי פֿלעגט זיך
וואַרפֿען אין די אייגען, פֿלעגט מען דיסטיזיך אַרויסווייזען צו איהר
פֿערַאכטונג. די בעציהונג איז נעזוען ווי פֿון טאַטען אוּן טאָכטער,
אַזוי פֿון די ברידער אוּן שוועסטער, וועלכע זיינען שוין נעזוען ביי
אַזיבען אין צאָהל...

אָבער האָם רוב פֿלעגט מען זי אינגאַנצען נישט בעמערקען...
שטיל פֿלעגט זי זיך כיי-נאַכט שפּעטער פֿאַר אַלע לעגען אייפֿן
קאַסטען, וואָם האָט איהר נעדינט פֿאַר אַנעלעגער, אין נאָך שטי-
לער פֿלעגט זי אין דער-פֿרי, אייפֿשטעהן אָבצושטין די נעזיכט
שטאַב-אַרבייט.

קיין דוך קול, קיין נעלעכטער, קיין נעזיין האָט מען פֿון
איהר ניט נעהערט, אין ציישעניין האָט מען נאָר פֿערנעסען, אַז
צווישען די דויזוג נעפֿינט זיך נאָך אַמיטליד, וואָם הייסט פֿייג
אין לעבט אויך וו אַלע מיט איהרע נרויסע לידען, בענקשאַפֿט
אוּן טיפֿען טרויער...

איינמאָל, אייפֿן זיבעצעהנטען יאָהר, איז פֿייג נעשטאַנען
אין שטיל נעמאָכט אַהויזוג אַרבייט. פֿון צייט צו צייט האָט זי
אָבגעוישט דעם שווייס פֿון איהר בלאַסען שטערן אוּן אַ שטילען
קרעכץ אַרויסגעלאָזען.

ענדליך האָט זי די אַרבייט אַרויסגעלאָזען פֿון די הענד,
צוגעקראָכען צום קאַסטען אוּן זיך אַנידערגעלעגט...

אין שטוב איז גראָד קיינער ניט נעזוען. זי איז אַזוי אָבגע-
לעגען אַ שעה, ביז וואַנען די מאַמע, נאָכדעם דער טאַטע אוּן בּאַלד
די קינדער זיינען אָנגעקומען.

צוערשט האָט קיינער פֿון זיי ניט בעמערקט, אַז פֿייג ליגט.
נאָר אַז עס האָבען זיך דערהערט איהרע שטילע קרעכצען, האָט
דער טאַטע אָנגעשטרענגט זיינע אויערן אוּן זיך אָנגערופֿען:

— שאַ, ווער קרעכצט דאָס?..

— טאַקע, ווער קרעכצט עס? — האָט די מאַמע איך גע־פֿרעגט אין, זונענדיג מיט די בליקען דעם פּלאַץ, פֿון וואַנען די קרעכצען געהען, האָט דער טאַטע, דערזעהענדיג עפּעס ליגען אויפֿן קאַסטען, בעמערקט:

— ווער ליגט עס דאָרטען, צי ניט פֿייגע?..

די מאַמע איז צוגעגאַנגען, אָנגעטאַפּט דעם קאַסטען, און נאָכדעם, אַיינקוקענדיג זיך טיפֿער, האָט זי זיך אָנגערופֿען:

— הען אַ בּיסעל... ס׳איז גאָר פֿייגע... צעקרעכצט זיך אין מיטען דעריגען...

דערהערענדיג, אַז פֿייגע, האָט דער טאַטע מעהר נאָרנישט געוואָגט, בלויז אַקוועטש געטאָן מיט די פּלייצעס און איז אַרויס־געגאַנגען אין גאַס וועגען זיינע געשעפֿטען.

———

אין צווי טעג אַהים איז פֿייגע געשטאָרבען...

עס איז געווען אַ שטילע ליה. נאָכגעגאַנגען איז בלויז טאַטע־מאַמע, די צוויי עלטערע קינדער אין אַפּאָר אַלטע יודען פֿון גאַס, וואָס האָבען געוואָלט אַרײַנכאַפּען אַמצוה פֿון הלוית־המת. וועד עס איז אָבער געשטאָרבען, האָבען זיי ניט געוואוסט, אין האָבען זיך ניט אינטערעסירט...

אין אַפּאָר טעג אַרום האָט זיך געדאַכט, אַז מען האָט שוין פֿייגען פֿערגעסען, אָבער אין דער אמת׳ן האָט מען ערשט פֿייגען אָנגעהויבען צו בעמערקען אין דעם גאַנצען הויז, אין אַלע פֿיר צימערן און אין לאַנגען קאָרידאָר...

די עלטערע טאָכטער, יענטעל, איז פּאַרנאַכט אַרײַנגעלאָפֿען פֿון גאַס און איז געפֿאַלען אָהנמעכטיג אויף אַ שטול...

— וואָס איז? — האָט די מוטער בעוואָרגט געפֿרעגט.

— מיר האָט געדאַכט, אַז אין קאָרידאָר איז פֿייגע דורכגע־לאָפֿען, אָט וד אַלעדיגע...

בײַ־נאַכט איז די יונגערע שוועסטער אַרײַנגעלאָפֿען צו דער עלטערער אין בעט. עס איז געוואָרען אַ יללה:

— וואָס איז? — האָט דער טאַטע זיך אויפֿגעלאַפּט.

— מיר דאַכט, אַז דאָרט אין ווינקעל שטעהט פּייגע אין קיקט אויף מיר...

— ביסט אַ שוטה — האָט דער טאַטע געמיסרט... — טויטע קומען ניט צוריק... פּייגע איז געשטאָרבען...

ער האָט אַ זיפּץ געטאָן, זיך אומגעקוקט און ער אַליין האָט אויך דערזעהן פּייגען אין ווינקעל. שטעהט ווי איינגעקלעפּט אין קיקט אויף אידם מיט שטאַרע בליקען... דאָס פּנים — ווייס ווי קאַלך...

ער האָט זיך אַיינגענוירעט אין קישען, אָבער אויך פּון קישען, ווי עס היאָלט אַ שפּיגעל געוואָרען, האָט אַרויסגעקוקט דעזעלבע געשטאַלט: די בלאַסע פּייגע מיט שטאַרע בליקען, אין אַזוי ווי אַלעמאָל... אָט הייבט ער זיך אָן צו בעוועגען און היקט זיך לאַנגזאַם, אָבער מיט זיכערע טריט צו זיין בעט...

ער האָט אַרויסגעלאָזט אַ געשריי.

———

שפּעטער איז די גאַנצע גאַס געוואָר געוואָרען, אַז פּייגע, די שטילע אין הינטוגע פּייגע, וואָס איז געשטאָרבען דאָ ניט לאַנג, געהט אַרום גאַנצע טעג און נעכט אין אידר עלטערנס הויז...

אין די אַלע גאַסיגע, וואָס האָבען פּייגען אַמאָל זעהר זעלטען בעמערקט, האָבען זי איצט, נאָכן טויט, אָנגעהויבען צו זעהן דיישליך און לעבעדיג...

אין פּייגע האָט ערשט אויפגעלעבט נאָכן טויט...

דער פּראטעסט.

בַּאשע־בַּיילע די נייטאָרין פלעגט שטענדיג הערען וועגען זיך, אַז זי איז אַ וואויל מיידעל. דאָס פלעגט מען וועגען איהר זאָגען סיי אין די אויגען און סיי אונטער די אויגען. אָבער קיין נחת האָט זי דערפון ניט געהאַט, געפֿרעהט האָט עס זי ניט. אַדרבא, פֿיעל מאָל האָט עס איהר פֿערשאַפֿט פֿערדראָס אין האַרצוועהטאָג, אין אָפֿטמאָל פלעגט זי אַפֿילו אויף דעם דאָזיגען קאָמפּלימענט גערוועז אָבענטפֿערן:

— אַ וואויל, אַ וואויל... בין איך גליקליך!..

און זי איז געווען גערעכט — גליקליך איז זי מיט איהר וואוילקייט ניט געווען. זי האָט הקא געוואָלט זיין ניט קיין וואויל. הלואי וואָלט זי בעסער געווען ניט קיין וואויל, אָבער אַ שען מיידעל — וואָלט זי אַסך צופֿרידענער און גליקליכער געווען. נאָר אַ שען מיידעל איז זי קיינמאָל ניט געווען, וועניגסטענס האָט זי וועגען זיך אַזאַ מיינונג קיינמאָל ניט געהערט, אַפֿילו דאַן, ווען זי איז געווען יונג, בפֿרט יעצט, ווען בַּאשע־בַּיילע, נישט קוקענדיג, וואָס זי זאָגט קיינמאָל קיין ליגען ניט, מוז די לעצטע צייט אַראָבנעמען אַפּאָר יאָהר פֿון איהר עלטער, וואָס דאָס קומט איהר אָן ניט גרינג. איהרע בלאַסע באַקען וועלען דעמאָלט רויט, אין איהר דאַנט זיך, אַז זי האָט אָבגעטאָן דאָס גרעסטע פֿערברעכען...

יאָ, בַּאשע־בַּיילע איז ניט צופֿרידען מיט איהר וואוילקייט. איבערהויפּט איז זי ניט צופֿרידען מיט איהר שטילקייט, וואָס פֿיעל פֿון די שכנות שעצען זעהר שטאַרק...

בַּאשע־בַּיילע וויים, אַז שטילקייט איז פֿאַר אַ מיידעל דער גרעסטער חסרון. הלואי וואָלט זי געקאָנט אַזוי הויך לאַנען, וי

איהרע חבֿרטעס... הלואי וואָלט זי געקאָנט אַזוי הויך זינגען ווי זיי, וואָלט זי אויך געווואוסט פֿון גליק און פֿון ליעבע... אָון וואָלט ניט געדאַרפֿט די גאַנצע יונגע יאָהרען פֿערבראַנגען גלײַז מיט דער אַלטער מוטער איהרער, מיט דער אַלמנה...

באַשע־בײַלע איז געווען טאַקע וואויל אין שטיל, אָבער ווען מען וואָלט געווואוסט איהרע געדאַנקען — דאַכט זיך איהר — וואָלט מען זי געהאַלטען פֿאַר דער זינדיגסטער אין דער וועלט, אין ווען מען וואָלט געקאָנט זיך צוהערען, וואָס עס קומט פֿאָר ביי איהר אין האַרץ, ווי עס שרייט אין לאַרימט, וואָלט מען זי, ווער וויים, מיט וואָס פֿאַר אַנאָמען אָנגערופֿען.

נאָר דאָס, וואָס עס טוט זיך ביי איהר אין קאָפּ און האַרץ, ווייס קיינער ניט, אַפֿילו איהר מאַמע ניט, און באַשע־בײַלע וואָלט אַמאָל וועלען אויסשרייען:

— אויך בין ניט וואויל, איך בין ניט שטיל! און זאָל מען איהר בעפֿער מוסר זאָגען, איידער ריהמען. וואָס האָט זי פון איהר גוטען נאָמען? ער האָט איהר נאָר פֿערשטערט דאָס לעבען און געהויבט פֿון איהר אַלע פֿערלאַנגען און האָפֿענונגען.

און אויסצודריקען איהר פּראָטעסט בלייבט איהר נאָר איהר איינציג ליד, וואָס זי זינגט:

דרויסען איז אַטריבער טאָג,
אין שטיבעלע איז אַכמאַרע...
איך האָב אָבגעלעבט מיינע יונגע יאָהרען,
אַזוי ווי אין אַכמאַרע...

דאָס דאָוגע לידעל זינגט זי אָבער אַזוי שטיל, אַז זי אַליין הערט קוים די ווערטער... צו נאָהענט איז איהר דאָס ליד צום האַרצען, אַז זי זאָל האָבען די דרייסטקייט עס הויך צו זינגען!

באַשע־בײַלע ווייס, אַז עס זיינען דאָ אַסך פֿרעהליכע, פֿערשייטע לידער, און דוקא יענע ווערען געזונגען הויך און אָפֿען... אָבער יענע לידער זיינען ניט פֿאַר איהר — יענע לידער זיינען פֿאַר די, וואָס האָבען ניט אַזאַ גוטען נאָמען, ווי זי... זי איז אַ וואויל און אַ שטילע — און ניט אַלע לידער קאָן זי זיך ערלויבען צו זינגען!

יאָ, זי טאָר זיך גאָר נישט ערלויבן — אַזוי איז שוין איהר בעשערט. שטיל, עהרליך אוּן אַליין.

אָבער אָבער וועט באַשע־בייל־עין אומדערטרעגליך איהר שטיל־קייט אין עהרליכקייט, אוּן זיצענדיג אין קליינעם שטיבעלע בייַ איהר אַרבייט, וואָלט זיך איהר וועלען אַוועקוואַרפען אַלץ, אַהיים־ליפען אייַן גאַם אוּן וועגען זיך צום ערשטען בעסטען יונ־גען־מאַן:

— איך בין נישט וואויל אוּן נישט שטיל! קום מיט מיר! קום! וואָרום איך בין די זינדיגסטע אין דער וועלט!..

———

קעגענאיבער איהר צימער וואוינט שוין זינט צוזוי יאָהר חיי־קעל דער שניידער מיט זיינע בנים, וואָס האָבען אַ שם אין דער גאַנצער גאַם פאַר פערשייטע אוּן צעלאָזענע, איבערהויפט דער עלטערער, יאָסעל דער ריטער. יאָסעל דער ריטער איז אַ בחור פוּן אַ יאָהר אַכט־אוּן־צוואַנציג, אַ הויכער, אַ גוטגעוואַקסענער, מיט גראָהע, שפיציגע אויגען אוּן ריטע, שפיציגע וואָנסען...

די גאַם דערצעהלט פוּן איהם שרעקליכע מעשיות. באַשע־בייל זעהט איהם אָבער שטעהן בייַם טויער פוּן הויז מיט מיידלעך, וועלכע ער דערצעהלט עפעס, אוּן זיי לאַכען הויך אויפּ־ן קול. זי לויפט דעמאָלט הוּרך געשווינד, איהר דאַכט, אַז דאָס לאַכען זיי פוּן איהר, פוּן איהר שטילקייט אוּן עהרליכקייט.

אָבער בעגענעט זי זיך מיט איהם אין דעם ענגען, שמוציגען קאָרידאָר. ער קוקט זי אָן מיט זיינע גראָהע אויגען אוּן שמיי־כעלט דערבייַ עפעס אַזוי געמיין, אַז עס קומט איהר אַריין דאָס בלוט אין געזיכט, אוּן עס פערפּעהלט איהר אָטעם...

מיט וועהטער האָט ער זי אָבער קיינמאָל ניט פערטשעפעט. זי איז, הייסט עס, ניט פאַר איהם. אַזוי, וועניגסטענס, מיינט זי.

זי גדהט דעמאָלט אַריין צו זיך אין שטיבעל אוּן קלאָגט זיך פאַר דער מוטער:

— אַזאַ גראָבער יונג, דער דאָוגער „ריטער" — אָנקוקען קאָן איך איהם ניט...

— וואָס? ער האָט דיך חלילה פערטשעפעט? — דער־שרעקט זיך די מוטער...

— ניין... ער דאַרף דאָקא פֿערטשעפֿען?.. — ענטפֿערט זי מיט פֿערדראָס — ער איז גלאַט אַ גענייגער ייִנגל...

— ס׳אַ דאגה, מײַן טאָכטער, — בערוהיגט איהר די מוטער — וואָס אַרט דיך פֿאַר איהם? דו ביסט אַ שטילע, עהרליכֿע מיידעל...

באַשע־בײַלע ענטפֿערט ניט, זי לאָזט נאָר אַהיים אַ שטילען זיפֿץ אין נעמט זיך צו דער אַרבעט.

———

ויצט איינמאָל באַשע־בײַלע אַליין אין שטיבעל בײַם מאַשין אין שטעפּט אַהעמד. ערשט זי דערהערט, ווי עמיצער האָט זיך ווי אַריינגעגנבֿעט שטיל הינטֿן טיר. זי קעהרט אום דעם קאָפּ אין זי בליבט ווי פֿערגליווערט: פֿאַר איהר שטעהט יאָסעל דער רוישער, קוקט זי אָן מיט זיינע סאַרע אויגען און שמייכֿעלט.

— איהר האָט זיך דערשראָקען? — לאַכט ער.

זי גיבט ניט קיין ענטפֿער אין וויים ניט וואָס פֿאַרצוגעמען...

— איהר זייט אַגאַנץ שען מיידעל, אַ ביסעל אייגעמאָגערט... אָבער דאָס שאַדט נישט — איך האָב דיקא ליעב אַזעלכע...

זי ווייל עפּעס ענטפֿערן, נאָר עס פֿערפֿעהלט איהר אָטעם, אַדייבער שטראָם פֿליסט איהר הינטֿ אין גאַנצען קערפּער. אין פֿון אַלע גראַנקען בליבט איהר נאָר איינער אין קאָפּ:

— זאָל די מאַמע איצט ניט אָנקומען?..

ער גיהט צו איהר צו אין נעמט זי פֿאַר דער האַנד. זי האָט ניט קיין קראַפֿט צו וועהרען זיך.

— איהר דאַרפֿט פֿאַר מיר קיין מורא ניט האָבען... — זאָגט ער איהר, צוגעגענדיג זיך צו איהר גאָר נאָהענט... איך וועל אַייך ניט טון קיין שלעכטס... איך ווייס דען ניט, אַז איהר זייט אַן עהרליכֿע טאָכטער?.. אַ שטילע, אַ וואויילע...

פֿון די לעצטע צוויי ווערטער קומט זי צו זיך, דערפֿיהלט זיך ווי בעלידיגט, אין ווי ניט מיט איהר ווילען, רייסט זיך בײַ איהר אַהיים פֿון מויל:

— איך בין ניט אַזוי שטיל אין וואויל, ווי איהר מיינט...

— אז נאָך בעסער! — כּאַפּט ער זיך אָן מיט פֿרייד... אין וויל זי אַרומנעמען.

— די מאַמע קאָן אַרײַנקומען... — מורמלט זי פֿאַר שרעק אין אײַגרעגונג.

— עט, די מאַמע! — לאַכט ער צינישׁ... — איך קאָן זיין אײַער מאַמע אין אײַער טאַטע אין אַייער מאַן...

אַזוי סער שוידער געהט דורך איהר קערפּער פֿון דעם לעצטען וואָרט.

— איהר דאַרפֿט ניט אַזאַ ווי איך... — זאָגט זי בעשיידען אַרוים... איהר ווילט מיך נאָר אויסלאַכען...

— זאָל מיר גאָט שטראָפֿען! — צינדט ער זיך אָן, אין זיין געזיכט ווערט שטרענג ערנסט, — איך וויים דען ניט, ווער איהר זייט? אַטייער מיידעל, האָב איך אַזאַ יאָהר, וואָס פֿאַר אַ מיידעל איהר זייט... הוקא אַזאַ ווי איך בין אַמבּין אויך אַייך... איהר פֿערשטעהט? הוקא אַזאַ ווי איך!...

זי קוקט איהם דרייסטער אָן. אין קאָפּ פֿליהט איהר הורך, אַז זי וועט זיך איצט נוקם זיין אָן אַלע, וואָס האָבען געזאָגט אויך איהר שטענדיג, אַז זי איז אַשטילע, אַוואויליע, זאָלען זיי איצט וויסען... זי איז ניט קיין שטילע און ניט קיין וואויליע, זי איז ערגער פֿאַר אַלע מיידלעך... אָט דעם יאָמעל דעם היטען קלייבט זי אויס...

ער נעמט זי אַרום אין זיינע פֿעסטע הענד און דריקט זי. אַנייע ערשט-געבּאָרענע פֿרייד צינדט זי אָן. זי כּאַפּט איהם אַרום צוריק מיט איהרע הענד און דריקט איהם נעהענטער צו זיך, נעהענטער, נעהענטער...

— אָט אַזוי האָב איך ליעב! — בחזמט ער אַרוים און קושט זי אין האַלו...

— מען דאָט געדאַרפֿט צושפּאַרען די טיר — דערמאָנט זי זיך. נאָר בּאַלד פֿאַלט איהר אַיין, אַז עס וואָלט איהר גאָרניט געאַרט, אַז עמיצער זאָל אָנקומען... פֿערקעהרט, זאָל מען טאַקע אָנקומען. זאָל קלינגען די גאַס מיט איהר, זאָלען אַלע וויסען, וואָס די וואויליע און שטילע באַשע-בּיילע האָט זיי אָבגעטאָן! און זאָל שוין זיין אַסוף מיט איהר וואויליקיט און שטילקיט!..

ערשט וועט זי אָנהויבן צו לעבן, צו געניסן!
אין זי רופט זיך אָן צו יאָסלן:
— אִיך וויס, אַז איהר מיינט מיט מיר ניט חתונה האָבן, נאָר עס אַרט מיך ניט....
יאָסעל קוקט זי אָן ערשטוינט:
— וי היסט, דיך אַרט ניט?
— מיך אַרט ניט: — זאָגט זי, וי עמיצען איז צו־להפֿעיס — אִיך בין ניט אויסען חוקא מיט אַיך חתונה צו האָבן...
— וואָס דען ביסטו אויסען?.. — פֿרעגט ער אידר פֿערוואונדערט און קוקט זי אָן מיט זיינע גראָהע אויגן.
— אִיך בין אויסען אַראָבוואַרפֿן פֿון זיך דעם יאָך, וואָס האָט מיך געדריקט דאָס נאָנצע לעבן...
ער האָט זי ניט פערשטאַנען:
— וואָס רעדט זי פֿאַר אַ מאָדנע וועלט? פֿאַרט אַ יאָלדין — האָט ער געטראַכט.
ער האָט איהר געוואָלט עפּעס ענטפֿערן, נאָר עס האָט זיך דערהערט, וי עמיצער געהט. ער האָט געמאַכט אַ בעוועגונג אַרויס־צוגעהן, נאָר זי האָט איהם אָבגעהאַלטען:
— האָט ניט קיין מורא...
עס איז אַריין די מוטער. דערזעהענדיג יאָסעל דעם היטען, האָט זי געגעבען אַ פּאַטש מיט די הענד אין דערשראָקען אויסגע־שריען:
— וועה איז מיר! וואָס טוט ער דאָ?..
— שרי ניט, מאַמע... — האָט באַשע־בוילע זיך געוועגדט צו אידר — יאָסעל דער היטער וועט זיין מיין חתן...
— דיין מאַן... — האָט ער פֿערבעסערט אין עקשנות־דיג געקוקט אויף דער מוטער.
— וועה איז מיר! — האָט די אָרימע מוטער פֿערראָכן מיט די הענד — וי קומט עס צו דיר? — דו מאַכסט זיך דאָך אומגליקליך, טאָכטער מיינע... בעטראַכט זיך...
— עס שאַדט נישט, מאַמע... — האָט באַשע־בוילע זי גע־טרייסט — זעקס אין צוואַנציג יאָהר בין איך געווען אַ וואויילע אין

אַשטילע, אין אײַך בין ניט געווען גליקליך... איך האָב פֿון קיי־
נעם ניט געהערט קיין אײַנציג וואָרט, וואָס זאָל רעדען צו מיין
האַרץ. יאָסעל דער ריטער איז דער אײַנציגער, וואָס האָט געזאָגט,
אַז איך בין אַשטן מיידעל...

— אַזאַ יאָהר האָב איך, ווי שטן די ביסט!.. — האָט יאָ־
סעל בעשטעטיגט אין געקוקט מיט ליעבע־בליקען אויף איהר.

— הערסט?.. דער אײַנציגער, וואָס האָט פֿערשטאַנען, וואָס
צו זאָגען מיר — זאָל איך איהם ניט אָבדאַנקען דערפֿאַר?.. האַ,
מאַמע, איך בין דאָך אַ וואַיילע?.. — האָט זי איראָניש אויסגע־
לאָזט...

די מיטער איז געשטאַנען מיט אַן אַראָפּגעלאָזענעם קאָפּ אין
הויף טרערען געמורמלט:

— טו, מיין טאָכטער, ווי דו ווילסט...

יאָסעל דער ריטער האָט אָנגעקוקט די אַלטע און טראַ־
טענדיג אַ וווייַלע איז ער צוגעגאַנגען צום טיש, אַ קלאַפּ געטאָן
מיטן פֿויסט אײַבער איהם אין אַריסגעשריען:

— ווייַנט נישט, יודינע! איך וועל אַייער באַשע־בײַלען די־
מען ווי די אויג אין קאָפּ...

די מיטער איז אַדערשראָקענע אַהיים פֿון צימער.

ער איז צוגעגאַנגען צו באַשע־בײַלען און זיך אָנגערופֿען:

— זאָג דיין מאַמען, זי זאָל ניט זיין קיין יאָלדן...

באַשע־בײַלע האָט זיך צעלאַכט פון דעם וואָרט. זי האָט זיך
צוגעבײַגען צו איהם און מיט אַלוסטיגען שמייכעל געפֿרעגט:

— וואָס בין איך?

— אַשען מיידעל, ווי גאָלד! — האָט ער הויך געענטפֿערט.

— גדענק־זשע! האָט זי איהם לאַכענדיג געדראהט מיט אַ
פֿינגער — נישט קיין וואַיילע און נישט קיין שטילע, נאָר אַ שען
מיידעל...

— אַוואַיילע אויך! — האָט יאָסעל צוגעלענט.

— אַך, מיין גאָט! ער איך ווי זיי אַלע! — האָב מיך נישט
ליעב פֿאַר מיין שטילקייט אין עהרליכקייט. האָסט דאָך ערשט
ניט לאַנג געזאָגט, אַז איך בין אַ שענע מיידעל... — האָט זי בײַ
איהם געמאָנט.

— אַידאַ אַ שענע... האָט ער צוגענעמען... שען ווי גאָלד, אָבער איך ווייל הקא אַן עהרליכע אין אַ שטילע...

— דו ביסט אַזאַ שלעכטער, ווי אַלע: איך בעט דיך, יאָסעל, דערמאָן מיך נישט מיין עהרליכקייט... איך ווייל זיין אַ פֿרעהליכע, ווי יענע מיידלעך, ויאָס דו שטעהסט מיט זיי בייַם טויער; איך ווייל ניט זיין קיין שטילע...

יאָסעל האָט זי אָנגעקוקט פֿערוואונדערט אין גאָר נישט פֿער-שטאַנען...

דאם בילד.

די לעצטע צייט האָט יאַקיבאָוויטש געפֿילט, אַז דער בא־
דען גליטשט זיך אַרויס פֿון אונטער זיינע פֿיס, און עס בלייבט
ניט פֿאַר אים קיין שום אָנהאַלט, כאָטש נעם און פֿליה אין דער
לופֿטען... די פּאָר פֿרייַנד זיינע, וואָס ער האָט זיך אין דער
לעצטער צייט ערוואָרבען, זיינען איבערגענאַנגען אין אַנדערע לא־
גערן, אין בעגעגענעניש זיך מיט איינעם פֿון זיי, פֿלעגט ער נאָך
דער בעגריסונג ניט האָבען קיין וואָרט צו זאָגען. ער פֿלעגט דעם
געוועזענעם פֿרייַנד בלויז אָנקוקען, וועלען עפּעס זאָגען אַזוינס, וואָס
ליגט טיף אין האַרצען, נאָר דאָס וואָרט פֿלעגט ווי פֿערקיהלט וועי־
רען אויף די ליפּען און גלייך אָבשטאַרבען.

— וואָס האָב איך מיט זיי פֿאַר אַגעמיינזאַמס? — פֿלעגט
ער זיך אַליין פֿרעגען און נישט געפֿינען קיין ענטפֿער.

און זונדיג עפּעס אַן ענדערונג, האָט ער ענדליך בעשלאָ־
סען צו פֿערלאָזען זיין וואוינונג, אַקליין צימערל ביי אַ פֿערמע־
ליכער אַלמנה, און אויסציהען אין גאָר אַנייעם געגענד.

אין אַפּאָר טעג אַרום האָט ער ענדליך געפֿונען אַנייעם צי־
מער פֿאַרן זעלבען פּרייז, ווי ער האָט פֿריהער געצאָלט.

די ווירטין פֿון הויז, אַשטרענגע, אָבער העפֿליכע הייטשקע,
האָט אים איבערגענעבען דעם שליסעל און געזאָגט:

— דאָ ווען איהר זיך פֿיהלען גוט.

ער איז געבליבען אַליין אין בעטראַכט דאָס צימער.

דאָס איינציגע פֿענסטער, וואָס דאָס צימער האָט פֿערמאָגט,
איז אַרויסגעגאַנגען צו אַ בריייטען הויף. ער האָט זיך געשטעלט
ביים פֿענסטער און אַרויסגעקוקט אין הויף אַריין. דאָס קעגענאי־
בערדיגע הויז אין פֿינף שטאָק איז געווען בעוועצט מיט צעהנדלי־

גער שכנים. ער האָט כּוח זיין וואוינונג בעמערקט, ווי אַדיקע כּרוי העגגט אַהיים וועט חתּכ"ן כּענסטער אויף אַשטריק. די אַרביט האָט זי געטאָן מיט גהים התּמדה, און יאַקובאָוויטש האָט בשום אופן ניט געקאָגט כּערשטעהן, וואָס כּאַר אַזון עס ליגט אין דער האָוגער אַרבייט, און ווי אַזוי דער דיקער כּרוי וועדט ניט נמאס האָס לעבען, און זי וואַרכּט זיך ניט אַהיים חתּכ"ן כּענסטער...

אין אַצוויטער וואוינונג האָט ער בעמערקט אַקליין כּאַכּריקעל. אין איהר האָבען געקלאָכּט, — מיט וואָס כּאַר אַגגעצייג האָט ער ניט בעמערקט — אַכּיר, כּינף יונגע לייט, וואָס זייגען געשטאַנען כּיי דער אַרביט אין איינע הייזען.

ער האָט ניט געקאָגט בעגריפען, ווי אַזוי מענשען געפֿינען אַזון קלאַפען אין אויסאַרביטען אַוא זאַך, וואָס האָט זיכּער קיין שום צוועק ניט.

ער האָט זיך אָבגעקערדט מיט עקעל כּון כּענסטער און בעטראַכט די וועגט כּון זיין צימער. זיי זיינען געווען אויסגעקלעכּט מיט גרינליכע פּאַפיר, אויף יעדען ווינקעל זיינען געווען אויסגעמאָלט קליינע מענשעלאַך, רייטענדיג אויף גרויסע כּערד. סיי דיכּערד אין סיי די מענשען האָבען געהאַט אַקאָמישען אויסזעהן. ער האָט עס בעטראַכט אַהיבשע וויילע אין האָט אויסגעשפּיגען.

— וי נאַריש זיי מאַכען עס אַליין! — האָט ער געמיר־מעלט.

ער האָט זיך געוועגדט צו דער צוויטער וואַגט. אין ווינקעל כּיים טיר האָט ער בעמערקט אַ בילד.

ער האָט אויכּ'ן בילד בליוז אַקוק געגעבען און איז גע־בליבען ווי צוגעשמידט צים אָרט. דאָס בילד האָט כּאָרגעשטעלט אַ כּהייען־קאָפּ. דער קאָפּ האָט כּערמאָגט צוויי גרויסע, מילדע אויגען. יאַקובאָוויטש האָט געקוקט אויכּ'ן בילד, און וואָס לענגער ער האָט געקוקט, אַליין מעהר האָט דאָס בילד איהם צוגעצויגען.

אין האָט ער בעמערקט, ווי דאָס בילד קוקט איהם צוריק גליך אין די אויגען אַריין. צוערשט האָט ער זיך כּאַר איהרע בליקען ווי דערשראָקען, און ער האָט אָבגעוועגדט זיינע אויגען, ווי ער וואָלט נאָר וואָס אַזינד בעגאַגגען. אָבער כּאַלד האָבען

איהרע בליקען איהם בערהויגט, און ער האָט דרייסט און זיכער זיך אַייגנעגעסען איהר אין די אויגען...

— אָ, ווי שען זי איז! — האָט ער הויך אַרויסגערעדט, און זיין פּערכמורעט געזיכט האָט זיך ווי אויסגעלייטערט.

ער האָט ענדליך אָבגערימען זיינע בליקען פֿון דעם פֿרייען־בילד און איז צוגעגאַנגען צוריק צום פֿענסטער. די דיקע לעבעדיגע פֿרוי אין דער קעגענאיבערדיגער וואוינונג האָט שוין געהאַלטען ביים ענדיגען אויסצוהענגען די וועש. ער האָט זי שמייכלענדיג בעגליט מיט די בליקען אין געוואָלט מיט ליעבע אויסרופֿען:

— פּאַמעליך ווי איהר בויגט זיך אַריבער!

אַז די וועש איז שוין געווען אויסגעהאַנגען איף אַ לאַנגער שטריק, האָט ער עס בעטראַכט, און עס האָט איהם בעוונדערס געפֿעהלט נאָכצוקוקען, ווי אַזוי דער ווינט שפּילט זיך מיט אַ מאַנסביל־שער העמד. די אַרבעל האָבען זיך געוואָרפֿען אַהער אין אַהין, ווי זיי וואָלטען געהאַט אין זיך אַנשמה אין עפּעס פֿערלאַנגט.

אויך די קלעפּ אין דער קעגענאיבערדיגער פֿאַבריקעל האָבען פֿאַר יאַקיבאָוויטשין איצט אַן אַנדער בעדייטונג בעקומען. דאָס איז די שטים פֿון לעבען — האָט ער עס פֿערטייטשט אין געדאַנק און האָט מיט ליעבשאַפֿט אָנגעקוקט די אַרבייטער, וואָס זיינען געשטאַנען ביי טישלעך אין פֿלייסיג געארבייט.

ער האָט זיך צוריק געשטעלט ביים בילד און אָנגעקוקט די פֿרייען־קאָפּ. איהרע אויגען זיינען נאָך מילדער און גרעסער געוואָרען אין זיי האָבען איהם אָנגעקוקט מיט ליעבע און טרייכט.

ער איז אַגליקליכער אַרויס אויפֿן גאַס. עס איז געווען צעהן אַזייגער אין אָוועגד. די לופֿט איז געווען לינד און אָנגענעם. אַ שטיל ווינטעל האָט איהם געפֿלייסטערט אין אויער אַרײַן, ווי עס וואָלט איהם אַנטפּלעקט אַן אייביגען סוד...

ער האָט אויפֿגעהויבען די אויגען צום הימעל אין דערוועהן אַרונדע, בלאַסע לבֿנה. איהר שטילע און רוהיגע שוין האָט זיך איהם אין האַרצען גענאָמען, און פֿאַר זיינע אויגען האָבען געשוועבט די אייגען פֿון דאָס פֿרויען־בילד אין זיין נייעם צימער.

ער האָט זיך פֿערבענקט נאָך די דאָזיגע אויגען, און האָט זיך אומגעקערט צוריק.

אין אַז ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט ביים פֿרויען־בילד, האָבען איהם ווידער אָנגעקוקט איהרע גוטע, מילדע אויגען און גענאָסען איהם אין האַרצען ליעבע און טרייסט.

אין אַ בעגיסטערטער האַט ער אויסגערופֿען:

— אין האָב געפֿונען אין לעבען דעם זין!

די ירושה.

די אַלטע פּאָר־פּאָלק, זרח און גנעסיע האָבען זייערע לעצ־טע יאָהרען דערלעבט ביי זייער עלטערן זוהן חיים. דאָס איז גע־וען אַ זיד אַדוי־כער און אַמאָנגערער, מיט פּיי־כטע אויגען און אַ שפּיציג, געל בערדעל, וועלכע איז שוין דורכגעוועבט געווען מיט פּאַסען גראָהע האָר. חיימ׳ס וויב, עלקע, איז געווען איך פּון איין וואיקס מיט איהר מאַן, הייך און דאַר, און איך ביי איהר זיינען שוין אַ פּאָר פּון די עטלי־כע האָר, וואָס זי האָט געהאַט אונטערן קיהן, גראָה געוואָרען. אָבער אין פּערגלייך מיט אַלטען פּאָר פּאָלק, זיינען זיי געווען נאָך יונגע לייט, און חיים מיט עלקען האָבען ערשט גערעכענט אָנצוהויבען צו לעבען, וען די אַלטע פּאָר פּאָלק וועלען אַוועקשטאַרבען...

אמת, קיין סך פּלאַץ האָבען די אַלטע פּאָר־פּאָלק, חיימ׳ס פּאַטער אין מוטער, ניט פּערנומען. דאָס אַלקערל, וואָס זיי פּער־געמען זינט די לעצטע פּאָר יאָהר, איז אַזוי קליין, אַז פּיעל גערעמער קאָן ניט וועלען אין היז אַפּילו וען חיים מיט עלקען זאָלען דאָס אַלקערל פּאַר זיך צוגעמען. דער עיקר חשבון אָבער איז געווען די בעט־גענוּאַנט. די אַלטע פּאָר פּאָלק האָבען געהאַט אַ סך בעט־געוואַנט און פּאַר זייער לעבען האָבען זיי עס פּעסט געהאַלטען ביי זיך... עלקע האָט שוין אַפּילו אַמאָל געפּרוּבט צוגעמען אַקישען, האָט עס אָבער די אַלטע גנעסיע גליקלעך, געהענדיג שלאָפּען, בע־מערקט און האָט געמאַכט קולות:

— שוין ווילט איהר אונז ירשענען!.. וואַרט, קינדערלעך!... עס וועט אייך אַלץ בלייבען...

און דער אַלטער זרח האָט פּון זיין זייט צוגעברומט:

— זיי האָבען קיין צייט ניט... עס ברענט ביי זיי...

אזן עלקע, וועלכע האָט געהאַט אַ גוטאַלדיגע לידענשאַפֿט צו בעט־געזאַנט, האָט אַ בייזע אויג אַ צעריצטע געמוזט אַליין צרײַנטראָגען צדיק דאָס קישען אין אַלקערל און נאָך געמוזט ליעבליך שמייכלען:

— העז־אַ־ביסעל... ווער דאַרף אַיערע בעט־געזאַנט?.. צו־ליעב די בעט־געזאַנט מעגט איהר נאָך לעבען אַ הינדערט יאָהר...

אָבער אויסער די בעט־געזאַנט, האָבען די אַלטע לייט נאָך פֿערמאָגט אַ סך קופּערנע גרעשיר, קופּערנע טעפּ און פֿאַנען. אמת, די דאָזיגע קופּערוואַרג האָט עלקע געניצט, ווי עס וואָלט געווען אידר אויגענעם, אָבער דאָך האָט זי זיך ניט געפֿיהלט אַלס אמתיע בעזיצערין דערפֿון. די קופּערוואַרג איז געלעגען אין גנעסיעס שאַפֿקע, טאַקע אין אַלקערל, און וועז זי פֿלעגט דאַרפֿען אַ טאָפּ צי אַ פֿאַן, פֿלעגט זי מיזען צרייגעהן אין אַלקערל עס נעמען...

חיים ווידער, אַלס אַ יוד אַ למדן, האָט שטאַרק געוואַרט אויפֿן טאַטענס ספֿרים. דער טאַטע, אַליין ניט קיין למדן, האָט אָבער זיין גאַנץ לעבען געהאַלטען אין איין קיפֿען ספֿרים, אַזוי: אַז עס האָט זיך אָנגעקליבען אַ גאַנצער שראַנק, אָנגעפּאַקט אַלע פּאָליצעס... אין די אויבערשטע דריי פּאָליצעס איז געשטאַנען דער ווילנער ש"ס, געבונדען אין אַשטאַרקען לעדערנעם אײַנבאַנד, אין דער מיטעלסטער פּאָליצע איז געווען שטאָלץ אין מאַיעסטעטיש אויסגעשטעלט דער תנ"ך מיט די צוויי און דרייסיג פּירושים אין צוועלף חלקים... דער דאָזיגער תנ"ך איז געווען ווערט אַ סך געלד, וויל ער האָט געהאַט אין זיך דעם פּירוש פֿון אַברהם אבן עזרא...

אין אָט צוליעב דעם תנ"ך האָט טאַקע חיים מורא געהאַט, סיזאָל אַמאָל ניט אויסברעכען קיין מחלוקת מיט זיין איינציגען יונגערן ברודער...

זיין יונגערער ברודער, יוסף, איז געווען אַהאַלב אויפֿגעקלערטער. אַז ער פֿלעגט אמאָל קומען געוואָר ווערען די אַלטע טאַטע־מאַמען, פֿלעגט ער גליך, נאָכדעם ערשטען ברוך־הבא, זיך אָפּשטעלען בײַם שראַנק־אין עסען ממש מיט די אויגען דעם תנ"ך מיט־ן אבן עזרא'ס פּירוש... אַמאָל פֿלעגט ער אַ חלק אַרויסנעמען פֿון שראַנק, אַ בלעטער מון מיט ליעבע און אַרויסמורמלען:

— היינט קריגט מען עס שוין ניט...

אזן אָט דערפֿאַר, וואָס מען קריגט עס שוין ניט היינט, איז פֿאַר חיימ'ען געווען נאָך מער בעווייז, אַז יסף מיינט צו בעקומען דעם תנ"ך ביהושה...

ער האָט שוין אַפֿילו אַפּאָר מאָל אָנגעהויבען צו מאַכען אַשמועס מיט'ן מאַטען, אַז דעם תנ"ך זאָל ער אים שענקען בײַם לעבען... ער האָט אָבער עס ניט געקאָנט אַריסזאָגען...

איינמאָל אָבער, וועו דער אַלטער זרח איז געוועסען אין אָוונט אין זײַן אַלקערל אין שטאַרק זיך צעהויסט, האָט די אַלטע גענעסיע, נאָכדעם ווי ער האָט זיך אויסגעהוסט, זיך געוענדט צו אים:

— זרח, וואָס וועט זיין מיט די בינעל יהושה?.. דו האָסט שוין געדאַרפֿט אַריינגעהן צום רב און אָפּשרייבען דאָרטען, וואָס עס וועט בלייבען... וואָס יספֿ'ן און וואָס תיימ'ן... זאָלען זיי זיך שפּעטער ניט קריגען...

— זיי וועלען זיך שוין נאָך אונזער טויט אַליין צעטיילען...

— האָט דער אַלטער געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ אין אַריינגעדוקט זיין פּנים טיפֿער אין אָפּענעם ספֿר, וואָס איז פֿאַר אים געלעגען אויסגעשפּרייט...

און אַזוי איז דער אַלטער געשטאָרבען, ניט אָפּשרייבענדיג קיין צוואה...

נאָך דעם אַלטענם טויט האָט זיך די אַלטע גענעסיע פֿערבענקט נאָך אים, און זי איז אויך אַוועק צו אים; אַזוי האָט זי טאַקע אויסדריקלעך געוואָנט:

— אויך גענה צו זרח'ן...

גלייך נאָך דער שבעה האָט עלקע אויסגעריניגט דעם אַלקערל אין האָט דאָרט אַריינגעשטעלט אידר בעט...

די בעט-גענוואָנט, וואָס איז געבליבען פֿון די אַלטע לייט, האָט זי אינגערגעשאָטען אין אַנדערע ציכּען, אַזוי אַז אויך מאָרגען האָט די אַלטע בעט-גענוואָנט בעקומען אַנ'י, פֿריש אויסזעהן...

נאָכדעם האָט זי זיך געמאַכט צו די קופּערוואַרג... געדונגען אַגויה אין געבעטען זי גוט אויפֿשויערן אין גלייך זיי צוועק-געטראָגען צום קעסלער אויסוויסען...

חיים ווידער האָט אַרויסגעשטעלט אויף דרויסען צוויי בענק אין האָט אַרויסגעטראָגען אויסלופֿטערן די ספֿרים.

אַריינגעטראָגען די ספֿרים צוריק אין שטוב, האָט ער זיי אָנגעדויבען אויסשטעלען אין שראַנק.

באַלד אָבער איז אָנגעקומען דער יונגערער ברודער יוסף.

— געשטאָרבען אונזערע עלטערן! — האָט ער אויסגעזופֿצט נאָך דעם ערשטען גוט־מאָרגען...

— וואָס קאָן מען העלפֿען?.. אַלטע לייט... — האָט חיים פֿרום געמערקט.

— הלואי דערלעבען מיר זיערע יאָרן... — האָט עלקע געוואונשען אין ניט געקאָנט בעהאַלטען בשום אופֿן דעם שמייכעל, וואָס איז געלעגען אויסגעאָסען אויף איהר טרוקענעם פנים.

יוסף איז אַוויילע געשטאַנען, ווי ער וואָלט ניט קאָנען זיך באַשלוסען צו טון עפּעס אַזוינס, וואָס איהם איז שווער... ענדליך אָבער האָט ער זיך געפֿאַסט מוט אין זיך אָנגערופֿען:

— נו, וואָס איז עפּעס מיט דער ירושה?.. האָסט, חיים, אַלץ צוגענומען?..

— וואָס איז דען געבליבען? — האָט עלקע זיך אָנגעפֿאַסט — אַ פּאָר קישעלעך מיט הינערשע פעדערן... קענסט זיי נעמען, אַז דו ווילסט...

— איך בין דיר מחל... — האָט יוסף געענטפֿערט — נאָטש איך וויים, אַז עס איז דוקא געבליבען אַסך בעט־געוואַנט און נאָך עפּעס... אָבער איך דאַרף דאָס ניט... זאָל אַיך וואויל בעקומען... איך ווייל נאָר דעם תנ"ך... לאָז מיר האָבען כאָטש אַזכר פֿון מיין טאַטען...

חיים האָט עפּעס אַמורמעל געטאָן אין ניט געוואוסט גליך וואָס צו זאָגען. נאָכדעם האָט ער זיך געוועגדט צו עלקען:

— וואָס זאָגסטו, עלקע?..

עלקע האָט זיך פֿערטראַכט און ענדליך בעשלאָסען:

— זאָל ער אַרויסגעבען אַ כּתב, אַז ער האָט מעהר נישט צו דער יתישה, וועסטו איהם אַוועקגעבען דעם תנ"ך..

— יאָ, זי איז גערעכט... — האָט חיים זיך אָנגעפֿאַסט — גיב אַהיים אַ כּתב, מיין ברודער, אַז דו וועסט קיין זאַך ניט פֿאָר־

דערן, אַז דו האָסט צו מיר קיין טענות ניט... גיב אִיךְ דיר דעם תנ"ך אַוועק... אָבער טאַקע מעהר ניט ווי דעם תנ"ך... די איבעריגע ספֿרים געהערען צו מיר...

— אוּן די פּאָר קישעלעךְ אִיךְ צו אונז... — האָט עלקע זיךְ אַרײַנגעמישט — אַז אָךְ אין וועה אַפֿילו וואָס דאָס זיינען פֿאַר אַ קישעלעךְ — האָט זי געשמייכעלט — אָבער זאָלסט נאָכדעם קיין טענות ניט האָבן...

יוסף האָט ביטער אַ שמייכעל געטאָן, אָבער האָט אַרויסגע־גענבען זיין ברודער אַ כּתב, אַז ער האָט צו דער ירושה קיין שום טענה ניט, אַז ער האָט אַלץ בעקומען — אוּן ער האָט צוגע־נומען דעם תנ"ך.

קומענדיג אַהיים, האָט ער איהם געזומען בלעטערן, ווי ער וואָלט געוואָלט עפּעס פֿערבאָרגענע זאַכען אין די דאָזיגע אַלטע ספֿרים.

עס האָט אִיהם אַוועה געטאָן מיט דעם גייסט פֿון אַלטע צייטען, אין די אִיערן האָבן איהם געקלונגען די ווערטער פֿון אַמאָליגע נבֿיאים אוּן פֿון שפּעטערדיגע גרויסע גייסטער... אוּן איהם האָט געדאַכט, אַז דאָס איז די ירושה ניט בלויז פֿון זיין אַלטען טאַטען, נאָר פֿון זיינע אור־אור־עלטערן...

אוּן ער האָט די דיקע ביכער געבלעטערט אוּן געבלעטערט אוּן מיט פֿעראַכטונג זיךְ דערמאָנט אָן זיין ברודער אוּן שוועגערין, וואָס האָבען געזונדיגט דאָס בעט־גענאָמט מיט די קופּערנע געשיר...

שפּענער.

(אַ בילד פון ליטע).

צווי צרות האָט זיך די לעצטע צייט אַרויסגעוואָקסן אויף חיים אַהרנ׳ס פּאַמיליע. די ערשטע צרה איז, וואָס זייער עלטערע טאָכטער, אַמיידעל פֿון אַ יאָהר אַכטצעהן — ניינצעהן, האָט גענומען וואַקסען אין דער הויך און אין דער פֿרייט, כּאָטש נעם און פֿיהר זי צו דער חופּה. די צווייטע צרה איז, וואָס זייער שטיבעל, וואָס איז שוין, אמת, אַסך עלטער פֿון זייער טאָכטער און אַפֿילו פֿון זייערע זיידעס, — האָט זיך אָנגעהויבען אַרונטערוואקסן אַליין נידעריגער און נידעריגער, אַזוי אַז די פּענסטערלעך האָבען שוין באַלד געמעגן דערגרייכען צו דער ערד.

די טאָכטער וואַקסט, אין דאָס שטיבעלע זינקט.

זיינען די מיינונגען צעטיילט געוואָרען: חיים אַהרן, אַלס אַ יוד, וואָס האָט שטענדיג געוואָרגט פֿאַרן קיום פֿון זיין שטיבעל, האָט געוואָגט, אַז מען דאַרף נעמען אַרבייטער און אויפֿהויבען דאָס שטיבעל אויף עטליכע ברעטער, כּדי זי זאָל אינגאַנצען ניט צוזינקען, אין חנהלע האָט געטענ׳עט, אַז מען דאַרף זען בעסער התונה מאַכען די טאָכטער, כּדי זי זאָל חלילה אינגאַנצען ניט פֿערזעסען וועלן.

— דאָס שטיבעל איז בילכער! — האָט חיים אַהרן דערקלערט — דאָס שטיבעל קאָן שוין לאַנג ניט וואַרטען; אַסך שכנים האָבען מיר שוין געוואָרענט, אַז אָט-אָט — און עס וועט, אל תּפתח פה לשטן, אַיינפֿאַלען. די טאָכטער, זי אָבער קאָן נאָך וואַרטען. וויַ אַלט איז זי דען אינגאַנצען?

האָט אָבער חנה-בּיילע צוריק געטענ׳עט:

— אמת טאַקע, דאָס שטיבעל זינקט, אָבער די טאָכטער

וואַקסט... וויבער, זאָל זיי די צינגער אָבדאַרען, שאַצען זי שיין אַריבער צוואַנציג... זאָלען זיי אַזוי לאַנג קרעענקען אויף איין זייט, ווי־פֿיעל וועניגער וויי צוואַנציג... זי זעהט אָבער אויס מאַקע אַלט... גאָט זאָל מיר ניט שטראָפען פֿאַר די רייד... איך וויים ניט, אויף וואָס זעהענדיג וואַקסט זי. ביי לייטען אַמיידעל אין איהרע יאָהרען איז נאָך אַקינד, אין זי — כּאָטש נעם אין פֿיהר צו דער חופּה...

האָט חיים אַהרן צוריק געשענקט:

— זאָלען שכּנים רעדען, וואָס זיי ווילען. דאָס שטיבעל מוז האָבען אַתיקן. עס איז מיר ניט אַזוי דער זינקען, וואָס עס זינקט, ווי די ריזיקע... אַקליינגקייט הינטיגע וועטערן! איין שטאַרקער שטורעם, אין גאָט וויסט וואָס פֿון איהר וועט ווערען...

אין די טאָכטער אַליין, חייקע, אַהיבּע מויד מיט קיילעכּדיגע באַקען און דיקע הענד, האַלט דוקא מיטן מאַטען:

— איך בין דיר מחל דעם חתן, מאַמע, זאָל מען זעהן בעסער דאָס שטיבעל פֿערריכטען...

— ח׳ ביסט דאָך אַגרויסע פּקחית... — לאַכט ביטער די מוטער — ח׳ וויסט דאָך טאַקע, וואָס בילכער איז...

— זי איז קליגער פֿאַר דיר — ריהמט דער טאַטע די טאָכטער — זי פֿערשטעהט דען ניט, וואָס איז בילכער? אַדאי איז דאָס שטיבעל פֿערריכטען אַבילכערע זאַך.

— אין אַזאַ אַלטער שטיבעל וועט קיין חתן ניט וועלען אַרייננקומען — צעווייפעט זיך חייקע... זאָל מען עס אַפֿריהער פֿערריכטען, נאָכדעם וועט מען זעהן וועגען אַחתן...

— אַזאַ יאָהר מיר, וווּ די מיידעל איז גערעכט — ריהמט זי וויידער דער טאַטע, גלעטענדיג צופֿרידען דאָס שווארצע בערדיל — וואָס דען? אין אַזאַ קלר וועסטו מחותנים אַריינפֿיהרען — זיי וועלען דאָך מורא האָבען אַהער אַריינצוגעהן...

די לעצטע השערה לעגט זיך ענדליך דער מיטער אויפֿן שכל. אָבער נאָכגעבען ווייל זי ניט. זי גיט בלויז אַמורמעל:

— טוט אַיך, וואָס איהר ווילט... און אום צו רייצען זיך מיטן מאַן, האָט זי איהם געשטעלט אַפֿראַגע:

— נו, און געלט?

אין אמת'ן האָט חיים אהרן אויף בוידע זאַגן קיין גרא־
ציען ניט פֿערמאָגט. ניט אויף חתונה צו מאַכן די טאָכטער, ניט
אויף צו פֿערריכטן דאָס שטיבעל. אָבער חיים אהרן איז געווען
אַבטוח. דאָס שטיבעל, כאָטש אַן אַלטע און אַהאַלב אַיינגעזונ־
קענע, איז ווערט אַ ק"ן קערבלעך. אָבער הונדערט רובל וועט
איהם יעדער פּראָצענטניק אויף איהר בּאָרגן. דאָס שטיבעל שטעהט
אויף אַ פּרנסה־גאַס: אַ הונדערט אילען וויטער איז שוין דער מאַרק.
הלואי קאָן ער זי צוריקגעבן נעהענטער צום מאַרק, וואָלט ער אויף
איהר שוין געק־אָגען געבּאָרגט גאָר אַסך געלד... נאָר אַזוי ווי
זי שטעהט אי־צטער, פֿאַלט ער מיט איהר אויף נישט אַראָפּ. וועג
זי זאָל ניט זינקען, איז דאָס אַ שטיבעלע אַליאַלקע. וועג רעדט,
מען זאָל נאָך דאָס דעכּעל איבערדעקען מיט נייע שינדלען, —
— וואָלט עס געווען גאָר אַ פּאַלאַץ...

אין חיים אַהרן האָט אויסגעיהרט זיינס, געבּאָרגט אַהונ־
דערטער בּיים וואָכּערניק, תּגן ציפּעס, אויף צוויי יאָהר אויסצו־
צאָהלען, אַלע וואָך אַרובּעל מיט אַ פֿערטעלע, אזן זיך געמומען
קיי־פֿען געהילץ.

אין אַ פּאָר וואָכּען אַהים איז שוין אויפֿן דויך געלעגען אַ
צעהן קיילעכּדיגע פּרעזענעס, אזן וועג עס פּלעגט פּאַרבּיגעהן, פֿלעגט
זאָגען:

— וואָס זאָגט איהר צו חיים־אַהרנ'ען? — ער מוז זיין גוט
אין די פֿעדערן, אַ יוד פֿערגינט זיך צו בּיטען זיך אין אַזוינע שוועריע
צייטען...

אזן אַז די אַרבּייט האָט זיך אָנגעהויבּען, איז שוין חנה־
בּיילע אַליין אויך געווען צופֿריידען, אזן האָט אַיינגעזעהן, אַז א
מאַנסביל ווייס טאַקע בעסער פֿאַר אַיודינע. איהר איז גאָר ניט
אַיינגעפֿאַלען, אַז בייס בּיטען זיך וועט זי האָבּען פֿיעל שפּענער.
בּיי חנה־בּיילען זיינען די שפּענער געווען אַגאַנצער געווינס.
זי האָט זיי געוואַמלט אין אַלקעריל.

— זאָלען זיי טריקענען: — האָט זי געטראַכט — אם ירצה
השם, דאָס שטיבעל וועט פֿאַרטיג ווערען, וועט זי האָבּען אַיאָהר
צייט מיט וואָס אונטערהאלטען דעם אויוועג.

איז אָבער אַן אומגליק מיט די שכנות. זיי זיינען אַלע גרוי־

סע בעלנים אויף שפּענער. קומען זיי אין דער פּריה צוגעהן, און אָנווינשענדיג אַלדאָם גוטס, בעטען זיי:

— גיב מיר, חנה־בּיילע, אַ פּאָר שפּענדלעך אינטערצוהיצען דעם אויוון...

חנה־בּיילע איז בטבע נישט קיין קאַרגע, אָבער די שפּענער איז איהר „אַ רים אין האַרצען" — יעדער שפּאָן איז בּיי איהר גליק מיט גאָלד. און זי רופט זיך אָן:

— העז אַ בּיסעל!.. וואָס איז שיך?.. דאָס שטיבּעל קאָסט גאָלד... מען צאָהלט שוועדע פּראָצענטען... נאָר וואָס איז שיך, איך וועל אַיך דען זשאַלעווען אַ פּאָר שפּענער?..

און זי קלייבט אָפּ אַ פּאָר קלייניע דינע שפּענדלעך אין גיט דאָס די שכנות...

און אַז די שכנה געהט אַוועק, מורמעלט זי בּייז:

— מען דאַרף דאָך האָבּען אַ האַרץ קומען צו געהן און נעמען שפּענער!

זיינען אָבּער דאָ אַזוינע וויבּער, וואָס נעמען אַליין פון אונטערן האַק...

חנה־בּיילע האָט זיך שוין מיט דריי וויבּער צעקריגט:

— וואָס מיינט איהר? — האָט זי געשטעפּט — די שפּענער קאָסטען מיר גאָרנישט?.. וואָס לייט קענען, איז אַ גרויל...

חנה־בּיילע איז טאַקע ניט פּויל און נעמט אַרויס פון זייער הענד די שפּענער.

אָבּער מען קאָן דען אַיינהיטען? זי קעהרט זיך נאָר אָפּ אַ ווייליע, און אַ שכנה האָט שוין געפּאַקט דעם בעסטען שפּאָן...

און זי פּאַלט אָן אויף חיים־אַהרנ'ען:

— הייזער ווילט זיך איהם בויען פּאַר לייטען! — צאָלט ער האָבּען שכל צו היטען די שפּענער?

חיים אַהרן אָבּער, שטאַרק ענטציקט פון דער וואַקסענדער אַרבּייט, מורמעלט גוטמוטיג אַרויס:

— זאָלסטו מעהר קיין צער ניט האָבּען, חנה־בּיילע — מען דאַרף ניט זיין קיין חזיר... אַז גאָט האָט אונז געהאָלפּען צו בויען זיך, דאַרף מען ניט זשאַלעווען קיין שפּאָן...

אויף די רייד קומט אָן דער פּראָצענטניק חנן ציפּעס, אַ קלײן יידעל מיט קלײנע שוואַרצע אויגעלעך.

חיים־אַהרן זאָגט איהם דער ערשטער גוט־מאָרגען און מיט אַ זים שמייכעלע וועגדט ער זיך צו איהם:

— נו, וי גייט עס אַיך איצט דאָס שטיבעל — הא, רַ חנן?..

— אָט דאָס בין איך דאָך טאַקע געקומען זעהן, — ענטפערט חנן, בעטראַכטענדיג די אַרבייט, און פערושמורענדיג די קלײנע אויגעלעך אין פערקנייטשענדיג דעם שטערן, רופט ער זיך בריסטליך אָן:

— מיר וואָלט זיך געוואָלט, אַז דו זאָלסט זי דויבען אויף אַיין וועדשאָק העכער...

חיים־אַהרנ'ען וועדט אַביסעל שפּלידיג פון דעם פּראָצענטניקס טאָן. עפּעס דאַכט זיך איהם, אַז דער פּראָצענטניק האָט עפּעס שלעכטס אין זינען. אָבער כדי צו פערטרייבען די שלעכטע גדאַנקען, רופט ער זיך אָן:

— אַיך וועל נאָך זעהן וועגען דעם...

דעם פּראָצענטניקס בליק פּאַלט דערווייל אויף אַן אָנגעהאַקטער קופּקע פּרישע שפּענער. ער בעטראַכט זיי אַפּעטיטליך און רופט זיך אָן גאַנץ בריסטליך:

— גאַנץ שענע שפּענער... מען דאַרף שיקען אַ קינד מיט אַ קאָשיק...

— מיט'ן גרעסטען כּבוד! — רופט זיך אָן חיים־אַהרן.

און אַז דער פּראָצענטניק געהט זיך מיט זיכערע טריט צוועק, רופט חיים־אַהרן אַרוים דאָס ווייב און זאָגט אידר מיט אַ ציטערדיגען טאָן:

— דאָ וועט באַלד קומען חנניס אַקינד נאָך שפּענער... זאָלסט ניט בייזערן זיך — עס פּאַסט ניט...

חנה־בוילע זיפּצט אָבּ און מורמלט:

— הינא די שפּענער, ער קאָן דאָס שטיבעל אויך צונעמען, וועה מיינע יאָהרען!

חיים־אַהרן גיט אַ ציטער אין בלייבט אין אַ פּערצוויפּלטער פּאָזע...

דער פערד־מענש

(אלעאַריש סקיצע).

אויפֿן הויף איז געשטאַנען אַ וואָגען. פֿאַרבײַגעהער פֿלעגען גליִדְ דעם וואָגען בעמערקען; עס איז געווען אַגרײסער וואָגען ניט האָלאָבליעס אוֹן שטריק. זיכער איז מען געווען, אַז דאָ אין הויף וואוינט אַ בעל־עגלה, וואָס האָט אויך אַ פֿערד. קיין שטאַל איז אָבער אויפֿן הויף ניט געווען צו מערקען. וואו זשע געפֿינט זיך דאָס פֿערד?

דאָס פֿערד איז געווען אין דעם פּרט גליקליכער פֿאַר אַלע זיינע בריידער. אין אַשטאַל האָט ער ניט געוואוינט. ער האָט פֿערמעמען אַשטוב, אמת, ניט קיין גרויסע, אָבער דאָך איז דאָרט געווען גענוג פּלאַץ פֿאַר איהם. עס איז נאָך געבליבען פּלאַץ אויך פֿאַר זיין וויב אוֹן קינדער...

דאָס פֿערד האָט געהאַט אַ וויב מיט קינדער...

אוֹן נאָך וואונדערליכער: דאָס פֿערד האָט ניט געגעסען קיין היי אוֹן קיין האָבער. ער האָט געגעסען בלויז דאָס, וואָס מענשען עסען: ברויט, קאַרטאָפֿעל אוֹן אַמאָל, זעהר זעלטען — אַ שטיקעל פֿלייש.

קיין מילך האָט ער ניט געטרונקען, אָבער עס קאָן זיין, אַז ער וואָלט יאָ געטרונקען, וועָן מען וואָלט עס איהם געגעבען...

אוֹן דאָך איז עס ניט געווען קיין וויזלעך פֿערד; פֿערקעהרט, ער איז געווען זעהר רוהיג. קיין בייטש אויף זיך האָט ער ניט געבראַכט צו פֿיהלען. ער איז געווען געלערנט, אַיינשפּאַנען אין וואָגען פֿלעגט ער זיך אַליין, אַרויפֿלעגענדיג פֿריהער די משא אויפֿן וואָגען...

דאָס פֿערד האָט אויך געקאָנט רעדען. נאָר געוועדט האָט עס זעלטן וועניג. אָבער ניט פֿאַר בייזקייט, עס איז געווען היקא אַגוטמיטיג פֿערד.

דאָס איינציגע חסרון האָט עס געהאַט, וואָס עס האָט ניט גע־קאָנט לויפֿען... וויל עס האָבען איהם געפֿעהלט צוויי פֿאָדערשטע פֿיס, ער האָט בלויז אינגאַנצען פֿערמאָגט צוויי פֿיס. אָבער וועו ער פֿלעגט אַיינגעבויגענערהייט פֿירען די משא, אַראָבלאָזענדיג צו דער ערד די הענד, פֿלעגט ער דעמאָלט אויסוויזען וויַ אויך פֿיר פֿיס, און די פֿערדישע האַרמאָניע איז ניט צעשטערט גע־ווארען.

צוקומענדיג צום פלאַץ, וואו ער פֿלעגט די משא דאַרפֿען אָבלאָזען, פֿלעגט ער זיך הויך אויפֿשפּאַנען און אַמורמעל טון:

— וואוהין?

מען פֿלעגט איהם אָנווייזען.

אַן אַנדער בעשטעלער פֿלעגט זיך צעלאַכען:

— פֿאַרוואָס קויפֿט איהר ניט קיין אמת'ן פֿערד?..

דאַן פֿלעגט דאָס פֿערד אַמאָל געמעגם שמייכעל טון און ענט־פֿערן מיט אַ מענשליכען קול:

— אזן וואָס בין אויך?..

דעם אמת געזאָגט, האָט ער שוין אַמאָל געהאַט אַ פֿערד. עס איז אָבער געווען צו טייער אויסצוהאַלטען עס. יענס פֿערד איז געווען אַגרויסער אויבערענגער, קיין אַנדער זאַך אויסער האָ־בער האָט עס ניט געגעבען, און אַרבייטען פֿלעגט עס זיך היקא פֿוילען...

ער אָבער עסט, וואָס מאַכט זיך, און פֿוילען פֿוילט ער זיך אַדאַי ניט. זאָל נאָר זיין וואָס צו פֿירען.

דערפֿאַר אָבער פֿיהלט ער צו זיינע בריידער, די אמת'ע פֿערד, אַשטאַרקע צוגעבונדענקייט, און וועו ער זעהט אַרייכען בעל־עגלה פֿירען דאָס פֿערד מיט אַ שווער־געלאָדענעם וואָגען, וועגט ער זיך צום בעל עגלה און בייזערט זיך:

— סאיז אַרציהה פֿין אַמענשען, אזוי פֿיעל אָנצולענען.

און דער בעל עגלה וועדט צוריק בייז און ענטפֿערט:

— אָט דו שלעפּ דיין וואָגען, פֿאַר אַנדערע פֿערד זאָל דיר ניט אַרען.

עס אַרט איהם אָבער יאָ. און וען ער וואָלט אַליין אין וואָגען ניט געווען צייטנגעשפּאַנט, וואָלט ער געהאָלפֿען זיבער אונטערשטיפֿען.

אַזא רחמנות!

און ער טראַכט דעמאָלט פֿון זיין פֿערד, וואָס ער האָט אַמאָל פֿערמאָגט. סיאיז געווען טאַקע אַפֿרעסער אין אַפֿוילער, אָבער קיין טענות האָט ער צו איהם ניט געהאַט, און גאָט האָט געוואוסט דעם אמת, אַז ער האָט עס נישט געוואָלט איבערגעבען אין אַנדערע שלעכטע הענד.

ער האָט אָבער געמוזט.

ער טרויעט אָבער פֿון בעסערע צייטען. ער וועט וויידער אַמאָל קיפֿען אַ פֿערד... ער וועט שוין קריגען וויי עס איז אַ בּיסעל געלד, אין דעמאָלט וועלען זיי בּיידע אַרבּייטען צוזאַמען, וויי צוויי ברידער...

איצט אָבער קאָן ער נאָך ניט... אין ער מוז אַליין ערפֿילען די אַרבּייט פֿון אַ פֿערד...

ער פֿערשפּאָרט דערמיט אַזוי פֿיעל: אַ שטאַל, היי און האָבער...

— און שטרוי איז אַ הונט? — דערמאָנט ער זיך אָן נאָך אַ פֿערדישע הוצאה, וואָס ער האָט דעמאָלט געהאַט.

אַ פֿערד איז פֿאָרט ניט ער... אַלע טאָג פֿלעגט ער איהם מוזען אונטערבעטען אַ בּינטעל שטרוי. ער אַליין שלאָפֿט שוין אויף אַ שטרוי־זאַק בּאַלד אַ יאָהר... אַ פֿערד אָבער מוז האָבען אַלע נאַכט פֿרישע שטרוי.

אַן אמת'ער פֿערד איז אַ גרויסע הוצאה.

און די האָפֿענונג אויף אַן אמת'ן פֿערד רוקט זיך אָפֿ פֿון איהם און פֿערשווינדט.

ער וועט שוין אַליין געהן אין שפּאַן און פֿיהרען דעם וואָגען. גאָט זאָל נאָר געבען, עס זאָל זיין וואָס צו פֿיהרען.

וויי איהר זעהט, האָט דאָס פֿערד געגלויבט אין אַגאָט... דאָס איז געווען אַגלויביג פֿערד...

ער האָט אַפֿילו געהאַט אַ טלית און תּפֿלין, אין וועלכע ער פֿלעגט זיך אַלע אין דער־פֿריה אַיינשפּאַנען.

עס האָט איהם געצויגען צום שפּאַן... צו דער משא... ער איז געווען פֿערקויפֿט ביי מענשען און ביי גאָט...

מענשען האָבען איהם פֿאַר זיין פֿערדישער אַרבייט נאָך עפּעס געצאָהלט, נאָך אַזוי פֿיעל, ער זאָל קאָנען דערהאַלטען זיין אייגענע און וויב און קינדערם נשמות...

גאָט אָבער איז געוועסען אין הימעל, צוגעקוקט די שווערע אַרבייט פֿון פֿערד־מענש, אויסגעהערט אַמאָל זיינע געבעטען און געשווינגען טיט אַ מאָרנעם שמייכעל.

דער פֿערד־מענש אָבער האָט זיך אין גאָטס מעשים ניט אַריינגעטראַכט. לייכטער איז איהם געווען צו פֿיהרען די שווער־קייט משא, איידער אַ ביסעלע צו טראַכטען.

אין אפֿישר טאַקע דערפֿאַר, וואָס איהם אַזוי שווער געווען דאָס טראַכטען, איז איהם אַזוי לייכט געווען דאָס פֿיהרען?..

דאס פערקעהרטע לעבען.

צו פֿינף יאָהר איז שוין לייזער געווען אַ גרויסער יוד. אַזוי געדענקט ער איצט. אפֿשר איז ער געבוירען געוואָרען אַ גרויסער יוד? וואר וויים? אָבער ער געדענקט בלויז פֿון פֿינף יאָהן אָן. געוויס פֿען האָט מען איהם שטענדיג לייזער; קיינמאָל ניט לייזערל אָדער לייזערקע, ווי מען רופֿט אַ קינד. זיין עסען איז אויך גע־ווען דאָס־זעלבע, וואָס די גרויסע אין הויז האָבען געגעסען: שוואַרץ ברויט מיט קאַרטאָפֿעל א. ד. ג. געגעסען האָט ער פֿון זעלבען טעלער מיט׳ן זעלבען לעפֿעל, אין אַז פֿרייטאָג צו נאַכטס האָט מען געקאָכט האַרטען באָב, פֿלעגט ער ציטאַמען מיט די גרויסע עסען דעם האַרטען באָב... וויינען האָט ער קיינמאָל ניט געווויינט, פּינקט ווי די גרויסע, דערפֿאַר אָבער פֿלעגט ער, לויט ער גע־דענקט, קיינמאָל ניט לאַכען.

אין נאָך מעהר, אַפֿילו געקלויבט איז ער אויך געווען קינד־וויז ווי אַ גרויסער. צו זעקס יאָהר האָט ער שוין געטראָגען לאַנגע הויזען, פֿערגאַרטעלט מיט אַ שטריקעלע, און אַרעקעלע, הינטען מיט אַ שפּאַלט... דאָס איז געווען דערפֿאַר, ווייל די שטאָף, פֿון וואָס מען פֿלעגט איהם קליידען, איז געווען פֿון אַלטע בגדים, אין אַנדערש האָט עס זיך ניט געלאָזט איבערנייהען אין אַן אַנדער פֿאַסאָן. דאָס היטעל האָט ער געטראָגען שטענדיג דעם טאַטענס, אין האָבענדיג אַ גרויסען קאָפּ, האָט עס איהם זעהר געפּאַסט.

פֿון שפּיל־צייג האָט ער קיינמאָל ניט געוואוסט. ניט אין דער היים האָט ער עס געזעהן, ניט ביי די שכֿנים׳שע קינדער. אָבער אַפֿילו יענע שפּיל־צייג, וואָס אָרימע קינדער מאַכען זיך אַליין, ווי אַ ביקסעלע פֿון האַלץ, אַ שיף פֿון פּאַפּיר, אַ „לופֿט־שלאַנג", האָט ער קיינמאָל ניט געניצט.

וואָס איז שיִך צו זיין גייסטיגען לעבען, איז עס געווען דאָמזעלבע ווי פֿון טאַטען. צו זיבען יאָהר האָט ער שוין געדאַרוועט דאָס גאַנצע דאַוונען דריי מאָל אַטאָג, זיך געהאַשען צום עסען אין געבענשט. פּסח געוואָגט די גאַנצע הגדה, אין יום כּפּור געפֿאַלען כּוחות גליִך מיט טאַטען, אָבער נישט ווי אַצעלאָזענער יונגער, וואָס ווייל זיך מיט כּוחות שפּילען, נאָר טאַקע, ווי אַגרויסער יוד, וואָס וויים דעם זין פֿון כּוחות אין מוט עם מיט ערנסט אין כּוונה...

געייאָרען פּר־מצוות, האָט ער שוין אָנגעהויבען כּאַטען העניתים און געוואָגט די אַלע „סליחות" פֿון תּענית.

צו דערוועלבער צייט האָט ער אָנגעהויבען רויפֿערן ווי די גרויסע, סיהייסט טאַקע פֿערציגען דעם רויך אינעווינג אין האַרצען אַריין אין נאָך יעדער ציה וויט אויסגעשפּיגען, ווי עס האָבען געטאָן אַלע גרויסע רויפֿערער...

צו פֿופֿצעהן יאָהר האָט ער שוין אָנגעהויבען העלפֿען זיין טאַטען צו האַנדלען, צו זעכצעהן יאָהר האָט אים שוין געוואַקסען אַפּערדעל אין צו זיבעצעהן יאָהר האָט ער שוין תּחונה געהאַט. צו אַכצעהן יאָהר איז ער שוין געווען אַטאַטע, מיט אַ באָרד, קלייגע פּאות, אין יודען האָבען אים שוין גערופֿען רב לייזער...

צו פֿערציג יאָהר ערשט האָט זיך זיין לעבען אומגעביטען.

ער איז געווָארען רייך, זיך איבערגעציגען אין אַגרויסע שטאָדט אין האָט אָנגעהויבען לעבען אויף אַגרויסען פֿוס.

דאָס יונגסטע קינד זיינס, וואָס איז געווען אַלט פֿינף יאָהר, איז געווען געקליידט אין קורצע הייזעלעך און אין אַמאַטאָזענרעקעלע, די האָר געלאָקט, און דאָס היטעלע, וואָס ער האָט געטראָגען, האָט אויסגעזעהן, ווי אַן אָפּיצירישע.

לייזער האָט אויך דאָס קינד געקוקט און אין האַרצען מקנא געווען...

אָט דאָס איז אַקינדיש לעבען, האָט ער געטראַכט, דערמאָנט זיך אָן זיין רעקעל מיט שפּאַלט הינטען און זיך צעוויפֿט...

אָבער ניט נאָר אין דער קליידונג איז דאָס פֿינף־יעהריגע יונגעלע געווען אַקינד. ער האָט געהאַט אַבעזונדער צימערל אין דער וואוינונג. דאָס שטוב־מיידעל פֿלעגט דאָרטען אים לעגען מיט

די עלטערע קינדער, אין דאָס צימער האָט געהייסען דאָס קינדער־צימער...

הייסט עס, אַז קינדער האָבען ניט נאָר קינדערשע קליידער, נאָך אויך צימערן קינדערשע און זיי דאַרפֿן זיין אַנדערש מעבלירט...

ער האָט זיך דערמאָנט אָן דעם צופֿוסענם פֿון טאַטענם בעט, וואָס איז געווען זיין נאַכט־לעגער עטליכע יאָר בײַ בר־מצוה און נאָכדעם אויפֿן קאַסטען, וואו עס זיינען געלעגען די אַלטע קליידער...

ער האָט דאָס פֿינף־יעריגע יונגעלע ליעב געהאַט, אָבער אַגעפֿילט פֿון קנאה פֿלעגט זיך אַמאָל פֿערגינענ׳ענען אין זיין האַרצען צום אייגען קינד.

דעמאָלט פֿלעגט ער וויי בײַז ווערען און זיך אָנהפֿען:

— היי, דו, בנאָק!.. וואָס האָסטו זיך אַזוי צעהולעט?.. בײַסט שוין אַגרויסער בחור... פֿינף יאָר.

דאָס יונגעלע שטעלט אויס דערשראָקען די אייגעלעך און פֿערשטעהט ניט, וואָס זיין טאַטע מיינט... און צעווײנט זיך...

לייזערן ריהרען די טרערען פֿון זיין קינד. ער נעמט איהם אויך די הענד (אַ פֿינף־יאָריגען בחור׳ס אויך די הענד! — מאַכט ער זיך פֿאָרוואורפֿען אין גערַאַנק...) קושט איהם אין די רויטע בעקעלעך און רעדט מיט איהם קינדער־לשון:

— נו, שאַ, קינד מיינס... ניט זאָגען מער... דו אַ שטן יונגעלע, אויך דיך האָלט...

דאָס יונגעלע צעלאַכט זיך פֿרעהלעך, כאָטש די טרערעלעך הענגען איהם נאָך אויך די אונטערשטע ברעמען און פֿינקלען, ווי טראָפענם פֿרישע טויען...

און לייזער זאָגט איהם צו קוים־פֿען נייע קאָנקעס... און אַקליינעם וועליסאָפּעדעל, וואָס אויך מאָרגען ערסילט ער עס גלייך.

אַמאָל כאַפּט זיך לייזער אַריין אין קינדער־צימער, אין בעטראַכטענדיג אַלע שפּיל־צייג, דאַכט זיך איהם, אַז ער איז איצט דאָס קינד...

ער נעמט זיך מיט זיי שפּילען, ווי זיין יונגעלע און די עלטערע קינדער. זעצט זיך צווישן רייטענדיג אויפֿן גרויסען פֿערד,

בינדט אָן די „רעדלעך" אויף די פֿיס און צעלאָזט זיך איבערן צימער, בין ער פֿאַלט אַנידער...

דאָס פֿינף־יעדריגע יונגעלע, וואָס איז נאָר וואָס געקומען פֿון שפּאַציר מיט דער הייז־מיידל, לויפֿט אַריין אין צימער, אין דערזעהענדיג דעם טאַטן מיט די רעדלעך אָנגעבונדען אויף די פֿיס, צעלאַכט ער זיך דויך אין קלינגענדיג:

— דער טאַטע שפּילט זיך, דער טאַטע שפּילט זיך!..

אידער לייזער בעוויזט אָפּצובינדען די רעדלעך פֿון די פֿיס, לייפֿען אָן די קלענערע אין די דערוואַקסענע קינדער און אויף דאָס וויב. זיי קיקען איהם אָן, וויר מיט ערשטוינונג, וויר מיט פֿרייד, אין דאָס וויב רופֿט זיך אָן:

— וואָס מיכטו עס, לייזער? ביסט משוגע?..

לייזער פֿערשעמט זיך, אָבער ענדליך קומט ער צו זיך, אין אַהימגעמענדיג זיין וויב, וועלכע האָט זיך שוין אין די לעצטע פּאָר ריכטע יאָהר קולטיווירט, זאָגט ער איהר האַלב שמייכלענדיג, האַלב פֿראָטעסטירענדיג:

— איך האָב עס קיינמאָל ניט געהאַט... קיינמאָל ניט... עס האָט זיך מיר געוואָלט ווערן אַקינד כאָטש איך איין מינוט... איך בין עס קיינמאָל ניט געווען...

די קינדער שטעלען אויס פֿערוואונדערט די אויגען אויפֿן טאַטן, ווי יעדער וואָלט בעזונדער געפֿרעגט:

— ווי אַזוי קאָן מען דאָס ניט זיין קיין קינד?..

אין דאָס וויב, וועלכע פֿערשטעהט יאָ, ענטפֿערט איהם טריומפֿירענדיג:

— נו, זאָלען שוין דיינע קינדער זיין קינדער...

אויף וואָס ער איז מסכים מיט אַ שאָקעל מיטן קאָפּ...

די תשובה.

יאָסעל דאָבקין אָדער, וויִ ער האָט אין שטעדטעל געהייסען, יאָסעל דער שנידער, האָט די ערשטע צייט פֿון גרויסע בעקוועמלעכקייטען אין אַמעריקע ניט געוואוסט. אַריינגעפֿאַלען איז ער גלייך בײם אָנקומען אין איינע פֿון די אָרימע סטריטען פֿון דאַזיקן־טאַזיקן צו אַלאַנדסמאַן, וועלכער האָט געהאַט אַ וויִב, פֿיר קינדער מיט צווי באָרדערס (קוואַרטיראַנטען). ער איז אַפֿילו אַלס באָרדער ניט געווען גערעכענט. עס האָט געהייסען: ער קומט אין־בערנעכטיגען, און אַן אָרט האָט זיך שוין געפֿונען, אַמאָל בײַ עמיצען צופֿיסענס, אַמאָל צוקאָפּענס, און אַמאָל, אויבערהויפּט אין די הייסע טעג — אויפֿן רוף (דאַך). אויפֿן רוף האָט ער שוין, אמת, געהאַט מעהר פּלאַץ, אָבער שטאַרק בעקוועם איז אויך דאָרט ניט געווען.

דאָס עסען איז די ערשטע צייט אויך ניט געווען פֿויגעלדיג. אמת, אַ שטיקעל פּלייש האָט ער געגעסען אַלע טאָג. דאָס ברויט איז אויך געווען וויסער וויִ אין דער הײם, אָבער די לאַנדס־פּרוי איז, לויט זײַן מיינונג נאָך, ניט געווען קיין איבעריגס געראָטענע קעכין, אין עס האָט אים ניט געשמעקט. ער האָט אַלץ געבענקט נאָך די הימישע מאכלים, נאָך אַגוט ביסעל מילכיגס, נאָך אַן אמתּ'ען קאַלטען שטשאַוו, וואָס איז טאַקע שטשאַוו לכּל הדעות אין ניט וויִ דאָ, וואָס אויב דו ווילסט איז עס שטשאַוו, אין אויב דו ווילסט, איז עס גאָר אַן אַמעריקאַנער גראָז, וואָס ווערט געמאַכט מיט אַ מאַשין, אַקשיא אויף אַמעריקע...

דער שאָפּ, וואו ער האָט געאַרבייט, איז די ערשטע צייט אויך ניט געווען פֿון די גרויסע און האָט נישט צופֿרידען געשטעלט אַפֿילו די קלענסטע סאַניטאַרע בעדינגונגען. דער שאָפּ איז בע־

שטאַנען פֿון איין נהיסען חדר, וואו עס האָבען געאַרבייט בײַ אַ דרייסיג אַרבייטער, אַלע האַלב־גרינע און גאַנץ גרינע יונגען. ס׳איז געווען דאָרט ענג און דושנע און דערצו האָט מען דאָרט געאַרבייט זעהר שווער און לאַנגע שטונדען.

די שכֿירות זיינען די ערשטע צייט אויף געווען קלעגליכֿע. אָנגעפֿאַנגען האָט ער מיט דריי דאָלאַר אַ וואָך אין שפּעטער אַ ביסעל האָט ער געטמען זעקס און זיבען. דערפֿון האָט ער געשיקט אַהיים דער וויב און קינדער — אַ העלפֿט, אַ קליינע העלפֿט האָט ער פֿערלאָבט, און איין דאָלאַר האָט ער געסיפֿט (געקלײַבען) אין אַקליין בענקעל ערגעץ, כדי ער זאָל קאָנען אײַפּקלײַבען אין פֿערליך פֿון אַפּאָר יאָדר אַפּאָר הונדערט דאָלאַר און פֿאָדערען צוריק אַהיים.

בײַ אַזאַ מין לעבען האָט יאָסעל קיין גרויסע תאוות צו עולם־הזה׳דיגע זאַכען ניט געקאָנט האָבען. ער האָט אַפֿילו געהערט פֿון די באָדערס און אויך אין שאַפּ פֿון די יונגערע יונגעלייט רעדען פֿון טעאַטער, מזוינגפיקטשורס (קינעמאַטאָגראַפֿען) און רעסטאָראַנטס. אין דער ערשטער צייט אָבער איז ער אַהין ניט גענאַנגען.

דאָס אינציגע פֿערגענגען זיינס איז געווען שבת די שול, וואָס האָט געטראָגען דעם נאָמען פֿון זיין שטעדטעל און וואו ער איז שוין געווען אַ „מעמבער" (מיטגליד). די שול און אויך די רוסיישע באָד, להבדיל, וועלכֿע ער האָט די ערשטע צייט אַפּאָר מאָל בעזוכט און זיך געבאָדען לויטן שטעדטעלשען שטיגער, האָט צוּפֿרידענגעשטעלט אַלע זיינע העכֿערע גייסטיגע תאוות.

שפּעטער אָבער, איז ער אָנגעקומען אין אַיוניאָן־שאַפּ, וואו ער האָט בעקומען בעדיטענד גרעסערע וויידזשעס (שכֿירות) און קירצערע שטונדען געארבייט, — האָט ער, אָהן קיין שום זייטיגער אַנטאַציע, פֿון זיך אַליין דערפֿיהלט, אַז אין אַמעריקע איז טאַקע דאָ אַסך גוטע זאַכען, און דער שטשאַד, אויב מען בעצאָהלט נאָר טייערער, איז גאָר ניט אַזוי שלעכט, און אַז אין ווילי־אַמסבורג זיינען די חמם (חדרים) אויך פֿרייער, און אַז אַ מענש דאַרף ניט זיין קיין חזיר, און אויסער אַשול און אַמרחץ, להבדיל, מעג מען זיך אַמאָל אַרײַנכאַפּען אין אַמווינג־פּיקטשורס

אין זעהן טאקע אזוינע זאכן, וואָס אין שטעדטעל קאָן מען עס ניט זעהן, מען זאָל אַפֿילו לעבען הונדערטער יאָהר.

אין אייסערדעם, אַז מען נעמט אַראָפּ די בּאָרד, ווערט מען טאקע יונג, און מען כאפט זיך, אַז פֿערציג יאָהר איז נאָך נאָר אַיונגערמאַן; אין נאָך שפּעטער שערט מען צו די מאָסטעש (וואָנסעס), ווערט מען נאָך יונגער, אין „לעבען זאָל קאָ־לאָמבוס", ווי זיין נייער לאַנדסמאַן, וואו ער וואוינט, זאָגט זיך אַמאָל זיין ווערטעל.

און יאָסעל האָט אַנגעהויבען אינצוזעהן, אַז אַמעריקע איז אַלאַך, וואו מען קאָן לעבען, ווי גאָט האָט געבאָטען, ווען מען האָט נאָר דעם דאָלאַר.

אין ער האָט טאקע געלעבט, ווי גאָט האָט געבאָטען. אַזוי אַז אַסך לאַנדסלייט און „בריידער" פֿון זיין „סאָסייעטי", האָבען איהם געריהמט:

— יאָסעל האָט זיך שוין אַביסעל אויסגעגרינט...

אָבגעזוען אַפּאָר יאָהר אין לאַנד, האָט יאָסעל אַנגעהויבען בעקומען בריוו פֿון זיין ווייב, אַז עס איז גאָר ניט קיין תּכלית, ער — דאָ, אין אַמעריקע, אין זי — דאָרטען. אין אין מאַנכע שטע־לען אין איהרע בריוועלעך, פֿלעגט זי שטאַרק אָנפּינטלען... וואָס זי מיינט מיט די פּינטעלעך האָט ער ניט קלאָר פֿערשטאַנען, אָבער ער האָט געפֿיהלט, אַז פּשוט דאָס ווייבעל בענקט נאָך איהם.

יאָסעל אָבער האָט אויך אַזוינע בריוו ניט געענטפֿערט צו דער זאַך. ער האָט איהר געגעבען נאָר אָנצוהערעניש, אַז אין אַמעריקע נעמען קאָן ער זי ניט, און וועגען אַהיים פֿאָהרען איז נאָך פֿריה, צו טראַכטען, וויַל ער וויל אָנקלייבען אַטויזענט דאָלאַר...

אין דער אמת'ן אָבער האָט איהם זיין ווייבעל, אַז ער האָט זי פֿערגליכען מיט די אַמעריקאַנער וויבלעך, אָנגעהויבען נישט צו געפֿעלען. עס איז נאָר ניט דער שטעל, דער אָנטון זיך — אַקליין־שטעדטעלדיגע יודינע; כאָטש אינגאַנצען דאַרף זי זיין, ליוט זיין חשבון, אַיאָדער עטליכע און דרייסיג. ער האָט אויך משיקאַזועס געפֿעטען, זי זאָל איהם שיקען איהר פֿאָטאָגראַפֿיע, וואָס ער האָט אין אַחודש אַרום בעקומען. אויך דער פֿאָטאָגראַ־פֿיע האָט אויסגעזעהן גאָר ניט דאָס, וואָס ער גלויבט איצט...

זײַן פּיקטשור, וואָס ער האָט איהר געשיקט, איז ניט דער ערך שענער, אַז ער איז דאָך אַמאַנסבּיל, וואָס ער דאַרף ניט זײַן שען... אַמאַנסבּיל איז דער עיקר גאָר עפּעס אַנדערש. דאָס האָט ער געוואוסט, ער האָט געהערט די דאָזיגע מיינונג שוין עטלעכע מאָל דאָ אין אַמעריקע, אין אַפּילו געלעזען אין די פּיי־פּערס...

———

די לעצטע צייט האָט איהם אָנגעהיבּען איין זאָך צו פּער־דריסען: אַמעריקע איז אַפּרייע לאַנד, אַז די מיסעסען זיינען גאָר ניט קיין צדקניות'ן, מען וויים אַלץ, נישקשה. מען רעדט גאָר אָפּען — אַז ער איז אַ שלים־מזל... אָט האָט זיך איינער אַ לאַנדס־מאַן פּאַר איהם בערהמט, אָנהויזענדיג איף אַ גאָר נישקשהדיגּ וויבּעל, וועלכע ער, יאָסעל, וואָלט אויפּגעפּסען מיט די אויגען, אַז, וואָס איז דאָ פּיעל צו רעדען, אַז איינס אַן צוויי...

בּיי יאָסלען האָט זיך צעקאָכט דאָס בלוט, אַז אין האַר־צען האָט זיך איהם אָנגעצונדען עפּעס אַמאָדנער פּייער...

— יאָ, בּרודער, האָט ער זיין לאַנדסמאַן געענטפּערט האַלב תמ־עוואַטע אַן האַלב צינים — מיר טרעפּען ניט קיין גליקען...

— די בּיסט, בּרודער, אַ יאָלד... אַזוינע גליקען איז ניט פּאַר דיר.

יאָסעל האָט שטיל אָבּגעוויפּצט, פּערבּיסען די ליפּען אין געשווייגען.

אָבּער די גאַנצע נאַכט האָט ער געהאט שלעכטע געדאַנקען, איז איף מאָרגען געשטאַנען בּיי דער אַרבּייט וו אַ צעהלטער, אַן האָט אַלץ געקוקט אויף זיין לאַנדסמאַן, וועלכער האָט אויך געאַרבּייט אין איין שאַפּ מיט איהם, אַן ענדליך בּעשלאָסען, נאָך דער אַרבּייט, אויסצודערצעהלען איהם זיין האַרץ.

אַן געהענדיג פּון דער אַרבּייט, האָט ער נאָך אַ קורצען שווייגען אָנגעהויבּען צו שמאָלען:

— אַזוי, הייסט עס, טרעפּען דיך גליקען?

— אַנטקעגען וואָס זאָגסטו עס, יאָכעל?..

— איך מיין אַנטקעגען דעם, וואָס די האָסט מיר דערצעהלט

נעכטען וועגען דער ווייבעל. אַוואיל ווייבעל מאַקע... גאָר נישׂ־קשה...

— נו, ברודער, אָט די ווייבעל פֿערגעס... האָט דער לאַנדס־מאַן ממזרישׂ געבלינצעלט מיט די איגען.

— כּי־כּי־כּי — עס פֿערגעסט זיך ניט... אַפֿיגע פֿרויקע, צו אַלדי טיוועל...

— נו, נו, יאָסעל, — האָב נישט קיין גרויסע אויגען: האָסט געלערנט חומש... לא תחמוד, ברודער, אַבפֿירוש'ער פסוק...

— אין ד מעגסט?.. אַרוח אין דיין מאַטען..

— איך זעה, יאָסעל, דו ביסט מאַקע שטאַרק בייז... — האָט דער לאַנדסמאַן געזומען די זאַך ערנסטער... — וועל (גוט). איך בין דיינער אַלאַנדסמאַן... איך וועל זעהן...

— וואָס מיינסטו?.. — האָט זיך אין יאָסלען דאָס גאַנצע בלוט אָנגעצונדען.

— כּ'מיין, ד ביסט אַלעפּד'גער מענש... וואָס איז, ברודער? אין אַמעריקע פֿאַרן דאָלאַר...

יאָסעל האָט אינגאַנצען געציטערט.

———

עס איז געווען 12 אַזייגער אין אָוונד, ווען יאָסעל איז אַראָפּ פֿון די טרעפּ פֿון אַהויז, אין וועלכע דאָס מיטעלסטע פֿענסטער אייפּ'ן דריטען פֿלאָר (שטאָק) איז געווען אַראָפּגעלאָזט מיט אַ דיקער פֿאָרהאַנג.

אַראָפּגעהענדיג פֿון די שטיגען אין בלייבענדיג שטעהן אויפֿן גאַס, האָט ער אויפֿגעהויבען די אויגען צום פֿענסטער, ווי אַמענש, וואָס פֿאַלט, בעטראַכט דעם אָרט, וואו ער איז געפֿאַלען, אין ער האָט זיך מיט גיכע טריט געלאָזט צו אַוועלכער עס איז קאר, ווי ער וואָלט זיך וועלען ראַטעווען פֿון אַגרויסער סכנה...

פֿאַר זיינע אויגען אָפּער האָט נאָך אַלץ געשוועבט דאָס שטאַרק געפֿאַרבטע און געפּודערטע געזיכט פֿון עפּעס אַווילד־פֿרעמדער פּרי, אין נאָז האָבען געשלאָגען מאָדנע ריחות פֿון פֿער־שיידענע שאַרפֿע זאַכען, אין אין די אויערן האָט געקלונגען אַהאַלב הייזעריגער גערעכטער.

אין באַלד נאָכדעם האָט פֿאַר זיינע אויגען פֿאָרגעשוועבט,

זי איז לייזענט פֿון מוזינג־פּיקטשורס, זיין אייגען וויבעל אין דער־הויס, בי די זיצען די צוויי קינדער, וועלכע האָבען אויף אירע קניען געקוקט מיט רחמנות און פֿאַרוואונדערונג צוזאַמען. אין זיינע אויערן האָבען זי מיט האַמערס געקלאַפּט.

— „טאַטע, יאָסעל!"...

אין ער האָט זיך דערמאָנט אָן דער הויס, אין איבערהויפּט אָן זיין פֿרוי. וואָס פֿאַר אַוואיילע, טיערע וויבעל! ער וואָלט זי איצט אויסגעקושט אַלע גלידער. וי ריין און ציכטיג זי איז אַלע מאָל געווען...

ער האָט זיך דערמאָנט אַ געוויסען פֿריטאָג צו־נאַכט. זי איז מאַקע דעמאָלט געווען שוין וי אַ מלכה... ער געדענקט, וי איצט, אַז ער האָט זיך דעמאָלט אָבגעשעמט און זי געקושט... און זיי הינט געהאַלטען די אויגען פֿערמאַכט, זיך געמאַכט פֿלומרישט שלאָפֿענדיג, אין ערשט נאָכדעם, וי ער האָט זי געוואָג אָנגעקושט, האָט זי זיך וי צעפֿייזערט:

— די האָסט מיך מיט דיין באָרד דעם גאַנצען פּנים צעשטאָלען.

נאָרישקייטען, עס האָט אים דען געארט? נאָר אַזוי איז שוין די מאָדע פֿון די קליין־שטעדטעלדיגע וויבלעך... נישקושה, דאָ וועט זי קליגער ווערען...

———

קומענדיג אַהיים, האָט ער שוין געטראָפֿען אַלעמען שלאָפֿען. ער האָט געפֿונען אַ בויגעלע פּאַפּיר, אויסגעוואָלט דעם טינט אין פֿעדער און זיך געזעצט שרייבען אַ ברוו:

„צו מיין ליעבער און טיערער פֿרוי חאַשע, זאָל לעבען, און צו מיינע ליעבע קינדערלעך!"

און נאָכֿן געהיים פֿון זיין גוטען געזונט, האָט ער מיט בעגייסטערונג וויטער געשריבען:

„און שנית זיי וויסען, מיין ליעבע אין געשעצטע פֿרוי, אַז איך שיק דיר די טעג אַהיים אַ שיפֿסקאַרטע פֿאַר דיר מיט די קינדער, און איך וועל דיר שיקען הונדערט דאָלאַר אויפֿן וועג אין דו זאָלסט גליק זיך גרייטען אין וועג אַריין, וויל עס איז מיר

פֿער׳מיאוס׳ט געוואָרען דער לעבען איינער אַליין אַלץ מיט פֿרעמ־
דע מענשען"...

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט אַוויילע און אַטראַכט געטאָן.
אַוואַרימער שטראָם פֿון געפֿיהלען האָט איהם הונדערטנומען, און
ער האָט ווידער גענומען שרייבען:

„וויטער שרייב איך דיר, אַז דו זאָלסט גאָר קיין מורא
ניט האָבען... מיר וועלען לעבען, ווי גאָט האָט געבאָטען"...

אָנשרייבענדיג אָט דעם בריוו, האָט ער איהם פֿאַר זיך הונ־
דערטעלעזען אין ער האָט זיך דערפֿיהלט, ווי אַמאָל אין דער היים
ערב יום־כּפּור, נאָך דער תּפלה זכה...

דער אלטער.

איך בין געווען ניט לאַנג איינגעלאַדען איך דינער (מיטאָג) אין אַ ראַדיקאַלער ארבייטער־פאַמיליע.

די יונגענד איז געווען פֿרעהליך געשטימט. עס איז געווען אַ זונטאָג, איילען זיך צו דער ארבייט דאַרף מען ניט. דערצו איז מען געווען אָנגעגרייט נאָך דינער צו גענען אויף אַ פּיק־ניק, וועלכער האָט געזאָלט זיין ועהר אינטערעסאַנט.

די צוויי טעכטער, וועלכע ארבייטען אַגאַנצע וואָך אין אַ שאַפּ, האָבען זיך געפֿליסט, אַז דער דינער זאָל לכבֿוד מיר אַהיים וואָס גערָאטענער. די צווייי זיהן, וויידער, האָבען געזאָרגט, אַז עס זאָל זיין אַ גוט גלעזעל ביר ביים עסען. און דערפֿאַר האָבען די הכנות צום דינער צו לאַנג געדויערט, און איך האָב מיך שוין אָנגעהויבען אַ ביסעל צו לאַנגווילינגען.

ענדליך איז שוין אַלץ צום דינער געווען גרייט. די טעלער האָט מען שוין אַהיעקגעשטעלט אויפֿן טיש, אויסגעלעגט בייי יעדען טעלער אַגאַפּעל, לעפֿעל אזן מעסער. דאַכט זיך, אַלץ איז שיין פֿאַרטיג געווען, און דאָך איז מען נאָך עסען אַלץ ניט גענאַנגען.

די עלטערע טאָכטער, חוה, מיט בלאַסע באַקען און טיף אַיינגעגראָבענע אין שטערן פֿינקלענדיגע שוואַרצע אויגען, האָט זיך געשמיידט מיטן ברודער, חיימען; דערנאָך מיט דער יונגערער שוועסטער, לאהיקע, אַמיידעל פֿון אַ יאָהר צוויי־אזן־צוואַנציג, וועלכע האָט נאָך געהאַט אַ ביסעל נאַטירליכע פֿאַרב אין געזיכט, אזן די שוואַרצע האָר פֿערקאַמט אין אַ צאָפּ, וואָס האָט זי נאָך פֿיעל יונגער געמאַכט. אַז זיי האָבען זיך אָבגעשמיידט זאַלבעדריט צווי־

שׂען זיך, איז ענדליך לאהׂקע צו מיר צוגעגאַנגען און מיט אַ פֿרײנד־ליכן שמײכל מיך געפֿרעגט:

— וואָלט אידר וועלען זיך בעקאָנען מיט אינזער טאַטען?

— אַך, מיטן גרעסטען פֿערגעניגען! האָב איך מיך אָנגע־כאַפּט מעהר אויס העפֿליכקײט. איך האָב געהערט נאָך פֿריהער, אַז זייער פֿאָטער איז איבער אַכציג יאָהר אַלט אין איז אומגע־וועהנליך פֿרום.

— וועט ער וועלען קומען דען? האָט די מוטער, אַ פֿרוי פֿון אַ יאָהר זעכציג געצוויפֿעלט — ער וועט ניט אַוועקגעהן פֿון בית־מדרש.

— גאַנצע טעג זיצט ער אין בית־מדרש... האָט זי זיך צו מיר געוואַנדט מיט אַ בעהי׳עהנגם־שמייכעל — אינטערעסירט זיך ניט מיט קיין זאַך.

— צוליעבן גאַפּט וועט ער געווים קומען, — האָט לאהׂקע פֿערזיכערט. — חיים, זאָג איהם, אַז דער גאַפּט איז אַ בעל־הבתישער יונגערמאַן אין קומט ערשט פֿון רוסלאַנד... צו אַזאַ וועט ער ליפֿען...

— יאָ, יאָ! — האָט די מוטער געזיפֿצט, — דערהערט ער, אַז עמיצער איז געקומען פֿון רוסלאַנד, וועלט ער אַן אַנדער מענש.

איצט ערשט האָב איך מיך שטאַרק פֿעראינטערעסירט מיט דעם אֶלטען פֿאָטער זייערן אין האָב אַהיימגעזאָגט מיין מיינונג, אַז מען זאָל איהם ניפֿען.

חיים איז אַוועק נאָך איהם אין בית־המדרש, וועלכער האָט זיך געפֿונען ניט וויט פֿון זייער וואוינונג. איך האָב מיט אומגע־הילד געוואַרט.

אין עטליכע מינוט אַהם איז מיט חיים׳ען אַריין אין שטוב אַגרייז־גראָהער הויכער זקן, אַ בייסעל אינטערהינקענדיג אויף אַ פֿוס.

איך האָב מיך אַיינגעקוקט טיף אין זיין פּנים און האָב דער־זעהן אין זיינע אייגען אַפֿערבאָרגענע שרעק, צעמישונג און אומ־געהייערע בענקשאַפֿט.

ער איז שטעהן געבליבען אין מיטען שטוב און האָט וי פֿעד־וירט געקוקט אַהם.

— טאַטע, דאָס איז אונזער גאַסט! האָט ענדליך לאהיקע פֿרעהליך זיך געווענדט צו איהם.

איך בין גליך צוגענאַנגען צו איהם.

— שלום־עליכם! האָט ער מיר אויסגעשטרעקט זיין אַלטע ביינערדיגע האַנד.

אין דעם „שלום עליכם" האָט אַקלונג געטאָן אַזוי פֿיל ליעבע, מענשליכקייט אין אין דערזעלבער צייט עלענדקייט, אַז איך האָב די האַנד זיינע שטאַרק אַדריק געטאָן אין הויך און דיטליך, ער זאָל גוט הערען, איהם געענטפֿערט:

— עליכם שלום!

— טאַטע, האָט שוין די עלטערע, חיה, זיך געווענדט צו איהם, — דער יונגערמאַן איז ערשט פֿון רוסלאַנד.

— האַ? — האָט ער, האַלב ניט גליבענדיג זיינע אויערן, אויסגעוואַקסן הייזערליך, — וואָס זאָגסטו, טאָכטער?

— ערשט פֿון רוסלאַנד געקומען...

אין זיינע אַלטע אויגען האָט אַפֿינקעל געטאָן אַפֿייערל; אין ער האָט מיט אַבעוונדער מין וואַרימקייט צו מיר זיך אָנגעוואַנדט:

— אַזוי, ערשט פֿון רוסלאַנד?.. ועצט זיך... ועצט זיך... ועצט זיך... אוך אָבשטאַמלענדיג אַפֿאָר פֿראַגען, האָט ער שוין דיטליך אַרויסגערעדט:

— דער עולם פֿאָהרט נאָך אַלץ אַהער... דאָרטען איז דאָך בעסער... כי־כי־כי... מיינע קינדער אַרבייטען דאָ אַלע נעבעך... אַלע אַרבייטען...

— אָבער דאָ איז דאָך פֿרייער... האָב איך איהם געוואָלט עפעס בעמערקען.

— יאָ, פֿרייער, פֿרייער... האָט ער גענוייגט. מען מעג טון, וואָס מען וויל... אַודאַי... פֿונדעסטוועגען וואָלט איך נאָך געפֿאָהרען צוריק אַהיים...

— וי אַזוי וואָלט איהר געלאָזען די קינדער דאָ?..

— כי־כי־כי! האָט ער גוטהאַרציג געלאַכט. די קינדער... דאָ בין איך אַקינד... זיי אַרבייטען נעבעך אין שפּייזען מיך...

— ווי אַזוי קומט אידר טאַקע צו פֿאָהרען אַהער? האָב איך געפֿרעגט.

— ווי אַזוי? האַ, ווי אַזוי? עס איז טאַקע אַקשיא... ווי קום איך אין אַמעריקע?.. האָט ער זיך צעוויפֿצט... איך אין אַמעריקע?.. געווען אַ סוחר, בריט געהאַנדעלט... געווען אַלערליי ציי־טען. אָבער שטענדיג געווען אַ בעל־הבית, מיט אַ נאָמען, מיט אַ פֿונדאַמענט... נו, האָט מען דאָך געוואָלט „פֿרייהייט", פֿי־כֿי־פֿי — פֿרייהייט. איז געוואָרען פֿריי, פֿערשטעהט איהר מיך, און מען האָט געמאַכט פֿאָגראָמען, געריבט, געשלאָגען...

— איהר קומט אַהער נאָכֿן פֿאָגראָם?

— וואָס דען — פֿאַר'ן פֿאָגראָם וואָלט איך אַהער געפֿאָה־רען?.. איך האָב געדאַרפֿט אַמעריקע?.. איך האָב דען ניט גע־וואוסט, וואָס אַמעריקע איז?.. אלא וואָס דען? מען איז ניט גע־וואָרען זיכֿער מיט'ן לעבען אַפֿילו נאָכֿן פֿאָגראָם. דער עיקר — די טעכֿטער... אַקליניגקייט, אַז יודיש בלוט און יודישער כּבוד איז הפקר... האָב איך טאַקע געוואָלט, אַז די טעכֿטער זאָלען אַוועק־פֿאָהרען; דער בחור איז נאָך נאָכֿן ערשטען פֿאָגראָם אַוועקגע־פֿאָהרען... האָבען זיי אָבער מיך ניט געוואָלט לאָזען אַליין... אין דערהיים איז אַ טאַטע ניט ווי דאָ... און צוריק געדעדט האָב איך איהָ דאָ גאָרנישט צו זיי...

— הייסט עס, זענט איהר צוליב די קינדער געפֿאָהרען?.. האָב איך געפֿרעגט...

— עס פֿערשטעהט זיך, וואָס דען? — איך האָב דען געדאַכֿט צו פֿאָהרען אין אַמעריקע?.. איך האָב נאָר געוואָלט, זיי זאָלען פֿאָהרען, און איך וואָלט מיין לעבען געענדיגט אין דערהיים, ליגען נעבען מיינע עלטערן... אויך וואָס האָב איך געהופֿעט?.. אַז מען וועט מיך ניט אַרײַנלאָזען... די „הצפֿירה" האָב איך געליינט, האָב איך חוקא געוואוסט, אַז אַלטע לייט לאָזט מען ניט אַרײַן. און דערצו נאָך בין איך אין פֿאָגראָם גראַניעט געוואָרען אין פֿיס, געלעגען זעקס וואָכֿן אין האָספּיטאַל און הינק עד היום. איז דאָך אַדאַי גוט, וועט מען דאָך מיר אַודאַי ניט אַרײַנלאָזען. — און מיט די אויגען מיינע בין איך געווען זיכֿער, אַז זיי מיגען ניט פֿאַר אַמעריקע... איך האָב דאָס אַלץ געוואוסט פֿון דער „הצפֿירה".

פֿין אין דאָך געווען בײַ מיר זיכער, אַז מיך וועט מען שיקען צוריק, אין אָהן מיר ווילען זיי ניט פֿאָהרען — האָב איך זיי גע־וואָלט אָבגאַרען. אויסען בין איך נאָר געווען, אַז זיי זאָלען בלײַ־בען אין אַמעריקע, וויל מען איז דעמאָלט ניט געווען זיכער מיטן לעבען... איבערהויפּט די טעכטער... אַ קלײניגקייט, אַז עס איז הפֿקר...

— הייסט עס, זענט איהר געפֿאָהרען לכּתחילה, אַז מען זאָל זײַך שיקען צוריק? — האָב איך מיך שוין שטאַרק פֿער־וואונדערט.

— האָם דען? — האָט זיך דער אַלטער אָנגענאַפּט, — וען איך וויס, אַז מען לאָזט מיך אַריין, וואָלט איך דען געפֿאָהרען? איך — אין אַמעריקע?.. וווּיזט זיך אָבער אַרויס, אַז די „הצפֿירה" ווייס טאַקע, און דאָם האָט זי גראָד ניט געוואוסט... ס׳הייסט, די „הצפֿירה" איז ניט שולדיג... אַריינלאָזען האָט מען טאַקע לכּתחילה מיך ניט געוואָלט; אלא וואָם דען? וויבאַלד, אַז איך האָב גענליטען פֿון פּאָגראָם, היים איך שוין א „פּאָליטישער" — איהר פֿערשטעהט? און וויבאַלד איך בין אַ פּאָליטישער, קומט מיר שוין אַרײַנלאָזען... דאָ איז פּונקט פֿערקעהרט... איך האָב דערהערט דעם גזר, איז מיר געוואָרען פֿינסטער אין די אויגען. די קינדער פֿרעהען זיך, די אַלטע פֿרעהט זיך, און איך בין וו צעטומלט: מיין גאַנצער פּלאַן, הייסט עס, איז צו גאָרנישט געוואָרען... ניט אײַנגעבען זיך... זיי אַחכּם און וויים, אַז אַמעריקע האָט אַזוי פֿיעל יושר?..

— איז דאָך גוט — האָב איהם געוואָלט טרייסטען. וויבאַלד, אַז דאָ איז אַזוי פֿיעל יושר, היינט וואָם בענקט איהר אַהיים?.. ביי אינז אין דער־היים איז דאָך ניטאָ פּון דעם מין... היינט וואָם בענקט איהר?

— וואָם הייסט, איך בענק?.. האָט ער זיך געקוועלט. עס איז גלאַט ניט קיין דרך ארץ אויף דער עלטער צו לעבען אין אַמעריקע... פֿאַר מיר האָט דאָם ניט געפּאַסט... עס איז דען אַ לאַנד?.. איהר וווּיסט? — האָט ער ענדליך צוגעגעבען, — אַמאָל דאַכט מיר, אַז דאָ איז אַלץ אײַך צו כּלומר׳שט... ס׳איז אַלץ עפּעס ניט דאָם... דאָ איז דאָך אויך דאָ אַ בית־מדרש... און אַ רב, און

אַ שוחט, און אַ קצב... נאָר ס׳איז אַלץ אויף צו כלומרשט...
ווי מיינט איהר? דאַכט זיך עס אַייך ניט דאָסזעלבינע?

ער האָט אויף מיר אַ קוק געטאָן און האָט דערזעהן מיין געראַזירט פנים. האָט ער אַראָבגעלאָזען די אויגען און מעהר נישט געפֿינען קיין ווערטער...

איך האָב שטיל אָבגעזיפֿצט און געוואָלט וואָס זאָגען, נאָר עס איז צוגעגאַנגען דער זעהן חיים, אָהן אַהיטעל און מיך אַיינגעלאַדען צום טיש.

— און איהר? — האָב איך שוואַך געפֿרעגט, וועגדעסטוועגן זיך צום אַלטען.

— ניין, אַדאַנק, איך עס ניט קיין פֿלייש...

— און מילך, אַפּנים, עסט ער? — האָט די אַלטע זיך צעזיפֿצט... אַלץ איז דאָ ביי איהם טריף...

— טריף? חלילה! האָט ער זיך אָנגעכאַפּט... ווער זאָגט דען?.. נאָר איך גלויב זיי נישט...

מיר האָבען זיך געזעצט אַלע ביים טיש... די קינדער האָבען פֿרעהליך געפֿליידערט. מיר אָבער איז געווען עפּעס ניט צו מוט, און טיף אין האַרצען האָב איך בעדויערט דעם אַלטען, וואָס דער מזל איז צו איהם געווען אַזוי גרויזאַם, און מען האָט איהם יאָ אַרויסגעלאָזען אין דעם פֿרייען לאַנד...

די הינקעדיגע טענצערין.

ליזע איז שוין אַמיידעל פֿון עטליכע און צוואַנציג יאָר, אָבער איהר ניט־הויכער וואוקס און דראָפּנע פּנימל גיט איהר אַן אריסזעהן פֿון אַ זיבעצעהניעהריג כיידעל. איהרע שוואַרצע בענ־קענדיגע אויגען קוקען שטענדיג נאַאיוו און פֿרעגענדיג, און בשעת זי רעדט, מאַכט זי מינעס, ווי קינדער, וואָס ווערען פֿון אַלץ נתפּעל, גלויבען אין אַלץ; בעזונדערס גיט איהר צו קינדערשעס, וואָס נאָך יעדער פֿרעמד גיט זי צו מיט זיכערקייט: אַודאי אַזוי, אמת...

עס היסט אָבער ניט, אַז ליזע איז טאַקע אַקינד. פֿער־קעהרט, זי האָט שוין אין איהרע עטליכע יאָהר נאָך איהר ווירק־ליכער קינדהויט פֿיעל שטאַרקע געפֿיהלען הרכּגעלעבט, פֿיעל מאָל שוין אַהינגעריסען געוואָרען פֿון שוואַריז־אויגיגע און לאַנג־לאָק־גע בהמות, שוין געוווען אַפֿילו מיט עפּעס אַהויכען טרעמפּ (פּרא־דיאַגע), אין אַפֿילו ווענען איהם פֿלעגט זי אויך האָבען אַריין־קינדיש אויסרוף:

— יאָ, ער איז זעהר אַפֿיינער מאַן, ער וועט מיך נעמען אין דער וועסט, צו־פֿוס... ער האָט מיר דערצעהלט, אַז דאָרטען דאַרף מען גאָרניט אַרבייטען, איך וועל אַמאָל געהן מיט איהם... בעסער, ווי אין שאַם... יאָ, אַודאי אַזוי, אמת...

די חבֿרטעס איהרע, ניט עלטערע אין אַמאָל יונגערע פֿון איהר, פֿלעגען איהר וואַרענען:

— אָ, ליזיטשקע... רעד ניט קיין נאַרישקייט... אַטרעמפּ בלייבט אַטרעמפּ... בעגעגען זיך מיט איהם מעהר ניט... ער וועט דיך נאָך פֿערפֿיהרען...

דאַן פֿלעגט זי אויסשטעלען דערשראָקען די אויגען און זיך חחישׂן:

— פֿערפֿירערן? וואָס קאָן ער מיך פֿערפֿירערן? ער איז דאָך אַזאַ שענער... יאָ, אַזאַי אַזוי — ער איז אַ שענער.

שען האָט בײַ איהר געהייסען ניט נאָר שען אין אויסזעהן, נאָר אין געפֿיהלען אין פֿיהרונג..

נאָר דער פֿערלאַנג צו געהן אין דער וועלט מיט טרעמפּ האָט בײַ איהר נישט לאַנג אָנגעהאַלטען: דער טרעמפּ, מיט וועלכען זי פֿלעגט זיך צופֿעלינ, אָבער אָפֿט טרעפֿען אין זיניאָן-סקווער, זיז ערגעץ פֿערשוואנדען, אין זי האָט זיך אַהינגעריסען מיט אַ צוויטען יונג, שיין דער גענעוואַץ פֿון אַטרעמפּ. דאָס איז געוען אַ שענער יונגער סטודענט פֿון קאָלומביא-קאָלעדזש. מיט דעם דאָזיגען סטודענט פֿלעגט זי זיך טרעפֿען שבת אין זונטאָג און פֿלעגט מיט אים פֿערברענגען דעם גאַנצען טאָג בײַ צוועלף אין אָוונד. ער פֿלעגט זי נעמען אויף בראָדוויי אין די בעסערע מוזיק-האָלס. דאָרט פֿלעגט זי זיך אָפֿט ענטציקען פֿון די טענצערינס, אין בײַ יעדער אַרויסטריט פֿון אַ טענצערין פֿלעגט זי דעם סטודענט אַסיד אַרייניהימען:

— הי וויסט, אַז איך וואָלט אויך געקאָנט זיין אַ טענצערין... דער סטודענט קוקט זי אָן שמייכלענדיג און וואָרענט איהר פֿרײַנדליך:

— עס איז אַ מיאיס'ע בעשעפֿטיגונג...

נאָר ליוע צינדט זיך אָן מיט אַקינדערשען כעס אין ענטפֿערט:

— אַ מיאיס'ע בעשעפֿטיגונג?.. ס'אַליגען... איך וויים, אַז ס'איז אַליגען. מיר האָט דערצעהלט די הינקעדיגע טענצערין...

— וועלכע טענצערין? — וואונדערט זיך דער סטודענט.

— די הינקעדיגע... די הינקעדיגע.

דער סטודענט צעלאַכט זיך.

— אַ הינקעדיגע טענצערין... וי אַזוי איז דאָס מעגליך, נאָרעלע חז?..

— הערסט... אַזאַי אַזוי. אַמאָל איז זי געווען ניט קיין הינקעדיגע... איך האָב זיך מיט איהר בעקאַנט, אַז זי איז שיין

געהאָרעז הינקעדיג... זי האָט מיר אַלץ דערצעהלט: זי האָט מיר געזאָגט, אַז אין האָב שענע פֿים אין אין בין אַקליינקע, אין דאָס איז גוט... אַגרעסע קאָן ניט זיין קיין טענצערין. זי איז אויך אַקליינע, נאָר זי האָט איינמאָל געטאַנצט מיט אַזאַ שנעלקיט, אַז זי האָט אים אַלנקען אַפֿוס. אין פֿון דעמאָלט אָן הינקט זי...

— אין מעהר טאַנצט זי ניט... האָט דער סטודענט געלאַכט גוטמוטיג, אַריינקוקענדיג אין ליזעס אויגען...

— געווים טאַנצט זי שיין ניט... אָבער זי האָט דאָך דריי יאָהר געטאַנצט... זי האָט געזאָגט, אַז עס איז אַזוי גוט צו זיין אַטענצערין. די ערשטע וואָך נעמט מען אַכצעהן דאָלאַר, אין נאָכדעם נעמט מען טאָפּעלט... נאָר אַהאַלב שעה טאַנצט מען... אין דערנאָך איז מען פֿרי...

— אין וואָס האָט זי דיר נאָך דערצעהלט? פֿאָרשט מיט אַ שמייכעלע דער סטודענט.

— אָ, — רוישעלט זיך ליזע, — די הינקעדיגע טענצערין האָט מיר דערצעהלט אַסך זאַכען... אַזוי... זי ווייס... זי זאָגט, אַז אין בין וי געבאָרען דערצו... זי האָט געזאָגט, אַז אין האָב שענע פֿים... אין אין וואָלט געהאַט ערפֿאָלג...

זי האַקט אָב, ווייל אַנייע טענצערין געהט אַהיים אויפֿן כצענע. קלינגענדיג מיט צווייי גלעקעלעך אין די ביידע קאָקעטיש אויסגעשפרייטע הענד, דרעהט זי זיך אין איהר קורץ קלייד־על, בלויז ביז די קניה, בילדעט זיך אין אַגאָלדענער ראָד...

— אָט אַזוינע טענץ האָט די הינקעדיגע טענצערין געטאַנצט...

— בעגייסטערט זיך ליזע, — פֿאַר אַזאַ טאַנץ נעמט מען אַסך... אין דערצו...

זי האַקט אָב.

דער סטודענט וועהרט נייגעריג:

— וואָס דערצו? שמייכעלט ער.

— דאָס וועל איך שוין ניט דערצעהלען, לאָזט ליזע אַראָפּ די אויגען.

— שעמסט זיך?..

— ניין, ס'איז גאָרניט מיאוס... נאָר איך וויל ניט... הך וועסט ניט פֿערשטעהן. אָבער ס'איז ניט מיאוס... אַזאַי אַזוי...

— בעדזשפּטעט זי פֿעסט — מען טאָר דען נישט פֿערבּרענגען נאָכ־
דעם מיט שענע מענשען?..

— אַהאַ... כּאַפּט זיך דער סטודענט. — אַהאַ!

— ח וויסט שוין?.. פֿרעגט ר'.

— אַדאַי...

— יאָ, ווען ח'ס ערפֿט, ווי די הינקעדיגע טענצערין דער־
צעהלט עס, וואָלפֿטו געזאָגט, אַז עס איז שען...

— קאָן זיין.. איז מספּים דער סטודענט.

— געווים איז שען... ווערט ליזע דרייסטער. זי זאָגט, אַז
דאָרטען איז גאָר אַן אַנדער וועלט, אין מען פֿערגעסט אָן אינזער
וועלט... זי זאָגט, אַז אינזער וועלט איז אַ מיאיסע, אַן אומעטיגע...
אַ וועלט פֿון שפּעער אין סטאָרם... אַודאי אַזוי, זי איז טאַקע
גערעכט... איך וועל איך ווערען אַטענצערין... סטראַשעט זי צום
מיך, — וועסט זעהן!..

— נו־נו, איז מספּים דער סטודענט... און באַלד פֿרעגט
ער:

— וואו איז זי איצט?

— ווער?

— אָט דיין הינקעדיגע טענצערין...

— איך וויים ניט, זי איז ווי אין וואַסער אַריינגעפֿאַלען...
איך זעך זי אומעטום...

— וואָס דאַרפֿסטו זי?

— יאָ, איך דאַרף זי... זי דערצעהלט אַוועלכע שענע זאַכען...
איך האָב אַזוי ליעב געהאַט צו הערען..

— אפֿשר טאַנצט זי ווידער?

— כּי־כּי־כּי! — צעלאַכט זיך ליזע מיט אַקינדערשען גע־
לעכטערל. — ווי אַזוי קאָן זי איצטער טאַנצען, אַז זי איז הינ־
קעדיג?..

— אָבער ח וואָלפֿט געקאָנט טאַנצען?.. לאַכט דער סטו־
דענט.

— אָ, אַדאַי! כּאַפּט זיך ליזע אָן דערמוטערט. איך האָב
אַקלייניע וואוקם אין שענע פֿיס... אַזוי האָט זי מיר פֿערזיכערט...

זי וויסט דאָך... זי האָט דריי יאָר געטאַנצט... דריי יאָר איז דאָך אַסך, אמת? זעהר אַסך...

דער סטודענט פֿערטראַכט זיך און מורמלט אַרויס:

— יאָ, אַסך, אַסך... אָבער דערנאָך ווערט מען הינקעדיג.

— אָבער דערפֿאַר האָט זי דאָך געטאַנצט, — שפּאַרט זיך ליזע מיט קינדערשע עקשנות.

דער סטודענט שווייגט...

צוויי מיידלעך אין קאנטרי.

דאָס זיינען געווען צוויי בראנעטקעס מיט יודישע אויגען, יודישע נעזעלעך און יודישע בעווענונגען. איינע, נעלי, אַלט אַ יאָהר צוויי און צוואַנציג; די אַנדערע, איידע, עטוואָס יונגער. אין פּאָרדינג־הויז, אויף דער פּאַרם, זיינען זיי ביים טיש געזעסען שטענדיג צוזאַמען. רעכטס, נעבען נעלין, איז געזעסען מר. קאָהן; לינקס, נעבען איידען — מר. קווין, מיט וועלכע זיי פּלעגען אין צייט פון עסען פּליטעווען אויפֿן „אַמעריקאַנישען שטיגער": קוויטשען, לאַכען און פּאַטשען זיך אינער די הענטלעך.

איך בין געזעסען קעגענאיבער, — אַזוי האָט מיר די ווירטין בעשטימט. איך רעד עס בפֿירוש אויס, כדי מען זאָל מיך נישט חושד זיין, אַז איך האָב דאָס אַליין געוואָלט... פּערקעהרט, די דאָזיגע צוויי מיידלעך האָב איך שטאַרק נישט „געגליכען" (ליעב געהאַט). צופֿיעל האָבען זיי מיר אָנגעריהרט מיינע עסטעטישע אין נאַציאָנאַלע געפֿיהלען. ערשטענס האָב איך שטאַרק פֿיינט געהאַט זייערע גרויסע „פּאָוס" (פּריזורען) אויף די קליינע קעפּעלעך, געמאַכט פֿון ביליגע האָר, וועלכע האָבען מיר דערמאָנט די האָר פֿון פּערדישע עקען, פֿון וועלכע איך האָב יונגעלווייז געמאַכט סטרונעס אויף הילצערנע פֿידעלעך. צווייטענס — זייער שטענדיג ענגליש רעדען, ניט וועלענדיג נעמען קיין יידיש וואָרט אין מויל, כאָטש, ווי איך האָב געוואוסט, פֿון פּריכטיגער קוועלע, האָבען זיי געשטאַמט פֿון יידיש־רעדענדיגע עלטערן אויף מעדיסאָן־סטריט.

אין דריטענס — אין דאָס איז די הויפּט־זאַך — האָב איך זיי ניט געגליכען דערפּאַר, וואָס זיי האָבען מיך ניט „געגליכען". און ניט „געגליכען" האָבען זיי מיך פּאַר מיין גרינקייט, לויט זייער בעגריף.

גרין בין אִיך בִּיי זיי געוואָלן דערפֿאַר, וויל איך האָב שטענ־
דיג געדעדט יודיש, ניט אויסגעטאָן דעם ראָק, וווּ מר. קאָהען און
מר. קווין, אָבן ניט געשפּילט אין באָל נאָכּ־ן עסען. די דריי זענד
האָבּען זיי מיר נישט געקאָנט מחל זיין. נאָר נאָך מעהר האָב
איך מיך צום סוף פֿערזונדיגט דערמיט, וואָס איך האָב אַרויס־
געזאָגט אַז־ועדר וויל דעם מיינונג, נעמליך: אַז אין אייראָפּע איז מען
ציוויליזירטער, ווי אין אַמעריקע.

דערהערט פֿון מיר די דאָזיגע מיינונג אין יודיש און גוט
פֿערשטענדיג עס, האָבּען זיי זיך דאָך געוויינדט, איינע צו מר.
קאָהען, די צוויטע צו מר. קווין, יעדער זאָל זיי ערקלערען, וואָס
זאָג איך.

— ער זאָגט, — האָט מר. קאָהען פֿון דער רעכטער זייט
איבערגעגעבּען זיין לייזדי, — ער זאָגט, אַז די אַמעריקאַנער דאר־
פֿען זיך לערנען בּיי די אייראָפּייער.

— ער זאָגט, — האָט מר. קווין פֿון דער לינקער זייט אי־
בערגעזעצט פֿאַר זיין לייזדי — אַז די אייראָפּעער זיינען אײַדעלער
פֿאַר די אַמעריקאַנער.

אַגעלעכטער האָט פֿערטיבּט אַלע געסט, וואָס זיינען גע־
זעסען בּיים טיש.

— אויב אַזוי, — בּין איך בּייז געוואָרען, — זעל איך
אײַך נאָך מעהר זאָגען, — איך האָב זיך אויפֿגעפֿלאַמט און האָב
באַלד אַרויסגעשאָסען:

— וואָרום אַבּעווייז האָט איהר, אַז די רייכּע אַמעריקאַנער
פֿאָדערן זיך לערנען איידעלע מאַנירען אין יוראָפּ — צו אונז!..

מר. קאָהען אין מר. קווין האָבּען עם ווידער פֿערטיישט
פֿאַר די צוויי גירלס (מיידלעך) פֿון רעכטס און לינקס, צוּ מיין
מפּלה איז שוין פֿולקום געוואָרען: אַנשטאָט צו לאַכּען, זיינען זיי־
ערע אויגען אָנגעפֿילט געוואָרען מיט הַאס, און איינע האָט צו
דער אַנדערער געשיפּעט:

— אַגרין-הָאַרן! רעד מיט איהם ניט!

און פֿון דאַן אָן האָבּען זיי שוין אויפֿגעהערט צו קוקען אין
מיין זייט, וווּ זיי וואָלטען מיך אינגאַנצען איגנאָרירט.

נאָכּ־ן עסען, וווּ געזאָגט, פֿלעגען די דאָזיגע צוויי מיידלעך

שפּילען אין באָל, זינגען ניגער־ל׳יעדלעך אוּן טאַנצען די אַמעריקאַנער טענץ, אַרויסווּאַרפֿענדיג איין פֿום אין מזרח זיט, די אַנדערע אין מערב־זיט. אַן עקעל פֿלעגט מיך אָנכאַפּען, צוקוקענדיג עס, אוּן מיין האַס צו זיי איז געוואַקסען פֿון טאָג צו טאָג.

אין צווייי וואָכען אַרום נאָך מיין אָנקומען אַהער, האָב איך בעמערקט, אַז די צווייי מיידלעך ווערען פֿון טאָג צו טאָג טרויעריגער אוּן ערנסטער. דער האַס אין זייערע אויגען צו מיר איז אינגאַנצען פֿערשוואונדען, אוּן עס האָט פּאַסירט, אַז אַמאָל אייניע, אַמאָל די אַנדערע האָט זיך צו מיר געווענדט, ויצענדיג ביי דינער ביים טיש, איך זאָל איהר דערלאַנגען דעם קרוג וואַסער.

— פֿליעז, גיוו מי דהי וואָדער!

איך בין מיך מודה, אַז איך האָב עס געהאַלטען פֿאַר אַ שטיקעל זכיה: אַמעריקאַנער מיידלעך אין פּאָוום ווענדען זיך צו מיר אין ענגליש. אוּן ווען־דיג וויזען, אַז איך בין אַ דושענטלמען, האָב איך שנעל ערפֿילט די ביטע, צוגעבענדיג דאָס ווארט: פֿליעז!

נאָך דינער האָבען זיי שוין אין באָל זיך ניט געשפּילט. טרויעריג זיינען זיי געזעסען אויף דער ווערַאַנדע, צוגעטוליעט אייניע צו דער אַנדערער, אוּן האָבען עפּעס ערנסט געשמועסט.

איך האָב מיך געוואַגט נישט וויט פֿון זיי אוּן זיי בעמערקט.

— וואָס איז מיט זיי פֿלוצים געשעהן? — זאָג איז אַהינגעקומען זייער פֿרעהלי׳קייט?

איך האָב מיט אָנטייל זיי אָנגעקוקט, וי איך וואָלט גערעט דערמיט די אוּזאַך.

ענדליך האָב איך, צו מיין גרויס איבערראַשונג, דערהערט וי אייניע פֿון די צווייי רופֿט זיך אָן צו מיר אין אַגעבראָכען ייִדיש:

— אין ניו־יאָרק היינט וועדר היים?

— אָ, יאָ, יאָ! היים, אין פייפער שרייבט מען, אַז נעלטען האָט די היץ געהאַלטען הונדערט אין שאָטען.

— וו הערסט? — האָט זיך אייניע געוואַנדט צו דער אַנדערער.

— וואָס קאָן מען העלפֿען?..

נאָך אַקורצען שוויגען האָט איינע פֿון זיי מיך אָנגעקוקט און וויי נאָך אַלאַנגען ישוב הדעת מיך הפּנעהדיג געפֿרעגט:

— איז אין יוראָפּ אויך אַזעלכע היצען?

די דאָזיגע פֿראַגע האָט מיך געקיצעלט: אָט איצט וועט איהר אין מיינע הענד! — האָב איך אין געדאַנק טריומפֿירט. וואָס דען? אַזויגע היצען ווי דאָ! — האָב איך זיך געוואָלט רייצען מיט זיי פֿאַר זייער נישט וועלען אָנערקענען יוראָפּ.

איך האָב אָבער זיי אָנגעקוקט און האָב בעמערקט אין זייערע אויגען אַמין שרעק.

— נאַטירלעך, נישט ווי דאָ, אָבער זומער איז אויבראַל הייס.

מיין וויכער טאָן האָט זיי גאָר גוט אויפֿגעלעגט צו מיר, און די יונגערע, אייִדע, האָט צו מיר זיך אָנגערופֿען:

— ווי לאַנג דו פֿון יוראָפּ?

דער „חי", וואָס איז געוואָרען גאַנץ אומשולדיג, פֿלויז אַדאַנק דעם, וואָס זי וויים ניט פֿון „איהר", האָט מיך דאָך געריהרט. איך האָב אָנגעקוקט דאָס שוואַרצע מיידעלע מיט קלייַן פּנימ'ל אין גחיספע פּאָזס און האָב מיך מודה געווען:

— פֿיר מאָנאַטען.

מיין ענטפֿער האָט זיי בייִדען איבערראַשט. אַזוי גרין האָבען זיי, וויזט אויס, זיך גאָר ניט געקאָנט פֿאָרשטעלען. זיי האָבען זיך ווי פֿערשעמט איבערגעקוקט און אַראָפּגעלאָזט די קעפּלעך.

אָבער באַלד האָט נעלי מיך אָנגעקוקט און זיך געוועגדט צו מיר מיט אַ פֿראַגע:

— האָסט אַזאַ גוטען דושאָב — קאָנסט אויך קאָנטרי ויצען?..

— איך? — האָב איך געשטאַמלט, פֿערשעמענדיג זיך,

— אָ, איך קאָן...

— אין מיר מוזען פֿאָהרען מאָרגען צוריק אין ניו-יאָרק, — האָט איידע נאָאוו זיך מדה געווען.

— איהר אַרבייט? — האָב איך מיט אָנטייל געפֿרעגט.

— שור אַרבייט אין! — האָט איידע, ווי בייז, געענטפֿערט...

— אין אַמעריקע מוז מען אַרבייטן! — הָאָט נעלי אינ־
טערעסאַנט, אין איהר שטים האָט געקלונגען צערייצט.

איך האָב געוואָלט איהר צוגעבן, אַז אַרבייטן מוז מען.
שוי... וואָס דען?.. זאָל זי ניט מיינען, אַז איך בין, חלילה,
אַזאַ גרינהאָרן, וואָס וויים ניט, אַז מען דאַרף אַרבייטן; נאָר די
וירטין פון הויז, אַיונגע פרוי, מיט גוטע שוואַרצע אויגען, איז
צוגעגאַנגען צו אונז, עפעס דערלאַנגט זיי אַ פאַפּירעלע און גע־
זאָגט אין ענגליש:

— אָט האָט איהר אַיער בילי...

די ביידע מיידלעך האָבען אויסגעשטרעקט די הענט צום בילי,
אין גלייך אויפערעגט דעם חשבון. באַלד האָט זיך נעלי אָנ־
גערופען:

— אָלריט!.. — און האָט אַזיפּץ געטאָן...

— פאַהרט איהר מאָרגען נאָך דינער? — האָט די פרוי
געפרעגט.

— יעס, נאָך דינער... — האָט נעלי געענטפערט, אין האָט
געוואָרפען אַבליק אין דער וויים, ווי זי וואָלט זיך געוואָלט אָנ־
זעטיגען מיט שענעם געגענד, וואָס איז געווען אויסגעשפרייט אַרום
אין אַרום.

די פרוי איז געבליבען שטעהן אָהן ווערטער. ענדליך האָט
זי בעמערקט, קוקענדיג דאָ אויף איידען, דאָ אויף נעלין:

— איהר־ט זיך אין די צוויי וואָכען פּיין געפּיקסט...

נעלי איז פון דער בעמערקונג פרעהליכער געוואָרען, און זי
האָט איבערגעפרעגט:

— געפּיקסט?.. יאָ, מיר דאַכט...

איידע האָט אָנגעטאַפּט מיט די קלייניע הענטעלעך דאָס פּנימל
אין נאַזיוו געפרעגט:

— אזן איך?

— אָ, איהר אויך... — האָט די פרוי גוטמוטיג געשמייכעלט.

— איהר קיקט פיין...

— נעלי, — האָט זיך איידע געוועדט צו איהר פרייגדין,
— מיר וועלען זיך מאָרגען אין דיפּאָ (וואָקזאַל) וועגען...

— אָלריט! — האָט נעלי צוגעגעבען.

איך האָב דעם גאַנצען שמועס צוגעהערט מיט גרויס אינ־טערעס. די דאָזיגע צוויי מיידלעך, וועלכע האָבען מאָרגען געמוזט אָפּשקאָקלען, האָבען מיך טיף גערירט. איך האָב זיי אין האַר־צען מחמל גענומען פֿאַר־הערדיג בענעמען זיך אין האָב אַנ־שטאָט פֿאַרהערדיגען האַס, דערפֿילט צו זיי אַגרויס רחמנות:

— אין וואָס אַרט מיך, וואָס פֿאַר אַ שפּראַך זיי רעדען אין וואָס פֿאַר אַ האָר זיי טראָגען? האָב אין זיך גענומסרט, — איבער־מאָרגען העלען זיי אין צוֹ היץ אין שאָפּ שטעהן אין אַרבייטען. אין עס וועט זיי פֿערפֿעהלען ליפּט צו קענען אָטעמען.

איך האָב געוואָלט זיך וועגדען צו זיי מיט עפּעס אַפֿרעגע. נאָר באַלד איז אָנגעפֿאַהרען די פֿוהר, וואָס האָט געפֿרעכט פֿין סטיישאָן נאָך נייַע געכט.

פֿין וואָגען איז אַראָבגעקראָכען אַדיקע פֿרוי מיט צוויי קינ־דער, קליינע מיידעלעך פֿון אַיאָהר זיבען אין ניין.

די פֿרוי פֿין הויז איז זיי אַנטקעגען געלאָפֿען אין געהאָלפֿען זיי אַראָפּנעמען די געפּעק.

באַלד איז זי פֿאַרגעשטעלט געוואָרען פֿאַר די באָדערס פֿין פֿאַרס.

— היים אין ניו־יאָרק? — האָט נעלי געפֿרעגט.

— אַך, וואָס פֿאַר אַ היץ! אומעגליך צו לעבען! — האָט די נייע באָדערקע מיט שרעק איבערגענעבען: — איבער פֿיפֿ־ציג מענשען זיינען געפֿאַלען... וועגען פֿערד איז שוין גאָר קיין צאָהל ניטאָ — זיי פֿאַלען וויי פֿליגען.

איך האָב בעמערקט, וויי אידע מיט נעלין האָבען אַציטע־געטאָן...

— ס'איז ניט אַזוי שרעקליך... — האָב איך זיי שטיל גע־טרייסט, — אַלטע לייט שטאַרבען סיי וויי סיי, שרייבען די פּי־פּערס, אַז דאָס איז פֿין היץ. ס'איז אַבלאָף...

מיינע וועלטער האָבען, קאָנטיג, געווירקט, דען איך האָב געזעהן, וויי די צוויי מיידלעך האָבען זיך וויי בערוהיגט פֿון דעם ערשטען אַיינדרוק, וואָס די ערשט אָנגעקומענע פֿרוי האָט איר זיי געמאַכט מיט איהר שווערען גרויס.

———

אויף מאָרגען איז געווען די ד״ץ אומדערטרעגליך. די זון איז געשטאַנען הויך אויפֿן הימעל און פֿון דאָרט מיט אַ וויכטיקער אַן פֿעסטער הויגקייט געשאָטען מיט ברענענדיקע שטראַלען. די געסט פֿון באָרדינג-הויז זיינען אַלע ווער געזעסען, ווער גלעלעגען צוזישען די בוימער אָדער העמאָקען, אַון מען האָט זיך געפֿילט אַפֿילו צו רעדען אויף מיט די אַנדערע.

נאָר די צוויי מיידלעך, נעלי אַון אייד, האָבען אַרומגעשמייעט פֿון הויז אין זייער רום אַון פֿון רום צוריק; האָבען זיך געפֿאַקט אין וועג אַריין אַון געוויסט דעם שווים פֿון זייערע מאָגערע געזיכטער.

ענדליך האָט דער גלאָק געוופֿען צו דינער.

אין „דייניג-רום" איז געווען שרעקליך הייס. די געסט האָבען געטריבען גיכער צו דערלאַנגען דאָס עסען, פֿדי צוריק אַרויסצוגיין אונטערן פֿרייען הימעל, — אַזוי שטיקענד איז געווען אין צימער. אויף בין געזעסען, ווי שטענדיג, קעגענאיבער די צוויי מיידלעך אַון האָבּ ניט אַראָבגענומען פֿון זיי קיין אויג.

זיי זיינען געזעסען ווי פֿערמשפּט׳ע. אין זייערע שווארצע אויגען האָט מען דייטליך געזעהן אַוועקדען שרעק אַרומלויפֿען; אַון אָט האָבּ אויף דערהערט, ווי אייד האָט זיך שטיל אָנגערופֿען צו נעלין:

— מווען מיר טאַקע היינט פֿאָרען?

נעלי האָט דערזיך גאָרניט געענטפֿערט. זי האָט נאָר אַ שטומען פֿאָרווארף אויף אידר פֿרייגדין געוואָרפֿען, ווי זי וואָלט געזאָגט:

— קאָנסט לענגער בלייבען?..

נאָך דינער בין אויך אַרויס אויף דער וועראַנדע. די פֿוהר איז שוין געשטאַנען גרייט צו נעמען די צוויי מיידלעך.

טרויעריג זיינען די צוויי, צום וואָגען געשפּאַנטע, פֿערד געשטאַנען, מיט אַראָבגעלאָזטע קעפּ, אַון האָבען געוואַרט מיט פֿילאָסאָפֿישער געדולד.

באַלד זיינען אַרויס נעלי אַון אייד. נאָך זיי די פֿרוי פֿון הויז.

— ווער פֿאָרט בעגלייטען? — האָט די פֿרוי פֿריינדלעך זיך געוואנדט צו די אַרומיגע.

אַלע האָבען געשוויגען.

— מר. קווין — איהר פֿאָרט? — האָט די פֿרוי געפֿרעגט, וועגדעגדיג זיך צו אַהיבֿען, געוונטען יונגאַטש, וועלכען איז גע־שטאַנען אויף דער וועראַנדע אָהן אַראָק, מיט פֿערקאַטשעטע אַ־בעל פֿון העמד ביז די עלענבויגענס, אַווי אַז עס האָבען זיך אַרויס־געוואהן זיינע פֿעסטע האַרטע מוסקולן, מיט וועלכע ער האָט, קאָנ־סיג, שטאַרק שטאָלצירט.

— צו היים, — האָט ער געענטפֿערט.

אויך מר. קאָהען, אַ נידעריגער, אָבער פֿעסטער בּאָי, אין זעל־בען אַנצוג, וויי מר. קווין, האָט קאַלט געענטפֿערט:

— אַך, מיין גאָט! 'יעצט פֿאָדערן! בין איך פֿערריקט?

— און איהר, גרינהאָרן? — האָט די פֿרוי לאַכענדיג צו מיר זיך געוואנדט.

— איך פֿאָדר מיט פֿערגעניגען! — האָב איך זיך אָנגעלאַפֿט. איידע מיט נעלין האָבען זיך איבערגעקוקט. נאַכהער האָבען זיי זיך צו מיר געוואנדט מיט די בליקען, און נעלי האָט זיך אָנ־געהויבען:

— סיאיז דאָך היים...

— אָ, עס מאַכט ניט... עס מאַכט ניט... — האָב איך גע־שטאַמעלט, — היים?.. וואָס היסט היים?.. איך וועל אייך בע־גלייטען.

זיי האָבען זיך שטיל אָבגעוואַנט מיט די פֿערבליבענע געסט, מיט מאַנכע זיך צעקושט. מר. קווין לאַכענדיג געוואָגט:

— מיס נעלי, מיט מיר צעקושען זיך?

— מיס איידע — איהר מיט מיר, — האָט מר. קאָהען אָנ־געשטעלט שפּאַסענדיג די רעלטע באַק.

די מיידלעך זיינען רויט געוואָרען, אוז נעלי האָט ביז גע־זאָגט:

— שאַט־אַפּ!

זיי האָבען זיך אַרײַנגעוועצט אין וואָגען. דער פֿוהרמאַן, אַ הויכער, דאַרער אירישמען, האָט געגומען די געפֿעק, אַוועקגעלעגט

הינטען. באַלד בין איך אַרויף און זיך געזעצט קענאיבער נעלי אין איידע, אַזוי אַז מיר דריי זיינען אריסגעקומען ווי אַ סגל.

די פֿרוי פֿון הויז האָט זיך געזעצט נעבען פֿיהרמאַן.

— גוד־בּאַי! — האָבען די מיידלעך מיט פֿערשטיקטע שטימען אַראָפּגעשריען פֿון זיך.

— גוד־בּאַי! גוד־בּאַי! — האָבען די אַרומיגע אָבגעענטפֿערט. דער וואָגען האָט זיך געריהרט.

———

אַז די פֿוהר איז געקומען צום סטיישאָן, איז נאָך געבליבען אַ האַלבע שעה צום צוג. אין דיפּאָ־געביידע איז געווען אַ שטיקעניג היץ. די בּיימעלעך בּיים דיפּאָ זיינען געשטאַנען אומבעוועגט, ווי פֿערחלש׳ט, און האָבען זיך ניט גערירט מיט קיין בלעטל.

נעלי און איידע, וועלכע זיינען געווען די אינציגע פּאַסאַזשירען, האָבען גלייך געקויפֿט טיקעטס (בילעטען) און האָבען מיט אומגעדולד געוואַרט אויף דעם צוג.

זיי האָבען גאָרנישט געריידט. זיי זיינען נאָר אַרומגענאַנגען אַהין און צוריק און פֿון צייט צו צייט צוגעוואָרפֿען מיר אַ בליק...

ענדליך איז זייער בליק געפֿאַלען אויף דער וואָג.

— נעלי! אָט איז אַ וואָג! קום זיך וועגען! — האָט איידע געזאָגט.

נעלי האָט אַמאָל געטאָן מיט דער האַנד, ווי געזאָגט: וואָס מאַכט עס אויס? דער שאָפֿ וועט שוין אָבגענעמען דאָס ביסעלע צוגעקומענע.

דאָך איז זי אַרויפגעגאַנגען אויפֿן וואָג, אַרײַנגעוואָרפֿען אירע אין שפּאַלט אַ ניקעל און זיך צוגעקוקט:

— 115 פונט! דריי פונט צוגעקומען, — האָט זי געמאָלדען.

— און איך? האָט זיך איידע אָנגענאַפּט, איז אויך אַהין אויפֿן וואָג, אַרײַנגעוואָרפֿען אַ ניקעל און זיך צוגעקוקט:

— נעלי, וויפֿיל וועג איך?... איך פּערשטעה ניט.

נעלי האָט בעטראַכט די ציפער און בעשטימט:

— 112... וויפֿיל האָסטו פּריהער געוואויגן?...

— אויך אַזוי, — האָט אידע טהויערינ געענטפערט, — וואָס הייסט עס? גאָר ניט צוגעקומען!

זי האָט געזאָרגט אַ בליק וויי מיט סאָרואורף אויף דער פֿרוי פֿון הויז, וועלכע איז צוגענאַנגען און ווי פֿערשולדיגט געוואָגט:

— וויים איך... ווער האָט אַיך געהייסען אַזוי פיעל וואָקען?.. (שפּאַצירען).

איבערגענם האָט זיי דאָס וועגען זיך אַפּיסעל צעשטרייט. איך האָב עס בעמערקט, און עס האָט מיך געפרעסט.

— נישקשה, איהר וועט זיך אין ניו-יאָרק פּיקסען, האָב איך אַרויסגעזאָרגען אַ פּראָצע.

זיי האָבען מיך אָנגעקוקט ווי משוגע, אין נעלי האָט זיך אָנגערופען צו דער פרוי:

— אַ גרינהאָרן...

איך האָב מיך אָבער נישט בעלידיגט. אין געענטייל. איך האָב דערפיהלט צו די צוויי מיידלעך, ווי איך בין זיי עפּעס אַ סך אַ סך שולדיג... און אַ פערשולדיגטער בין איך געפֿליבען שטעהן וואַרטען אויפֿן צוג.

ענדליך איז דער צוג אָנגעקומען.

די צוויי מיידלעך זיינען ווי צוטומעלט געוואָרען. זיי האָבען זיך שנעל און מיט בערצוויפלונג געזומען זעגענען מיט דער פרוי.

די פרוי האָט זיך מיט יעדערער ברומגענומען און צעקושט.

איך בין געשטאַנען און גשוואַרט...

— נו, כר., גוד-בּאַי! — האָט מיר נעלי אויסגעצויגען די האַנד.

— גוד-בּאַי! גוד-בּאַי! — האָב איך מיך ווי צעטומעלט.

— גוד-בּאַי! גוד-בּאַי! — האָט איך איידע דערלאַנגט מיר אידר העגטיל.

איך האָב זי שטאַרק, שטאַרק געדריקט...

איך האָב אָבער דערפיהלט אַ נויטיגקייט צו צעקושען זיך מיט די צוויי מיידלעך... און נאָכהעם, ווי מיר האָבען זיך אָפּגעזעגענט, און זיי זיינען אַריין אין וואַגאָן, בין איך אַליין געשטאַנען און געפּוהלט, אַז די דאָוויגע צוויי מיידלעך זיינען מינע שוועסטער,

כּאָטש זיי רעדען נישט מיין שפּראַך און זיינען געבוירען אין אַן אַנדער לאַנד.

און צולעצנדיג מיינע פּינגער צום מויל, האָב איך זיי צו־געשיקט אַ ווילדען קוש אין דער לופט.

דו טריין (דער צוג) האָט זיך געריהרט און האָט מיין קיש מיטגענומען און ווי דערטהינקען איהם אין אַ געדיכטען נעבעל פֿון הויך און דאַכּף און האָט איהם פֿערשריען מיט ווילדען לאַרי־מען....

טשואינג-גאם*.

(דערצעהלט פון א שפּיל-מיידעל)

איך האָב דעמאָלט געארבעט אין אַ גרויסען שאָפּ. דער פּאָרמאַן איז געווען אַפּילו ניט קיין שלעכטער יונגערמאַן, אָבער ער איז דאָך געווען געווען שטרענג צו אונז. עס איז אָבער ניט געווען זיין שולד. דער בּאָס, מר. קאָפּטשיק, אַ ליטווישער יוד, ווּאָס האָט זיך אויסגעגעבען פאַר אַ דייטש, אַ נעוועזענער שניידער פון דער היים, — דער בּאָס איז אויגענטליך געווען אונזער פּאָרמאַן. ער האָט די גאַנצע צייט פון דער אַרבייט אונז געוואַטשט (אויפּגעפּאַסט), אין וויּ קליין זאַך אויגעלעך זאַלען ניט געווען, אַזוי פיעל אָבער האָבען זיי געוישטערט, אויסגעקוקט און נעשפּיאָנירט.

וועגען זונגען רעדט מען ניט. דאָס האָט מען זיכער ניט געטאָרט. אָבער די דאָזיגע זורה האָט ניט אַלע מיידלעך שטאַרק אָנגעריידרט. בלויז אייניגע פון די „גרינהאָרנטעס", וואָס האָבען נאָך געהאַט פאַרב אין די בעקלעך אין יוגענד-פּרייד אין פּרוסט, — פלעגען פון צייט צו צייט אָנהויבען צו זינגען אַ הימיש ליד. אָבער וויּ נאָר דער בּאָס, מר. קאָפּטשיק, פלעגט די ערשטע קלאַנגען דערהערען, פלעגט ער צוליפען צו דער זינגערין און שטרענג פערבאָטען:

— דאָ איז ניט קיין טעאַטער, דאָ איז אַ שאָפּ... אין אַ שאָפּ זינגט מען ניט...

אָבער אויך רעדען צווישען זיך האָט מען ניט געטאָרט, אויסער איבערזאָגען זיך מיט אַ פּאָר ווערטער, וואָס איז נוגע צו דער אַרבייט. אָבער אויך די זורה איז ניט געווען בעזונדערס שווער צו סערטראָגען. סיי וויּ סיי האָבען אַלע אַרבייטערינס, פון פּערשיידענע שטעדט און לענדער, ניט געהאַט קיין געמיינזאַמעס צווישען

* קיי-גומי.

זיך, און עס איז ניט געזונט פיעל וואָס צו רעדען איינע מיט די אַנדערע.

אָבער דער טיפֿער אומעט, וואָס האָט בײַ דער ערבײַט געהערשט, איז געזונט אומערטרעגליכער, ווי די ערבייט, צו וועלכע מיר זיינען אַלע געזונט געוועהנט און מיט וועלכער מיר זיינען שוין שלום געוואָרען... דער אומעט אָבער האָט געוואַקסען פון טאָג צו טאָג, און עס האָט זיך נעדאַכט, אַז מען קען איהם זעהן, אָנטאַפּען. שווער און אומבעווײַליך איז ער געשטאַנען אין שאָפּ פון פריה ביז פֿאַרנאַכט, און ערשט, וען מיר פֿלעגען זיך אָנהויבען מונאַנדערצוגעהן, פלעגט ער ווי אונז בעגלייטען...

דער אינציגער אונטערהאַלט אונזערער איז געזונט דאָס שענקעלע מיט די „טשואינג-גאם"... דאָס דאָזיגע שענקעלע איז געזונט פאַר אונז ווי אַ לעבעדיגע זאַך. געהסט צו איהם, וואַרפסט אַרײַן אין זײַן שפּאַלט אַ פעני, אין ער וואַרפֿט גוטהאַרציג אַרויס אַ שטיקעל טשואינג-גאם...

געזונט אַ וואויל שענקעלע... דאָס איינציגע, וואָס מיר האָבען אין שאָפּ ליעב געהאַט אין צום איינציגען, צו וועלכען מיר, שאָפּ-מיידלעך, פלעגען זיך וועגדען אין מינוטען פון טיפֿען אומעט און פער׳חלש׳טקייט...

האַלטענדיג דאָס שטיקעל טשואינג-גאם אין מויל אין קיענדיג עס, פלעגט די ערבײַט ווי לײַכטער ווערען. אין אַזוי האָבען מיר בײַ דער ערבייט אָנשטאָט זינגען און רעדען — געקייט...

די וויידושעס אונזערע אין דעם דאָזיגען שאָפּ זיינען געזונט ועהר קלייניע. יעדע פעני איז אונז שווער אָנגעקומען. און דאָך האָבען מיר אויך טשואינג-גאם (אויסגעגעבען) יעדען טאָג צו עטליכע סענט... עס איז בײַ אונז געזונט אַ מין שפּרוך. אינערהויפט טאַקי דאָס שענקעלע, וועלכע האָט אונז אַזוי גערן אַרויסגעוואָרפען דאָס שטיקעל טשואינג-גאם —, דאָס שענקעלע האָט פאַר אונז געהאַט אַ בעזונדערן חן...

אמת, דאָס שענקעלע האָט אויך אויבען אַ שפּיגעלע געהאַט, און פאַר דער זעלבינער פעני פלעגט מען זיך שוין אויך אָפּשפּיגלען...

אָבער דער עיקר איז געווען דאָס שטיקעל טשואינג־גאם, וואָס בײַם אַרײַנלעגען עס אין מויל האָט עס נאָך געהאַט אַ טעם, און באַלד איז עס נאָר געוואָרען אַ מין גימנאַסטיק פאַר די צייטן... אָבער אונז האָט עס צוגעלעבט כּח אין נעדילה צו דער פּערמאָוסט נעוואָרענער לאַגוויליגער אַרבייט...

———

אײַנמאָל זיינען מיר נעקומען צו גהען אין שאפ אין זיך געשטעלט צו דער אַרבייט; דער פּרימאַרגען איז נעווען אַ סרי־בער, דרויסען האָט גענאָסען אַ ניו־יאָרקער רעגען, אַ שמציינער און אַ שנעלער, וי אויך דער ניו־יאָרקער הימל וואָלט באָסטעם אין פּאָר־לייט געהאַט, וועלכע האָבען אים נעיאָנט... אין שאפ איז גע־וען ליכט, אָבער אַ ליכט פון גאָז און עלעקטרי... די דאָזיגע ליכט האָט דיך געלאָזט אַריף דער נשמה וי שווערע וואָלקענס. מיר אַלע האָבען די דאָזיגע ליכט פֿײַנט גהאַט וי דעם טויט... אין אַהַ טאָג איז דאָס שענקעלע גענומען אונזער אינציגער טרייסט...

אַרבייט איך אָב אַזוי אַ שטונדע און לאָז מיך שנעל צו דעם שענקעלע מיט אַן אָנגעריטער פּעני... איך קוק מיך אום — ניטאָ דאָס שענקעלע...

— איך זאָרק פּעדזאונדערט בליקען צו מיינע מיטאַרבי־טערינס. זיי דריקען מיט די פּליצעס: זיי האָבען שוין אויך בעמערקט, אַז דאָס שענקעלע מיט דעם טשואינג־גאם איז ניטאָ...

אַ העפּטיגער צאָרן האָט דורכגענומען מיין נאַנצען וועזען, גיט קענענדיג זיך בעהעדשען, האָב איך הויך אויסגעשריען:

— וואו איז דאָס שענקעלע?

אַלע מיידלעך פון שאפ האָבען אַוועקגעלאָזט די אַרבייט און צוגעלאָפען צו מיר...

— וואָס איז? וואָס איז?

— דאָס שענקעלע מיט טשואינג־גאם איז ניטאָ! האָב איך וויטענד געשריען.

— אמת טאַקע, האָבען אייניגע דאָמזעלבע בעמערקט.

עס איז אָנגעקומען דער באָס מיט פּאָרמאַן...

— וואָס איז דאָ, הא? — איז דער באָס געפֿליבען אינערַשטט,

אָנקוקענדיג די מיידלעך אין איין קריז — כּאַרוואָם צַרבּייט מען ניט?...

— דאָס שענקעלע!... האָבען אַלע אויסגעדונערט וויִ אין איין קול.

— הם... דאָס שענקעלע...—האָט דער באָס, דאַלבּ-שמיכלענדיג, אַרויסגעזאָגט הדךְ די צייטן — דאָס שענקעלע האָב איךְ געהייסען אַרויסטראָגען... אידר פלעגט צופיעל זיךְ מיט אירם אָבּגעבּען...

— אַהיים, מיידלעךְ! האָבען זיךְ דערהעדט איניגע ששימען.

— אַהיים! אַהיים! האָבען פיעל אונטערגעאַלטען.

אין אין דעם שאָפּ האָט אויסגעטראָגען א סטרייק פאַר דאָס שענקעלע מיט טשוואַנצאָם...

צוויי פרוינד.

מען האָט אָנגעקלונגען.

דער קוימט עס אַזוי שפּעט? האָט דער יונגער מר. היימאַן אַ טראַכט געמאַן.

ער האָט אויפגעעפענט די טיר.

אויפן שוועל האָט זיך בעמוזען אַ יונגערמאַן פון אַ יאָהר עמליכע און דרייסיג.

— באָרים! — האָט היימאַן פרעהליך אויסגערופען — וויִ קומסטו אַהער? אַזוי לאַנג זיך נים געזעהן.

היימאַן האָט דעם גאַסט בעטראַכט פון קאָפּ בים די פים און ענדליך זיך אָנגערופען:

— ביזט אַליין דער זעלבער מרעמ.

— יאָ, דערוועלבער! — האָט באָרים זיך נים זשענירט און פּרי געענטפּערט. — אין ה, היימאַן?

— איך? — האָט היימאַן איבעהגעפרעגט, נעמענדיג דעם דעם אַלטען פריינד אונטערן האַנד און אַריינפיהרענדיג איהם אין זאַל — איך? זעהסט דאָך...

— יאָ, איך זעה... האָט באָרים, בעטראַכטענדיג דעם ריזיג־מעבלירטען זאַל, צוגעשטימט — פיסט, וי מען זאָגט. אָל־רייט אין אַמעריקע.

— נישט נאָר אין אַמעריקע. איך וואָלט אומעשום נעוועז אָל־רייט.

— האָסט שענע מעבעל! — האָט באָרים געלויבט, וואַרפענדיג בליקען אויף דעם טיערן דיוואַן, וואָס איז געשטאַנען ווי אַ לע־בעדיגע זאַך, שטאָלץ אָנגעלעהנט מיטן אויסגעדרעהטען רוקען אָן וואַנט.

— אָ יאָ! — האָט היימאַן־זיך אָנגענאַפּט — דאָס מעפּל האָט מיר געקאָסט אַ סך געלט. איך האָב מיך לאַנג געקוועלט, אָבער איצט, אַדאַנק גאָט, איז דאָס מיינע — איך האָב עס שוין אויסגעצאָהלט...

באָרים איז צוגעגאַנגען צו דער פּיאַנאָ, אַ קלאַפּ געטאָן אַ ביינדעל. דאָס ביינדעל האָט אַ יאָמער געטאָן... באָרים האָט זיך אָנגערופֿען:

— אַ זעלטענע פּיאַנאָ!

— די פּיאַנאָ איז איך געניטן אויך אויסצאָהלען... קאָסט אַ סך געלד... אָבער איצט איז זי שוין מיינע — אינגאַנצען אַן אויסגעצאָהלטע...

— ביסט אַ בעזאָרגטער מענש! — האָט באָרים מיט אַ קוים בעמערקטען שמייכל זיך אָנגערופֿען.

— נו, אָ, גאָט זיי דאַנק... איך קאָן מיך נישט בעקלאָגען... אָט אַליין, וואָס די זעהסט, איז איינגענע אויסגעצאָהלטע... איצט האָב איך נאָך אויסצוצאָהלען אַ תיזעל, וואָס איך האָב געקויפֿט אין איסט ניו־יאָרק... אָבער, גאָט צו דאַנקען, אין ניכּטן וועט עס זיין אַזן איינעם... איך וועל עס שוין באַלד אויסצאָהלען... איך ליעג אַליין צו האָבען איינעם...

— יאָ, יאָ, נאַטירליך! — האָט באָרים צוגעגעבען.

באַלד האָט זיך אין דערבייגען צימער הערהערט אַ שטיל, אָבער לוסטיג זינגען.

— ווער זינגט עס דאָרטען ביי דיר? — האָט באָרים געפרעגט...

— דאָס זינגט מיין פרוי... זי גרייט פּאָר עפּעס... זי איז תּמיד אַ לוסטיגע... אַך, ברודער, עס איז מיר גענוג שווער אָנגעקומען צו קריגען זי. אַ זעלטענע שענהייט... זי האָט נעהאַט אַ סך בעלנים אויך זיך... אָנפֿאַנגס האָט זי זיך פערליבט אין מיר, נאָכדעם האָט זי ערפֿאָהרען, אַז איך מאַך ניט קיין סך געלד, האָט זי חרטה געהאַט און האָט זיך פערליבט אין אַ צוויטען. יענער איז באַמת רייכער געווען פֿאַר מיר, אַ פֿאַבריקאַנט... איך האָב אָבער אָנגעוועגדט אַלע מיטלען צו קריגען זי צוריק... איך האָב מיינעם אַ רייכן דזשולערי־פּערלעך, האָט ער מיר געגע־
בען אויך אויסצאָהלען די בעסטע ציהונג. איין בראַסלעט, וואָס

איך דאָכ איהר געזעבען, האָט אָננעטראָפען איבער טויזענד דאָלאַר, אויסער אירינגען, כינגע־רינגען, אַ קייט... אָבער איך האָב עס אַלעס, גאָט צו דאַנקען, אויסגעצאָהלט... איך האָב זי נעקריגען... איצט איז זי מיינע, מיינע.

און איידער באָרים האָט צייט געהאַט עפעס צו זאָגען, האָט זיך די טיר פּיזן קעגנאיבערדיגען צימער געעפֿענט, אין עס האָט ערשטַנט אַ זונג, שען־אויסגעפֿאַשעט וויבעלע.

היימאַן איז מיט אַ זעהר עלעגאַנטער בעזעגונג צוגעגאַנגען צו זיין פּרוי אין, אָננעמענדיג די פּאַרן האַנד, האָט ער זי צוגע־פּירט צו באָרים און פֿאָרגעשטעלט:

— דאָס איז מיינער אַ זוגענד־פֿרַיַנד: באָרים...

און וועגענדיג זיך צו באָרים'ן האָט ער צוגעגעבען, קוקענדיג אויף דער וויבעל:

— און דאָס איז מיין פרוי...

דאָס וויבעלע האָט חנ'עוודיג אַ שמייכעל געטאָן און אויס־געשטעלט אויף באָרים'ן די שוואַרצע פינקלענדיגע אויגען, ווי זי וואָלט אַיינגעשטימט, אַז אַזוי איז דאָס.

דעמועלבען שמייכעל, דוכט זיך, האָבען אויף געטאָן די פּאָר אויגענען, וועלכע זיינען, ווי היימאַן האָט פּערזיכערט, געווען שוין אויסגעצאָהלטע.

דאָס וויבעלע האָט זיך מיט אַ זיסען שמייכעלע ענטשולדיגט, אַז זי האָט נאָך עפעס צו ענדיגען אין איהר צימער און איז אַרויס.

היימאַן און באָרים זיינען וויידער געבליבען אַליין.

— און חז, באָרים? וואָס הערט זיך מיט דיר? ביסט נאָך אַלץ אַזוי?...

— איך? — האָט באָרים, ווי פֿערטראַכטענדיג זיך, אַרויסגע־מורמלט — איך, ברודער, האָב נאָך גאָרנישט... נאָך גאָרנישט אויסגעצאָהלט...

— סהייכט, ביסט נאָך אַלץ אַזוי אַ וואַנדער־פֿויגעל... — האָט היימאַן מיט אַ שטילען באָדוואורף געפרעגט דעם פֿרייַנד, אַריינקוקענדיג אידם מיט געפיהל אין די אויגען.

— יאָ, ברודער — האָט באָרים צוגעגעבען. — אַלץ אַזוי...

— מיר געפעלט עס נישט — האָט היימאַן ווי געמורמלט... אָט,

נעם אַראָפּ אַ בײַשפּיעל פֿון מיר... זײַ אַיינגעאָרדענט... האָב אַ הויז, מעבעל, אַ פּיאַנאָ, אַ שען ווייבעל...

— און וואָס נאָך? האָט באָרים מיט אַ בעהאַלטענעם שמיכל געפרעגט.

— וואָס נאָך? וואָס דאַרף מען נאָך אײַנענטלעך... שפּעטער, האָף איך, וועט זיין אַ קינד....

— און דאָס גאָר? — האָט באָרים איבערגעפֿרעגט.

— איז דאָס דען וויניג? — האָט היימאַן זיך געוואונדערט.

— אָ, ברודער, דאָס איז אַ סך... אַ סך... פּאַר מיר אָבער איז דאָס גאָרנישט...

— וואָס וואָלכסטו דען געוואָלט...

— איך? — האָט באָרים גיט אָהן שטאָלץ איבערגעפֿרעגט. — איך וויל, די גאַנצע וועלט זאָל זיין מיינע.

היימאַן האָט ווי דערשראָקען איהם אָנגעקוקט:

— די גאַנצע וועלט?... וואָס רעדסטו? ראָטשילד האָט עס אויך נישט...

— און איך האָב עס יא... האָט באָרים נאָך שטאָלצער געמאָלדען... איך האָב פֿון דער וועלט גאָרנישט געוואָלט, איך זאָל איהר דאַרפען אויסצאָהלען, און דערפֿאַר איז זי אינגאַנצען מיינע.

און אין אַ וויילע אַרום, דערמיטלעניג דעם אָבנאַנד, וואָס ליגט צווישען זיי ביידען, האָבען זיך די פֿרייַנד צעשיידט.

היימאַן איז געבליבען ביי זיין מעבעל, פּיאַנאָ און זיין פֿרוי, און באָרים איז אַ פֿרייער מיט אַ זאָרגלויזען שמייכל אַרויסגעגאַנגען, ניט וויסענדיג אַליין וואוהין...

ענדליך איז ער אַרויס אויף אַ בריטער אַלי, בעזעצט פֿון ביידע זיישען מיט בוימער, און פֿון וועלכען האָבען איהם פֿרעהליך צוגעוואונקען אַ סך פּייערלעך...

אויפֿן לייוענט

(סקיצע).

ניטעל, אַ מיידעל פון אַ יאָהר פֿיר און צוואַנציג, איז שוין דריי יאָהר אין לאַנד. געקומען אַהער איז זי פון אַ קלײַן שטעדטעל אין ליטע, וואו זי איז ערציִגען געוואָרען בײַ אָריגע עלטערן. די שיפֿס־קאַרטע האָט אירע געשיקט אַ חבֿר׳טע, יאָנע, וועלכע איז אַזועקגעפֿאָרען קיין אַמעריקע מיט אַ פּאָר יאָהר פֿריִהער. בעקומענדיג די שיפֿס־קאַרטע, האָט ניטעל געמיינט, אַז אירע חבֿר׳טע איז רייִך און גליקלעך. אירע טעות איז ניטעל ערשט דערגאַנגען, ווען זי איז נעקומען אין לאַנד און האָט דערזען יאָנען, אַ בלאַסע, אַ דאַרע, מיט אויסגעלאָשענע אויגען.

— אָט דאָס איז דאָס גאָלדענע לאַנד? — האָט ניטעל נעפּרעגט יאָנען אין עטלעכע טעג אַרום, נאָכדעם ווערענדיג פון יאָנען לעבען אויספֿירלעך.

— יאָ, ניטעלע — אָט דאָס אַלץ! — האָט יאָנע איר מיט אַ ביטערן שמייכל אָפּגעענטפֿערט און האָט אין אַ ווײַלע אַרום איר צוגעגעבען:

— וויִס, ניטעל, אַז פּאַר דער שיפֿס־קאַרטע זעסטו מוזען אויסצאָהלען אַ דאָלאַר אַ וואָך...

און אַזוי איז ניטעל גליִך נאָכאָר געוואָרען, אַז אַלץ, וואָס מען שטעלט זיך פֿאָר, איז פֿאַלש. אין דערהיים האָט זי געמיינט, אַז יאָנע איז רייִך. אויך דער פּאָטאָגראַפֿיע האָט טאַקע יאָנע אויסגעזוכט גאָר אַ רייִנע.

און די האָט שטאַרק בעדויערט, וואָס אויפֿן פּאַפּיר איז אַלץ אַנדערש.

אָט האָט ניטעל אין אַמעריקע אָנגעהויבען צו לעזען רא־
מאַנען. האָט זי זיך אויף דערוואוסט פון שענע זאַכען. מענשען ליע־
בען זיך, מענשען ווערען רײַך, מענשען טוען עפּעס, אַרבעטען,
לעבען. און ווי זי עגדיגט דעם ראָמאַן און זי קוקט זיך אום,
זעהט זי, אַז אַלץ איז גאָרנישט דאָם.

און עס ווערט איהר די ווירקליכקייט אַזוי נמאס, און זי וועט ווי־
דער עפּעס מיט וואָס אָנצונאַרען זיך, פּערגעסען זיך אָן אַלץ, וואָס
רינגעלט זי אַרום.

אָבער וואו טוט מען זיך אַהין פון דער ווירקליכקייט? די
גאַס, וואו זי וואוינט, איז איינע פון די אָרימסטע אין דער איסט־
סיידּ. קיין בעזונדער רום האָט זי ניט, די מיסטע איהרע איז אַן
אָנגעלאָזטע, אומגעלומפּערטע פרוי, שטענדיג מיט פּערקאַשערטע
אַרבעל און מיט צעשוויבערטע האָר; דער מיסטער איז שוין אַן
עלטערער יוד, אַן אויסגעארבייטער, און געהט שטענדיג אַרום אין
איינע הויזען; עס נעמט אָן אַן עקעל צו קוקען... געהט זי אַרויס
אויף דער גאַס פאַרן הויז, וואַרפען זיך איהר גלייך אין די אויגען
די פאַרלקף* מיט מיסט...

וואָלט זי אַרויסגעגאַנגען וויט, וויט... מען זאָגט, אַז אַרום
ניו־יאָרק איז זעהר שען, האָט זי ניט מיט וועמען: יאָבע איז איהר
די לעצטע צייט שטאַרק אונאינטערעסאַנט געוואָרען. זי זעהט זיך
מיט איהר איין מאָל אין דער וואָך, האָט זי אויך ניט וואָס צו
רעדען און זי דאַרף זיך שטאַרק אָנשטרענגען צ געפינען אַ טעמע:

— געהאַט אַ בריוו?

— געהאַט.

— וואָס שרייבט מען?

אָדער:

— דו אַרבייסט?

— נייַן.

— און דו?

— אויך ניט.

ויצען זיי ביידע פאַרן הויז, געהען זיך דורך אַ ווייל אויף

* ספּעציעלע פּעסלעך צום מיסט־טראַרפען אין ניו־יאָרק.

גרענד־פּטרים, שטויסט מען איהר אָב גוט די זיטצן אין זי קעהרט זיך אום אַליין. יאָלע איז שוין אַזוינע...

איז מאַקע זעהר אומעטיג גיטלען אין אַמעריקע.

כּאַפט זי אַ בייגעלע פּאַפּיר אין שרייבט אָן אַ בריוועל אַהיים.

שרייבט זי אין בריוועל אַזוי:

„מיינע טייערע עלטערן! איך בין דאָ גלייקלעך. איך אַרבייט אין אָן אָפּיס אין פּערדין פּוּפּצעהן דאָלאַר אַ וואָך. איך אַרבייט נאָר פּיר שטונדען אַ טאָג, די איבעריגע צייט לערן איך זיך אין נעה שפּאַניזירען ביט חברשעס..."

אין אַזוי פּערשרייבט זי אַ בייגעלע פּאַפּיר אין זי וועהרט בעי־גייכטערט פּון די אויבעטראַכטע גלייקען. נאָכדעם לעזט זי עס דורך אין שמייכעלט; באַלד אָבער כּאַפט זי זיך, אַז זי איז משוגע. זי האָט עס אויכגעטראַכט פּון קאָפּ: זי אַרבייט נאָר אין אַ שאָפּ פּון 8 אין דער־פּריה ביז 6 אין אָוונט און פּערדינט בלויז זעקס דאָלאַר אַ וואָך אין ענגליש קען זי נאָך כּמעט וויי גאָרנישט, וויל זי האָט נישט קיין געהולד צו לערנען זיך, און שפּאַניזירען גהט זי אַזוי וועניג, וויל זי האָט דאָ קיינעם ניט, און יאָלע איז אַזוי לאַנגוויליג...

———

פּון מזוזינג־פּיקטשורס* האָט זי זיך דערוואוסט גלייך, וי זי איז אָנגעקומען. דאָס איז דאָס איינציגע, וואָס איז איהר געי־פעלען גשוואַרצן, און זי האָט עס געקאָנט בעקומען. אָבער די ערשטע צייט האָט זי זיך ניט פּערטונען אָפּט אַהין צו גהן, אין די הויפּט־וואָך: איינע אַליין צו ייצען דאָרט איז נישט בעקוועם.

די לעצטע צייט אָבער איז איהר אייצינע גייכטינע דערנעהרונג די מזוזינג־פּיקטשורס; דערצו האָט זי איינגעזעהן, אַז אין מזוזינג־פּיקטשורס איז הזקא אָנגענעמער אַליין צו זיצען. אי וואָס, זי פּער־שטעהט ניט די אויפּשריפּטען אייפּן לייוועט? איז טאקע אַ שאָד, אָבער אין אמת'ן דאָט עס איהר ניט אָנגעריהרט. פּערקעהרט, עס איז נאָך פּאַנטאַסטישער. די הויפּט־וואָך איז צו זעהן אַזוינס, וואָס אין לעבען זעהט זי נישט.

* אילוזיאָן.

און גיטעל האָט ענדליך געפונען אַ נרויסען אינטערעס: דאָס לעבען אויפֿן לייזוענט. האָט זי נאָר אַ פּרייַ מינוט, לייפּט זי אַזעק גליך אין אַ מוויינג־פּיקטשור־פּלאַץ.

און אויפֿן לייזוענט געהט פּאַר איהר חדֿך די גאַנצע וועלט: די וועלט איז דאָרט אַ שענע, אַ פּרעהליכע, אַן אינטערעסאַנטע... עס פּליהען אַרום אַזוטאָמאָבילען, אין די אַזוטאָמאָבילען זיצען שענע לוידים מיט שענע העדער געאַרעמט... און אָט פּערשוווינדט דער אַזוטאָמאָביל, און עס בעווייזט זיך אַ גרויסער גאָרטען מיט גע־דיכטע בוימער און אַ סך בלומען... אויך אַ באַנק זיצט אַ זעלטע־שען מיידעל מיט צעלאָזטע האָר, ביי איהר זייט — אַ שענער יונגער־מאַן, קוקט איהר אין די אויגען אַריין, נעמט זי אַרום אין קושט זי... אמת, עס קומט באַלד אָן דער פּאָטער, אַ שטרענגער אַלטער קריסט מיט גרויסע וואָנסען. די פּערליעפּטע דער־שרעקען זיך, אָבער באַלד וועדט דער פּאָטער וויכטיק, עס מישט זיך אַריין די מאַמע, אַ שענע אַלטע לוידי, און עס וועדט אַלץ גוט... עס פּאָהרט צו אַן אַזוטאָמאָביל, און חתן־כלה פּאָהרען געאַרעמט אַוועק...

גיטעל וועדט אינגאַנצען פערכאַפּט פון דער דאָזיגער וואונ־דערבאַרער לעבע... עס איז נאָר אַ שאָד, וואָס גלייך פערשווינדט עס, און עס וועדט געמעלדט אויפֿן לייוועט אַ מינוט פּויזע. די דאָזיגע מינוט ציהט זיך ביי גיטלען לאַנג, איבערהויפּט מאַנען אידר נערוועז די אויסרופען פֿון יונגעל, וואָס פערקויפּט די טשהאינ־גאם: ער מאַכט אידר אַלאָך אין קאָפּ מיט זיינע אויסגעשרייען...

אָבער ענדליך איז די פּויזע פאָריבער. אויפֿן לייוועט בע־וויזט זיך אַ גאַנצע מחנה אינדיאַנער, זיי דרעהען זיך אַלע אַרום אַ פֿייער; אַרום זיינען אויסגעשטעלט ביידלעך. איין אינדיאַנער, אַ האַלב נאַקעטער מיט געוונטע הענט, טאַנצט מיט אַ וויס מיידעל מיט צעוואָרפענע האָר... באַלד קומען צו פּליהען אַ סך וויבע מענער אויף וויבע און שוואַרצע פערד אין מען לאָפּט צו דאָס וויבע מיידעל, מען זעצט זי אַרויף אויף אַ פערד אין הידאַ: מען פּליהט צוישטען שענע, לאַנגע וועגען, איבער פעלדער און וועלדער. גליך זעצען זיך אַרויף אויף נאָך גרעסערע פערד די אינדיאַנער אין מען יאָגט דאָס וויבע מיידעל...

ד זיצער כּאַפּען. איינעמלעך וואָלט זי עס געזאָלט. וי סימפּאַטיזירט דוקא מיט דעם אינדיאַנער, וואָס האָט ליעב דאָס וויסע מידעל... אָבער געכאַפּט האָט מען ד׳ נישט. די וויסע מענשען האָבען זיך מיט זייערע פערד אָבגעשטעלט בּיי אַ קליין שטיבעלע, אַ טיר האָט זיך געעפענט, אין דאָס וויסע מידעל איז אַריינגעפאַלען צו אַ שענעם יונג אין די אָרעמס.

גיטעל איז גליקליך. זי איז מיטן נאַנצען האַרצען מכּבים דערויף אין פאַלגט נאָך דעם סוף פון דער דאָוגער וואונדערבאַרער געשיכטע.

און אָט אַזוי ליפּט אַ בילד נאָך אַ בילד. גיטעל פערגעסט דעם שאָפּ, איהר לאַנגוויליגע חברשע יאָנע, איהר מיסעס, די פאַרלעך מיט די מיכט בּיים סטריט, און זי שוועבט אין אַ וועלט פול מיט שענקייט, פאַנטאַזיע און עשׂיהות...

און אָבּט דאַנט זיך איהר, אַז דאָס טענליכע, דאָס ווירקליכע, דאָס גרויע און אימעטיגע איז בלויז אַ חלום, וואָס האָט קיין שום ממשׂות ניט, דאָס דאַרף מען ווי עס איז אַריבערשטופען; דאָס אמתּע, דאָס רייטיגע לעבען איז אויפן לייוענט...

III. הומאָרעסקעס.

דאם נייע צימער

(א סצענע).

פערזאָנען:

נחשפּירא. דרייסיג יאָהר אַלט.
חיים בערגעל. אין דיזעלבע יאָהרען.
העניע בלום. א מידעל פון עטליכע אין צוואַנציג יאָהר.

די סצענע שטעלט פאָר א צימער מיט צוויי פענסטער, וועלכע געהען אַרוים צום הויף; די פענסטער זיינען כערהאַנגען מיט ווייסע גאַרדינען; אין מיטען צימער א קיליעפדיג טישעל, אַרום טישעל צוויי שטולען, ביי דער זייט א חזג-שטול; אין אין ווינקעל צימער אַן עטאַשערקע, וואו עס ליגען אין אונאָרדענונג איניציע ביכער; ביי דער וואַנט קענעאיבער די פענסטער שטעהט א גרוים, בריים, שען-פּערבעט, בעט מיט צוויי קישעלעך אין דער בריים.

שפּירא (מיט א בלאַם אינטעליגענטען אויסזעהן, שטעהט נעבען א פענסטער און קוקט א ווילע אין הויף אַרוים. נאָכדעם גענהט ער צו צום בעט, גיט א כידר איבער א קישעלע אין בלייבט וידער פערטיפט. עס הערט זיך א קלאַפּען אין טיר. שפּירא רופט אויס): אַריין!

בערגעל (קוקט זיך אַרום וויַ איבערראַשט, מיט א שמיכעל אויף דעם גלאַט-ראַזירטען פנים). אָבער א צימער, — א פאַלאַץ! וואָס איז דאָס מיט דיר, שפּירא? ביסט רייך געוואָרען?..

שפּירא (שמייכלענדיג). ניין, ברודער, קיין גביר בין איך

ניט גשוואַרען, אָבער עס האָט זיך מיר געמאַכט אַ מציאה. שטעל זיך פֿאָר, אַזאַ צימער דריי דאָלאַר אַ וואָך... עס איז דאָך ווירקלעך אמעריקע ביליג!

בערגעל. יאָ, ווירקלעך ביליג! (קוקט זיך וויידער אַרום, זינען בליקען פֿאַלען אויפֿן בעט, צעלאַכט זיך). אָבער, בהדער, אַ בעט!

ווערסט דאָך אין אים פֿערלאָרען...

שפּירא (פֿערלעגען). אמת טאַקע... צו־גרויס! סאיז אייגענטלעך אַ בעט פֿאַר אַ פּאָר־פּאָלק...

בערגעל (שמייכלענדיג). נו, שפּירא, וואָס מיינסטו? סוואָלט שוין מאַקע צייט געווען... ביזט שוין, בהדער, ניט קיין יונגעלע... די באַלד אַ בעט אין שוין דאָ, נעם אַ וויב — אין פֿמיר אַן עסק!

שפּירא (פֿלומרשט בייז). אָט דול מיר ניט קיין קאָפּ... איך האָב ניט ליעב די נאַרישקייט...

בערגעל (ערנסטער). נאַרישקייט? איך בין נאָך ניט זיבעציק, אַז עס איז נאַרישקייט... די גרעסטע חכמים האָבען געהאַט ווייבער...

שפּירא (לאַכענדיג). סהייסט, וויל סאיז דאָ אַ גרוים בעט, דאַרף מען שוין חתונה האָבען?...

בערגעל. נו, יאָ, דאָס בעט האָט אַ בייסעל אַ שייכות דערצו...

שפּירא. איך ליקען דאָס ניט... איך אָבער קוק אויף דער היידאַט אַ בייסעל העכער....

בערגעל (וויציג). וואָרום? דאָס בעט איז געווג היץ...

שפּירא. אָט, לאָמיר רעדען זועגען פֿרעהליכקייט זאַכען! (צעטראָגען). קאָפּע וועסטו טרינקען?... איך קאָן בעשטעלען ביי דער מיסעס. זי איז אַ זעהר פֿריינדליכע קריסטין. זי האָט מיר געואָגט, אַז אויב איך וויל אַמאָל אויסנעמען אַ גאַסט, קאָן איך אָנקלינגען, וועט זי מיר ברענגען קאָפּע.

בערגעל. ניין, אַ דאַנק... איך דאַרף שוין געהן.... איך בין בלויז אַריין אויף אַ ווילע, געוואָלט זעהן דיין ניי צימער.

שפּירא. איך דאַנק דיר... עס איז טאַקע אומעטיגליך. איך האָב געשריבען העניען אויף, זי זאָל קומען. קאָן זיין, זי זאָל נעמען היינט קומען. איך גלויב דערפֿאַר ניט אַזוינס.

בערגעל (צופֿרידען). אָט דאָס מיין איך טאַקע. זאָל זיין

הענינ, זאל זיין אידע... אבי ניט אליין (קוקענדיג אין בעט). און במדת איצט, אז דו האסט אזא וויטקייט בעקוועם בעט...

שפירא (כלומרשט בייז). נו, גענוג...

בערגעל. זיי מיר מוחל, איך מיין ניט קיין שלעכטס... גלאט אזוי — מען קוקט אריין בעט, רעדט זיך ממילא... איצט, ברודערקע, געה איך... איך האלט דא ערגעץ אריינגעהן.

שפירא. קום נאכדעם צוריק...

בערגעל. אפשר, אויב איך וועל דארט ניט מרעפען קיינעם אין דער היים. דערווייל גוט-באי, פרייגד (אב).

שפירא (בלייבענדיג אליין). זי וועט קומען, צי ניט?... געהט צו צום בעט אין ציהט זיך אוים אין דער בריוט. עס הערט זיך אקלאפ אין טיר. ער שפרינגט אויף, ליפט צו צו דער טיר און עפענט זי. עס קומט אריין הענינ, אנגעטאן אין א ניי קלייד. דאס געזיכט א ביסעל אבגעלעבט, אבער נאך מיט צארטען חן; די אויגען גלאנצען מיט בענקשאפט און בענהרה).

הענינ. א, קיים געטרעפען! היסט עס — דא זאוינט איהר! (בעטראכט דאס צימער). א זעלטען שען צימער, צווי פענכטער... (געהט צו וויטער). א, א וויג-שטול אויך... איך וועל זיך טאקע א ביכעלע וויגען. (בעטראכט דאס בעט, שיסט אוים מיט א גרוים געלעכטער). א, מיין גאט, זעהט, סאר א בעט! אזא גרויס בעט! שפירא, צו וואס בעדארפט איהר אזא גרויס בעט? כיבי-כי! אי, איך דערהאלט ניט... דא קאן דאך שלאפען א גאנצע פאמיליע....

שפירא (פערשעמט). נו, וואס קאן איך העלפען?.. דאס איז אן אמעריקאנער סיסטעם... בין די אמעריקאנער זינען אלע בעטען אזעלכע גרויסע...

הענינ (לאכענדיג אלץ). נו, איהר האט גאר ניט קיין מורא צו שלאפען אליין אין אזא בעט?...

שפירא. וואס מיינט איהר?... א ביסעל איז טאקע ניט בעקוועם. מיר דאכט זיך, אז איך וער אין איהם פערלארען. די ערשטע נאכט האב איך ניט געקאנט איינשלאפען. איך האב זיך מאדנע געפיהלט.

הענינ (ערנסטער). ווירקליך מאדנע... איך וואלט ניט גע-קאנט ליגען אליין אין אזא גרויס בעט...

שפּירא. יאָ, מיר זײַ אויך ניט אָנגענעם... מעגליך, אַז די מיסעס וועט מיר געבן אַן אַנדער בעט...

העניע (כאַפּט זיך אָן). אָ, ניין, צו וואָס איבערטרײַבן? פּערקאַהרט, סאיז גאַנץ בעקוועם. ניין, בייט ניט אום... מיר לעפּאַלט עס — בריוט, פּריי!

שפּירא. יאָ, אָבער איהר האָט דאָך געלאַכט.

העניע. אָ, איך האָב ניט געלאַכט... איך האָב גלאַט געזאָגט, אַז עס זײַ אַ גרויס בעט...

שפּירא. אָבער עס זײַ באמת ניט בעקוועם...

העניע. מאַרוואָס אייגענטליך?

שפּירא (דרייסטער). ווייס איך, עס זײַ אייגענטליך אַ בעט כּאַר אַ פּאָר־כּאָלק, פּאַר אַ מאַן און ווייב... איך בין דאָך אַ בחור... איהר ווייסט דאָך... צו וואָס זאָל איך געברויכן אַזאַ בעט?...

העניע (שמייכלענדיג). נו, נעמט מען אַ ווייב... וואָס איז? וועניג מיידלעך זיינען דאָ אין אַמעריקע?...

שפּירא. אַך, מיין גאָט! נעמען אַ ווייב... קויפט מען דען אַ ווייב אין אַ קראָם?...

העניע. צו וואָס קויפען? איהר קאָנט דאָך אויסקלייבען אינם פון אַייערע בעקאַנטע.

שפּירא. ווייס איך?... עפּעס האָב איך דעריבער קיינמאָל ניט געטראַכט... אָט קען איך אַיך שוין אַ צוויי—דריי יאָהר, און דאָך האָבען מיר וועגען אַזעלכעס קיינמאָל ניט גערעדט...

העניע (פּאַכּעט זיך מיטן טיכּעל). אוי, ביי אַיך איז, דאַכט מיר, צו־הויס... עפּענט־אויף אַ פּענסטער....

שפּירא. יאָ, איך קאָן עפּענען... אָבער טוט אוים דעם זשאַקעט...

העניע (פּערלעכען). יאָ, ווירקליך... איך וועל מיך אויסטון... (טוט אוים דעם זשאַקעט, בלייבט אין אַ דורכזיכטיג־ווייסער בלוזע, דורך וועלכער עס קוקט אַרויס איהר שענע, ווייסע ברוסט).

שפּירא (קוקענדיג אויף איהר בלוזע). אַך, מיין גאָט, איך האָב נאָך קיינמאָל ניט געזעהן אַזוי שען...

העניע. אָ, איהר מאַכט מיר קאָמפּלימענטען... פון אַיך האָב איך עס ניט ערוואַרטעט...

שפּירא (אויפגערעגט). פּאַרוואָס? וואָס מיינט איהר, אַז אין וויס ניט, וויי צו שעצען אַיך?

העניע (הויטעלט זיך). פּאַרוואָס עפּעס הוקא הײַנט?

שפּירא. היינט האָב איך מיר עפּעס דערפוהלט דרייסטער, לעבעדיגער... אַ נײַ צימער... נײַע אָפּעמונגען... (נעמט זי אָן פּאַרן האַנד). זעצט זיך, העניע, נעבען מיר... אָט דאָ...

העניע (פּערשעמט). וואָס עפּעס דאָ? אין וועל מיך וועצען אויפּן וויג-שטול...

שפּירא (אין אַ העלפּערער אויפרעגונג). אָ, צו וואָס אויפּן וויג-שטול?... דאָ איז וועדער, וועדער אָנגענעם... (ער ציהט זי צו זיך, זי פּאַלגט איהם וויללנטלויז, ווי וועצען זיך ביידע צו, ער גלעט איהר די האָר...) איהר האָט וועלטען-שעענע האָר... צעלאָזט זיי, איך בעט אַיך, צו וואָס די שטאָלענע האָר-נאָדלען, די שוועדע קאַמען? בעפרייט זיך פון זיי...

העניע (וויי דערשראָקען). ניין, ניין! מען דאַרף ניט!... עס קאָן נאָך עמיצער נאָכקומען...

שפּירא (פּליסטערנדיג). ניין, מיין הענעלע, קיינער וועט ניט קומען... קיינער ניט... אַז איהר זעגט דאָ, ברויך איך קיינעם ניט... איך וועל קיינעם ניט אַריינלאָזען (שלעפּט נערוועז די האָר-נאָדלען און די קאַמען פּון איהר קאָפּ. אַ מאָמענט, און די שענע שוואַרצע האָר וועלען צעשאָטען איבער די שולטערן).

שפּירא (שרייט אויס מיט ענטציקונג). וויי הערליך! מיין גאָט! (שליסט זי אין זיינע אָרעמס). הענעלע, טייערע, איך האָב אַיך איצט אַזוי ליעב, אַזוי ליעב!

העניע (אין זיינע אָרעמס). בלויז איצט?...

שפּירא (פּאַיערליך). אָ, ניט בלויז איצט... שטענדיג, שטענ-דיג, שטענדיג וועל איך דיך ליעבען... (רעשט) וויללסט, הענעלע, זיין מיט מיר שטענדיג?...

העניע (קוקט איהם אָן מיט פּאַרשענדיגע בליקען). מיינט איהר עס ערנסט?

שפּירא (מיט גלוט). אָ, מיט דעם הייליגסטען ערנסט, הע-נעלע, מיין גאָלדענע! גלויב מיר! איך מיין עס ערנסט... (נעמען זיך שטאַרק אַרום).

ה ע נ י ע (פלייבענדיג וויי כערגלייכערט אין זיינע אָרעמס). אָ, מיין מיערער! וויי גוט עס איז צו זיין צוזאַמען!

ש פ י ר אָ. דאָס העלפֿט גליק, כּוח וועלכען איך האָב די לעצטע יאָהרען געטרוימט...

ה ע נ י ע (צעלאַכט זיך). און ווער, שפיראָ, איז אונזער שׂרה־כן געווען?...

ש פ י ר אָ (גלעטענדיג זי). אָ, הער שהכן איז דאָס שׂענע בעט, וועלכעס האָט שׂארפער געמאַכט מיין אינזאַמקייט.

ה ע נ י ע (אין עקסטאַז). געבענשט זאָל עס זיין אויף שׂשענדיג.

ש פ י ר אָ (מיט טונה). יאָ, געבענשט! (דריקען זיך פֿעסטער און פֿעסטער).

(ס ע ר ה א נ ג).

דער הומאריסט.

מ״ערמאַן — אַ שרויפטשטעלער, אַ יאָדר עט׳יץ אין דרײַסיק. ביילע — זײַן פרוי, אין זעלבען עלטער, זעהט אָבער אויס פערהוּשפּט און בעסער׳טערט כּאַר דער צײַט. דער לענדלאָרד — אַ יוד פון עטלעכע אין פערציק יאָהר. די סצענע קומט פאָר אין ניו־יאָרק.

———

מ״ערמאַן (קומט אַרײַן פון נאַס אין קוק. דאָס ווײַב שטעלט מיט אַ פערקאָשטערטער קלייד, האַלט אין מיטען וואַשען די דיל. כּאַ־כּאַ־כּאַ! (לאַכט נאָכאַנאַנד).

ביילע (קוקט איהם אָן ערשטוינט): וואָס איז מיט דיר שׂמחה?

מ״ערמאַן. כּאַ, כּאַ, כּאַ! קאָנטע עס ניט פערשטיין! אַך קען דיר נאָר זאָגען אײַן וואָרט: פרנסה...

ביילע אַ ביסעל דערשראָקען. פרנסה? ביסט משוגע! פון לאַכען ווערסטו האָבען פרנסה...

מ״ערמאַן (מיט נעבעך). אַך בעט דיך, ביילע, פון הײַנט אָן מזוטו מיט מיר לעבען גוט, וועניגסטענס, וועז אַך וועל דאַרפען שרײַבען (דערמאָנט זיך עפעס און צעלאַכט זיך ווידער).

ביילע (קוקט איהם אָן). וואָס איז מיט דיר? זעהסט דאָך אויס וי אַ חזוק...

מ״ערמאַן. וי אַ חזוק... חזוק איז איצט מײַן פרנסה.

ביילע (פערוואונדערט). חזוק דײַן פרנסה?... ביסט ווירקלעך משוגע געוואָרען...

מ״ערמאַן (ערנסטער). משוגע בין אַך ניט, מײַן עוּבדא

איז אָבער איצט צו מאַכן זיך משוגע (דערמאָנט זיך אָן עפּעס). כּאַ־כּאַ־כּאַ! וווּ מיינסטו, איך וועל קענען?... (פּערטראַכטט) איך דאַרף בלויז אַרײַן אין דער שטימונג... די זאָלסט מיר אָבער נאָר ניט קאָליע מאַכן מיט דײַנע תּחינות...

ביילע. וועלכע תּחינות?...

פּיערמאַן. איך רעד עס ווײַטער... איך מײַן, מיט דײַנע טרויעריקע שמועסן וועגן געלד אין נאָך אַלעמען... כאָטש מיר איז דאָס איצט סם...

ביילע. דער לענדלאָרד* איז דאָ שוין צווי מאָל נעווען, ער...

פּיערמאַן (האַקט איהר דערשראָקקען איבער). דערצו־הל מיר ניט קיין מעשׂיות איצט... איך בעט דיר רחמים, איך טאָר עס ניט וויסען הײַנט...

ביילע (בייז). וואָס זאָגט מען צו אידם? ער וויל שוין נאָר פון לענדלאָרד ניט וויסען... ער וועט דיר אַדוי־סשטעלען איבּ־ן נאַכן...

פּיערמאַן (פערשטאָפט זיך די אויערן). גולנשע, הרגעסט מיך אַוועק!... איך טאָר הײַנט אַזוינס ניט הערן, וועל ניט בין איך קאָפּוט מיט מײַן ניײַעם דושאַב**...

ביילע. וואָס פאַר אַ ניײַעם דושאַב?... האָסט דאָך אין פּייפער אַ דושאַב פּיי דעם פּנקס פון דו מיזן. האָב מען דען איהם דיר שוין אויסגעפאַסט — דײַנע קאָלעגען!...

פּיערמאַן. הערסטו דאָך, אָט דאָס איז דאָך אומ־גליק... איך האָב בין אַהער געדאַט מײַן אָבטיילונג דעם פּנקס פון די מתים, די מודעות שרײַבען וועגען די בית־עולמים, דאָס איז געווען אָנגענעמאַסטען פאַר מיר. אין דער אָבטיילונג האָב איך מיך געפרואט זי אַ פּיש אין וואַסער... מיינס אַ מודעהלע וועגען אַ שטיקעל קרקע אויף אַ קבר איז נעווען אַן אמת שטיקעל שעקספּיר... דעם טויט פערשטעה איך דורך אין דורך... אָז איך בין נעווען אַ יוננעל, אין מײַן שטעטעל, פלעג איך גאַנצענע מעג אָבלײַגען אויפֿן

* א בעל הבית פון הויף.

** פרנסה.

בית־עולם... איז דאָך דאָס אָבער אַמעריקע... מען כאַפּט אויס דעם
ביסען פון מויל...

ביילע (דערשראָקען). ווער האָט דיר דעם פּנקס פון די
טויטע אויסגעכאַפּט?

פּיערמאַן. ווער, פרעמטו? טאַקע דער רעווערענד* פון
דער רעדאַקציע... האַכט זיך, אַ טײַערער יוד, פּסקענט שאַלות
אַלע וויבער, נעמט זיך צו מתיר מאַכען די ענוגות חתונה צו
האָבען און האָט ברוט בשפּע, האָט זיך איהם פערזאָלט מיינע
מהים...

ביילע. אָט דאָס רעווערענדעל... איך וואָלט איהם די צי־
נענע בערדעל אויסרײַבען...

פּיערמאַן (וויכער). ער איז איננאַנצען נישט שולדיג,
אַ ביסעל האָט דער „מענעדזשער" זיך נעסטאַרעט פאַר איהם. דער
מענעדזשער* איז אַ נרויסער קלעריקאַל, טענ'עט ער, אַז בײַ דעם
מהים־פּנקס פּאַכט זיך בעסער אַ רעווערענד...

ביילע. וואָס איז? און דו ביסט דען אַן אַפּיקורס, חלילה?...

פּיערמאַן. נאַרישקײַט, אַן אַפּיקורס? זיי וויסען, אַז איך
האָב מײַן פּליכט צו די מהים ערפילט עהרלעך... נאָר גלעה טענ'ע
מיט זיי, בפרט, אַז זיי האָבען מיר נעגעבען אַן אַנדער אָפּטויילונג
אין דער צײַטונג...

ביילע. ווען?

פּיערמאַן (דערמאָנענדיג זיך, סטאַרעט זיך צו זײַן פרעה־
ליך). די קיצעלדינע וועלט... אַ ביסעל משׂמח זײַן דעם לעזער...

ביילע. ווענטו דאָס קענען?

פּיערמאַן (פערטראַכט זיך). כ'מיין, וואָס איז שייך קע־
נען?... מיט די מהים איז ליכטער, אָבער אַז מען מוז.. אָט
דאָס נעט איך דיך דאָך טאַקע — דערצעהל מיר ניט קיין טרוי־
עריגע זאַכען: דאָס קאָן מיך אַוועק'הרג'ענען. איך האַרף אויך מאָר־
גען צושטעלען אַ פּאָר פרעהליכע שטיקלעך... נאָט ווייס...

ביילע (בייז). אָ, דו מרה־שחורה'ניק איינער!... ער נעמט

* ראַבינער.

** פערוואַלטער.

זיך אָן צו קיצלען דעם עולם... ביסט דאָך אַ טויטער מענש... און וואָס איז מכּח דיין מאָנען?... געווען בײַם דאָקטאָר הײַנט?

פּ ײַ ע ר מ אַ ן (דערשראָקען). דערמאָן מיר ניט מײַן מאָנען. איך בעט דיך, איך טאָר עס ניט וויסען...

ב י י ל ע (נאָך מעהר בייז). ער טאָר ניט וויסען! ביסט דאָך שוין וו אַ סקעלעט...

פּ ײַ ע ר מ אַ ן (וואַרפט מיט די הענט). גזלנישע, הער אויף!... קוילעסט מיך... איך דאַרף הײַנט אַוויע זאָגען ניט הערען... לאָז מיר עפּעס אָנשרײַבען אַ פּרעהליך שטיקעל...

ב י י ל ע (פערוישט). אַ פּרעהליך שמיקעלע... נעפּעלט אײַך מײַן בעל־שׂמחה... דער לענדלאָרד דאַרף באַלד קומען, אין ער וויל פּרעהליך זײַן...

פּ ײַ ע ר מ אַ ן (וואַרפט זיך ביז צו בײַלען). הערסט ניט אויף?... וועדער דער לענדלאָרד...

ב י י ל ע (העכסט אויפגערעגט). אויב דער לענדלאָרד איז חיר וענינ, קומט באַלד דער נראָסערי־מאַן* אויף...

פּ ײַ ע ר מ אַ ן (פערצווייפעלט). דו לאָז מיך אָב הײַנט מיט דײַנע טרויעריגע ידיעות. וואָרום מיר וועלען בלײַבען אָהן ברויט... איך מוז מאָרגען פרימאָרגען אַ וויציגע זאַכעלע... דאָס עפּשטע מאָל, פערשטעהסט?...

ב י י ל ע (וויל עפּעס ענטפערן. עס עפּענט זיך די טיר און עס גייהט אַרײַן דער לענדלאָרד).

ל ע נ ד ל אָ ר ד. נו, וואָס וועט זײַן? הײַנט איז שוין דער צעהנטער... איהר צאָהלט זעהר ניט פינקטליך... איך וועל מוזען אָננעמען מיטלען...

פּ ײַ ע ר מ אַ ן (מיט נרוים בקשה און טאָן, כּטאַ־עט זיך צו שמיכלען). איך בעט אײַך הײַנטיגס מאָל ניט אָבעסען מיר דאָס האַרץ, עס נעהט מיר אין לעבען... איהר פערשטעהט?

ל ע נ ד ל אָ ר ד (פערוואונדערט). וואָס הייסט ניט אָבעסען אײַך דאָס האַרץ?... וואָס זײַט איהר בײַ מיר אַ בן־יחיד, צי וואָס? וואָס מאַכט איהר זיך נאַריש?...

* קר מער.

פּיערמאַן (וויל איהם נעבען צו פערשטיין). פערשטיהט איהר מיך, מיכטער... איך האָב, כערשטהט איהר מיך, איצט אַזאַ שטעלע נעקראָגען, וואָס איך טאָר נישט האָבען קיין עגמת־נפֿש... דאָס איז אַזאַ מין אָבטיילונג אין מײַן צײַטונג... ס׳איז אַ פּראָפֿעסיאָנעלע אָבטיילונג, פערשטעהט איהר מיך, זעהר אַ פּראָפֿעסיאָנעלע אָבטיילונג...

לעאָנדלאָרד (מיט אויסנעשטעלטע אויגען). הייסט עס, אַז איך זאָל אײַך ניט מאָנען... און נעבען אײַך אַ פּרײַע וואוינונג...

פּיערמאַן. נײַן, ניט דאָס... ניט דאָס... פערשטעהט איהר מיך, בײַז אַהער האָב איך נעהאַט מײַן אָבטיילונג וועגען די מתים, סעמעטרי* און דאָס־גלײַכען... דעמאָלט וואָלט מיר אָפּולי ניט נעאַרט, איהר זאָלט מיך אַרויסשטעלען אויפֿן גאַס. איצט אָבער, פערשטעהט איהר מיך, האָט די מתים דער רעווערענד פון רעדאַקציע איבערנעמען און מיר האָט מען איבערנעגעבען „די קיצעלדיגע וועלט", ס׳איז אַזאַ מין אָבטיילונג צום לאַכען... אַ צײַטונג דאַרף האָבען אַלץ: אומעטיגעס און פּראָפֿעסיעס, וויַ אַ טעאַטער, למשל... נו, האָט מען מיר אָנגעטאָן די מתים מפּצה נעווען מיט דער פּראָפֿעסיעס אָבטיילונג... הינט, פערשטעהט איהר מיך, מוז איך אָנשרײַבען די ערשטע פּראָפֿעסיעס זאָך... נאַטירליך, דאַרף עס זײַן נעראָטען... ס׳הייסט וויציג, פול מיט הומאָר... נו, אַז איהר וועט מיך „באַדערן"* מיט דירה־נעלד, וועל איך דען קענען?...

לעאָנדלאָרד. דאָס זײַנען תירוצים. איך ווייל פון אַזויניע זאַכען ניט ווייסען, פון מײַנעטוועגען מעגט איהר בעגראָבען מתים, פון מײַנעטוועגען מעגט איהר קיצלען אַייערע לעזער — איך ווייל דירה־נעלד. מאָרגען פריה וועט איהר מיר מוזען געבען... (לענדלאָרד בייז אָב).

פּיערמאַן. נו, וי עס איז פּטור נעווען... דער גראָפֿערי־מאַן זאָל כּאָטש הײַנט נישט קומען...

ביילע. און אַז ער וועט מאָרגען קומען... איז שוין גוט?

פּיערמאַן (מיט געבעט). דו אויך...

* בית הקברות.

** דרעהען א קאָפּ.

ביילע. יאָ, אויך אויך...

סיי ערמאַן. גוטנשע, לאָז מיר אָנשרייבען אַ פרעהליכע זאַך אויף מאָרגען...

ביילע (בעטראַכט דאָס אָן נעדאַנק אַוועק פון איהם עפּעס מורמלענדיג. אַ לאַנגע פויזע).

סיי ערמאַן (אויפן קול). מיר איז גוט, מיר איז גוט... אַלץ איז אַ ליגען: דער לעבעדלאָרד מיטן גראָסערי־מאַן, דער מאָגען מיינער קאָכט אויפגעצייכענט... עס ווערט זיין מאָרגען אַ פרעהליכע זאַך... (וועקט זיך שרייבען, שרייבט אָן און לאַכט צו ביילען). הערמט, ביילע, עס נעדאַנק: נישט עתּער כּאַר די מתים... דער עולם וועט צעפלאַצט ווערען פאַר נעלעכטער...

יחוס.

(א מאנאלאג).

...איהר זאָגט, אַז יחוס איז הײַנטיגע צײַטען גאָרנישט, און איך זאָג, אַז יחוס בלײַבט שטענדיג יחוס... — אָט הער איך אַ בעל־מלאכה, אַ שנײַדער, אַ הויכער מאָנאַרכיסט, ווען ער רעדט וועגן זײַנע קינדער, וועגן זײַן יחוס, וועגן זײַן אַדל, וועגן זײַן אַבשטאַמונג, וועגן זײַן פּאָרפֿאָלק, וועגן זײַן בלוט, וועגן זײַן פֿאַרבונדנקייט מיט אַלע מלכים, וואָס האָבן אַמאָל אויף דער וועלט געלעבט, וועגן זײַן פֿאַרבונדנקייט מיט אַלע מלכים, וואָס וועלן נאָך קומען אויף דער וועלט, וועגן זײַן פֿאַרבונדנקייט מיט אַלע מלכים, וואָס וועלן קיין מאָל נישט

אַז איך בין אַלט געוואָרען אַכצעהן יאָהר, האָב איך שוין געזומען שליסען בעקאָנטשאַפט מיט די גאַסיגע מיידלעך. קיין מיאוס בתורל׳ן בין איך ניט געווען, אַ נאָטען האָב איך געהאַט אַ גוטען, האָבען די גאַסיגע מיידלעך צו מיר געקלעפט זיך... איך אָבער בין מיט דעם רוב מיידלעך ניט געווען צופרידען. דאָס זעלבען געווען אַלץ אַרביטערס טעכטער. מיך האָט געצויגען צו יתום, צום שוחט׳ס טאָכטער. דאָס איז געווען אַ מיידעל אַ קלייגס, אַ דיקס מיט קלײנע אויגעלעך, אָבער איהר מאַטע איז געווען אַ שענער הויכער יוד מיט אַ לאַנגער בריטער באָרד, און אין זעלבע איינען איז געלעגען דער יחום פון צעהן דורות... איך קאָן אײַך פערזיכערן, אַז איך בין צום שוחט געווען ניט גלײַכגילטיג — דאָס איז עפעס אַיוד! עס איז דאָ אויך וועמען אַ קוק צו טון! די שוחט׳קע איז אויך געווען אַ שענע בעל־הבית׳טע, אַ געזונטקומע, אין האָט געדעדט זעהר שען, געצעהלטע וועדטער.

איך האָב מיך געמטאַרעט צו בעקענען זיך מיט זיער הויז, נאַטירליך, איז עס מיר אָנגעקומען ניט גרינג — אָבער, אַז עס איז אָנגעקומען דער פריזוו־צייט, און מען האָט אין יענעם יאָהר פיל בעלי־בתּ׳ישע בחורים אָבגעגעבען פאַר סאָלדאַטען, אין איך, אַ דאַנק מײַן מאָנערקייט, בין אַרבראַקירט געוואָרען, בין איך פערעלטענט געוואָרען פאַר אַ שטיקעל יחסן. דערצו מײַן „שטאַט" פיהרען, מײַן האַלטען זיך און מײַן געהן דאַונען אַלע טאָג דרײַ מאָל אין זעלבען בית־מדרש, וואו דער שוחט האָט געדאַוונט, האָט מיר געגעבען די מעגליכקייט צו בעקומען די האַנד פון שוחט׳ס טאָכטער. איך וויל אײַך ניט דערצעהלען, ווי שווער דאָס איז צוגענאַנגען, אָבער ניט דאָס איז דער עיקר. דער עיקר איז, איך האָב מיך אײַנגעקויפט אין יתום און האָב התונה געהאַט מיט׳ן שוחט׳ס טאָכטער.

די ערשטע צייט בין איך געזעסן גליקליך. אויף דער חתונה בין איך געוואָר געוואָרען, אַז מײַן פלה אָון קינפטיגע ווייב איז געקנאַטען פון לויטער מלמדים, שוחטים און אַפילו רבנים. צוויי־שען די מחותנים האָבען זיך געפונען אַלערלי שענע יודען מיט יודינעס.

איין זאַך נאָר האָט מיר געשטערט מײַן שמחה: דאָס ווײַנען

נעזיען מיינע מחותנים, וועלכע זיינען בעשטאנען פון לויטער בעלי־מלאכות, די מיין טאטע דער שניידער, וואס האט אויסגעזוכט מיט זיין נאנצער מאגערקייט און געמאלענקייט, די אלע אבי־נעריבען שטיקעל סחורה, מיין מאמע מיט אידר נלנעקייט, הייבט די וידעם, די פעטערם — לויטער קליינע בעלי־מלאכות אין קבצנים...

איך האב זיך נעשעמט מיט זיי כבושת גנב, אבער איך האב מיך נעטרייסט, אז פון הייבט אן בין איך שוין ניט וויערער, איך נעהער פון איצט אן צו אן אנדער משפחה.

נעהט אזוינ עטליכע יאהר. די צייט אין דערהיים ווערט שלעכט, און איך פאהר אזוינ קיין אמעריקע. אין אמעריקע, וויבט אידר דאך אלע, איז אוים יחוס. דער יחסן איז, דאבט זיך, נאר דער דאלער. איך אליין פערגעס אן מיין ניימס יחוס, אן מיין האם צו שניידערי אין ווער דא אליין אז שניידער אין שאפ.

מיטט אידר דאך, אז שוין אוים מיטן יחוס? האט אידר א טעות. קומט ארין צו מיר אין הויז, ווען איהר זעהן, אז כאטש מיינע עלטערן און איהרע עלטערן זיינען שוין אויסגעשטארבען, און מיין פראסטען שטאם, אזן אידר, מיין ווייבס, שענעם שטאם האט צוגעדעקט די ערד, ווען אידר אבער זעהן אויך די ווענט מיין נאנצע משפחה.

גלייך נאך מיין קומען אהער, האט זיך געבענקט נאך די הי־מינע. נו, האבען זיי מיר נעשיקט זייערע בילדער, זי ווידער האט געבענקט נאך איהריע, — האבען זיי אידר געשיקט זייערע בילדער. די צייט איז נעמאנגען גוט, גלאט איז נעווען, האב איך גלאזט מאלען נרויסע פארטרעטען. העננען אזוי אויך די ווענט מיין טאטע און מאמע און אין זיידע, אידר טאטע און מאמע, צווי זיידעם אזן דער פעטער, דער רב.

אידר משפחה פערשיינט דאב נאנצע וואנט. עס קוקט ארויב דער שוחט מיט דער בעל־הבתישער שענער מינע, דער פעטער דער רב מיט זיין שטרענגען קלוגען בליק.

פון דער צוזייטער זייט העננט מיין טאטע, דאם מאנערע יודעל מיט שפיציג בערדל, די אריימע מאמע מיט אידר פערי־שקלאפטער מינע, און מיין זיידע, בעריל דער מולער, מיט זיין קורנאסען נעזעל...

קומען אַרײַן אַמאָל צו מיר מענטשן, מאַלען נלײַך זייערע בלי־
קען אויף דער וואַנט וואו עס העננט איהר משפחה.
— וועי איז דאָס דער דאָזיגער יוד? — פרעגט מען, בע־
טראַכטענדיג דאָס שענע געשטאַלט פונם שוחט.
— דאָס איז מײַן טאַטע, עליו השלום! — ענטפערט זי
מיט שטאָלץ.
— און ייענער וועי איז? — אַ שענער יוד!
— דאָס איז מײַן זיידע, עליו השלום! — ענטפערט מײַן וויי־
ווידער מיט גרויס שטאָלץ.
— און דו יידינע וועי איז? אַ שענע יידינע.
— דאָס איז מײַן מאַמע, עליה השלום! — ענטפערט מײַן
וויַיב נאָך מיט אַ גרעסערן שטאָלץ...
אזוי זיץ און ציטער. אזוי זעה, אַז באַלד פאַלט יענעמס
בליקען אויף דער צוויייטער זײַט. דאָרטען העננען מײַנע שניידערס
און מוליערס...
נאָר אויף יענע בילדער גיט מען נאָר אַ בליק און מען
וויל נאָרנישט פרעגען. מען זעהט גלײַך, וועי זיי זײַנען... מען
דערקענט שוין דעם יחוס דיערן...
אָפטמאָל ווילט זיך מיר אַראָבכאַפּען די בילדער אין
צעברעכן — זאָל זײַן אויס מיט מײַנע שניידער און איהרע שוחטים—
גלײַכער יחוס...
דאָס האַרץ אָבער לאָזט ניט.
און אָט אַזוי איז זי אַלץ נעבליבען די יחסנטע, אין אזוי
— דער ניט-יחסן.
אַמילו דער טויט האָט דעם יחוס ניט אָפּגעוויישט. אויף די
וועגט איז ער נעבליבען...
דאָס איז אַן אייבינע זאַך!...

בײַם רײַכען הויז.

די בעקאַנטשאַפט איז באָרגעקומען אין טראַמווײַ, אַרום עלף אין אָוונט. האַרין, אַ יונגער מאַן פון אַ יאָהר עטליכע אין צוואַנציג איז געזעסען אַנטקעגען אַ יונגער מיידעל און האָט זיך איהר ניט אַראָפגענומען זײַנע אויגען. אויף דאָס מיידעל, אָנגשטאָט איהר צודריקען אַ שטומען פראָטעסט, וויי האַרינען, אַ בעהאַלטען אין אַווינע פאַלען, איז טיילמאָל פאַרגעקומען, האָט איהם נאָך דרייסט געשיקט צוריק איהרע בליקען; און האַרין איז געווען זיכער, אַז זײַן טראַמווײַ־שׂנה איז ניט קיין דעם צו בעקענען זיך מיט איהם.

לויט איהר אָנצוג האָט זי איינגעזעהן אַ פאַרמעגליכע יודישע טאָכטער. דער הוט, וועלכער איז שטאָלץ געזעסען אוף איהר שׂער פריזירטען קעפּל, האָט פערמאָגט אַ נאָך טיירען פּעדער. די שיך, וועלכע האָבען גראַציעז אַרומגעומען איהרע קלייניע פיסלעך, זײַנען געווען, לויט האַרינס מיינונג, פון טײַערן זײַד און געשׂונדט מיט אַ וועדטפּולען שׂנור. אויף די שטרימפ, וועלכע האַרין, אַדאַנק זײַן דורכדרינגענדען בליק, האָט געקענט בעמערקען, האָבען אויסגעזעהן פון טײַערן שטאָף. אין אַפּילו דאָס אונטערקלייד, פון וואָס ער האָט זוכה געווען צו זעהן בלויז אַ קליין שטיקעלע, האָט, לויט זײַן מיינונג, בעדאַרפט זײַן ניט קיין בילליגס...

אָבער איהם איז נישט אָנגענאַגען איהר מאַטעריעלע לאַגע. דער עיקר האָט איהם בעשעפטיגט דער נעדאַנק, וויאַזוי טרעט מען צו דער בעקאַנטשאַפט. באַלד דאַרף ער שׂיין אַראָפּשטיגען, און עס איז נאָך נאָרנישט געמאַכט געוואָרען קיין אָנהויב. וועס וויים, וויאַזוי זי האָט צו פאָהרען?

 נאַטירליך וועט ער קיין נאָ־ ניט זײַן. כריהער פאַר איהר וועט

ער נישט אַראָבשטײַגן. זײַן צײַט איז ניט בעזונדערס טײַער, בפרט ווען עס גייט אין אַזאַ ווייטיגער בעקאַנטשאַפט. אָבער וואָר ווייס, ווי ווײַט זי האָט צו פאָרן?

צום גליק האָט זיך זײַן יונגע שוגנה אויפגעשטעלט פונקט דאָרט, וואו ער האָט איך נעבראַכט אַראָבצושטײַגן. ער האָט זיך אויפגעשטעלט גלײַך נאָך איהר. דער קאָנדוקטאָר האָט אָנגעקלונגען, דער טראַמוויַ האָט זיך אָפגעשטעלט, און דאָס יונגע מיידעל האָט זיך גלאַט צום אַרויסגאַנג.

תּמיר, אַלס העפליכער יונגער מאַן, האָט איהר נעהאָלפען מיט דאָן־זשואַניזשער: עשיקטקייט אָבצושטײַגען פון דעם לעצטען טרעפעל. דאָס יונגע מיידעל האָט איהם אָנגעקוקט אין מיט אַ ליבען שמייכעל בעדאַנקט אין דער פוילישער שפּראַך.

מעהר האָט שוין תּמיר נישט געפרוכט. אַראָבכאַפענדיג זײַן הוט, האָט ער שמייכלענדיג זי אָנגעקוקט אין זיך אָנגערופען אין דערזעלבער שפּראַך:

— קאָן איך אַייך בעגלייטען?

דאָס מיידעל האָט איהם פאַרשענדיג אָנגעקוקט און, קענטיג, ניט קאָנענדיג בײַשטעהן דעם גמיון, האָט זי, אַ ביסעל רויט ווערענדיג, געענטפערט:

— אויב אַייך איז אָנגענעם — ביטע!

תּמיר'ס געזיכט האָט אינגאַנצען געשטראַלט. אויך דער גאַס האָט זײַן שׂכנה נאָך שענער און פיקאַנטער אויסגעזעהן. ער האָט מיט אַן עלעגאַנטער בעווענונג זיך געווענדט צו איהר:

— עס פרעהט מיך זעהר אַייער בעקאַנטשאַפט. קען איך וויסען אַייער נאָמען?

דאָס מיידעל האָט איהם ווידער אָנגעקוקט, אָבער שוין מיט מעהר צוטרויען און געזאָגט:

— לעאָנאָראַ.

— לעאָנאָראַ! — האָט זיך תּמיר בעגייסטערט — וועלן שׂנאָן, איז אויך דער נאָמען שׂנאָן... שׂענקייט גיהט צו שׂענקייט.

— אָ, איהר זײַט אַ דאָן וזשואַן — האָט דאָס מיידעל געשמייכלט.

תּמיר האָט איהר אָבער פערזיכערט, אַז ער איז זעהר ווייט

פון צו זײַן אַ דאָן־זשואַן. וואָס אָנגעלאַנגט זײַן דרייסטקייט צו איהר, איז עס נאָר צו פערדאַנקען איהרע בעזונדערס שענע שוואַרצע אויגן.

דער קאָפּלימענט האָט שטאַרק געווירקט. דאָס מיידעל, וואָס האָט זיך אָננעראָפּען לעאָנאַרַאַ, האָט שטיל געזאָגט:

— אָט אַהער אין געזעלש דאַרף איך אַרײַנגעהן...

— אַך, — האָט חאַרין אָבגעוויצט – אַשאַד. איך האָב נאָך געזאָלט מיט אַיך אַ ביסעל רעדן...

דאָס מיידעל האָט זיך פערטראַכט און זיך אָננעראָפּען:

— פון דאַנען מוז איך שוין גיין אַהיים...

— זײַדער גוט... איך וועל וואַרטען אויף אַייך אין וועל אַייך נאָכדעם בעגלייטען... בעזונדערס איצט, וען עס איז שוין באַלד עלף, און די טוירען זײַנען געשלאָסען...

דאָס מיידעל האָט וויידער אַ טראַכט געטאָן און זיך אָננעראָפּען:

— אויב אַייך איז נישט שווער...

— אַך, אין נעגענטייל... מיר איז עס זעהר אָנגענעם...

נאָכדעם וי לעאָנאַרַאַ איז אַרויס פון געשעפט, וואו זי האָט עפּעס געקויפט, האָט איהר חאַרין בעגעגנט מיט לייענפולע פּליקען. געדאַכט האָט זיך איהם, אַז ער קען זי שוין פון אַ לאַנגער צייט, און אָננעמענדיג זי אונטערן אָרעם, האָט ער פרײַנדליך געפרעגט:

— וואו וואוינט איהר ערגעץ?

— איך? — האָט זי איבערגעפרעגט, וי זי וואָלט פערגעסען איהר וואוינונג... איך וואוין... מאַרשאַלקאָווסקא....

— מאַרשאַלקאָווסקא... האָט חאַרין איבערגעזאָגט.. זעהר פײַן... וועלכער נומער?

— וועלכער נומער? — האָט לעאָנאַרַאַ וויידער איבערגעפרעגט, וי זי וואָלט פערגעסען איהר אייגענעם אַדרעס, אין וי אָנגשטרענגענדיג איהר זכרון, האָט זי שוואַך אַרויסגעמורמלט:

— 126... נומער... 126.

— אָ, איך קען דאָס הויז... האָט חאַרין זיך אָננעראָפּען... אַ רײַך הויז... דאָרטען וואוינען, הייסט עס, אַייערע עלטערן...

— נאַטירלעך... האָט לעאָנאָרַא צוגענעבען... וואוהין דאָך
וועל איך נעהן אַוועק, וועז נישט אַהיים?...
צו מאַרשאַלקאָוסקאַ איז נעווען ניט ווײַט... חאַרינען איז
נעווען אַ שאָד, וואָס דאָס דאָזיגע רײַכע מיידעל וועט באַלד צוריק
אין דעם ייִדישן הויף, און ער וועט זיך מוזען אומקעהרען אַליין...
ער איז נעגאַנגען לאַנגזאַם, אום דער קורצער וועג זאָל לאַנגער וועהרען.
ענדליך האָט אָבער לעאָנאָרַא, ווי זוכענדיג מיט די אויגען
די נומערן פון די הײַזער, זיך אָננעהרט:
— אָט איז שוין 126...
— ניין, מ'איז דאָך 116.. האָט חאַרין מערוואונדערט איהר
בעמערקט.
— אַך פאַרדאָן... האָט לעאָנאָרַא זיך צעלאַכט... כ'שרעק ניט
צו מײַן אייגענער וואוינונג... שטענדיג מאַך איך אַזאַ טעות...
איבערהויפט אין אָזעלנד...
— אָ, בײַ מיר טרעפט אויך אַמאָל... האָט חאַרין נעלאַכט...
טרעק ניט מײַן אייגענע הויז.
— איצט האָב איך שוין נישט קיין טעות! — האָט לעאָנאָרַא,
צוגעהענדיג צו אַ רײַכן פירשטאָקיגען הויז, געשמייכלט... 126...
דאָ זענענען מיר זיך...
— יאָ, האָט חאַרין טרויעריג וועריענדיג געענטפערט... 126...
הייסט עס, זענענען מיר זיך... קלינגט דערהיים אָן...
— אָ, ניין... האָט זי זיך ווי דערשראָקען... איך ווייל ניט,
אַז דער כטרוש זאָל אַייך זעהן. מיר פאַסט ניט... לאָמיר זיך
זענענען... נו, אַ גוטע נאַכט...
זי האָט איהם אויסגעצויגען די האַנד אין חנעוודיג געשמייכלט.
חאַרין האָט איהר צוריק דערלאַנגט די האַנד און מיט בעטענדע בליקען נעפרעגט:
— וועז זעהען מיר זיך נאָך אַמאָל?...
— איך האָף, האָט זי צעשטרייט נעענטפערט... איצט בעט איך אַייך, נעהט... איך ווייל ניט, אַז דער כטרוש זאָל אַייך זעהן...

— יָא, יָא, אִיך גֵעה, אָבער מאָרגען טרעפען מיר זיך...
— יָא... האָט זי געפליכטערט... זאָגט מיר וואו.
— נו, אין גאָרטען... אין דער לאַנגער אַליי, אַפֿט אַזוי געי אין אָדענד, וויכער?
— זיכער. איצט נעהט. איך בעט אַייך... דער סטרוזש וועט אַייך נאָך דערוועהן... ער קען נאָך דערצוהלען מיינע עלטערן... מיר פּאַסט עס ניט....
— נוט! אַלוֹא, מאָרגען... אַפֿט אויבר אין דער לאַנגער אַליי... אַ גוטע נאַכט...
ער האָט איבר שטאַרק אַדריק געטאָן איבר האַנד, וי דריי ליך אָנגעקוקט און איז אַוועק, לאָזענדיג זי בײַם טויער.
אַ מאָדנע מיידל! — האָט ער נאָהענדיג צוריק געטראַפֿט— זעהט אויס פון זויער אַ רײַך היי, און דאָך אַזוי צוגעלאָזט... די רײַכע טעכטער זײַנען הײַנט מערי פרײַ וי די קינדער פון פֿאָלק...
אָבנאָהענדיג אַווי עטליכע הײַזער, האָט ער זיך אומגעקערט וי אינסטינקטיוו צוריק... ער איז אַזוי צוגענאַנגען בײַ צום הויז 126. לעאָנאַרַ איז נאָך אַלץ נעשטאַנען בײַם טויער. דערזאָהענדיג אים האָט זי מיט פערצווייפלונג אויסגעשריען:
— אַך, מײַן גאָט, איבר זײַט נאָך ניט אַוועק.
חאַרין אָבער, איבערראַשט פון איבר לאַנגען שטאַהן בײַם טויער, האָט צוריק אויסגעשריען:
— און איבר זײַט נאָך נישט אַרײַן?
— אַך, מײַן גאָט! — האָט זי געקרעכצט... איך האָב געקלונגען און געקלונגען, אין דער סטרוזש עפענט ניט...
— אַך, וואָס פאַר אַ שטרוזש! — איז חאַרין אויפֿגעי ריכטיג בײַ געוואָרען... עס איז העזה אַייך אַזוי לאַנג לאָזען שטאַהן... אויב אַזוי, וועל איך שוין וואַרטען, בײַ איבר וועט צוריינקומען...
— אָ, ניין, ניין! — האָט זי זיך אָנגעכאַפּט, נאָט זאָל אַייך אויסהיטען. איבר מוזט שוין אַיינקומען... געהט גיכער, גיכער, אין קאהרט זיך ניט אום צוריק... איך וועל בײַ וועהן...
— אום נאָטעם וויללן! — האָט חאַרין געדריקט מיט די פֿליצעס — איך קאָן דאָך אַייך ניט לאָזען אַזוי שפּעט שטאַהן בײַם טויער... איך וועל וואַרטען, בײַ איבר וועט אַרײַן...

— איך הייס אייך נעהן? — איז זי שטראנג געוואָרן...
האַרין, שטאַרק בעלויזינט פון איהר געשריי, האָט אַראָפּגע-
לאָפּט דעם הוט און שוואַנק געענטפערט:
— אַך... איך נעם... אַריין... מאָרגען, הייסט עס, אַלט אוהר
אין דער לאַנגער אַלי...
— יאָ, יאָ, יאָ! — האָט לעאָנאָרא אומגעהולפן געפלויסטערט,
ווינקענדיג, ער זאָל שוין נעהן... אַבּט אוהר אין דער לאַנגער אַלי.
נו, נעהט שוין, אום גאָטטעס ווילען...
האַרין איז אַוועק, אַוועק... צוריק, צוריק... אָבּנעהענדיג אַ
פּאָר נאַסען שוין צוריק, האָט ער זיך אָבּער ווידער פערבּענקט נאָך
דעם הויז 126, וואו זיין ניי בעקאַנט-נעוואָרענע שענדיט ליגט
שוין אַודאי אין שלאָפּט. ער האָט געוואָלט כאָטש נאָך אַמאָל
אָנקוקען דאָס הויז...
נעהענדיג אַוועק צוריק צום הויז, האָט ער נעזעהן, ווי אַנט-
קענען איהם שפּריזט אַ יונגע שענע מיידעל. צוגעהענדיג נעהענ-
טער, איז ער נעוואָרען איבערראַשט: דאָס מיידעל איז נעווען אַזוי
עהנליך צו דער ניי-בעקאַנטער לעאָנאָרא.
ער האָט זיך נעלאַזט נעהן שנעלער אַנטקענען...
דאָס מיידעל אָבּער האָט זיך אומנעקעהרט צוריק און האָט
זיך פערדרעהט אין אַ זייטיגער נעסעל...
— וואָס איז דאָס? — האָט ער היך אויסנעהופען און זיך נע-
לאָזט צום נעסעל.
ער האָט דאָס מיידעל אָנגעיאָגט, פערלאָפען איהר פּאָראוים,
זיך אומקעהרט, און אַ פּאָטש טויענדיג מיט די הענד, האָט ער
אויסגעשריען:
— לעאָנאָרא, איהר? וואָס איז דאָס מיט אייך?...
לעאָנאָרא, אין אָנהויב בלאַס ווי קרייד, הערנאָך דרייסטער,
האָט שמייכלענדיג זיך אָבּגעוروفען:
— נו, זייט איהר אַ חכם און טרעפּט...
„סׂאיז אַ נאַסען-מיידעל" איז איהם דורכגעלאָפען אין קאָפּ...
„אָבּער דאָך איז זי אינטערעסאַנט"...
ער האָט זי נענומען לייזענשאַפּטליך אונטערן אָרעם, און
דרייקענדיג זי, האָט ער געזאָגט:

— אויב אַזוי, וואָס־זשע שעמט איהר זיך?...
איך שעם מיך גאָרנישט... קומט...
— וואוהין, וויט?... — האָט ער, וועדענדיג שוין היפש לײַדנ־
שאַפטלעך, געפרעגט.
— אָ, זעהר ווײַט... אזוי האָב אַיך פערפיהרט...
— איך האָב גלײַך פערשטאַנען, אַז מיט אַזוי איז ניט
גלאַט... — האָט ער דרייסט נעדעדט — וואָס־זשע האָט איהר גלײַך
ניט געזאָגט?...
— איך האָב מיך נעשעמט... — האָט זי חנ׳עוודיג אַראָפ־
נעלאָזט דעם קאָפּ... ווייס איך, די ערשטע בעקאַנטשאַפט... צו וואָס
זאָלט איהר וויסען, ווער אַיך בין?...
— עס מאַכט ניט... עס מאַכט ניט... האָט חאַרין שוין
נעשטאַמעלט... אָבער זאָגט, ווא׳ דען? — ווײַט?...
— איהר וועט מיך בעגליטטן? — האָט זי, לוסטיג וועדענדיג,
געפרעגט.
— יאָ,—האָט חאַרין נעשטאַמעלט,—בעגליטטן קאָן איך אַייך...
אָבער... אפֿשר וואָלט איהר בעסער צו מיר נעקאַנגען...
לעאָנאַרַ האָט אויך אים אויסגעשטעלט איהרע איינען און
האָט בייז אויסגעדרופען:
— ווי אַזוי ערלויבט איהר זיך אַזוינס צו רעדען?...
— וואָס הייסט? — האָט זיך חאַרין ווידער פערוואונדערט.
— ווילט איהר מיך בעגליטטן, וויי אַן אָנשטענדיגער מענש,
איז רעכט, וועו ניט, גאָה איך אַליין... — האָט זי מיט טיפען
ערנסט נעדעדט.
איהר ערנסטער און אויפריכטיגער טאָן האָט חאַרינען ווידער
צעטומלט: נאָט מיינער, ווער איז דאָס מיידעל?... זי וועט דאָך
העלפט אינטערעסאַנט.
ער האָט זי אָנגעקוקט אָן מיט אַ פרײַנדליכען טאָן נעזאָגט:
— איך בעט אַייך, זאָגט מיר, ווער זײַט איהר?
— איך... האָט זי נעשמייכעלט... איך בין אַן עהרליכע יו־
דישע מיידעל...
— וואו וואוינט איהר?...
זי האָט אָנגערופען אַ גענענ פון אַן אָרימער יודישער גאַס־ 213

חאַריך האָט אַ שמייכל געטאָן:

— איהר האָט דאָך געוואָנט מאַרשאַלקאָווסקאַ 126...?

זי האָט אַראָבגעלאָזט איהרע בליקען און געענטפערט:

— איך האָב זיך געשעמט צו זאָגען, וואו איך וואיין.. אַצינדערימע נאַכט...

— אַך, אַזוי?... האָט זיך חאַריך צעלאַכט... איצט פערשטעה איך שוין... אזוי אַרטיקקענדיג פרײַנדליך איהר אין די אויגען, האָט ער צוגעגעבען:

— איהר האָט זיך ניט וואָס שעמען! קומט, איך וועל אײַך בעגליטען. איך אַליין וואוין טאַקע דערבײַ.

דער בעזוך.

בערנשטיין האָט פערלאָזן זײַן לימוזישע הײם, אַלס פּוֹפּ־צעהן־יאָהריגער יונגעל. אַרומוואַנדערנדיג כּמו איין שטאָט אין דער אַנדערער, איז ער ענדליך פערוואָרפען געוואָרען איבערן ים אין דער גרויסער שטאָט ניו־יאָרק.

אויך ניו־יאָרק האָט ער בעטראַכט די ערשטע צײַט אַלס אַ קורצע כּטאַנציע פאַר אַ ווײַטערדיגען וואַנדערן. אָבער געשעהן איז עס אַנדערש. ניו־יאָרק האָט איהם אַזוי ווי אַרײַנגענומען פּעכט אין איהרע שטאַרקע הענד, און וועגען אַרויסרײַסען זיך ערגעץ אַנדערש האָט ער שוין לאַנג אויפגעהערט צו טראַכטען.

וויבאַלד אַז ניו־יאָרק איז שוין זײַן הײם געוואָרען, איז ער אַפילו קענען זײַנע איבערצײַוגונגען געוואָרען אַן אַמעריקאַנער פּאַטריאָט, און זיצענדיג אין קאַפע נאָך זײַן אַרבייט, אָדער אין צײַט פון אַרבייטסלויזקײַט, פלעגט ער ניט מיט איינעם זיך צעקרײַגען, וועָן יענער האָט נעריהמט אייראָפּע אויפּן חשבון פּין אַמעריקע.

נעגלויבט אין זײַנע וועלטער האָט ער ניט, אָבער עס האָט איהם ווי וועָה געטאָן נאָכצוגעבען, אַז אייראָפּע, וועלכע איז שוין פאַר איהם ווי אַ פערשלאָסענע לאַנד, זאָל זײַן שענער פאַר אַמעריקע, דאָס לאַנד, וואו ער וועט שוין ענדיגען זײַן לעבען אין געפונען זײַן קבֿר...

— וואָס איז מיר יוראָפּ?... פלעגט ער, האַלב־טרויעריג אין האַלב־טרייסטענדיג זיך, מכּתל זײַן זײַן אַלטע הײם... — אַ דענערירטע זקנה... אַלץ איז פערפוילט... די אָרימקײַט וואַקבט... וועָן דאָרטען וואָלט נעווען גוט, וואָלט מען צו אונז ניט געקומען...

און זאָגענדיג „אונז", פלעגט ער זיך דערמאָנען, אַז אייגענטליך האָט ער דערווײַל אין אַמעריקע נאָך קיין שום חלק ניט.

ניט נאָר קיין הויז ניטן, אַמולו אַ צימערל פּעהלטס איהם אויך טיילמאָל אויס, און ער איז מיר צייט צו צייט געווואָרנען צו גיהן שלאָפען אין אַ בילינען האָטעל...

אָבער דעם „אונד" פּלעגט ער צוריק ניט לאָפּען. פערקעהרט, ער פּלעגט, אַזוי ווי ער וואָלטס זיך געוואָלט רייצען, נאָך שטאַרקער מאַכען דעם אַינדרוק: אין ניט נאָר זיי קומען צו אונו... זיי שלעפּען אַרויס אונזערע איצרות... האַלב אירָאָפּע לעבט מיין אונו... אידר פערשטעהט, צי ניין?

דעם „אידר פערשטעהט צי ניין?" פּלעגט ער שוין אַזוים זאָגען מיט כעס... אַזוי אָבער איז ער ניט געווען קיין שלעכטער. אַדרבא, די פּאָר בעקאַנטע זײַנען אין קאָפּע האָבען איהם געשעצט פאַר זײַן מילדען כאַראַקטער, איבערהויפּט דער קעלנער. מיטן קעלנער האָט ער נעלעבט נאָר אינטים. אין דער קאָפּע פּלעגט ער אַרײַנגעהן דרײַ מאָל אַ טאָג און טרינק־געלד פּלעגט ער איהם לאָזען נאָך יעדעם מאָל. אין אַן עננערער צייט, וועו ער פּלעגט ניט האָבען קיין איבערינען ניקעל, פּלעגט ער, וי פּערשולדיגט, אָבצאָהלענדיג די נויטיגע סומע, אַרויסמורמלען:

— דעם טיפּ האָט איהר בײַ מיר אַ חוב... — און איך מאָרגען, קרינעדיג שוין אַ ביסעל מעהר געלד, פּלעגט ער צוהופען חעם קעלנער, אָנקלאַפּענדיג מיטן קוואָדער אין גלאָז

— ווײַטער!

דער קעלנער שפּרינגט אונטער, און בעגינשטיין העראַנגט איהם דעם קוואָדער און מורמלט אַזוים:

— קיין רעשט ברויך מען ניט...

דאָס בעדײַט, אַז די איבערינע צוהן סענט שענקט ער איהם אַ טיפּ פאַר נעכטען און הינט.

און בשעת־מעשה טראַכט ער:

— איך בין דאָך אַ דושענטעלמען.

אַרויסגעהענדיג דערמאָנט ער זיך, אַז עס איז איהם איבערגעבליבען קפּ־הפל צוויי סענט... מילא, וועט ער שוין גיהן צופוס אַהיים. אָבער וואו נעמט מען איך מיינאַרעטען?

אין ער קעהרט זיך אום צוריק אין קאַמע, נעהט צו צום קעלנער אין מורמלט איהם אַרײַן, ווי אַ ווילטיגען מוד:

— ניט מיר אַ פּעקעלע סיגאַרעטלעך... מאַרגען בעקומט איהר בעצאָהלט...

אויבערן קאַמע-הויז פלעגט בערנשטיין ערגעץ אַנדערש ניט גיהן. אין ער האָט צוגעגעבען, אַז בנוגע גאַסט-פרײַנדליכקײט שטעהט איראָפּע העכער. דאָ, צום בײַשפּיל, איז עפּעס ניט קיין מאָדע צו פערבעטען אַמאָל אין אַ הויז איך אַ נלעזעל טיי, ווי לויט ער נעדענקט אין זוראָפּ... יעדער לעבט פאַר זיך. „מיר, אַמעריקאַנער", האָט ער עס מאָטיווירט, „זענען צו ביזי (פערנומען) זיך אָפּצוגעבען מיט געסט"...

אָבער טיך אין האַרצען איז ער איך אַמעריקע נעווען בייז, וואָס זי אָנערקענט ניט אַזאַ שׂענע מידה, ווי גאַסט-פרײַנדליכקײט. וען ניט די קאַמע, וואו ער קאָן זיצען אומגעשטערט אַ פּאָר שעה, וואָלט ער זיך באמת ניט נעהאַט וואו אַהינצוטון אין די לאַנגע אָזענד-שטונדען.

אמת, ניו-יאָרק פערמאָגט אַ סך עפּענטליכע ביבליאָטעקען, וואו מען קאָן ויצען און לעזען. אָבער בערנשטיין האָט ניט ליב צו זיצען מיט שטומע מענשען אַהם מישען אין ניט קענען אויס-רעדען מיט זיי אַ ווארט... ביכער וזענען זעהר ניצליך פאַר מענ-שען, אָבער אין דערהיים... אין אַ ביבליאָטעק וועהט עפּעס אַזאַ קעלט... וועז מען וואָלט כּאָטש נעלעזען אין חער הויך... ויצט אָבער דאָ יעדער ווי אַ קאַלטער פילאָזאָף, פערטיפט אין זיך בוך, און שווייגט...

און בערנשטיין האָט די לעצטע צייט זיך שטאַרק בערבענקט נאָך אַ מאַמיליע-הויז, וואו עס זענען דאָ קינדער... זיהן אין טעג-טעך... איבערהויפּט טעכטער.

ער האָט שוין ווירקליך אַזוי לאַנג ניט נעזעהן אַ מיידעל אין איהר הויז. ער זעהט מיידלעך אויך די נאַסען אַ סך, אַסוי צו זאָגען... אָבער זיי לויפען כּאַרבי ווי אַ ווינט... זיי אַיילען, אַיילען... קיי-נער האָט ניט קיין צייט...

אין אַזוינע מאַמענטן פון בענקשאַפט נאָך אַ פֿרוי ביים ער איבער זיין רעסטאָראַן אויף אַ צוויישטן, ווען עס ג׳עמינען זיך מיידלעך־קעלנערינס. אָבער אין אַזוינע רעסטאָראַנס גליקט אַזאַ ניט: אָדער עס דערלאַנגט איהם אויף דאָרט דער אייגציגער מאַנס־בילשער קעלנער, און אויב עס נעהט צו איהם צו אַ קעלנערין, איז זי, ווי אויף צו להכעיס, אַלט אין מיאוס... אין כאַר פראָנענט קאָן ער נאָך אין אַזאַ מין רעסטאָראַן לאַנג ניט זיצען. און ער מוז צו־ריקנעהן אין זיין שטענדיגען נעסט, ווען ער קען זיצען אַ פּאָר שטונדען, ביז ער רופט צו דעם קעלנער צו בעצאָהלען.

———

ענדליך איז בערנשטיינס וואונש ערפילט געוואָרען. מר. מי־ראָוויטש, אַ ביזנעס־מאַן, וועלכער קומט אָפט אַרײַן אין דער זעל־בער קאַפּע צוליב ביזנעס, און מיט וועלכען בערנשטיין איז די לעצטע ציַיט נאָהענט נעוואָרען, האָט איהם איינמאָל אַיינגעלאַדען צו זיך אויף אַ סאַפּער (וועטשערע).

בערנשטיין האָט זיך אָנפאַנגס מומת עטיקעטע גענוויינקעלט. ווער וויים, אפֿשר לאַדט איהם מיראָוויטש אַזוי צוליב מצוה, פֿשוט ווי מען לאַדט אַזוי אָן אורח אין דער היים.. אָבער, אַז מיר־אָ־ויטש האָט איהם פֿרײַנדליך אַרויפֿגעלאָזט די האַנד אויפֿן פּליצע און גענאַנט: „קומט, איהר וועט אַ ביסעל פּערזענגען", — האָט ער דעם נסיון ניט נעקענט ביישטעהן און איז מיט איהם אַוועק.

מיראָוויטש האָט געוואוינט אַפּ־טאון. אַרויפֿגעהענדיג אויפֿן עלעוויַיטער (הויך־באַהן) איז בערנשטיינען אויפֿגעקומען דעם ערשטען צו גענעהן. צוגעהענדיג צו דער קאַפּע, האָט ער געקוקט צוויי מיקעטס.

— אָ, איהר האָט בעצאָהלט?... צו וואָס?... איך האָב אַיין גאָר גוואַלט מריטען...

— אָ, עס מאַכט ניט... — האָט בערנשטיין זיך צוהיצט.

אָבער ער האָט זיך דערמאָנט, אַז ער איז בענאַנגען אַ גרוי־סען פּעהלער. ער האָט אויפֿגעפּאַסט די לעצטע צוויי ניקעלס.

און זיצענדיג שוין אין קאַר (וואַגאָן) האָט בערנשטיין שמייכ־לענדיג בעמערקט:

— זאָגט אַיך, וואָס איהר ווילט, מר. מיראָוויטש. אַמעריקע איז אַ כיַינע לאַנד... אַז נעמט אַפילו דעם מנהג פֿון צאָהלען

אינער פֿאַרן צוויטען...

— יָא, — האָט מירָאוויטש צוגעגעבן... — דאָ זײַנען אַלע דושעגעלעך... אין יוראָפּ איז דאָס ניטאָ. דאָרט צאָהלט יעדער פֿאַר זיך...

און האָט גלײַך נאָך די ווערטער פֿערהאָרפּען דעם קאָפּ און געגומען דרעמלען.

— איהר שלאָפֿט, מר. מירָאוויטש? — האָט בערנשטיין איהם אָנגעקוקט.

— הא... איך שלאָף?... אַ מיאוסע טבֿע... זען איך זיך צוויק אין קאָפּ, שליסען זיך מיר די אויגען...

און נאָך דעם האָט ער גלײַך צוריק פֿערמאַכט די אויגען, און בערנשטיין איז די נאַנצע צײַט מון פֿאָהרען געזעסען אַליין און געראַבעלט זיך אין זײַנע אַלע אַכט מאַשען, געוואָלט אַ ניקעל אויף צוריק צו כאָהרען. געפונען האָט ער בלויז אַן אײַנציגע פּעני...

— אָ, מײַן נאָט, — האָט ער געזופצט... — איך וועל מוזען געהן אַזאַ מהלך צוריק צו-פֿוס...

ענדליך האָט זיך מירָאוויטש אויפֿגעכאַפּט, און אַרויסגעקוקט צו דער פֿלאַטפֿאָרמע צום סטיישאָן, האָט ער בעמערקט, אַז עס איז שוין די לעצטע סטיישאָן.

זיי זײַנען בײדע אַראָפּ. צו מירָאוויטשעס וואונדער איז נאָך געווען אַ פּאָר בלאַקס צוגעגאַנגען. געהענדיג, האָט שוין מר. מירָאוויטש נישט געשלאָפֿען, אָפּער געריבעט האָט ער זעהר וואַנציג, און בערנשטיינען האָט זיך געדאַכט, אַז יענער האָט חרטה אויף זײַן אײַנלאַדונג.

ענדליך זײַנען זיי צוגעגאַנגען צו אַ טענעמענט-הויז.

— אויך וועלכען פֿלאָר (שטאָק)?... — האָט בערנשטיין העפֿליך געפֿרעגט.

— אויפֿן פֿערטען... — האָט מירָאוויטש געענטפֿערט און האָט דערקלערט, קריכענדיג אויף די טרעפּ, אַז ער „גלײַבט“ דעם פֿערטען פֿלאָר בעסער, ווי די נידעריגע, ווײַל די לופֿט איז ריינער אין דער הויך.

בערנשטיין האָט, שווער אָטעמענדיג, איהם נאָכגעגעבן:

— יאָ... דער פערטער פלאָר איז דער בעסטער... איך וואוין אויך דאָס רוֹ אויך אַ פערטן פלאָר...

מיראָוויטש איז געבליבען שטעהן בײַ אַ טיר מיטן אויפ־שריפט 27 און אָנגעקלונגען. די טיר האָט זיך געעפענט פֿון אי־נעווייניג, און אַ דיקע פרוי מיט צעשפּיבערטע האָר איז אַנטקעגען געקומען.

— דאָס איז מײַן ליידי און דאָס איז מר. בערנשטיין, — האָט מיראָוויטש פֿאָרגעשטעלט.

די „ליידי" האָט בערנשטיינען אָנגעקוקט און אַ מרמעל גע־טאָן: „אַהָ דו יוֹ הוֹ, מר. בערנשטיין?... קומט אַרײַן אין פּראָנט־רום"...

בערנשטיין האָט, אַרײַנגעהענדיג, בעטראַכט דעם רום און געזוכט עפּעס מיט די אויגען...

— וואו זײַנען אײַערע קינדער?... אַרבײטען נאָך?... — האָט ער פרײַנדליך געפרעגט...

מיראָוויטש האָט אַ זיפּץ געטאָן. זײַן פּרוי נאָך איהם...

הייסט עס, קיין קינדער האָבען זיי ניט, — האָט בערנשטיין פערשטאַנען נאָכן זיפּץ און ער האָט אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ...

נאָכן סאָפער האָט בערנשטיין גענומען קלײבען זיך צו גערן. ער האָט אָנגעהויבען גרײבלען זיך אין די מצשען. דאָס האָט ער געזוכט צו בעצאָהלען סאָפער, ווי זײַן שטייגער איז.

פלוצלונג האָט ער זיך אַ כאַפּ געטאָן אין זיך מאָדנע צע־לאַכט.

— וואָס געזעהנהייט איז: — האָט ער זיך געוויצעלט פאַר דער קינדערלויזער פּאָר פּאָלק... — שטעלט זיך פּאָר, אַז איך האָב געלעבט די האַנה אין מאַש און געוואָלט בעצאָהלען... כ׳האָב געמיינט, איך זיץ אין רעסטאָראַן...

מיסעס מיראָוויטש האָט זיך געסטאַרעט צו שמייכלען, וואָס עס איז איהר שוועריק אָנגעקומען, און מר. מיראָוויטש האָט פּא־מאַקעווט, אַז געזעהנהייט איז די צוויטע נאַטור, אויך וואָס מיסעס מיראָוויטש האָט בעמערקט:

— אין אַמעריקע איז דאָך אַלץ אין די רעסטאָראַנט... מיינער לאָזט דאָרט אויך דאָס גאַנצע גועלט....

* * *

אין אַ פּערטל שעה אַרום האָט שוין בערנשטיין געשפּאַנט צו-מיט פּן זיין בעזוך בײַ דער פאַמיליע מיראָוויטש. עד האָט זיך געאַיילט קומען צו זען קאַפּע, איידער זי וועט נאָך פערמאַכט ווערן...

אמאלאנט.

דער דאקטאר שלויער, וועלכער האט נעענדיגט מיט אַ יאָהר צעהן צוריק קאָלאָמביאַ־אוניווערזיטעט אין פראַקטיצירט מיט נרויס ערפאָלג אין דאון־טאון, איז אַרײַן אין איינעם פון די רײַכערע רעסטאָראַנס אויף דער איסט־סייד צו עסען אַ סאַפּער.

עס איז נעווען שוין נאָך אַכט אין אָוונד. אַ סך טישלעך זײַנען נעווען שיטער בעוועט. דאקטאָר שלויער האָט נעוואָרפען די בליקען פון איין טישעל צום אַנדערן אין נעזוכט אַזוינעם, נעבען וועמען ס׳וואָל זיך פּאַסען פאַר זײַן שטאַנד אַוועקוועצען.

פון פיל קלערן האָט ער זיך ענדליך צעטומלט אין האָט זיך אַוועקנעזעצט נעבען דעם מאָלער באַטעלמאן, וועלכען ער האָט נעקענט נאָר אויבערפלעכלעך.

דער מאָלער, אַ מאַן פון אַ יאָהר עטליכע און דרײַסיג, האָט איהם זעהר פרײַנדליך בענרוסט. דאקטאָר שלויער האָט בעטראַכט זײַן שכֿן מיט פאַרשענדינע בליקען און נעפינענדיג ענדליך, אַז יענער איז נעקליידט נאַנץ אָנשטענדיג, האָט ער זיך שמיכלענדיג אויהם צוריק בענרוסט...

— איהר הויבט ערשט אָן? — האָט דער דאקטאָר איהם נעשטעלט פון העפליכקייט וועגען אַ פראַנע.

— וואָס מיינט איהר — איך הויב אָן? — האָט דער מאָלער צוריק נעפרענט.

— נאַטירליך ניט אַייער קאָריער — איך מיין דעם סאַפער...

— אַך — האָט זיך דער מאָלער צעלאַכט — דעם סאַפער... יאָ, איך האָב ערשט פאַרשפּײַז נענעסען.

באַלד איז צוגענאַנגען דער קעלנער, אַ הויכער, מאַנערער ברונעט און נעפרענט דעם דאקטאָר, וואָס ער פערלאַנגט.

— בייש! — האָט דער דאָקטאָר ניט אָהן שטאָלץ געמאָלדען און האָט דערבײַ אָנגעקוקט דעם מאָלער באטעלמאַן, צו זעהן, וואָס פאַר אַן אײַנדרוק די דאָזיגע בעשטעלונג זועט אויף אים מאַכען.

דעם מאָלערס פנים אָבער האָט נאָרנישט אויסגעדריקט. ער האָט נאָר גענומען די שפּיז־קאָרט, פליכטיג זי דורכגעקוקט און זיך געזעצט צום קעלנער:

— און מיר ברוין זופּען־פליישׂ...

דער דאָקטאָר שלויער האָט אים אָנגעקוקט אין געטראַכט: איז דער וירקליך אַ טאַלאַנט? און אים האָט שוין באַנג געטאָן, וואָס ער האָט זיך נעבען דעם דאָזיגען מענשען אַוועקגעוצט.

„וער ווייס — האָט ער געטראַכט — צי איז ער טאַקע אַ קינסטלער?... ער מוז אַראַי זײַן אַ געוועהנלעכער אָרימער פּאָרטרעטיסט"....

אינערינענם, האָט ער בעשלאָסען, געהט ער מיט אים קיין שידוך ניט טון.

— נו, ווי גייט עס, הער דאָקטאָר? — האָט דער מאָלער, העפענדיג כאַרטיג מיטן פליישׂ, געפּרעגט זײַן שכן.

— זעהר גוט... זעהר גוט... — האָט דאָקטאָר שלויער געענטפערט... און נאָך אַ קורצער פּויז צוריק געפרעגט:

— און אַייך?...

דער מאָלער האָט געשמייכעלט אין נעע־טערט:

— אַזוי...

„ער מוז זײַן גוט אויף צרות", — האָט דער דאָקטאָר אין געדאַנק בעשלאָסען און ער האָט שוין באמת חרטה געהאַט, וואָס ער האָט זיך נעבען דעם דאָזיגען שלימזלדיגען מענשען אַוועק־געוועצט...

ער האָט געוואָלט וואָס ניכער ענדיגען דעם כאַפער און האָט אַ ביסעל נערוועז געופען דעם קעלנער.

יענער איז שנעל צוגעלאָפען און זיך אַוועקגעשטעלט בײַם טישעל, גרייט צו בעדינען...

— כּפרה־טשיקען! (יונגע הינדלעך) — האָט ער אויסגע־רופען נאָך מיט מעהר שטאָלץ ווי די „פיש".

— און איהר, ה' באטעלמאן? — האָט דער קעלנער ענטפערענט.

— איך?... — האָט באטעלמאַן נאָכגעמאַכט אַרײַנגעקוקט אין שפּײַז־קאַרט — איך האָב שוין כּמעט גענוג... אַ גלאָז טיי...

„אַ גוטער קבֿצן... האָט דאָקטאָר שלויער שוין אויף בעשטימט בעשלאָסען — און טאַלאַנט מוז ער האָבען ווי מען לינקער פֿוס... און הלמאי האָב איך גאָר נעבען איהם אַוועקגעוועצט?"— האָט ער זיך פּאַרוואורפען נעמאַכט.

אָבער זיצען און שווײַגען איז דעם דאָקטאָר אונאָנגענעם געוואָרען, און ער האָט ווי פון דער הויך אַראָפּ־צוצו, אָנקוקענדיג דעם מאָלער, אַ פרעג געטאָן:

— האָט איהר עפּעס אַרבייט?

— נו, יאָ... מען אַרבייט... האָט באטעלמאַן צווייטייטיג נעענטפערט.

„אפֿשר זאָל איך איהם נעבען מאַכען מײַן טאַטענס פּאָרטרעט — איז דעם דאָקטאָר דורכגעפֿלויגען אין קאָפּ... קאָן זײַן, ער זאָל דאָס מאַכען בילליג"...

דער מאָלער האָט נאָכּן טיי זיך נעמומען גריבלען אין די וועסט־טאַשען... האָט אויסגעקראַצט פון דאָרט עטליכע ניקעלס מיט אַ פּאָר פּענעס און זיי נעצאָהלט.

„ער שעמט זיך נאָרניט" — האָט דאָקטאָר שלויער אין נעדאַנק געפּראָטעסטירט און האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ פּאַר חרפּה.

איהם איז אַיינגעפאַלען, אַז ער וועט שוין בעצאָהלען פּאַר איהם.

— עס שאָדט ניט — איך וועל צאָהלען אייער ביל...

— אָה, סאיז אָלרײַט! — האָט דער מאָלער נעשמייכעלט — איך וועל מיר שוין אַן עצה נעבען... קעלנער!...

דער קעלנער איז צוגעצאָגען...

— וואָס איז מײַן ביל?...

דער קעלנער האָט איהם דערלאָנגט.

ער האָט עס בעטראַכט און זיך אָנגערופען:

— האָט איהר נישט אַ פאונטען־פען?...

דער קעלנער האָט איהם דערלאָנגט.

באטעלמאן האָט אַרויסגענומען מין טאַש אַ טשעק־בוכל, עס בריט פינאַנדערנעעפענט און נענומען שרײַבען אַ טשעק.

דער דאָקטאָר איז געבליבען זיצען ווי פערגליווערט מיט גאָפּעל אין איין האַנד און מיט אַ ביינדעל בון דער יונג־הינדעלע אין דער צווייטער האַנד.

„הייסט עס, אַז ער האָט געלט אין באַנק!" האָט ער מאַראַזשונג שיער ניט אַרויסגערעדט.

באַלד אָבער איז ער צו זיך געקומען און געפרעגט:

— אין וועלכער באַנק האָלט אידר אייער נעלט?

— עט... סיאיז אינאַנצען אַ נאַרישקייט! — האָט באטעלמאן שוואַך געענטפערט.

דער קעלנער איז אַזוינק מיט טשעק צו דער קאַסע און באַלד געבראַכט צוריק רעשט — עטליכע אַמעריקאַנער.

דער מאָלער האָט עס נאָכגעלעסן צוזאַמענגעקניישט אין האַנד, אַרײַנגעלייגט אין טאַש און דאָ איבערגעהיבען פון פלאַץ.

— אידר נעהט שוין? — האָט דער דאָקטאָר מיט רעספעקט געפרעגט.

— יאָ... מען יאַרף נעהן...

— קענט אידר מיר אפשר אַמאָל בעזוכען? ביטע, אָט האָט אידר מײַן קאַרט... — האָט שלויער, אַרויסגענומען זײַן קאַרט, דערלאַנגט דעם מאָלער.

— בײַ אַ געלעגנהייט... — האָט באטעלמאן העפלעך געענטפערט.

בלײַבענדיג אַלײן, האָט שלויער געטראַכט:

„און אָך, כאָדש, האָב דאָך נעשעמט צו זיצען מיט איהם... ווײַז דאָך אַרויס, אַז ער איז באמת אַ נרויסער טאַלאַנט..."

און קומענדיג אַ ווייטער עלף צוישטען אַ קרײַז מען קאָלעגען, האָט ער זיי מיט צופרידענהייט נעמאָלדען:

„איך האָב דאָך הײַנט נאָהענט בעקאָמט מיטען מאָלער באטעלמאַן. סיזײַנט זיך אַרוים, אַז ער איז אַ נרויסער טאַלאַנט'...

דער איבערשרייבער.

דער יונגער שריפטשטעלער ביינסאַן איז אַרײַן אין דער רעדאַקציע פון דעם „זודישען נלאָק" אין זיך געלאָזען געהן גלײַך אין דער ריכטונג פון דעם רעדאַקטאָרס צימער.

ער האָט אָנגעקלאַפט אין טיר אין, אָבגעוואַרט אינגע כעקונדען, האָט ער ענדליך דערהערט א טרוקענע ערלויבעניש: אַרײַן...

ביינסאַן האָט מיט זײַן אינגאַרירענדיגען שמייכעל אָנגע־קוקט דעם קליין־נעוו־קסינען רעדאַקטאָרל, און נאָכדעם ווי ער האָט אויסגעצוינען זײַן האַנד, איך וואָס ער האָט פון רעדאַקטאָר בעקו־מען צוריק בלויז א פאָר מוטעלכטע מינגער, האָט ער ווי פער־וירט זיך אָנגערופען:

— וואָלט אידר ניט געוואָלן א בעלן צו נעמען כּיי מיר א קליינע ערצעהלונג...

— הם... — האָט דער רעדאַקטאָר זיך נעוואָלט אַרויסדרע־הען. — אַן ערצעהלונג?... אידר קענט עס לאָזען... אָבער איך קאָוויר אַייך ניט, עס זאָל זײַן אזוי שנעל נעדרוקט... איצט איז די ציַט פון „קאָנגרעסען" און דער לעזער אינטערעסירט זיך אזוי וועניג מיט בעלעטריסטיק...

— יאָ... — האָט ביינסאַן נאָכגענעבען... — די ציַט איז א הייסע... נאַטירליך... אָבער דאָך...

און אויסשטאַמלענדיג נאָך עטלעכע אָבגעהאַקטע פרעזעס, האָט ער צוגעגעבען:

— איבערגענם קאָן איך עס לאָזען... וועז איהר וועט האָ־בען פּלאַץ, וועט איהר עס דרוקען... איך האָב נאָר נעוואָלט,

איהר זאָלט דעדושל הייבן נעבן מיר עטלכע רובעל... איך בריוך האָבן איצט בעזונדערס נישט...

דער רעדאַקטאָר האָט אָננענומען אַן ערנסטע פּאָזע און גע־ענטפערט:

— אַך, יאָ: לאָזען קאָסט איהר עס... וואָס אָנבעטרעכט נעלד, איז איצט אַזיגנעפיהרט געוואָרען שטרענג רעגעלן: קיין גראָשען, איידער די זאַך ווערט אָבגעדרוקט... עס זיינען בײַ אַהער ארויס־גענומען מיספערשטענדניסען. איינער פון אַייערע קאָלעגען האָט נענומען אַן אַהאָנס און נאָך דעם אַיהאָנס האָט ער דיזעלבע זאַך נלײַך פערקויפט אין אַ צוויטער רעדאַקציע...

— קומט מיר, הייסט עס, אוים צו לייַדען פאַר פרעמדע זינד... — האָט דער יונגער בעלעטריסט נעלאַכט.

— נאָנץ ריכטיג! — האָט דער רעדאַקטאָר ערנסט בעהויפ־טעט, און זיך נעדויט: נאָך בעדינט אין ביבעל האָט ער מיט אַ מינע פון אַ נעלערטען צונעגעבן: איש אחד יהטא ועל כל העדה יצא הקצף...

אָבנעזאָגט דעם פסוק, האָט דער רעדאַקטאָר דאָך נענומען גראַבלען אין רעדאַקציאָנס־טישעל, ארויסגענומען אַ מאַנוסקריפט, אַריינגעקוקט אין איהם אין ענדליך ווי נט דרייסט דאָך אָנגערופען:

— אָט ליגט בײַ מיר אַ מאַנוסקריפט, פאַר וועלכען מען בריוך נאָרישט צאָהלען... דער שרײַבער איז אַ גרויסער גביר... און דאָך...

— און דאָך וועט ער נעהן אין קאָרב — האָט ביינימאָן נע־לאַכט.

— אָ, ניין! — האָט זיך דער רעדאַקטאָר ווי דערשרא־קען — דער שרײַבער איז אַן אַקציאָנער אין דעם מעדלאַנ... מען מוז עס אָפדרוקען.... צום בעדויערן איז עס אַ בעלעטריסטישע זאַך, און מיר איז עס שווער אויסצובעצאָלן...

און אָנקוקענדיך מיט כריינדליכע בליקען חעם יונגען בעלע־טריסט, האָט ער רעש דאָך נשוענדט:

— אפשר וואָלט איהר נשוען אַ בעלן עס צו פערריכטען?... איהר וועט בעקומען נלײַך דעם האָנאָראַר...

— אַווינס איז קיינען דער ליטעראַרישער עטיק! — האָט

ביניסאָן זיך פערקרימט, דאָך האָט ער נענומען דעם מאַנוסקריפּט, אַרײַנגעקוקט אין איהם און געפרעגט:

— וועגן וואָס האַנדעלט זיך דאָ?

— אָ, זעהר אַ ליבעראַלע אידעע... — האָט דער רעדאַקטאָר זיך אָנגעפאַנגען... — דער שרײַבער איז אַ ליבעראַלער מענש. וועדלינ אַ ביסל איז ער גאָר, גאָר אַ ליבעראַל!... שטעלט זיך פאָר, ער אַליין איז אַן אייגענטימער פון אַ גרויסען מאַנופאַקטור־געשעפט, האַלט בײַ אַ צוועלף „מענשען", און דאָך בעשרײַבט ער דאָ די עולה פון אַ פרינציפּאַל, וואָס האָט ענטזאַגט אַן אַלטען משרת... זעהר, זעהר ליבעראַל...

— יאָ, ווירקליך... — האָט ביניסאָן, וואָס איז געווען סאָציאַליסטיש געשטימט, צוגעשמיסלט.

— אַלזאָ, נעמט עס און פערבעסרט עס אַ ביסעל. — קריגט אידער זלמן בעצאָהלט... עס וועט טאַקע גאָרנישט זײַן... איך האָב אידהם סערשפראָכען...

ביניסאָן האָט אַ קלײנע ווײַלע אַ טראַכט בעטאָן און ענדלעך, וי קווײנקלענדיג, זיך אָנגערופען:

— וויזוט אַהער... איך וועל פרובירען...

און צוגעמענדיג דעם מאַנוסקריפּט איז ער אַרײַן.

———

קומענדיג אין זײַן קלײן צימערל האָט ביניסאָן זיך אַוועק־גזעצט און גלײַך געזומען לעזען דעם מאַנוסקריפּט. די געשמאַקלוי־זיקײט פון דעם סטיל האָט איהם אָפגעעקעלט.

אָפער מעהר געעקעלט האָט איהם דער אינהאַלט. די זיבע סענטימענטאַליטעט פון זאַטען מאַנופאַקטוריסט האָט איהם אײַ־גערעגט. דער מיטלייד פון דאַר צום קגעכט האָט דעם יונגען אין טיף־פּוהלענדען ביניסאָנ־ען אַרײַנגעפאַלט אין העכסטען צאָרן.

ער האָט דעם מאַנוסקריפּט אַ שלײַדער געטאָן מן זיך אײַ־דער ערד... די בלעטלעך זײַנען זיך צעפלויגען וי דע־שראָקענע אין אַלע פּיר ווינקלען פון צימערל, און ביניסאָנ־ען האָט זיך גערעגט, אַז דער שרײַבער פון דער דאָזיגער נאַרישער און ליבעראַלער מעשהלע איז מיט דער דאָזיגער טאַט זיינער פערניכטעט.

עמליך אבער האָט ער וויי ערשאַפֿט... אין קאָפּ איז אים דורכגעפֿלויגן אַן אידעע.

דער משיח איז וויקליך אַ טיפֿ... אָבער אָנשטאָט וואָס אין דעם מאָנומאַקטוריסטס באַמאַווּנ אין ע־ אַ דערשלאָגענער, זאָל ער ווערן אַ פּראָטעסטאַנט... דער אַלטער משהת מאַכט אין דעם געשעפֿט אַ בוט. דאָס געשעפֿט ווערט פֿערמאַכט, און דע־ ליבעראַלער נבֿיה געדענקט צו דער פֿאָליציי און פֿערשפּרט אים אַלס „בונטאר"...

ביינאַכט האָט זיך צעלאַכט... ער האָט אויפֿגעקליבן צוריק די צעשטאָמפּטע זשלטקי, צעריסענעקוקט אין זיי און זיך געפּוצט שרעבן...

אין איינעם שטונדען איז די ערצהלונג געווען פֿערבעסערט. ער האָט זי דורכגעליינט און האָט צופֿרידען געשמיכעלט.

— ער ווערט זיך איצט האַלטען דערמיט! — האָט ער זיך צו־ לאַכט.

אויך מאַכען כּריה האָט ער־ זי אַוועקגעטראָגען אין דע־ רעדאַקציע.

דער רעדאַקטאָר האָט אידם בעגעגנט מיט אַ צופֿרידענעם שמייכעל אין אָנשטאָט די נעכטיגע צווי פּינגער האָט ער אים אַרײַנגערוקט די נאַנצע האַנד און פֿאַר גרויס דאַנקבאַרקייט האָט ער אידם שיער ניט אונטערגעטראָגען די צוויטע האַנד.

— הייסט עס, אידר האָט מאַקע געמאַכט!... — האָט דער רעדאַקטאָר פֿרעהליך אויסגערופֿען.

— און מאַקע ניט געמאַכט... — האָט ביינאַכט מיט אַ זיכערקייט געענטפֿערט — ער וועט זיין צופֿרידען.

— אָ, יאָ! ער האָט וואָהר געוואָלט, די וואָך זאָל נעדרוקט ווע־ רען... ער איז אויפֿהויפּט אַ וואָהר ליבעראַלער מענש...

— יאָ, יאָ! מען וועט פון דעם אינהאַלט... — האָט בייי־ ניסאָן שמייכלענדיק נאָכגעמאַכט.

— איך שיק עס מאַקע שוין אַוועק אין דרוק! — האָט דער רעדאַקטאָר פֿרעהליך זיך געריבען די הענד — עס מוז די וואָך ערשיינען. ער וועט זיין וואָהר צופֿרידען... אַז אידר האָט עס גוט געמאַכט, בין איך זיכער, — איך וויס, אַז אידר קענט...

— יָא, יָא, ער זאָגט זײַן זאָהר צופֿרידן! — האָט בייניסאָן צו־
גענעבן, — געמאַכט האָבּ איך עס זאָהר, זאָהר גוט...

— אָבּ, ענטשולדיגט, וועגן בעצאָהלען האָבּ איך גאָר פֿער־
געסן... אידער קריגט שוין גאָלד... דאָס איז דאָך אַ שטיקעל
אַרבּיט... פֿאַר אַרבּיט צאָהלט די רעדאַקציע גלײַך...

———

די ערצעהלונג האָט געמאַכט אַן אײַנדרוק מוישׂען די פֿיל
לעזער פֿון דער צײַטונג. ערשטענס, ווײַל דער מאַנופֿאַקטוריסט,
אויף וועמענס נאָמען עס איז געווען נעדרוקט, איז געווען אַ בע־
רימטע פערזענלישקײַט אַלס אַ כּלל־טוער... צווײטענס, אָבּ דער
פּאַקט אַליין, וואָס אַזאַ גבֿיר, ווי ער, זאָל האָבּן אַזוינע סאָציאַלי־
טישע אידעען, איז געווען זאָהר סענסאַציאָנעל...

אײַן אַ פּאָר טעג אַרום איז צום זעלבּן אָוטאָר געקומען
דער פֿיהרער פֿון דער אַרבּייטער־אָרגאַניזאַציע און קאָנספֿיראַטיוו
געזאָגט:

— הייסט עס, אַז איהר זײַט אַ חבֿר אײַער? ... פֿאַראָם
זשע האָט איהר נעשוויגן בּיז אַהער? אַייער ערצעהלונג איז דאָך
עלט־סאָציאַליסטיש... עס איז דאָך דאָס אײַנציג, וואָס מיר האָבּן
אין דער הײַנטיגער ליטעראַטור; אַזאַ דרייסטער טאָן!

און פֿערטרויענדיג איהם אַ כּיד, האָט דער הויפּט־פֿיהרער
פֿון דער אָרטיגער אָרגאַניזאַציע זיך געזעצט:

— אַ סך פֿון אונזערע חבֿרים שמאָכטען איצט אין די
תפיסות... איך האָב, אַז איהר וועט, נאָך דעם ווי אַייער
סאָציאַליסטיש וועלט־אָנשויאונג איז כּאַר אײַנס קלאָר, זיך גיט
אָבּוואָגן פֿון אַייער נדבֿה פֿאַר די דאָזיגע העלדישע קעמפֿער...

דער מאַנופֿאַקטורישט האָט עפּעס אויסגעשטאַמלט און זיך
ענדליך אָנגערופֿען:

— איהר האָט אייגנטלישׁ מײַן ערצעהלונג שלעכט פֿער־
שטאַנען... ניט דאָס האָבּ איך גענומען... הערצו איז דאָרט אַרײַנ־
גענאַלען אַ פּאָר דרוק־פֿעהלער...

דער פֿיהרער איז אָבּער פּעכט בעשטאַנען אויף זײַנס און
אַרײַנגעשטעפּט:

— אומויכט אַייער בעשׂוידענהײט. מיר האָבען אַייער נעדאַנק דאָרט גוט פערשטאַנען. די ערצעהלונג איז געשׂריבען אין רעאַלע שטרײַכען... אַייער כאָראַקטעריסטישע אָנשויאונג איז קלאָר וויַ דער טאָג... מיר זײַנען זעהר צופרידען צו צעהלען אַייך, אויב ניט צוויישען די רייהען פון די אַקטיוע קעמפער, וועלכע טעכטיגע... אין דערפאַר בעדערפן מיר אַייך מיט דעם, וואָס מיר וועלען בײַ אַייך אָנגעמען אַ נדבֿה פאַר די קעמפענדע ברידער...

דער מאַנופאַקטורישט האָט אַ זופּן גענאָמען, אָפּגעוישט דעם קאַלטען שווייס פון זײַן שטערן און זיך אָנגערופען:

— אָ, יאָ, אין גוב אַייך אַ נדבֿה...

———

אין אַ ווײַך אַרום האָט זיך ביינאָכען מיטן מאַנופאַקטורישט געטראָפען אין דער רעדאַקציע.

דער רעדאַקטאָר האָט זיך פּונקט־נעשטעלט איינעם כאַרן אַנדערן און נאָכן כּאַרשטעלען האָט ער מיט אַ שמייכעלע בעמערקט:

— דער ה' ביינאָכען האָט עס טאַקע אַייער בעריהמטע ערצעהלונג איבערגעשׂריבען און כערדיכט דאָרט אַייער אַרטאָגראַפיע...

דער מאַנופאַקטורישט האָט ביינאָכענען נייז אָנגעקוקט, אין גיט קענענדיג ענדליך אַיינהאַלטען זיך צאָרן, האָט ער אויסגעברומט:

— מיט וואָס כאַ־ אַ רעכט לעגט איהר אַרײַן מײַן משׂרת סאָציאַליסטישע פראַזען?...

ביינאָכען האָט איהם שמייכלענדיג אָנגעקוקט און רהיג געענטפערט:

— אַך, מײַן גוטע! וווּרקליך?! איך האָב, דאַכט זיך, בלויז איבערגעשׂריבען...

— וואָס הייסט איבערגעשׂריבען! — האָט דער „אַוטאָר" זיך נעהיצט... — איהר נעמט און מאַכט קאַליע מיר אַזאַ כיוושעט.. מײַן משׂרת איז אַ רוהיגער יוד, וואָס האָט געדינט געטרייַ העם בעל־הבית... אַ טיפ מון דעם שׂענעם אַלטען דור, וואָס איז אינז

אַלעמען אַזוי טייַער... און איהר האָט איהם נעמאַכט פאַר אַן עזות פנים: רעדט נאַרישקייטען און בונטעזועט דעם עולם...

— עס שאַדט נישט, — האָט ביינישאָן רוהיג נעשמייכעלט, — די ערצעהלונג האָט נעמאַכט אַ שטאַרקען אַינדרוק... איבערגענעם, קענט איהר מעלדען, אַז עס איז על פי טעות אונטערגעשריבען אַייער נאָמען... איך נעם די זינד אויף זיך...

דער ליבעראַלער אַוטאָר האָט עפעס אַרויסגעברומט, אין אָבער אויך ביינישאָנס פּאַרשלאָג נישט אַיינגעגאַנגען...

אליהו הנביא.

גאָר אין די אַמאָליגע יאָהרען, ווען די וועלט איז נאָך ניט געווען אזוי כאַפּלאַפּעריש, און אָרימע לײַט זײַנען ניט געזעסן אַזוי פֿיל, פלעגט אליהו הנביא פֿליגן פֿעזופֿען די אָרימע הײַזער אויפֿצוטרינקען דאָרטען דעם כּוס, וואָס מען פלעגט פֿאַר איהם אָנגרייטען. אָרימע לײַט זײַנען אַלע מאָל געווען, אָבער דאָך ניט אַזוי פֿיל, אַז ער זאָל מיט זײַן מלאָכימשׂער פֿליגנדיג ניט קענען מאַר אַ גאַנצען אָוונד אַלע אָרימע הײַזער בעזוכען און אויסטרינקען די גרויסע כּוסות ווײַן, וואָס ער פלעגט אומעטום געפינען גרייט צווישען די קליינע און גרעסערע כּוסות׳לעך.

הײַנטיגע צײַטען אָבער, ווען די אָרימע לײַט האָבען זיך אזוי נעמעהרט, איז באַ איהם צו־שווער צו בעזוכען אַלע אָרימע הײַזער. עס וואָלטען איהם די המלישע פֿאַנטאָפּעל צעריסען בעוואָרען, און ער וואָלט נעמוזט בלײַבען באָדוועס.

דערמאַר נעמט איצט אליהו הנביא בלויז צו די אמת׳ע עדרליכע יודען, און אזוי ווי הײַנטיגע צײַטען זײַנען בעזונדערס הרבּים קיין קוּ עדרליכע יודען ניטאָ, קומט איהם, הֶעם נמשׁן נביא אליהו, ניט אויס אזוי פֿיל אַרומצופֿליהען.

אָבער ווי ניט ווי — אַרום און אַרום קליײַבען זיך אָן בײַ עטליכע צעהנדליג עדרליכע יודען, אַנדערש וואָלט דאָך די וועלט קיין קוים נישט נעהאַט. און בײַ די עטליכע צעהנדליג עדרליכע יודען טרינקט אויס אליהו הנביא די כּוסות זײַנע אין אַזייגער צוועלף איז ער שׂטין כּאַרטיג צו זײַן נסיעה צוריק אין הימעל אַרײַן.

פון די עטליכע צעהנדליג כּוסות ווערט ער אַ בישעל בגלופין. זײַן גרויסע נפֿיאַשע האָרץ, וואָס איז אַלע מאָל אָנגעפֿילט מיט ליבע צו אַלע מענשען, ווערט איצט לויטער ליבע, אין ער וואָלט

וועלען זעהן העלפֿען אַלע לײַענדע און אומגליקלעכע, וואָס זײַנען נבֿיאישע לויטערע אויגען האָבען זיך אין די דאָזיגע פּאָר שעה אָנגעזעהן אויף דער ערד.

וואָרום מיטן נישט, אַז אליהו הנבֿיא, בעהעפֿערונג די עטלעכע הײַזער פון די עהרלעכע יודען, זעהט נישט מעהר. זײַנע לויטערע אײגען אין זײַנע טיף אינערלעכע אויגען זעהען אין העלן אַלץ, וואָס עס טוט זיך אין דער נאַנצער וועלט. ער זעהט מרערען פון אָרימע, ער הערט קרעכצען פון געפּײַניגטע, אָן ער פֿערנעמט אַלע אומגליקען כּדי דער נאַנצער וועלט.

אָבער יום־טובֿ איז יום־טובֿ. פערשטײען אײַך וועט ער ניט. ער לאָזט זיך צום באַרג ציון, וואו עס שטעהט שוין גרייט זײַן פּײַעדינער רײַט־וואָגען, און דער קוטשער, אַן אײַנגעלײַטערטער עהרליכער בעל־העגלה, האַלט שוין גרייט די גאָלדענע פּײַעדינג לויצעם און ערוואַרטעט אליהון.

דערזעהענדיג אים אָנקומען, רופט זיך דער בעל־העגלה אָן:

— גו, ר׳ אליהו, אַסך נעטרונקען?

— עט, — שמייכעלט ליבלעך דער נוטר הנבֿיא, — אינאַנצען בײַ אַ כּופּצית כּוסות. משׂטיינט געזאָגט, וויבאַלד עהרליכע יודען זענען איצט דאָ. צו אַפּי וועמען, וויסט דאָך, נעהמט אוך נישט.

— אָבער, בײַ אַ כּופּצית זײַנען יאָ דאָ? — פֿרעגט דער אײַנגעלײַטערטער בעל־העגלה, און איז זיך משׂיג, אַז עס איז נאָך דאָ אַ היבש ביסעל עהרליכע יודען. — ע, דאַנקען גאָט דערפֿאַר. לאָמיר פֿאָהרען, רב אליהו, איך האַרף מײַן אַלטן אויך נעמען אַ ביסעל ווײַן פון יין המשומר אין קעלער. עס איז דאָך עפּעס פּסח. הײַנט וועט זיך באַר שרינקען בעפּעהר.

— יאָ, יאָ, נשמה מײַנעם, — ניט נאָך מרײַנדליך אליהו — נישט קיין עולה הײַנט צו נעמען אַ ביסעל ווײַן.

און דער בעל־העגלה גיט אַ שמיץ די מײַערדינג אָהלער, וועלכע הויבען זיך אויף אין דער לופֿט אַזוי פלוהען, פֿליהען ביזן הימעל אַרײַן.

וואָס העכער פון דער ערד איז די לופֿט אַלץ רײַנער און כּשישער. אליהו הנבֿיא כאַפּט אַ דרימעל און איהם חלומט זיך דאָס מאַלק ישׂראל, פון די, וואָס זיצען איצטער אין זיערע הײַ־

לעך אין וינען דעם שיר השירים. ער הערט די הילינע וועטער און ער מורמלט אַדיין אַרויס פון הדימעל:

— שופי שובי השולמית...

ענדליך וועקט איהם דער אויכעלטערטער קוטשער אין רופט זיך אָן:

— שוין דער טויער פון הימעל, רב אליהו!...

אליהו כאפט זיך אויף, וועניגט זיך מיט דער איבגעלטערטער נשמה אין בעשוינדט אין הימעל.

אין הימעל איז שוין שטיל. די מלאכים אַלע רוהען זיך אָב. בלויז דער נוטער מלאך רפאל דרעהט זיך אַרום מיט אַ בינטעל קרייטלעך אין די הענד און איז שטאַרק פערוואַרגט: אַ סך חולאים זיינען דאָ אויף דער ערד. מען מוז אַ סך פון זיי בעזונט מאַכען. אַבער דער מלאך המות אויך אַ ששיקעל דעה. אַי-אַי, דער מלאך-המוות, וויי ער האָט איהם מיינט, חי ער וואָלט איהם וועלען כערטרייבען פון הימעל אין פון דער ערד!...

טראַכטענדיג אַזוי, דערוועהט ער אליהוין.

— נו, אליהו, שוין צוריק פון דער ערד? וואָס הערט זיך דאָרט? וואָס מאַכען דאָרט אונזערע יודעלעך?

אליהו, נאָך אַלץ בגלוסין פון די כוסות ווין, גלעט די לאַנגע ווייסע באָרד און ענטבערט:

— יודען זיינען נאָך אַלץ גאָטס פאָלק. סיאיז, אמת, דאָ אַ סך זינדיגע, אָבער ביי אַ מופצוי עהרליכע לייט האָב איך פאָרט אויסגעפונען, געטרונקען זייער ווין אין צוריקגעקומען.

— און די איבעריגע? — פרעגט דער מלאך רפאל.

אליהו הגביא פעקנייטשט זיך, וואָס עס מאַכט איהם נאָך גוטמוטיגער אין מילדער, אין ער ענטבערט:

— עט, די איבעריגע זיינען אויך נישט שלעכט... איך וויל ניט טרייבען קיין רכילות אום יבשתו. אין אַגב — גיט ער צוואז נאָך מארנען ווידער אַ בהר... איך וועל נאָך זעהן...

פון דעם שמועס, וואָס איז געפידרט געוואָרען אַביסעל צווישן, האָבען זיך אויפגעלאָפט נאָך עטליכע מלאכים. דער מלאך גבריאל האָט אויסגעוויישט זיינע אויגען, ווי פון שלאָף, אין דערזעהענדיג אליהוין, האָט ער זיך אָנגעהויבען:

— שוין צוריק, אליהו? נו, וואָס מאַכען זיי דאָרטען?

— וויס איך, — שמייכלט אליהו — איך פסח האָבען זיי אַלע, דאַכט זיך, איך בין בלויז געווען אין כופציג הײַזער...

— ע, ביסט דאָך נאָר פויל געוואָרען. פאַרוואָס אַזוי וועניג?— וואונדערט זיך גבֿריאל, — עס זײַנען דאָך פאַרהאַן עפעס מעדר יודען...

— יאָ, יודעלעך מעהרען זיך... אָבער ווער קען זיי נעפינען? — מערענטפערט זיך אליהו, — אַ סך, אַ סך אויסגעוואַנדערט... אין אַ פּאָר הײַזער האָב איך נעהערט ווײַנען די מאַמעס: די קינדער־לעך נעפיך זײַנען אין אַמעריקע...

— נו, ניט מען זיך אַ כּאַפּ אין אַמעריקע — עצהט גבֿריאל.— וואָס דאַרף עס בײַ דיר הייַרן?

— יאָ, — קוויינקעלט זיך אליהו. — אַמעריקע איז פּאַר מיר אַ שפּרונג אויפֿן פֿײַערדיקען וואָגען. אלא וואָס העך? איך האָב מורא, אַז איך וועל דאָרטען נישט קענען אַרײַנקומען...

— וואָס הייסט — דו, אליהו הנבֿיא, וועסט ניט קענען אַרײַנ־קומען? סטײַטשׁ, אין דער ענאַנצער וועלט יאָ און אין אַמעריקע ניט?...

— אַמעריקע איז דאָך אַ נײַע מדינה, — קלערט אליהו הנבֿיא — איך בין אַן אַלטער יוד, מיט אַ וויסער בּאָרד, דאָרטען לאָזט מען אײַנע אַוויינע וויי איך שווער אַרײַן. מען דאַרף וויזעק גאָלד...

— נו, וועסטו וויזען — קענסט דען ניט?...

— אום יום־טובֿ?... וואָס רעדסטו, גבֿריאל?..

— נו, וועסטו זאָגען, אַז דו פֿאָדרסט צו דײַנע קינדער...

— צו מײַנע קינדער... מורמעלט אליהו הנבֿיא. — זײַנען זיי דען מײַנע קינדער? וועלען זיי דען מיך וועלען אַראָבנעמען?...

— אפֿשר יאָ, — עצהט מיכאל...

— וויים איך?... — צוויפעלט אַליין אליהו — איך האָב מורא...

— וואָס רעדסטו? — כּאַפּט זיך אָן מיכאל — אַט איז דאָך אין רוסלאַנד אויך שטאַרענג, פֿינדעסטוועגען ביסטו דאָך דאָר־טען נעווען...

— וואָס מיינסטו, אִיך בין בלויז געווען דאָרט, וואו יודען מיינען וואוינען — אין וויללנע, וואַשע, בערדיטשעוו. אין קיעוו בין אִיך טאַקע ניט געווען, כאָטש דאָרטען גיפינען זיך אַ פּאָר עהרליכע ניקאָלאַיעווער כאָלדאַטען. אבשר וועל אִיך מאָרגען רעזקירען...

— אין קיעוו וואָלט אִיך דיר טאַקע נישט ראַטען — רופט אָן מיכאל — אָבער אין אַמעריקע... מיזטו זיך אַריבערכאַפּען. — אַ קליינינקייט, צווי מיליאָן יודען זיינען איצט דאָרטען... וו׳ועסטו ניט נעפינען אַ פּאָר צעהנדליג עהרליכע יודען... עס איז אַ חשבון!

— מיר ווילען זעהן... — ניט נאָך אליהו הנביא, — אין אַ ביסעל נאָכדענקענדיג, מורמלט ער אַרויס: אייב יאָ, וועל אִיך מיר לאָזען דורך קענעדע... דאָרטען איז ניט אַזוי הארב...

און נאָך אַ קליינער פויזע האָט ער צוגעגעבען:

— שוין ציַט, רבונו של עולם, זאָלסט דיַן פּאָלק ישׂראל אריכנעמען צוזאַמען. עס איז מיר באמת שווער אַרומצולויפען אין כערשיידענע לענדער און וועלט-טיילען...

דער רבונו של עולם האָט עס דערהערט און האָט שטרענג פֿונסגעזונערט:

— אִיך ווייס, וואָס אִיך האָב צו טון!...

אליהו האָט זיך טיף נעבוקט צום כסא הכבוד, און מעהר נישט נעזעהן.

אינהאלט.

I. די איבערגעבליבענע.

זייט

1 די איבערגעבליבענע 5
2 די, וואָס טאנצען ניט 14
3 א כּפּיל 20
4 בײַם פּרעמיען בײַער 29
5 די אורזאך 35
6 דאָס בוך 43
7 דאָס קינד 48
8 דער איז שטאַרקער 53
9 קאַמפּלימענטען 79
10 אין יענער צייט 85
11 די שמחה 91
12 דער גאַסט 96
13 אין פּאַריז 102

II. אין דער היים און אין דער פרעמד.

1 איהר גייסט 111
2 דער פּראָטעסט 116
3 דאָס בילד 124
4 די ירושה 128
5 שפּענער 133
6 דער פערד-מענש 138
7 דאָס פּערקעהרטע לעבען 142
8 די תּשובה 146
9 דער צלטער 153
10 די הינקענדיגע טענצערין 159

#7010

זייט

11 צווי מיידלעך אין קאַנטרי 164
12 טשואינג-גאם 175
13 צווי פרייַנד 179
14 אויפן לייזענט 183

III. הומאָרעסקעס.

1 דאָס נייַע צימער 191
2 דער הומאָריסט 197
3 יחוס 203
4 ביים רייַבען הויז 207
5 דער בעזוך 215
6 א טאַלענט 222
7 דער איבערשרייַבער 226
8 אליהו הנביא 233

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

PLEASE ADVISE CHANGE OF ADDRESS

בעל	ריזען, אברהם
ריז	די איבערגעבליבענע
	(און אנדערע דערציילונגען)

7010

#7010